

IVLII CAE

SARIS SCALI
GERI

*

DECAVSIS LIN-
GVAE LATINAE
LIBRI TRE-
DECIM.

1. NP. /

*Ex libris Gertoris et Amato Gertoris
Gertoris et Amato Gertoris*

*ex lingua
ex libris
D. D.
De
epipi*

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

*Biblio
Caroli
Pradit
Kanspa*

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM,
1540.

I V L I V S C A E S A R

S C A L I G E R

S E B A S T I A N O G R Y P H I O

T Y P O G R A P H O

S. D.

www.libtool.com.cn

V M plerique librorum meorum, qui sanè quasi futuræ famæ tentantibus uas dum nobis præmissi erant, tuis opibus, atque apparatibus ea gratia affecti sint, ut non minus tuum ob beneficium, quàm propter suum meritum eos doctissimus quisque & exceperit, & probarit: non fuit mihi committendum, ut quæ attentiore opera cumulatiora commoda pollicerentur, non & impensiore tibi cura commendata esse uellem. in omnibus enim scriptorum meorum rationibus cum iudicij nostri nescio quas affectiones à uulgaribus sordibus, uti mihi uidebatur, longè alienas semper secutus sum: tum ijs in libris, quibus Latinæ linguæ causssæ continentur, animo nostro obsequuti sumus: ubi oblectaremur & rei ipsius non uulgato argumento, & ijs scribendi legibus, quas in nullo unquam Latinorum hoc in genere literarum compertas habebamus. Etenim linguæ nostræ tum ad ipsum (ut ita dicam) habitum nitidior, tum ad ornamenta non ignobilia respiciens, & admirabar maiorum nostrorum fortunam, qui eam

nobis condidissent : & ætatis nostræ sapientiam laudabam, quæ longinquo squallentem exilio pristinae dignitati restituisset : & dolebam utrorumque uicem, qui in paucis causas quassissent, atque in illis ipsis multis erroribus sese implicuissent. At cætera sanè animantiū genera fortasse cognorint ipsas res, quædam etiam percipiant acutius : uni Homini rerum causæ ad cognoscendū sunt datæ : quas qui animo concipit, illum demum esse Hominē dicas. Ergo inter alia miseriarum nostrarum oblectamenta, cum sapientiæ genus hoc, quo rerum causæ inuestigantur, maximè carum haberem : indignum profecto mihi uisum fuit, si per nos staret, quò minus primæ ipsæ literæ suam quoque in his haberent partem. Nam quæ studia essent & mitissima, & humanitatis nomine constituta, atque iccirco ad uitæ meæ rationem ac consuetudinem uehementer accommodata, non tam me ab seuerioribus abstrahabant, quàm & sese cum illis in me coniungebant, & ad ea meipsum alacriorem remittebant. Quo factum est, ut aggressus sim opus immensum, ac penè desperatum : ubi, ut festinè simul, atque ingenue fatear, aliquando quærendum esse intelligerem, quod extaret fortasse nusquam. Verùm quid erat aliud, opertis oculis Veterum in sententias semper duci,

quàm illos plusquàm Viros obseruare, nos minus
quàm Homines desperare? Equidem ita censeo: opti-
mos illos Priscos, tum recentiores, non uoluntate so-
lùm, sed quibus etiam possent, officijs benè de nobis
meritos fuisse. Verùm ita euenit Gryphi, ut qui su-
blimioribus studijs occupati essent, eos pigeret harum
quotidianarum disputationum: quos uerò ingenium
temperatius ab altiori contemplatione abduxisset,
eos melioribus opibus destitutos nimis leniter in ea
incubuisse. Quamobrem si nouis libris, noua cura nos-
tra, earum rerum optima quæque pars & excipien-
da, & expolienda erat: non alijs profecto legibus id
mibi faciundum fuit, quàm quæ in Philosophiæ res-
cessu ab ipsa natura & latæ, & fixæ essent. Hoc
enim maximè modo spero, iam meliusculè esse lite-
ris Latinis: quarum equidem Vsum multorum do-
ctissimorum uirorum opera propemodum perfectum
arbitror: rei ipsius Originem, atque Radices, hæ-
cenus aut ignotas, aut nondum proditas saltem: ut
languenti huic Philosophiæ parti, ac penè brutæ,
iam nunc demum mens aliqua data esse uideatur.
Tuam uerò mi Gryphi ueram pietatem, excellentem
eruditionem, insignem humanitatem his nostris lucu-
bratiunculis & præesse uolui, & moderari: si id tibi

*ita collibuisse : ut posteri intelligerent , eius frugis
prouentum , si qua ad eorum commoda per nos ex-
culta esset , à nobis tantum commendari , quantum ex
diligentia tua , atque autoritate gratiæ con-
sequi potuisset. Vale. Pridie*

Nonas Februas

rias ,

M. D. XXXX.

Iulii Cæsaris Scaligeri

IN TREDECIM LIBROS DE

CAVSIS LINGVAE LATINAE

PRAEFATIO,

AD

SYLVIVM CAESAREM

FILIUM.

LIVM.

GRESSVM te ex angustijs tenuioris literaturæ, SYLVII CAESAR fili, non ante decet inire rationem grauiorum studiorum, quàm istarum præceptionum causas notas habeas, per quas excellentissimæ cuiusq; scientiæ cursus aperiri debuit. Quanquam enim hæc ipsa tenes, quæ certis obseruationibus recepta sunt: tamen qui sæpius dubitare an ita sit, semper quærere quare sint talia, cogi possis: nisi te exemptum ex his difficultatibus in tuto collocatum uideam, uitam mihi acerbam putem. Quibus igitur legibus Latina lingua sese astrinxisset, cum ante nos multi scire admodum, ac sapienter memoriæ prodidissent, neque earum constitutionum rationem ullam reddidissent:

sane

P R A E F A T I O .

fanè uel hoc ipso animum meum uehementer exci-
tarunt; quòd arbitrabar, id quoque ab illis præstari
potuisse. Nam enim uero ad simplicitatem meam im-
primis pertinere existimabam, si hoc uel sola spe essem
aliquando allequutus, quod esset præteritum, uel à
bonis uiris, qui ueterum sanctionibus uellent acqui-
escere: uel à Barbaris, qui politioem operam contem-
nerent: uel à delicatis, qui operosiorē diligentiam
negligerent: uel ab inuidis, qui quod ipsi dare non
possent, ab alijs accipere detrectarent. Quanquam
minimè latuit ab initio nos quantum turbæ ciere-
mus. Neque enim defuturi sunt, qui negent, prus-
denter à nobis factum, ut his uilioribus operis sapi-
entiae studium interciperemus: quippe nullo usu eue-
nire posse, ut bonus medicus is, cui hæc curæ fuerint,
aut sit, aut censeatur: auerti nanque non diligentiam
solum, sed animum ipsum amitti quoque, siquid de
illarum literarum contentione remittatur. Quibus
equidem tam humanè monentibus nos, ad hunc pos-
sibilissimum modum responsum uelim: Me ingenij mei
magnitudinem, quæ nusquam ulla extitisset, admi-
ratum esse nunquam: neque nostram hanc mediocri-
tatem rei ulli aptam, nedum ut Medicæ exercitatio-
ni parem considerem, existimasse. Verum tam gran-
dem istam, quantam de me, studiosa plebs, optimi
ciues, illustrissimi uiri opinionem accepissent, non
renuisse: sed quasi reliquias ueterum fortunarum no-
strarum fato quodam oblatas recepisse, atque ad me-

lioris uitæ frugem, cultumq; contulisse. Quod uerò
temporis à publicis muneribus, à priuatis amicorū
officijs superesset, aliàs alijs studijs impendisse: ut,
quem neque luxuriosum fecisset, neque parsimo-
nia uacuum, neque aleæ regnum, neque lueri spes
cupidum, neque potentia elatum, neque diuitiæ in-
solentem, neque improborum odia desperatum, lice-
ret mihi eas horas, quas alij salutandis dominis suis,
alij mercaturis, alij hilaritatibus, nequid præterea di-
cam, collocare soliti sunt, referre ad sapientiæ nutri-
ces hæc literulas, in quarum sinu Philosophiæ ro-
bur olim creuerit. Præterea in memoria habebam,
quot, quantaq; Galenus hoc in genere literarum ab
se summo studio diceret elaborata, ut in suis maxi-
mè reponere & uellet, & deberet. At qui uir? quan-
tus medicus? qui non ex alijs potius discere (id quod
facile factu sic satis sit) quàm ex seipso, quod esset ual-
de arduum, constituere alijs medicinæ scientiam co-
naretur. Atque ille tamen cum illis grauioribus ope-
ris, humanioris sapientiæ studia coniungere dignum
duxit. Quid? non ne diuinus ille Plato curat hoc,
cum multis alijs in locis, tum ipso in Cratylo toto, ut
orationis uel totius, uel partis reddat rationem?
Non ne Aristoteles adeò ad sese pertinere arbitratus
est, ut sæpenumero ipsa emendet uocabula, alia expli-
cet, quædā uel inuestiget, uel etiā pariat? Scripsit ille
de Poëtica: de Rhetorica scripsit. Amatoria uerò,
atque alia eiusmodi ut omittam, perpetuo commen-

P R A E F A T I O .

tario id egit, ut sciremus, quot modis quippiam si-
gnificare possit. Cuius profectò iudicio Grammati-
cam non solum esse Philosophiæ partem, id quod
nemo sanus negat: sed ne ab eius quidem cognitione
dissolui posse intelligeremus. Itaque nemo bonus ui-
tio uertat mihi, quali priscarum nitore, atque lenitati
literarum seuerioribus additis artibus tristem quan-
dam attulerim asperitatem. Neque enim scientiæ mi-
nores à superioribus suapte natura disiungi possunt,
sed ingeniorum tantum imbecillitate dissociari so-
lent. Quamobrem remissius contemplantibus ho-
nos suos relinqui debet: acutioribus etiam diuinio-
ris operæ gratia habenda est. Atque ætati quidem
tuæ, fili mi, quanquam primo in congressu uidebun-
tur hæc asperiuscula: ita tamen uelim cum animo tuo
statuas, Nihil unquam uulgare pretium ullum ope-
ræ fecisse. At quanti tandem sit, excellentissimis qui-
busq; rebus à uitæ ipsius primordiis assuescere: Ita-
que tetrica hæc non nisi Barbaris atque incultis ani-
mis terrorem, ac desperationis facere opinionē: pro-
nobis uero, appetentibus ueritatis, tanquam arma-
tas stare putes legiones. Ne sanè sis eo hominum in
genere, qui aut abiecta, quam nossent, aut ignorata
quam haberent, spiritus libertate, etiam illud, si dñs
placet, conqueruntur, Mathematicarum interuentu
disciplinarū Philosophiam à Platone obscuratam.
O Dñi immortales: obscurabitur Philosophia ear-
um appulsu scientiarum, quarum splendor menti
nostræ

P R A E F A T I O .

nostræ uerissimis, simplicissimisq; demonstrationibus lumen affert: Sed isti delicatiores, qui sese in molilissimi otij nexum dedidere, frustra simul, ac turpiter existimarunt, Sapientia cumulum sedentibus, atque oscitantibus sibi Deos ipsos suos confecturos: quo modo aut ingens patrimonium, boni nominis contemptor pater, aut prouentum aliufmodi, quem dicere nolo, Sors. At hercule liberales animos ab hoc falso quietis portu, non tam æstu gloria, quam ueritatis aura retractos in Philosophiæ cursum, non prius decet deponere studia contentionis, quam ex tam nobili, tamq; opulenta prouincia pretiosas istas, ac potius diuinas, merces reportarint. Neque enim petimus laudem, non gloriam, non præmium: laborum nostrorum ueniam petimus. Inuidiam uerò neque placare cedendo, neque instando superare uolumus: sed contemnere potius, quam deprecari. Quis enim damnabit audaciam, qui idem ille non & inuitus admiretur conatum? Fortasse etiam laudet: ut quantum demat prudentia, tantum addat animi genere. Siquis enim attentius operam nostram hanc intueatur: is agnoscat, non tam aliena occupata, quam externa reiecta, propria uindicata. Neque enim, ut argumentum sit par, etiam iudicium idem esse uideat: siue amissa, quæ erant necessaria, siue sublatâ superflua, siue praua correctâ contempletur: supra quingentos errores, satis illos quidem nobiles, tum Veterum, tum Recentiorum deprehendet.

www.libtol.com.cn P R A E F A T I O .

Quos equidem nequaquā tetigissem (profecto non
id studebamus , sed ut Latinæ linguæ caussas in lus
cem erutas proderemus) nisi sese nolenti , atq; etiam
sæpius invito ^{scilicet} ingessissent mihi . Neque enim ex alie
nis spolijs nominis nostri munimenta exædificare in
animo unquam habuimus : sed aliorum bonam fa
mam laborum potius nostrorum accessione capere
incrementum . Atque iccirco nullius penè attigimus
nomen : nullis partium studijs addicti , quod è re
esset , breuissima ac simplicissima diuini Aristotelis
scribendi lege , explicandum curauimus . Quem ui
rum tibi , Sylui , si proposueris imitandum : & intelli
ges à nobis ordinem mirificum his tuis in libris in
stitutum , sine quo ne ipsa quidem rerum na
tura consistere queat : & tute ad eiusce
modi artium diuinitatem compa
rabis talem , ut etiam nos , id
quod equidem uel opto ,
uel spero , superare
ualeas .

INDEX ERRORVM,

QVIVE, QVOTVE, QVOTO

CAPITE CONTINE=

ANTVR.

Capite primo continentur erro-
res Quatuor.

Grammatica non est ars
Pagina 2
Grammatici non est iudi-
care 3
Grammatici non est interpretari auto-
res 3
Accidit uocibus, ut scribantur 3

Cap. secundo, Vnus.

Galenus duobus modis docendi, frustra
addidit Tertium 4

Cap. quarto, Tresdecim.

Obliterare non est à Literis 6
Litera non est à Lituris 6
Litera non est quasi Legitera 6
Litera non gemina consonante 6
Elementa non sunt solæ pronuntiatio-
nes literarum 6
Litera non rectè definitur per, Pars uo-
cis 7
Non est grammatici Vocem definire 7
Litera non est aer tenuissimus 7
Litera non est aer minimus 7
Definitio literæ per uocem non est à
substantia 7
Strepitus non est uox inarticulata 8
Non omnis uox sine affectu prolata, in-
articulata est 8
Nō rectè à brutis excludūt articulas 8

Cap. quinto, Duo.

Potestas literæ non est accidens, sed for-
ma 9
Etiam ordo accidit literis 9

Cap. septimo, Quinque.

Non rectè digamma, ex potestate nomi-
narunt 10
Non sunt factæ à nominibus species lite-
rarum, sed à potestate 11
Malè dixere, quare essent mutæ, aut se-
miuocales 11
x, Latinum non incohat uocem à uoca-
li ob rationem ueterum 12
Malè Græci ac Syri uocalium nomina
multis pronuntiant elementis 12

Cap. octauo, Sex.

Non inuenitur i, uocalis inter i, conso-
nantem, & r, aut alias & c. 14
Non inuenitur v, uocalis inter i, conso-
nantem & x, Latinum 14
Non est uerum, in pronomine c v i, v,
subijci ipsi c, sicut ipsi, a 15
v, post a, aut a, ante b, & i, non ob-
tinet uim i, Græcæ 15
Au, malè pronuntiamus 15
Eu, malè pronuntiamus 15
Ou, Græcum Franci malè 15

Cap. decimo, x x v i i.

Græci recentiores laxius b, pronun-
tiant

ciant	16
Vascones malè pronunciant b	17
Non rectè Scavrus scripsit de κ	17
Non distat κ, ab c, nostrati	17
Non sola nomina Græca per κ, scribi possunt	17
Græca nomina apud nos per κ, scribi non debent	17
Thufci malè aspirant κ	17
Galli malè sibilant c	18
Flaminij malè balbutiunt c	18
s c malè pronunciant Lombardi	18
Non est eadem α, et c	18
Non bonam causam assignarunt, quare α, esset c	18
Non est α, excludendum, sed potius aliæ querendæ literæ	19
Malè pronunciant g, Calabri et Flaminij	19
Malè pronunciant Galli g	20
Multa marmora barbarissima	20
l, malè pronunciant Gabali, et Græci	21
ll, geminum malè pronunciant Hispani	21
l, sonum peregrinum inuexere Thufci et Vascones	21
r, malè pronunciat a multis Italo-rum	21
m, in fine dictionis sequente in alia uocali malè pronunciat a Gallis tam Cisalpinis quam Transalpinis	22
Malè Græci r, pro n	22
Malè ab Italis, et aliter malè à Gallis g n	22
Malè Pindarus dixit ζ, <i>νὶ β' ἀλυσσ</i>	22
Malè Dionysius ζ, damnat	22
s, malè pronunciant Galli, et Flaminij,	

et Lombardi	23
s, malè pronunciant Flaminij in fine dictionis	23
χ, Latinum malè pronunciant Flaminij	23

Cap. undecimo, Vnus.

τ, non rectè sibilari sequente i, uocali	23
--	----

Cap. duodecimo, Tres.

i, consonans etiam terminat syllabam tum sola, tum etiam sequente consonante alia	25
Non rectè damnat Caium Quintiliæ Inus	25
Non rectè dixere in Reijce, primam coram ripi	25

Cap. quartodecimo, Quinque.

e, et o, quidam Germani malè	28
s, initio dictionum malè Vascones et Hispani	28
Galli malè omittunt literas	28
Non est <i>τρωαδισ</i> uos titubantia	28
Balbi non sunt blesi	28

Cap. x v. Duo.

f, Muta non est, sed Semi-uocalis	29
Mute non sunt, quia parum sonent, sed quia nihil	29

Cap. x v i. Vnus.

Non est uerum quod ait Quintilianus, <i>lexpedire grammatico si quedam non sciat</i>	34
--	----

Cap. x v i i. Duo.

Malè usurpant Itali z z, geminata	35
-----------------------------------	----

Titulus non est à Tutando, sed è contrā= 35
rio

Cap. x i x. Vnus.

Non rectè petitur exemplum ex Hord= 37
tij carmine, pro libool.com.cn

Cap. x x i i. Tres.

Cariose nimis Anger, pro Agger: &
contrā Agcora 40
Melius Adq; quàm Atque 40
Aut, non Aud: neque Haud, sed Haut di=
ccendum 41

Cap. x x i i i i. Vnus.

^{casimig hif dicitur}
Malè intellexere Virgilianum, Qui non
risere 44

Cap. x x v. Sexdecim.

In Trabo, non mutatur aspiratio, ut di=
cunt, in Præterito, & c. 44
T, non mutatur in geminum ss, in
Concussi, & c. 45
G, non mutatur in c t, in Agor,
Actus 45
c, in v, nō mutatur ibi, Pasco, Paui 45
c, non mutatur in t, ibi, Irascor, Ira=
tus 45
s, non mutatur in t, ibi, Pascor, Pa=
sus 45
n, non mutatur in v, ibi, Sino, Siui 45
o, non mutatur in x, ibi, Coquo, Co=
xi 46
r, non mutatur in v, ibi, Sero, Scui 46
s, non mutatur in t, ibi, Paciscor, Pa=
ctus 46
t, in x, non mutatur ibi, Flecto, Fle=
xi 46

Malè Cicero, Neptunus à Nando 46
Aspiratio non mutatur in c t, ibi, Ve=
ho, Vestum 46
Malè ciant Solinum 46
s, non mutatur in v, ibi, Bos, Bouis 46
x, in v, non mutatur ibi, Nix, Ni=
uis 46

Cap. x x v i. Vndecim.

Non est Crapula, quia grauet caput 48
Non est ἀδυναμία, ὅλος λάμπωρ 48
Malè corripuit Iuuenalis Calpe 48
H, Græcum nunquam in i, nostram 49
Scena non scribitur per diphthongū 49
Non dicitur Homelia 49
Aratrum potius à supino 49
Litus non est à Litando 49
Ligare non à Legendo 50
Fur non à Furuo 50
Frater non est ferè alter 50

Cap. x x v i i. Quinque.

Venio non est Versus nos eo 50
Melius Acheus, quàm Achæus 50
Ei, Græca in i, nostram non solo l, se=
quente 51
Eu, Græca in v, non mutatur in Fu=
gio 51
Ms, & os, non manauit ad Gallos 52

Cap. x x v i i i. Vndecim.

Non est Deus, à δῆος 53
Falsò negarunt Meditari, à μελετᾶν 53
m, falsò negarunt mutari 53
Asseres non ab aspidendo 53
p, malè negarunt mutari 54
z, tollitur non in sola prima inflexio=
ne 54

Nō est Maxilla diminutiū à Mala 54
 Non est Loquor à Locis 54
 Non est Aqua ab Aequare 54
 Non est Homo ab Humo 54
 Non est Verpus à Vertendo pellem 54

Cap. x x i x. Tres.

Malignè eruit omnia è Latinis Var =
 Lro. 55
 Non est Pecus à Pascendo 55
 Non est Simia πορὶ τὸ μιῖδα 56

Cap. x x x i. Sex.

Peccare non est Pedem capere 57
 L, in x, non mutatur in Ala Axilla 57
 L, non mutatur in R, in Tabula, Ta =
 berna 57
 N, in L, nō mutatur in Vnus Vllus 57
 Aeneus non fit ab ære 58
 Sempiternus non corripit secundam 58

Cap. x x x i i. Vnus.

Nouercæ etymologiam adducunt fal =
 sam 59

Cap. x x x i i i i. Nouem.

Sublimis, non Sullimis 60
 In Sustollo non mutatur B, in s 60
 Non rectè diuidunt Cumprimis 61
 Non est Con, alia à Cum 61
 Non est Caseus à Cogendo 62
 Non est in Cognosco additum G 62
 Non mutatur N, in G, in Ignominia 62
 Malè scribunt Exsul 63
 Errarunt in ratione, quare non dicamus
 Exsequor 63

Cap. x x x v. Quatuor.

Non est liberalis uiri Aspiratio 64

Non est ordinis elementorum scientia ad
 syllabas referenda 65
 S, ante D, ponitur in eadem syllaba 67
 Argumentum falsum in Zmaragdo 67

Cap. x x x v i i. Duo.

In Austro non est oō 69
 In Amne, M, non antecedit N, in dia =
 stasi 69

Cap. x x x v i i i. Tres.

Non rectè aut Græci aut Latini litera =
 rum ordinem prodilere 70
 Nugantur Græci, Alpha à boue 70
 Melius Arabes quàm Latini anteponūt
 G, ipsi G 72

Cap. x x x i x. Duo.

Malè Atticus, quàm Antiquas malunt
 recentiores 72
 Non est diuersa linea curua à caua ma =
 thematicè 73

Cap. x l. Quatuor.

A uocalis iugo nullus præscribitur hia =
 tus 74
 Malè L, literam longam uocant in Au =
 lularia 75
 Antistigma quare non sit receptum, malè
 autumant 75
 V, post Q, non fuit necessarium 76

Cap. x l i i. Vnus.

Vascones malè, Ise, pro Ipse 78

Cap. x l i i i. Quatuor.

In uerbo Fio, error, quare pducatur 79
 In Alterius, error, quare corripitur 80
 Non

Non sola dissyllaba Græca producuntur,
ut Chia 80
Lycius Statij non facit ad regulam 80

Cap. xliiii. Quatuor.

Fac producitur 81
Mute non sunt breues 82
Non sunt liquida breues 82
Liquida nõ faciunt syllabā breuem 82

Cap. xlv. Quinque.

Putide affectatur Aspiratio 83
Politianus nõ intellexit sales Catulli 83
Male aspirant Roman 84
Stulte aspirant Renum 84
Non facile statuitur Aspiratio, præeat
R, an contrā 84

Cap. xlvi. Duo.

Non recte Hebræi scribendi motu utun-
tur 84
Non est in cælo dextrū, aut sinistrū 84

Cap. xlviii. Sex.

Syllaba nõ est cõprehensio literarū 87
Cõprehensio non diuiditur in literas 87
De syllabæ essentia non est proferri 87
Vacant illa uerba, Et uno spiritu 87
Non est de essentia syllabæ numerus ele-
mentorū 87
Monogrammatæ uocales uerissimæ syl-
labæ 88

Cap. xlix. Nouem.

Non recte carpunt Herodianum de sy-
stasi 89
Corrumpere uersum Ouidianum 90
Male omittunt aspirationē in Isthic 90

Male aspirant Isthic 91
In B, & T, syllaba terminatur 91
Acne, exemplo male utuntur, item,
Actus 91
Nõ finitur syllaba ab s, in Abscõdo 92
Non desinit in x, syllaba sequente uo-
cali 92

Cap. l. Vnus.

Non est accentus modus quantitatis syl-
labarum 94

Cap. l.iii. Duo.

Non est Accentus syllabæ qualitas 95
Accētus tertius nõ recte πρῶτον 95

Cap. l.iiii. Quatuor.

Etiā tenuis pronūciatio est aspirata 96
Non est proba uox Leuigatio, ad id
quod uolunt 97
Non est aspirans ἡ δασεία 97
Veteres omisere, an Aspiratio esset Con-
sonantium 97

Cap. lv. Quatuor.

Nõ est accētus ἐφ' ἧς, neq; alia duo 100
Ἀποστροφῆς non recte conuersionē 100
Melius nos collisionem, quā Græci συ-
valouίης 100
Non est syllabarum affectio ἐφ' ἧς 100

Cap. lvi. Quinque.

Turpiter cātillatur in pronūciādo 102
Συνδραχμῆς uox aspera 102
Male Græci acuiunt postremas 102
Græcorum error in graui accentu 103
Non repugnat natura etiā quartam
acui à fine 104

Cap. L I X. Duo.

Gravis non est syllabicus, quia non sit di-	
ctionum	104
Errarunt præceptores Quintiliani in,	
Atrous	104

Cap. L X. Vnus.

Erasmi error in Plane, Aduerbio	106
---------------------------------	-----

Cap. L X I. Vnus.

Melius ὡς ἰσχυρὸς quàm ὅστις	106
------------------------------	-----

Cap. L X I I. Tres.

Non semper compositorum tertia à fine	
acuitur	108
Cum Aduerbijs iunguntur Præpositio-	
nes	109
Fumat Virgilianum, præsentis est, non	
præteriti	110

Cap. L X I I I. Duo.

Ab una Consonante nō additur tēpus	111
Ostentatio in secandis temporibus per	
semesses	111

Cap. L X V I. Tres.

Non est de essentia Dictionis, pars or-	
tionis	116
Non est Dictio constructæ tantum or-	
tionis	116
Nō est Dictio minima pars orationis	116

Cap. L X V I I. Vnus.

Sermo non est naturalis	117
-------------------------	-----

Cap. L X V I I I. Duo.

Non omnes uoces temerè	120
Non omnes uoces à consilio	121

Cap. L X I X. Vnus.

Fastidiose Carentiā pro priuatione	121
------------------------------------	-----

Cap. L X X. Duo.

Ingratitudo, barbara	122
Non idem ordo ducendi uocem à uoce,	
et rem à re	122

Cap. L X X I. Septem.

Veterū definitione non discernitur Pro-	
nomen à Nomine	123
Præpositionis nomen minus aptum	123
Appellatio à Nomine non est aliud	126
Articulus aut nullus, aut Pronomen	126
Infinia, sunt Verba	126
Non est Præpositio, Coniunctio	126
Vocabulum est genus ad Omnia	126

Cap. L X X I I. Tres.

Personæ uocabulo sunt abusi	128
Non est Gelliana Personæ etymologia	
bona	129
Præceptores Scaligeri errabant in Neu-	
tro	130

Cap. L X X V I. Decem.

In Nomine, quod rectè sentiebant, malè	
expressere	134
Non est Nomen ὀνόματι τὸ ὕπομα	134
Dictio non est pars Grammaticæ	135
Nominis definitio manca	135
Malè distinguunt rem à corpore	135
Personam à Nomine malè auferunt	135
Non recipit Nomen à Pronomine Per-	
sonam	136
Nugantur cum auferunt Primam perso-	
nam Proprijs	136
Linacri error in definitiōe Nominis	137
Non est proprium Nominis significare	
Rem	137

Cap. L X X V I I. Sex.

Numerus præponi debet Personæ	138
Persona	

Persona debet antecedere Genus	138
Post Genus Species	138
Post Speciem Casus natura, nō usu	138
Post Casum Figura	138
Malè narrant propria ante definitio = nes	138

Cap. LXXXVIII. Duodecim.

Non rectè dicitur fluere Vnitas, ad Nu= merum faciendum	139
Iōnes non rectè Dualem à Plurali diui= sere	139
Singularis numerus nō est Numerus	139
Malè Numerus definitur	140
Numerus non competit Dictioni, ut est Dictio	140
Numerus Accidens est, non Forma	140
Numerus non facit quantitatis discreti= onem	140
Pluralis numerus non caret fine	141
Non repugnat rationi, duo sumi	141
Contra rationē negamus, pulueres	141
Non rectè colla unius hominis	141
Terra nō fit ex pprio appellatiuū	142

Cap. LXXXIX. Quinque.

Genus non est affectus Dictionis	144
Genus non est affectio Dictionis decli= nabilis	144
Enixivōq genus malè appellatum	144
Promiscuum genus ueteres negligentis= simè inuexere	145
Non est Maiors, magna uertens	145

Cap. LXXX. Septem.

Casus per ueterum definitionem, quid sit, nescias	146
Casus non est declinatio	146

Casus nō est mutatio terminationis	147
Semper aduerbium, non est definitio= nis addendum	147
Rectus non est casus quia à mente ca= dat	149
Nullus casus cadit à nomine	149
Definitio rectæ lineæ, non est per essen= tiam	150

Cap. LXXXI. Vndecim.

Non rectè Secundus casus, Vxorius	151
Non rectè Patrius	151
Non rectè Possessorius	151
Non rectè Genitiuus	151
Datiui nomen non plenè	151
Non plenè datiuus, acquisitiuus	151
Accusatiuus pessimè	151
Saluatorius non plenè	152
Ablatiui nomen non semper scruiit	152
Septimus à Sexto non est alius	152
Plinius uocem à stridore malè separa= uit	153

Cap. LXXXII. Vnus.

Enixivōq non est Sextus Græcis	154
--------------------------------	-----

Cap. LXXXIII. Sex.

Malè omisere pluralium casuum conue= nientiam	155
Error in Ternarijs in portu	155
Error in Tertio modo	155
Error in Quarto modo	155
Error in Quinto modo	155
Nullum nomen Enixivōq	155

Cap. LXXXV. Duo.

Malè mutarunt Auras Vergilij, in Au= re	158
Deūm pro deorum integra fuit, non conciſa	159

Cap. LXXXVI. Duo.
 Si est Decomposita figura, erit etiā Spe-
 cies Ultra derivatam, alia 160
 Prius à Pri, non à Pridem 161

Cap. LXXXVIII. Duo.
 Quod veteres Figuram uocant, potius
 Species est 162
 Nulla est Figura decomposita 162

Cap. LXXXIX. Quatuor.
 Incuruicercum pecus, una uox, non
 due 163
 Solitaurilia, à Solocce, non ab Oue 163
 Error in alterutrius ratione 164
 Error in fœminino 164

Cap. XC. Vnus.
 Declinationem affectum Nominis omi-
 sere 165

Cap. XCI. Sexdecim.
 Male faciūt, cū tractant prius Species,
 quā Affectus 165
 Non rectē dicuntur Acquiuoca 165
 Synonyma falso τὰ πολυώνυμα 168
 Melius μονώνυμα quā δυνάμει 168
 Non rectē nomen hoc, Albedo, Substan-
 tiuum 169
 Non rectē Substantiuum, Fixum 169
 Adiectiuum in ordine orationis post
 Substantiuum 170
 Fixum nunquam sequitur mobilis natu-
 ram, contra Vallan 170
 Adiectiuum, & Substantiuum non sunt
 species solius Nominis 170
 Non est bona diuissio, Substantiuū aliud
 Proprium, aliud Commune 170
 Appellatiui nomen sine ratione 170

Non est qualitas, qua differunt Propria
 Communia, Adiectiua, Substantiua
 inter se 170
 Cōparatio nō est qualitas generica 171
 Patronymicum non est Nominis quali-
 tas, sed proprij 171
 Sol non est nomen speciei 171
 Non est Luna, quasi Lucens Vna 171

Cap. XCII. Septem.
 Non omnibus Romanis aut Sabinis no-
 mina ultro, citroq; comunicata 172
 Non rectē negant Agnomen, Latinum
 esse 173
 Non est nomen unius, cuius est 173
 Frustra altercantur de nominum pro-
 priorum situ 174
 Non rectē Probus de tempore nominis
 imponendi 175
 Iulo Ascanius non fuit agnomen 175
 Διόνυμα, & πολυώνυμα nomina nulla 176

Cap. XCIII. Duo & triginta.
 Falso sub Appellatiuo Adiectiuum 176
 Patronymicum est Denominatiuorum
 species 177
 Nominum species malè digessere 177
 Genus nominum ad aliquid cum specie=
 bus confudere 177
 Non intellexere, ad aliquid dicta, differ-
 re ab, ad aliquid esse 178
 Quasi ad aliquid, idem cum Ad aliquid
 dici 178
 Nihil est ad aliquid dictum 178
 Male omisere Responsiua 178
 Male omisere Dimensionale 178
 Non est Quantitas discreta realiter di-
 stincta à Continua 178
 Tēporali malè addidere Aduerbiale 178

Malè

Malè omifere Situale	178
Omifere nomen Grammaticum, Logi- cum, Metaphysicum, &c.	178
Patrum nomen non est Primitiuū	179
Non est diuerfa Denominatio à Deri- uatione	179
Adiectiui definitio falſa	179
Prius eſt Significare, quàm Adijci	179
Error alter in ordine uocum	179
Malè indiuidui ratione definiuere	179
Non eſt proprium Adiectiuorum ſuſci- pere Comparationem	179
Malè interpoſita hiſtoria Synonymorū inter Ad aliquid	180
Malè definiuere Interrogationem	180
Nihil eſt contrariū Interrogationi	180
Inſinita non ſunt contraria Interrogat- tionibus	180
Inſinita non ſunt Relatiua	180
Interrogatiua ſunt Inſinita	180
Amplioribus, malè pro, pluribus	180
Diuidui definitio mala	180
Vterque non habet relationem à duobus ad ſingulos	180
Vterq; non eſt diuiduum	181
Non debet diuiduum diſtingui à Nu- merali	181
Absolutum minus rectè intelligitur	181
Cap. x c i i i i. Vnus.	
Oratio non eſt incorporalis eſſentia ſua	182
Cap. x c v. Treſdecim.	
Subſtātia nō recipit Deminutionē	183
Deminutiūū potius, q̄ Diminutiūū	183
Deminutio eſt Affectus generalis Nomi- num, non Species	183
Auſculus eſt uerè Deminutū ab Auo	184
Non eſt Romanum adulari	184

Fraterculus gigātū, ^{compōſiti} nō ab urbanitate	184
Non à Fidis, Fidicula, neceſſariō	184
Rectè in A S T E R, Deminutiua	185
Apiaſtrū nō eſt ab Apio, Citraria	185
Apiaſtrum Sardoum, non eſt ab Apio deminutum	185
Pullaſtra eſt minor Pulla	185
Pullaſtra ſylueſtris non eſt, neque Pul- lam imitans	186
Surdaster non imitatur ſurdum	186
Cap. x c v i. Tres.	
Collectiuorū nomen nō reſpōdet rei	186
Falſo plurali ſolo numero Scopæ	186
Meliſ Scopæ, quàm Thebæ	187
Cap. x c v i i. Tres.	
Etiam ſingularia referuntur	188
Non ſunt Latini uſi Poſſeſſiuis, pro Pa- tronymicis	188
Poſſeſſiua etiam Græcorum ſunt	188
Cap. x c v i i i. Vnus & uiginti.	
Non eſt uerum, quedam nomina. neque Adiectiua neq; Subſtantiua	189
Etia forma, per, I T I A, ſignificatur	191
Studioſus, à Studio, non à Studeo	192
Malè Nigidius, Biboſum	192
Non eſt Cura, Cor urens	193
Monſtruoſus, malè	193
Non male dixere, Imitationem in	V N =
D V S	193
Malè inſcribitur liber Ariſtotelis	197
Tēpeſtiuus, nō bene ſunt interpretati	197
Non rectè dictum eſt, paſſiuum	198
In, I L I S, nō eſt actus, ſed poteſtas	198
Penetrabile, licentia poetica	200
Seſtiuum, errore uulgi	200
Riſibile, Boëtij poteſt tolerari	200

Paludestris barbarum	200
Malè negarunt paucioribus elementis di-	
ci Patrium, quàm Patriam	200
Barbari Venetias & Venetiam idem pu-	
tant	201
Nō omnia οἰκδομικά in ENSIS	201
Non pertinet ad Grammaticum, Vergi-	
lium emendare	201
Diutinus, productè	201
Licentia poetica, Quaternus	202

Cap. x c i x. Vnus.

Propinquus non significat locum sed
relationem 202

Cap. centesimo, Vnus.

Cardiacus, nō est nomen Possessiui 203

Cap. c i. Vnus & uiginti.

Comparatiuum non solum mediocrem	
excessum significat	204
Comparatiui nomē nō rectè inditū	205
Nō omnis Cōparatio excessū notat	205
Nō rectè Superlatiui dictum est	205
Non rectè Græci ὑπερβόλιος	205
Non rectè Positiui solum dicitur	205
Comparatiuum non significat Positiui	
cum Magis	205
Denominatiuum non significat nomen	
unde ducitur	205
Magis est Comparatiuum	205
Superlatiuum non resoluitur per Mul-	
tum, neq; per Valde	206
Non rectè per unicū L. Similinus	206
A uerbis nō ducuntur Cōparatiua	207
Omnis cū Superlatiuo poni potest	209
Cunctis doctior, malè	209
Non possunt hæc coherere, Superlati-	
uum refertur: & Valde est in intelle-	

ctione superlatiui	210
Non est à Græcis factum gentis arro-	
gantia, ut Superlatiuum in eodem ge-	
nere intelligatur	210
Comparatiui non significat, Minus	211
Comparatiui nō significat contrarium	
Duo fortissimi in eadem gente esse pos-	
sunt, atque etiam plures	212
Ego fortior, quàm fortunatior: non est	
addendum Magis	213
Complurpes est Comparatiuum	213

Cap. c v. Vnus.

Non est simplex contrarium composito
semper 217

Cap. c x. Decem & Septem.

Non rectè post Nomen, Pronomen	219
Nō omne uerbū Agēdi, uel Patiēdi	220
Scribo librū, nō est liber qd' scribitur	221
Non omne Actiuium, Passiui gignit	222
Non rectè definitur actiuium, quod in	
aliud transmittit	222
Non rectè genus in uerbis dicitur	223
Malè Græcis πάθος	223
Non rectè, genus significatio	223
Aro actiuium, non neutrum	224
Neutropassiua nō rectè trāsgressiua	224
Non rectè ἀρετῆς πᾶσι	225
ὁλοτερεῖται non potest esse neutri spe-	
cies	225
Non rectè αὐτοεργητικόν	226
Non rectè αὐτοπαθητικόν	226
ἄνθρωπος est idē cum ἀνθρώπος	226
Pluit, est uerissimum Actiuium	226
Pluit, & eiusmodi nō sunt Supina	226

Cap. c x i. Vnus.

Non sunt actiua passiui priora, quia qui
agit, incipiat

Cap. c x i i. Vnus.

Sum, nō rectē uerbum substantiuum 228

Cap. c x i i i. Quatuordecim.

Præsents nomen minus aptum 230

Instans, malè interpretantur 230

Malè Futurum, Promissiuum 231

A Græcis malè, παρακείμενον 231

Malè à nostris Plusquamperfectum 231

Non distat Perfectum à Plusquam per-

fecto temporis longinquitate 232

Est etiam ὁπίσθιν in nostris 232

Instans non est cuius pars præterijt,

pars futura est 232

Non recte in præsentī, Expugno 233

Morior, debuit carere psona prima 233

Malè Erasmus in libro de lingua sic,

3. 2. 4. cum reus perageretur 233

Grocinus malè, Amaui, præsens per-

fectum 234

Fecero, non significat celeritatem, sed

absolutum opus 234

Cap. c x i i i i. Vndecim.

Canes non deliberant 235

Melius nos Modos, quàm Græci incli-

nationes 236

Non rectè definiunt, Indicatiuum 236

Subiunctiuus, non quia subiungitur 237

Infinitiuus, non quia caret personis 237

Malè additur Promissiuus indicatiuo 238

Malè Imperatiuo Precatiuus 238

Cōiunctiuus à Subiunctiuo nō differt 238

Potentialis nō differt à Subiunctiuo 238

Interrogatiuus non est alius ab Indica-

tiuo 239

Ἀνυπότακτος est Imperatiuum 239

Cap. c x v. Tres.

Præteritū malè attributū Imperatiuo 240

Ridicula ratione auferunt Futurum ab

Imperatiuo 240

Græci in futuro imperatiui à Latinis su-

perati 240

Cap. c x v i. Vnus.

Falsum, rem certam re dubia priorē 241

Cap. c x v i i. Vnus.

Infinitiuus est uerbum 242

Cap. c x i x. Tres.

Nō est tertia Infinita, quia absens 244

Non est opus Pronomine ad Tertiam

personam præscribendam 244

Secunda nō iungit sibi Tertiam 244

Cap. c x x i. Duo.

Tempus est potius ratio Verbi, quàm

accidens 246

Accidentium Verbi ordinem malè sta-

tuere 246

Cap. c x x i i i. Nouem.

Melius Deriuata, q̄ Deriuatiua 247

Non mutatur significatum Primitiuī in

Deminutiuo 247

Incohatiua sunt i s c o rectè dicta 248

In s c o p, Fio, nō semper explicatur 248

In s c o non carent Præteritis propter si-

gnificationem 249

Veterum Desideratiua sunt Frequentia-

tiua 249

Itaq; Frequentatiua sūt Desideratiua 249

Veterum Desideratiua non sunt Incoha-

tiua 249

Meditatiua rectè à ueteribus dicta sunt

250

Cap. c x x i i i i. Duo.

Impersonalia ex ueterum definitione

Verbi, uerba non sunt 251

Impersonalibus passiue uocis subest Persona 251

Cap. c x x v. Quatuor.

Non sunt Impersonalia, actiue uocis etiam cum Infinito 252
Interest, non est, in re mea est 252
Interest, nunquam fuit Impersonale 253
Non est Pluit impersonale 253

Cap. c x x v i i. Viginti.

Pronomen non est sic necessarium, ut Verbum 255
Pronomen anteire debet Participiũ 255
Ἀντωνυμία non exprimit nostrum pronomen 256
Nomen fuit prius quàm Pronomẽ 256
Pronomen non semper nominis loco ponitur 256
Pronomen non ponitur necessario loco nominis Proprij 257
Non resoluitur Appellatiuum in Pro- prium 257
Pronominis definitio male data 258
Male inseritur definitionibus, Nũq̃ 258
Nõ omne Pronomẽ definit psonã 258
Qui est relatiuum 259
Qui nõ semper refert substantiam 259
Qui non est Prouocabulum 259
Non bonam causam declararunt, quare esset Qui, Pronomen 260
Non differt Nomen à Pronomine certè aut incertè personæ indicatione
Falsum, omnia pronomina aut referre, aut demonstrare
Alter, & neuter, sunt Pronomina 261
Omnis non significat numerum 261
Omnis est Pronomen 261
Omnis nõ significat Quantitatem 261

Cap. c x x v i i i. Tresdecim.

Non signantur paucis pronominebus prima et secũda, quia sint presentes 262
Demonstratiua nõ rectè intellexere 262
Non est bona diuisio ad oculum & ad sensum 262
Iste nõ significat presentẽ personã 263
Hic nõ significat cognitionẽ rei 263
Hic non est præpositiuium 253
Non est uerum quod aiunt: non uariari p genera primã, quia est presens 263
Non est uera causa de Tertia persona Pronominis primitiui 263
Exemplo utuntur non bono super Pronomine ille 263
Iste, non significat semper rem propinquam, neq; ille, longinquam 265
Non rectè amouent Ipse, à prima persona 265
Ipse, non ponitur pro Solo 266
Ipse, non est nomen 267

Cap. c x x i x. Quatuordecim.

Tuus ab Obliquo est, nõ à Recto Tu 268
Ἀντανάκλησον de reciproco durior uox 268
Agricola male usus est, Sibi 269
Inepti isinulāt Vergiliũ solocisimũ 270
Temerarij de M. Tullio 271
Non solum cum Quisq; Suus 271
Græcum ἀμύλας minus felix, quàm nostrum Inter se 272
Nõ rectè dicit Dauus, Mea seruitus 273
Error in, Pars mei 274
Non rectè reprehendunt Plautum 274
Non est, Tis, actiue 275
Milites nostrum, rectè 275
Mei Caesaris, rectè 276
Falsa causa, quare differant Deriuati à Primitiuis 276

Cap. c x x x. Vnus,
Suatem dici debuiffe, ut Noſratem 277

Cap. c x x x i i i i. Duo.
Etiam Tuus, haberet uocatiuum 279
Si ſuus habet uocatiuum, non eſt reci=
procum 280

Cap. c x x x v i. Vnus.
Non rectè confudere ſimul tria diuerſa
genera docendi 280
Cap. c x x x v i i i. Vnus.
Non rectè poſtponunt Pronomen par=
ticipio 281

Cap. c x x x i x. Septem.
Tibi reſert lectorem, aut auditorem: non
eſt uagum 282
Tibi reſert Meccenatem, & Brutū 282
Non eſt Noſtrus, nomen 282
Sua præmia laudi, Poſſeſſiuium prono=
men eſt 283
Is, non eſt talis. Sed eſſentialiter in
exemplo Vergil. 283
Quid maiora ſequar? non eſt Coniun=
ctio, Quid 283
Quod ſcribis te uenturum: relatiuum
eſt, non Coniunctio 283

Cap. c x l. Vnus.
Non ſuo loco tractant quaſtiones 284
Cap. c x l i. Quatuor.
Non ſunt pares orationes, Currrens eſt
Cursor, & conuerſa 286
Participium non eſt Verbum 286
Participium non eſt Nomen 287
Participij definitio mala 287

Cap. c x l i i i. Tres.
Discendi apud M. Tullium, non eſt pro
Discere 291
In capiendum, improbè 292
Gerundium non interpretatur per De=
bet, ſemper 292
Cap. c x l i i i i. Quatuor.

Rectè, Venatu uenio 293
Verior ea conſtructio, quàm hæc, Ve=
natu difficile 293
Non ſatis conſtat, quare ſint Supina
dicta 293
Non rectè Theodorus & Varro Aristo=
telis 294

Cap. c x l v i. Duo.
Forte, non conſilio tria genera in ea=
dem uoce Participij 294
Falsam adducit ſuper ea re cauſſam 295

Cap. c x l v i i. Vnus.
Falsum eſt, Participia per ſe non com=
poni 295
Cap. c x l i x. Vnus.
Oriūduſ, quare diceretur, ignorarūt 296

Cap. c l. Tres.
Diſcretus paſſiue, & Circumſpectus
& c. 297
Falsus paſſiue, etiam cum uidetur acti=
ue 297
Tutus paſſiue 297

Cap. c l i i. Quinque.
Præpoſitionis definitio conſuſa 300
Præpoſitionis definitio ab accidēte 300
Præpoſitionis definitio non omnibus cō=
petit 300
Præpoſitionis definitio ſuperfluis re=
ſerta 300

Præpositionis definitio falsa 301

Cap. c l i i i. Vnus.

Nō est motus ultima mobilis pfectio 302

Cap. c l i i i i. Quinque.

Non recte dixere apponi Præpositio= nem 303

Nō recte negarūt dici Procōsul 306

Tenus, non est Aduerbium 306

Tenus, est ἄνευ 306

Non est usus interponendi Præpositio= nes 306

Cap. c l v i i. Quinque.

Non idē, Ad oppidū: et, In oppidū 310

Per urbem sum, barbarum 310

Apud Basileam, pro Basilea, malē 310

Propter non est alieno loco, cum prope significat 310

Apud maiores, non est, A maioribus 311

Cap. c l v i i i. Duodecim.

Aduerbij nomen non benè commenti sunt 311

Aduerbium malē definiuere 311

Aduerbium omnium partium indeclina= bilium princeps 312

Fere, non est similitudinis 313

Fere, non ducitur à frīs 314

Non omnes fræ celeres 314

Non omnes fræ, quadrupedes 314

Prorsum, rursum, non sūt Loci

Vtinam, est Interiectio 314

O est Interiectio, non Aduerbium optan di 314

O est Præpositio, non Aduerbium uo= candi 314

Aduerbia Tēporis sunt ampliora, quàm Loci 315

Cap. c l x. Vnus.

Non est præponendum Aduerbium Ver bo 315

Cap. c l x i. Tres.

Casus non est in Aduerbijs 316

Heu, non est nota responsionis ad Heu us 317

Pridie, non est Aduerbium pro Præpo= sitione 318

Cap. c l x i i. Quinque.

Malē appellarunt Interiectionem 319

Malē definiuere Interiectionem 319

Recentiorum falsa definitio 319

Recentiorum definitio alijs cōmunis 319

Iurādī, Interiectio potius, quàm Aduer= bium 319

Cap. c l x i i i. Quatuor.

Proh, melius quàm Pro 322

Non rectē omisere figuram in Interie= ctione 322

Non rectē ordinem assignarunt Inter= iectioni 322

Caret specie Interiectio. 322

Cap. c l x v. Duo.

Coniunctio concinnius, quàm Coniun= ctio 323

Notio coniunctionis inconsulto 323

Cap. c l x v i i. Vnus.

Non est suspensiuus augendus numerus copulatiuarum 324

Cap. c l x v i i i. Quatuor.

Continuatiuis non iunguntur sensus im= perfecti 325

Aliquando iungunt cum subsistētia 325
Subcontinuatiuæ, male nominatæ 325
Ne, aduerbium prohibens, non Coniun-
ctio 326

Cap. c l x x v. Tres.

Non plures partes, neq; pauciores 331
Asseueratio non est pars distincta 331
Attractio, ineptia est 331

Cap. c l x x v i. Duo.

Malè figura, dicitur loquēdi modus 332
Quintilianus ubi perplexus 332

Cap. c l x x v i i. Duo.

Malè negant dici debere, Gemini fra-
tres 334
Vrbs Patavij rectè 335

Cap. c l x x v i i i. Vnus.

Euocatio, tota falsa est 335

Cap. c l x x x. Vnus.

Malè emendarunt, Nihil nisi carmina
desunt 337

Cap. c l x x x i i. Vnus.

Compositio est potius Conceptio, aut
Translatio 339

Cap. c l x x x v i. Vnus.

Etymologia non rectè ueriloquū 342

Cap. c l x x x v i i i. Vnus.

Non proba causſa, quare, Vina in plu-
rali dici negant 345

Cap. c l x x x i x. Duo.

Extremus Plato, & extremus fortui-
ti 346

Analogia est in uocibus 348

Cap. c x c. Vnus.

Etymologic ratio extat 349

Cap. c x c i. Duo.

Malo consilio secuti sunt literarum ora-
dinem in uocibus interpretandis 350

Malè Varro auspiciatus est à Loco &
Tempore 350

Cap. c x c i i.

Autoritas ex usu pendet 351

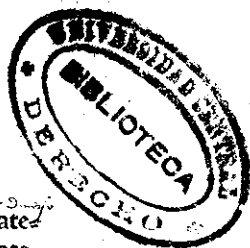
Cap. c x c i i i.

Non rectè in unam uocem detorta multa
significata 351

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

De causis linguæ
Latinæ,

L I B E R P R I M V S .

Artifex & Natura versantur circa certam subiectam materiam. Duplex artificium: circa materialia, & circa immaterialia. Multiplex modus circa eādem materiam. Notiones quid. Vocum affectiones tres. Finis Dialectici. Finis Grammatici. Excluduntur à Grammatico officia aliquot falsò attributa. Relinquit alijs inflexiones, significationes, compositiones: ipse causas pericrutandas profitetur.

C A P V T P R I M V M .

VE M A D M O D V M Natura non uno modo circa unam versatur rem: ita nec Ars. Nam sicuti Solis vis quercum educit, atq; firmat, aqua putrefacit, ignis absumit: sic faber eidem quercui formā abaci imponit, statuarius, Iouis: architectus, tigni. Par item ratio in scientijs est. Hominem contemplatur Philosophus naturalis, ut mouetur: Geometra, quatenus eum metiri debet: Medicus, quem à morbis aut vindicet, aut tueatur. Natura enim ut est artifex quasi quidam eorum, quæ molitur: ita

a artifex

*Natura a arte
quasi quidam
quæ molitur
a arte*

artifex tanquam natura quædam eorum, quæ figurat. Hoc
 igitur quod est materia prima naturæ, ut ei formam impos-
 nat, id est artifici naturalis res, cui figuram indat. Res autem
 cum duplices sint: aut materiales, aut immateriales; & immat-
 teriales aut extra intellectum, ut Deus, aut in intellectu, ut
 notiones (*notiones* appello rerum species mente comprehen-
 sas) quod utique manus agit in materiâ, hoc intellectus
 in notiones. Ergo ut manibus subiectam materiâ habet,
 aurum faber: ita intellectu notiones philosophus modera-
 tur. Etenim quo pacto manus instrumentorum instrumen-
 tum est: sic ratio scientiarum. Est autem ratio uis animæ, qua
 id, quod ea præditum est, comprehendit uniuersalia. Com-
 prehendimus autem uel per inuentionem, uel per discipli-
 nam. Ac per inuentionem quidem paucis datum est, ut diui-
 nitus fierent sapientes: per disciplinam autem pluribus. Sanè
 disciplina est scientia acquisita in discende. Discimus uerò ab
 alio per auditum, tanquam per instrumentum, & per uoces
 tanquam per notas: est enim uox nota earum notionum, quæ
 in anima sunt. Vocis affectiones tres: Formatio, Composi-
 tio, Veritas. Veritas est orationis æquatio cum re, cuius est
 nota. Compositio est unio partium pro earum proportionem.
 Formatio est creatio, & figuratio. Itaque orationem eiusque par-
 tes duo artifices diuersis modis contemplantur. Dialecticus
 sub ratione ueritatis, tanquam sub fine: grammaticus sub fi-
 gurationis & compositionis modo, quam uocarunt constru-
 ctionem, tanquam materiâ. Nam tametsi grammaticus
 etiam considerat significatum, qui quasi forma quædam est,
 non tamen propter se id agit, sed ut ueritatis indagatori sub-
 ministret. Accidit autem ei postea ornatus ab Oratore, & nu-
 merus a Poëta. Nam historia parum ab utroque differt: sed
 ex utroque potius mista est. Grammatici igitur unus finis est,
 rectè loqui. Quare in duo intendit: in partes, ut partes sunt,
 & in easdem ut inter se respondent ad compositionem. Nam
 quod addunt, rectè scribendi artem esse: his peccat. Neque enim
 ars est, sed scientia. neque necesse habet scribere, accidit enim
 scriptura

30 sic Grammatica
 definita est scientia
 recte loquendi

scriptura uoci. neque aliter scribere debemus, quàm loquamur. Illam quoque tertiam partem, quam ascribunt, iudicandi, non rectè attribuire. nec enim actio distinguitur à potestate per differentias forma constitutas. Etenim eodem modo, quo scio, iudico. Postremo quòd officium interpretandorum autorum annumerarunt, id sanè grammatici non est, sed sapientis pro cuiusq; rei captu. Est enim Oratorum Poëtarumq; atq; Historicorum lectio differta uarijs artibus, atq; scientijs; quæ non ad ipsos literatores potius, quàm ad ueros artifices pertinent. Nam quòd ad interpretationem ipsam attingit; eadem ratio est, & componendi, & composita cognoscendi. Quippe orationem qui interpretatur, eodem modo eam resoluit in partes, quomodo eam qui construxit, ex iisdem partibus comparauit. Tres igitur cum sint rationes literaturæ, prima figurandi, secunda significandi, tertia componendi; primam quidem diligentissimi uiri recentiores exactissime tractarunt; secundam non ita planè; tertiam ex autorum observationibus satis admodum sunt affecuti. Verum cum non solum usu, atq; autoritate partes hæ consent, sed etiam ratio ipsa naturalis magna multaq; loca sibi uindicet: Quæ illi ipsi diligenter sunt executi, nullius nostrum opera indigere arbitrabamur. Quæ uerò rationes ab his sunt omisæ, uel quasi ignoratæ, uel quasi relictæ nobis, necessario hoc opere erunt perscrutandæ.

CAPUT II.

Non solum materia opus est, certisq; limitibus, sed etiam ordine atque instrumentis. Ordinem duplicem esse; unum ab elementis ad composita, alterum huic contrarium. Instrumenta item duplicia; altera naturæ notiora, nobis uerò minus nota; altera his contraria.

Sumptam materiam, certisq; limitibus circumscripam, uideamus quemadmodum perfectè nosse possimus. Duo sunt docendi, totidemq; ijdem discendi modi. Alter, quo quid suas in partes resolvimus; ut si nauim ignorantì cuiuspiam, primum

nomen edam : deinde quid sit edisseram : postremo cuius rei causa structa sit, ostendam, partibus enumeratis. Hæc uia, resolutoria ab Aristotele dicta est. Is modus nobis notior est, quippe totum ipsum representatum specie primum innotescit : à quo ad partes indagandas ipsas postea ducimur. Alter modus huius contrarius est, naturæ ille quidem notus atque certus, quem componentem dicimus : propterea quod acceptis partibus totum ipsum exædificamus. Galenus frustra addidit tertium quem definitiuum uocat : cum tamen à resolutorio nihil differat. resoluimus enim totum : at totum res est ipsa definita, definitio autem notio speciei. Præstantior autem uia utique ea est, quæ componere docet : tum quia naturam imitatur, tum quod excellentiam tradentis ostendit ingenij, quod necesse est omnia habeat in numerato atque ordine disposita antè, quam animum ad dicendum appellat. Ad hoc, nisi à primoribus elementis ordiari, necessario cogèris idem sæpius repetere. Vniuersus igitur docendi ordo is cum sit, singulæ partes quo consilio quamperfectissimè recenseri tractarique possint, uideamus. Discere dicimur, cum ignotum per indicia quadam percipimus animo. Hoc bifariam esse potest : Namque indicium illud interdum est posterius eo, quod discimus. ueluti cum significatio uocis huius, G L O R I O S V S, intelligitur posse accipi in bonam partem per exempla sumpta de Cicerone. At sanè id prius significauit, quam sic Cicero utendum sumeret : & tamen per Ciceronem ita mihi notum fit. Est alterum indiciorum genus natura prius, & causa quasi quædam eiusce rei, quam discimus. ut cum per Gloriæ significatum ac per flexum illius uocis descendo ab origine ad usum eum, quem in Ciceronis libris deprehendi. ac prior quidem notior ac facilius est : alter ut paulò obscurior, ac minus sæpe notus nobis, ita excellentior tanto, quanto certius scimus, cum per causam, quam per accidentia cognoscimus. Hoc igitur duce ab ipsa philosophia, in Latinarum uocum naturam, ad rationes inuestigandas deducamur.

CAPUT III.

Duplices partes; aliæ ex quibus uox constituitur, ut ex materia; aliæ tanquam species sub genere perfectam scientiam, non ex sola definitione acquiri, sed etiam ex affectuum cognitione.

Siquidem est à partibus incipiendum, propterea quòd causæ sint ipsius totius, quod nunc tractamus: nosse interest, earum rationem duplicem esse. Etenim cum dicimus, in, D I C T I O N E, partes esse alias simplices, cuiusmodi literæ sunt, alias compositas, quales uidemus syllabas; ex his iudico elementis integrâ uocem fieri, atque coalescere. Cum uero dicimus: Dictiones alię sunt nomina, aliæ uerba; non has ostendo partes eius esse modi, ut per eas concreseat nomen; sed quæ ipso genere tanquam re uniuersali quadam comprehendantur. unde recte pronunciamus, tam nomen, quam uerbum dictio-nem esse. Cum autem possim genus ipsum intelligere etiam seclusis partibus his, quas species appellauimus; necessario fatebimur, suapte natura species esse illas post genus. Siquidem genus materia quasi quædam specierum est. Contrâ, quoniam genus ipsum animo perfecte capere nequeamus, nisi partes, quibus constat, perspexerimus; necesse erit, ut primum de his partibus, deinde de genere, hoc est de dictione, quæ est materia nostræ operæ subiecta, tum de speciebus sermo noster instituat. Videndum igitur, quid litera; mox quid syllaba; tertio quid dictio; postremo quæ species dictio-nis. Quoniam uero perfecta scientia non ex sola habetur definitione, sed omnes quoque rei affectus cognoscere oportet; de ipsis affectibus cuiusque partis quid ueteres prodiderint, quid nos sentiamus, perspiciendum erit.

CAPUT IIII.

Definituro literam, nominis prius originem quærendâ. More Peripatetico inde errores multos & colligit, & corrigat.

ANte uerò, quàm literam definimus, sicuti fit in omni definitione, nomen ipsum est explicandum. Quippe ex cuius interpretatione facilius rei ratio nota fit. Togam enim definiaturus, eam si norim à tegendo dictam, sanè uestigando eius genus sic inueniemus: esse lanam textam ad tegendum. Ita de litera acturi, ueram eiusce nominis rationem ex figura emergere cõperiemus, cum eas certis lineis contineri uidebimus. exemptis namq; ex prisca nominis origine aliquot elemētis, cum primum dictæ essent lineaturæ, literæ postea factæ sunt. sicut apud Græcos *γραμμάτα παρὰ τὴν γραμμὴν*. Euenit dein de, ut quoniam album nigredine aspergeretur, atque ei quasi officeretur, ut ea significatio latius fusa sit, & litura inde etiā maecula diceretur. Obliterare autem uerbum non à literis, ut dixere, sed à lituris deductū est, uersa scilicet uocali. Quem admodum à scenus foeneror, & à pignus pigneror, & à tempus tempero; sic à lineando, linere, unde lineaturæ, & literæ, & lituræ, ex eodem fonte æquè omnia. Neque enim à lituris literæ, quia deleterentur: prius enim factæ, quàm deletæ sunt. At formæ potius atq; *δοκίας* rationem, quàm interitus habeamus. Ex his constat eosdem ueteres non rectè quasi legiteram commentos esse; ut extrema pars uocis ab itinere fingatur. Atque id quoq; non geminata consonante, ut consueueret, scribendum esse: sub suæ namque originis forma produxit primam naturam. Si igitur à lineis dicta est, et linea minima corporis dimensio est: erit profecto litera minima pars dictionis. accidit enim dictioni cuiuspiam, unica ut litera contineatur. ibi enim est & pars & totum idem. Sed sicuti ex elementis constant mista naturalia, sic ex literis dictiones: unde Elementorum quoq; nomen sortitæ merito sint. Simul ut hinc refellatur ueterum sententia: qui falso literas notas dixere, elementa autem pronunciationes. Nam ut litera sola nota sit, satis habemus: at elementum, & ipsum hoc fit quod pronunciat, non autem ipsa pronuntiatio: & ipsa nota æquè, siquidem est pars dictionis ipsam constituens, sicuti ignis, aer, aqua, terra, corpora naturalia hæc nostratia. Sed & par eorundem error

in literę definitione; primo nanq; partem uocis dixere, quare aut non erunt literę, quę scriptę nondum pronunciantur, aut falso definierint uocem, esse aërem percussum. Sed neque recte, neque necessario adducunt uocis definitionem. Neque enim ad literatorem, sed ad philosophum spectat hoc, à quo id quod ipse statuat accipere debemus. Quin ipse quoq; uocem in libro de interpretatione non definiuit; cum alioqui & coniunctior esset pars illa cum cætera philosophia, & interpretatio uocem habeat pro instrumento. Itaque Diuinus ille uir per uocem definitiones attulit, uocis contemplationem ad philosophum naturalem retulit. Quod si quis pertinacius contendat, necessario definiendam uocem esse in literę definitione, quasi genus quoddam; cogetur idem sanè, quid aër sit, quid percussio, definire. atque porro, quemadmodū fiat auditus, ostendere. Verum ij ignorarunt, non omnia principia discutienda esse, sed quibusdam eorum certis in scientijs simplici intellectione acquiescendum, ipsamq; principiorum rationem ad solum metaphysicum pertinere. Quamobrem grammaticus hic satis habet uocis tantum nosse significatū; nō est igitur necessaria. Non est item uera, cum dicit, Aërem tenuissimum; tenue enim & crassum significant partium positionem. tenue enim cum opponitur crasso significat rarum; sic dicimus crassum aërem, rarum aërem & tenuem. In aëre igitur Boetio non pronunciabitur litera, quem aërem crassum fuisse, prouerbio quoque circumfertur. Sed illi ut minimam partem literam esse ostenderent, eius materiam, scilicet aërem, tenuissimum esse uoluere; ut minimum significarent. Sed tenue non excludit longitudinem; itaq; non erit aër minimus. Præterea in eodem genere nullum minimum minus alio minimo est; at litera alia alijs minor; quædam enim unico tempore fluit, alia pluribus constat; & quædam dimidium alterius est; nam Ω , est duplex ad o , & ipsa interdum suipsius; cuiusmodi sunt communes uocales apud Græcos. Ad hæc, aiunt definitionem esse à substantia; at Aër uocis substantia non est, sed materia subiecta; accidit enim uox aëri;

hic enim

hic enim substantiam pro essentia capiunt. at essentia uocis non est aër; neq; enim genus eius est, aut differentia: sed percussio, aut elisio genus est summum, proximum autem genus, est sonus. is enim ordo est: Sonus è percussioe corporū, Vox, Sermo. Est enim Sermo dispositio uocū articulatarum ad interpretandum animum. Vox, sonus ex ore animalis. Sonus, qualitas obiecta auditui ex occurso corporum. Itaq; ne id quidem rectè, strepitum uocem esse inarticulatam; strepitus enim est soni species, sicut & uox. Neq; diuisio proba est, cum dicunt inarticulatas uoces eas, quæ nullo proferuntur affectu: nam omnis uox est ab animi affectu, est enim data animalibus ad expressionem uoluntatis, ut in quinto historiarū latius disputauimus. & multæ uoces ab affectu proficiuntur, quæ sunt inarticulatæ: ut gemitus, & sibilus uenatorum. Sed neque rectè à brutis excludunt articulatæ: ouium enim uoces adeo clarè scribi possunt, ut ab ipsis uerbum apud nos formatū sit, balare. Literatas autem uoces aut illiteratas, perinde atque scribi possent, uel non possent, etiam doctiores dixerent: ut est apud Gellium lib. x i. Non decreto, inquit, iussosq; sed tacito, illiteratoq; Atheniensium consensu. Quare articulata sit, quæ scripto excipi atq; exprimi ualeat: inarticulata, quæ non. Possit autem quis dubitare, an necessaria sit definitio dictionis, syllabæ, literæ per uocem: præsertim cum Philosophus in libro *πρὸ ἐξηγεῖας*, sic egerit. Quibus respondemus, id eum fecisse, quoniā de Elocutione scribebat, quam uocat interpretationem. Sic nos uocem in his libris, pro dictione scripta accipimus, quoniā uox esse possit: idq; ex usu ueterum Latinorum. At illi uocis partem cum dicant literā, uocemq; aërem percussam, literam tantum in aëre ponunt, ergo cum scripta erit, non ei competet definitio: neque cum in intellectu recipietur: potest enim nunquam fuisse in pronuntiatione.

C A P V T V.

Literæ definitio. Differentiæ genericæ, quibus species literæ

rum constituuntur. Affectus generici proprii & communes. Quid primum horum natura sit, quid primo loco tradendum.

Litera igitur est pars dictionis indiuisibilis. Nam quanquā sunt **litera quaedam duplices**, una tamen tantum litera est, sibi quæque certum sonum unum seruans. Ita & magnum dictum est, non autem compositum. neque enim duo parua cōtinet tanquā partes, sed duobus temporibus unus tractus indiuisibilis. Litera ergo genus quoddam est, cuius species primariae duæ, uocalis & consonans, quarum natura & constitutio non potest percipi, nisi prius cognoscantur differentiae formales, quibus factum est, ut inter se non conuenirent. Quare de ipsis differentiis in communi, deq; affectibus prius dicendum est. Litera differentia generica est, potestas, quam nimis rudi consilio ueteres accidens appellarunt. est enim forma quaedam ipse flexus in uoce quasi in materia, propter quem flexum sit, ut uocalis per se possit pronunciari, muta non possit. Ex hac potestate ortum nomen est, qui est affectus proprius, cuiusq; literæ, consequens eam uim quæ in pronuntiatione sita est. Figura autem est accidens ab arte institutum: potest enim esse litera sine figura; potestq; attributa mutari. neq; solum per nationes, sed etiam eidem genti aliam atq; aliam diuersis seculis in usu fuisse. Neque uero, quod ueteres fecere, hæ solæ affectiones assignandæ sunt literis, sed & ordo. Quædam enim natura sua alijs priores sunt: neq; hac serie, qua eas accepimus ab antiquis aut ortæ, aut disponendæ. De potestate igitur primum, deinde de alijs scribendum esset. Verum quia à facilioribus semper est incipiendum: à figuris, notulisq; ipsis pingendis auspicabimur: quarum causas postea explicare instituemus, simul & numerum, & ordinem ex priscis historijs narrabimus, quem suo loco tandem corrigemus.

C A P. V I.

Historia literarum, Figura, Numero, Ordine.

LITERAE primum fuere sexdecim numero, à Phœnicia (ut aiunt) Cadmi opera, atq; auspicijs receptæ: his notulis, A, B, Γ, Δ, E, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, T, Y. Palamedem autem duas adieciſſe bello Troiano: Ξ, Φ. Duabus ab Epicharmo auctū numerum: Θ, Χ. Duæ ad Simónidem, tanquam ad autorem, referuntur: Η, Ω. Alij autem aliter ſenſere, duasq; eiſdem inuento appoſitas: Ζ, Ψ. Latine haud magnopere ab his abhorrent, his notis, A, B, C, D, E, F, G, I, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z.

CAP. VII.

Summaria diuiſio literarum, Nomina ſingularum.

HArum quæ per ſeipſas poſſent pronūciari, Vocales appellarunt; quæ non, niſi cum alijs, Conſonantes. Itaque etiam uocalium nomina, ſimplici ſono, nec differente à poteſtate, ſtatuērunt; at conſonantibus, quæ egerent adminiculo, appellationes miſtas ex ipſarum ſono, & ex certo adminiculo indidere. Itaque uocales ſic nominarunt, ut ſcribebant, A, E, I, O, V. At conſonantes additis uocalibus: idēq; non uno modo; quibuſdam enim præpoſuere, alijs poſtpoſuere. Sunt autem hæc: BE, CE, DE, EF, GE, EL, EM, EN, PE, QV, ER, ES, TE, IX. Duas autem reliquas Y, & Z, propterea quod non, niſi in Græcis uocibus, ſcriberent, non mutarunt earum figuram, neq; aliud nomen impoſuerunt. Item duabus uocalibus I, & V, cū ſiunt conſonantes, nullum eſt nomen factum à Latinis: ſed à Græcis V, Aeolicum elementum appellatum eſt; & uau; habuitq; figuram hanc, α, à Claudio inuentam, inuerſa, r, atq; duplicata. Verūq; nominis rationem (digamma enim inde nominarūt) cum ipſa nominis poteſtate non conuenire, ſuo loco dictum eſt. Ex his conſtat, quare in uerbo DES, neceſſario inter priorem & poſteriorem conſonantem interponi debeat, E, uocalis; cū tamen nomen & mutæ in fine, & ſibili in principio eam habeant uocalem: neq; enim nomina ingreditur

compositionem, sed potestas tantum. Sola Q, eadem & potestate & nomine semper est; semper enim & pronunciatur, & nominatur sociata obscuræ uocali; sic, QV. Est igitur propriū tam figuræ, quā nominis, nunquam mutari; potestatis autē mutari, ut mox uidebimus. Hoc autē dico apud ueteres tum Latinos, tum Græcos: nā nostra tempestate certis notulis malunt inchoare & ducere dictionem, alijs autem terminare. Hebræi autem, Chaldei, & Armeni, & Arabes semper aliquot literarum figuras mutarunt, quibus clauderent uoces suas. A nominum ratione porro diuiserunt Consonantes in Mutas, atque Semi-uocales: ut quarum nomen inciperet à Consonante, eæ Mutæ essent; quarum à uocali, essent Semi-uocales. Quam sententiam, qui essent autores ipsi, nihilo prudentius corrumpere: ita ut mutis ascriberent E F, cum tamen inciperet à uocali. Verū & hanc suo loco explodimus, & hic illam emendamus. Principio, non à nominibus species factæ sunt, sed à potestate, à qua etiam nomina fluxere. Igitur iam fundamentū destructum est. Præterea quo modo fregerunt seipsos cum F, in mutas abiicerunt, ita etiam sibi sunt aduersati, cum hac eadem sua regula cogitur, eandem literam quæ apud Græcos sit Muta, apud se facere Semi-uocalem. Nam si uerum est, Mutas esse, quarum nomina incipiant à consonante: EI, græca muta erit ea ratione, quæ tamen apud nos sit semi-uocalis: siquidem huius figuræ, qua utimur, X, pro, CH, nomen Latinis est, IX. Immo uerò si à nomine petas argumentum, multo sint Mutæ clariiores, quā Semi-uocales. Quis enim nesciat clarius pronuciari posse, BE, quā EN, aut EL? Verū ita factū est, ut Mutæ dicerentur, quarum potestas, sine uocali sociā, nulla esset. Neque enim quisquam aut, B, aut, C, aut alias mutas, nulla uocali addita, clare possit pronuciare. Contra semi-uocales, propterea quod aliquam haberent pronuciationem: uocalium enim secutæ integritatem nominis dimidium obtinere: nemo enim interposito inter labia spiritu ipsum F, nequeat efflare: item sibilum in S, & mistum in X: linguæ

autem vibrationem in R : Leniorem autem atque hærentem in N : longè leniorem, & sibilo affinem, in L : mugitum uero uel facilimum, atq; crassissimū in ipso M. Ex his patet error alius eorundem qui scripsere X, ab I, uocali nomen suum apud nos inchoare propterea, quod apud Græcos eadem uocali ~~is, illorum~~ proferatur. Etenim si ea ratio satis esset, etiam I M, & I N, & I F, dixissemus, qua has uocali Græci nominant. Sed iccirco factum est, ut à præpositione E X, differret. K, autem literam quare in præsentia omiserimus, suo loco disputamus.

Ex his satis constat, prudentius, quàm aut Græci, aut Syri fecerint, fecisse nos, cum uocalium nomina simplicissimo sono eduxerimus, quasi suo sibi fatu ortæ essent: neque consonantium subsidij indigere, ad suas opes declarandas, quas consonantes ipsæ sanè sua fouerent autoritate.

CAP. VIII.

Singularum literarum potestates.

Postquam literæ substantiam, differentias quibus suas species cōstituebat, affectiones genericas, rationem specierum conditarum diximus : superest, ut uniuscuiusque literæ uim deinceps ex usu, atq; ratione, eiusq; causas statuamus : quod negotium non sine magno labore, uariatq; controuersia expediri potest. Adeo enim degenerauimus à prisca pronunciatione, ut & uix extent ipso in usu uestigia; & siquid afferas, quod emendet uulgus, tanto uerò ipsi pertinacius obstant. Ac fuit quidem tempus, cum usui dabatur aliquid: erat enim inter Latīnos. Nunc uerò, cum etiam Itali ipsi in patria sua peregrini sint adeo, ut etiam studiose inuenta noua à prisca detorqueant Latinitate : nihil aut Barbaris dandum, aut nobis indulgendum esse censeo. A uocalibus autem incipiamus.

Singularum literarum potestates labiorum maxime cōformatione dignoscuntur : quemadmodum non solum ex Martiani, ac Prisciani, Victorini, Gellij, Quintiliani, Varronis, Ni-

gidij, Ciceronis præceptionibus, uerùm etiam uariarum usu nationum aliqua ex parte percipi potest. Duobus autem modis potestas uariatur, uel sonus ipse, ut cùm I, uocalis aliter in uoce IRA, aliter in uoce OPTIMVS, pronuntiatur: uel soni modus, ueluti quæ exempla à ueteribus adducuntur, quibus deni modi eidem uocalis sono attribuuntur: quini aspiratæ, et totidem tenui. Breui sub acuto, et graui: longæ sub ipsdem, & sub circumflexo. exempla sunt hæc: H Â M V S, H Â M Ô R V M, H Â M I: Â R A È, Â R Â R V M, Â R Â: H Â B È Ò, H Â B È M V S: Â B È Ò, Â B Î M V S. Sed est tertius quoque modus, cùm in fine clausulæ aut uersus longam breuemq; indifferenti sono accipitur ita, ut etiam pro longis breues habeantur: etsi auribus suis aliter respondere, dixit Quintilianus. Ac de secundo modo in historia syllabarum scriptum satis est. de primo autem sic agendum est.

A, non eodem semper apud Græcos fuisse uidetur sono: siquidem Aeolenses ipsum pro, H, posuere, *vixæ*. contrà, Iones pro eo, H, *πῆγμα*. Verùm mihi uidetur apud Latinos eius literæ semper idem sonus extitisse, qui etiam nunc auditur uulgo Romæ. At non sic ceteræ. Nanque E, latius sonat in aduerbio, BENE, quàm in aduerbio, HERE: huius enim posteriorem uocalem exilius pronunciabant, ita ut etiam in maxime exilem transierit sonum, HERI. Id quod latius in multis quoque patet: ut cùm ab EO, uerbo, deducis IRE. Et in eodem casu. dicimus enim, & IIS, & EIS: sicut & DIIS, & DEIS: TVRRIM, & TVRREM: PRIORE, & PRIORI. Sicuti igitur hæc inter se commutabant, sic & V, cum eorum altero habuit affinitatē: quod est animaduersum in illis uocibus, OPTIMVS, MAXIMVS, MONIMENTVM. Quæ nihilominus etiam per V, scriberentur. Igitur habuit I, uocalis sonos tres, suum exilem, alterum latiore, propioremq; ipsi E, & tertium obscuriorem ipsius V. inter quæ duo Y, Græcæ uocalis sonus continetur: ut non inconsulto Victorinus ambiguum

illam, quam adduximus uocem, per γ , scribendam esse putarunt OPTYMVS. Quem sonum etiam agnouere ueteres Græcæ prolationis, post ι , uel υ , consonantes, & ante δ , μ , ρ , τ , χ . cuius rei exempla sint VIDEO, VIM, VIRTVS, VITIVM, VIX. Caterum neque id nunc deprehendimus ex usu nostro, neque illi afferre exemplum possunt, in quo ι , uocalis sequatur ι , consonantem, ante eas literas quas in proposito apotelesmate constituebant: sed de υ , accipiendum est: cuius erunt exempla, IVDIX, IUMENTVM, IVRO, IVTVRNA. Verum ante χ , non habeas: neque enim prepositio IVSTA, per hanc duplicem scribenda est: & puto, si IVRO certum sibi sonum habuit, IVS; quoque eundem habiturum. Neque tamen semper eodem sono profertur υ , sed aliquando plenius re obscuritate, quo modo uulgius Italicum dicit DVX. Interdum hiatu rotundiore, ut in uerbo COLUMNA, & ALVMNVS. quidam sunt ex Umbria & Ethruria qui propius ad ipsius $\omicron$, accedunt mollitiem. Omnino autem Latini cum Græcos casus uerterent, confiteri coegere nos, sonos illos esse cognatos, $\piρίαμ$, Priamus. Quo etiam modo nunc pronunciant Romani. Quare, quod illi $\iotaόας$, nos Iuba, Aeoles secuti, qui $\epsilonνομα$, $\hbar\nu\mu\alpha$ dicebant. Itaque $\omicron$, duplicem quoque sonum habuit: latiore, & exiliore, ut cum ipso γ , conueniret. Productis enim labijs & coherentibus, γ , est pronuncianda, quomodo Gallorum quidam proferunt aduerbium, NVNC. Græca enim uox est $\nu\upsilon\gamma\gamma\epsilon$. Sic etiam in multis alijs, quorum υ , breue est, ea prolatio seruari debet; ut Numa, $\nu\upsilon\mu\alpha\varsigma$; Romulus, $\rhoόμυλ$. Habet igitur υ , tot sonos, exilem ipsius ι , latiore ipsius $\omicron$, obscuriorem suum & medium quendam ipsius γ , Græcæ. Quamobrem cum suum sonum seruare illi uolebant ueteres, addebant $\omicron$, ne in exilitatem illam Græcæ uocalis degeneraret: sic enim scribebant, OVVENTINA. autor Festus est. Restat etiam sonus alius, post g , & q , & s , à superioribus ualde diuersus, implens scilicet consonan-

tium illarum uim, LINGVA, AQVA, SVADEO, quanquam post sibilum hoc tertio exemplo etiam à prioribus distet sanè: auditur enim aliquantum, ac propius accedit ad consonantis lineamenta. In prioribus autem exemplis, aut nihil, aut uix auditur: sed crassitudinem quandam apponit duntaxat; aliter enim dicas TINGO, aliter TINGO V O. Germani nostrates penè per digamma Aeolicum proferunt, suspenso ipso G, parumper: Rhenani, et qui in Belgio sunt, longè mollius, & satis Romanè. At Erasmus in libro de pronuntiatione falso putauit v, eodem modo subiici ipsi c, sicut & ipsi g, in exemplo pronominis C V I, est enim ibi v, uera uocalis: I, autem consonans, ut suo loco dictum est. Illud quoque igitur falsum erit, quod ueteres prodidere v, cum post G, uel Q, præcedit, aut E, aut I, aut A E, Græcæ uocalis Y, uim obtinere: neque enim ullum sonum similem gerit. Si enim ita esset, Græci ipsi non tam laborarent: haberent enim ad manus suam literam, et scriberent KVINTOΣ, quod apud nos est, QVINTVS. Sed ipsi & scribunt, KOINTOΣ, & pronuntiationem illam nullo modo queunt assequi. Quemadmodum autem I, & V, fiant consonantes, suo loco dictum est.

Diphthongorum quoque ratio non constat hodie: nullam enim ex pronuntiatu nostro percipias: neque tamen frustra inuestigatae sunt. uerum non est nunc laborandum, ut ora distorqueantur, ad eiusmodi explendam ambitionem. Satis tamen constat, A E, proximam fuisse Græcæ A I, & O E, uocali V. Nam & MOEROS, & MVROS, legimus. A V, autem non ut nunc pronuntiant Itali, à quibus audias sonos duarum explicatum, sed declinauit olim ad O, quomodo Franci nunc rectissime utuntur. Quorum si quis dicat CAVRVM, etiam CORVM audias. Græci nescio an benè pronuntiet: à quibus intelligas priorem uocalem: alteram autem sono similiore consonantis Aeolicæ. Sic & E Y, iidem. Nos æquè malè, atque ipsam A V. Græcam uero O Y, ridicule Galli pene per O, proferunt, & ineptius adhuc magis cum diphthongos

thongos diuidūt ac dissoluūt, earum ut sonus audiatur. Nec defuere qui Græcam inueherent in Latinos, quoniam ueteres sic enunciabant, TERRAI, FRVGIFERAI. Item alteram, EI; ijs in uocibus quæ utriusuis sono tum E, tum I, ederentur, ut TREIS, PARTEIS. Verum priscos unica ad id litera contentos fuisse idem Nigidius autor est.

CAP. IX.

Origo & caussa, quare I, & V, è uocalibus factæ sint consonantes.

Quanquam igitur mutantur soni, manet illis tamen pristinae genus potestatis; at tam I, quam V, penitus amissa priori uī, in aliam sunt transmutata. Nam cum sequente uocali uellent eas pronunciare disiunctim, sic, VICTOR, IVSTVS, subiit sane uocalis illa, ac præcedentis mutauit uim. Quorum altero ut Græci carent, scilicet I, ita ipsum multæ nationes retinere. Hebræa; Arabica; Germanica, Scythica, Armenica, Illyrica. Quod iccirco à Græcis factum non est, quia longiore semper tractu uterentur in pronunciando, ipsosq; in hiatu consisterent: quod uel ex eo declaratur, si quis animaduertat eam literam etiam ante uocales frequentissime contra communem cæterarum naturam produci: quare non potuit in alium sonum spurium degenerare. At Latini paruo posito momēto ob soni gracilitatem facillime in subeuntem proximam transiliere, ut non penitus abesset ab sono ipsius G, à qua tamen quantum distet, suo loco uidebimus. Quemadmodum illud quoque, An Græci alteram habeant: V, scilicet. neque enim hic de his cognoscere possumus antè, quam & ipsius G, cui est I, proxima: et ipsarum Φ, ac Π, atque Δ naturam perspexerimus. Hoc igitur iam agamus.

CAP. X.

Consonantium potestates.

AC B, quidem Græci hodie aliter, aliter pronunciant Latini. Nam pressis labijs Latini, at Græci laxiore labro superiore

periore, & inferiore applicato dentibus superioribus; quamquam ueteres Græcos non aliter, quam nos utimur, usos esse palam est. Varro nanque cum nostrum balare, uerbum magis commendat, quam Græcorum *μῆλα*, sanè utrunque facitium à sono *pecudum* contendit; ostenditq; eos debuissè imitari uocem ouis Balantis, ut *βῆλον*, non *μῆλον* nomen imponerent. Quod si ut ipsi loquuntur nunc, non ut nos proferimus, olim pronūciassent, sic quasi propemodū per Aeolicum digamma, non rectè corrigeret eos Varro; neq; enim ualent pecudes, sed balant. Valconibus quoque hoc est uitiū peculiare, ut eo modo pronuncient B, quo & Græcos dicimus. Itaque lusimus in eos epigrammate, ut eorum Viuere, Bibere, sit. Contrà quædam nationes nimis crasse pronunciant per P, ut P V L L A M, pro eo quod esse deberet, B V L L A M, dicant.

Multo diuersior usus est ipsius C, idq; non solum in diuersis nationibus, sed etiam ipsa in Italia. Ac sanè idem esse nostrū C, quod Græcorum sit K, iam receptum est; explosaq; eorum sententiā, qui aliter autumarent. Tantoq; magis Scauri Grammatici, qui putarit nomina, in quibus A, secunda esset statim sede, per K, scribenda esse: sic, K A L E N D A E, K A R V S. Etenim si propterea fiat quod Kappa, nomen includit uocalem illam, sanè nulla eiusmodi uocalis addatur in contextu dictionis; aut ea consonans nulli præterea uoci ab alijs uocalibus incipienti apponetur. Hoc autem falsum esse uel ipsi ostendunt Græci. præterea ipsum C, eadem ratione non apponeretur nisi sequenti E, ut C E P E, cæterorumq; elementorum par item esset ratio. Quin Kappa nomen maius est, quam quanta sit hæc potestas, ad quam arctare conatur ipsum. Alij ita censuere, Græcis tantum uocibus attribuendam, qui æquè falsi sunt. Etenim id si uerum esset, etiam C H R E M E T E M, per X, Græcum scriberent. Quod sola aspiratione ab ipso K, distat. Nulla igitur ratio est. Ipsius ergo sonus C, cum sit idem cum sono ipsius K, cauendum nobis maxime est, ne addatur aspiratio (id quod I huscorum

non pauci faciunt; sed ñ frequentius, qui Arnum flumen accolunt) sed siccissime est pronuntiandum, non mucrone, sed latiore parte linguae interioris adducta ad palatum, atq; astricta, ut quam tenuissimus quamq; expeditissimus sonus transiret. Galli turpissime per sibilum edunt; ut non discernas, CELLAM, ~~non can~~ SENECAM, audias. Germani nostrates non tam crasso sibilu; at Germani Belgæ, & Hispani, non aliter, quam Galli Circumpadani, et Veneti, & Flaminij, & Ligures, sibilu tenuissimo, & balbo. Qui omnes redarguntur eo, quod in fine dictionum Græcum seruari sonum satis patet; ut in, HIC, NEC, AC, ALEC; neque enim sibilu terminantur, sed in sicciorem sonum, qui apposita uocali debuit perpetuari. Acquirunt tamen crassorem sonum pro uocalium ratione: crassius enim dicas, CARVS, COLVM, CUMA, propter latiorum uocaliu hiatum, quam CERA, CIPPVS, propter exilitatem. Eandem inibimus rationem addita aspiratione, ut crassius aliquanto pronuncies *χελύς*, *χελός*, quam *χέω*, *χίω*. Item diphthongos prout ad uocalium certarum sonum propius accedunt. Si autem s; præcedat ipsum c, uulgo non audias; at qui uolunt eos emendare, etiam ineptis conatibus uastant pronuntiationem, quam tu è Tuscorum consuetudine commodius temperabis. Similima huic est Q, atque adeo, ut ineptiusculè quidam eandem esse contenderent. Galli nihilo secius eam proferunt, atque ipsum K, atque etiam crassius, horumq; imitatores Ligures Taurini. Qui uero castè atque integrè in prouincia uersantur pronuntiationis, includunt aliquantum potestatis ipsius V, sine quo ea de causa Q, nunquam scribitur. Non minor aliorum error, qui cum huius uim similem esse prouiderent potestati ipsius C, malè causam assignarunt, propterea quod mutuo inter se conuerterentur; quoniam dicemus, COQVVS, COCI, & ARCVS, ARQVITES, & CVM, QVVM, & SEQVOR, SECVTVS. Etenim mutationis ratio fallacissima est. Omitto flexionum terminationes; quibus in M; S; mutari uideas.

TITVS, TITVM, & in D, PARIS, PARIDIS. hoc enim factum sit discriminis gratia in casibus. At pro R, s; pro S, T, inuenias: ῥῥῥῥ, ῥῥῥῥ, θεοσαλδς, θεηαλδς. Non igitur à mutatione, sed à sono ducendum est argumentum. Sed neque, ut ex Varronis autoritate contendunt, Q, erit à literis potius excludenda, quàm aliæ literæ quærendæ: Nam in elementis ita euenit, quemadmodum in rebus; ut plures essent soni, quàm eorum notæ. Quæ fuit causâ, ut etiam di-phthongos comminiscerentur. Itaque frustra litigant, sic; si alia est Q, ab ipso C, propterea quod V, sequente alium percipimus sonum; ergo erit G, quoque alia à seipsa, uel cum necessario sequatur V, uel si fortuito. Intellego necessario propter ipsam, ut LINGVA; fortuito, propter uocem, ut LIGVS. Hic enim dicimus nos, consultius quærendam aliam figuram, ipsi G, qua hanc capiamus potestatem, quàm prudentissimè inuentum Q, excludendum. Factemur enim G, aliud, atque aliud esse, non minus, quàm ipsum V, cum sequitur uel Q, uel G, aut alias consonantes. Non erit igitur idem cum C. Nam si sit; ergo alterum pro altero ponatur. idem igitur erit & QVI, & CVI. cum tamen utrunque sit monosyllabum; et alterum claudatur uocali, posterius autem consonante. in priore non audiatur secundus sonus elementis, in altero autem audiatur. Neque uerò politissimus autor Catullus initio statim pulcherrimi, ac diuini poematis, sic scripsisset,

Peliaco quondam prægnatæ uertice pinus.
neque enim idem sonat ac si dicas,

Peliaco collis surgit de uertice.

Est autem sonus is & Græcis, & Gallis inimicus. Hispani non semper, Vascones semper, Itali facillimè obseruant.

Proximum ipsi C, est G. Itaque CNEVM & GNEVM, dicebant; sic CVRGVLIONEM & GVRGVLIO-
NEM. appulsa enim ad palatum lingua, modicello relicto interuallo, spiritu tota pronunciatur. At Calabri, & Campani, Vmbrici, atque alij eius tractus, etiam sibilo eius: so-

num faciunt crassiores. Contra Flaminij, & extrema Pice-
norum pars, ac togata Gallia uersus Z. ut quantum distat
Lombardorum C, ab ipso C, Tuscorum, tantum Flami-
niorum G, ab ipso G, aliorum: medio inter utrosque nos
proferimus rectissime.

D, tam Græci, quam Vascōnes, atque etiam Arabes aspira-
tius pronunciant, subdita scilicet dentibus lingua. Nos sic-
cius, uix apposita ac celeriter abducta. Huic affinis est T,
pertinacius appulsa lingua. at Græca cum his coniuncta O,
non ut Galli proferunt, excito de gutture spiritu crassiore,
sed ut Græci ipsi interposito suauiore flatu, subiecta lingua
laxiore spatio dentibus, quam in D.

F, P H, V, cum est consonans, tres sonos, suum quæque edunt;
sed ita, ut & congeneres intelligas, & non unum. Ac digama
quidem Aeolicum, quod nostrum est V, ab ipso O, dif-
ferre palam est. Aeoles enim, qui haberent O, etiam digama
quæsiuere. Ita F, ab ipso O, distare uideamus, cum an-
te F, ponamus N, at ante O, & P H, nostrum ponamus
M & M. Tullius irrisit Græcum testem, qui primam lites-
ram F V N D A N I I, nesciret exprimere. Itaque non de-
fuere, qui Phamam, quam Famam scribere mallet, propter
ea quod Græca esset uox. Puto autem fuisse F, ualidissimum
astricto superioribus dentibus labio inferiore. Mox sequi O,
dilutius ui. Quo more etiam in præsentia utuntur Græci
ipsi. Tertio loco mollissimum V, quomodo nunc quoque
dicimus, aut non multo attentius. Par enim est: ut retineat
etiamnum quippiam ueteris uocalis, unde ortum habuit.
Quare notat Victorinus sic scriptum inuenisse, S E R I S;
quasi duplicis V V, nota esset, ut S E R V V S, diceretur.
Sed multa marmora barbarissima fuere innouantibus pos-
teris in ueterum contemptum. Quod autem aiunt V, sem-
per esse simplicem, nunquam duplicem consonantem, siue in
principio, siue in medio sit: & ipsis habere debemus fidem,
qui tunc incorruptas pronunciandi tenebant leges: & facit
ad id, quod statuebamus mollissimo sono esse. Quod si quis

obijciat, præteritum AVDIVI, dicamus mediam syllabam illam sua, non consonantis natura produci: sic enim AVDI RE, sic OVVM, quoniam *ὠόν*. Itaque non produxit primam in OVE, quoniam non potuit: fuerat enim, *ὤς*. quare sonus non fuit multus interposita.

L, geminant atque aspirant etiam cum solum est, Gabali, Aruerni, & Ligures Taurini locis aliquot. contra nostrum vulgus uix adduci potest, ut geminent. Græci nunc sic pronunciant, ut aliquid aliud intelligas, quasi succedat I, consonans ipsi L, & sequentem præeat uocalem: quam pronuntiatio nem audias hodie apud Thuscus, cum dicunt, GLI. & apud Vascones, cum postponunt aspirationem: apud Hispanos, cum gemināt. Sic igitur Græcus, *ἐλάττα*: Thuscus, AGLI ADA: Vasco, ALHADA: Hispanus, ALLADA: omnes æquē malē, si ad Latinitatem sese conferant. Sed Græcis hoc corruptē dici puto. Quin ueteres obseruabant exilius esse cum geminaretur, MELLA: plenius cum finit syllabam, aut ante se in eadem syllaba habet consonantem, ut SOL, FLAVIVS: medio sono esse, cum inchoat, ut LVX, CAELIVS.

Huic aliquo modo similis est R, sed longinqua tamen: eodem enim oris modo editur. Sed uda est L, at R, spirituosa: illa simplici fertur tractu, hæc uibratur. Itaque ob eam uibrationem aspirationē accepit à Græcis, exit enim quasi bulliente uoce. Apud nostrate vulgus uix duplicatā usquam audias. Quidam distenta ac rigida lingua ignauius efferunt.

In M, nullam uocem Græcia terminauit: Barbaris, nobisq; modus nullus. Tres sonos habere animaduertunt: crassissimū in principio, minimum in medio, mediocrem in fine. Sit omnium unicum exemplum, MIMVM: & si geminata mutatur, MAMMAM. Initio enim collecta uox ad interiora narium, mugit: in medio penitus fallit, obsessa scilicet ac stipata uocalibus: in fine auditur mediocriter, abeunte iam uoce: & cum geminatur, prior implet aures etiamnum magis, quam cum est in fine dictionis. Est & alius sonus cum terminat dict

nat dictionem, & altera dictio sequens incipit à uocali; ut, E Q V I D E M E G O; neque enim aut Galli, aut Lombardi rectè tum proferunt: ita enim proferunt, ut finem alterius cum initio sequentis coniungant. Nos mediocri sono, & sanè dimidiato, ut intelligas, si uoles, posse elidì: percipiasq; differentiam si dicas, M V L T V M I L L E; &, M V L T A I L L E. neque enim totum sonum abolebant; neq; enim intelligeres, si ne, M V L T V M, an M V L T A, an M V L T I, an M V L T A E, an M V L T O, an M V L T A M. Itaq; libatò tantum sono, statim transabit uox, & in subeuntē sese dat.

N, ab M, differt gracilitate; clauso enim ore, & effuso sono in nares M conformatur; at N, aperto ore, & lingua in palatū repercutiente uocem. Splendidissimo sono est in fine, et subtremitulo, pleniore in principijs, mediocri in medio, N I N O N. præcedens autē seipsum penè dimidio minor est; ut, B R E N N V S. & sequente G, uel C, siue exili, siue aspirato, longe adhuc mutilior, A N C I L E, A N G V S T V M, A N C H O R A. ita uerò, ut etiam diuersam literam putarent; nec dignarentur uulgarì figura, sed aliam quærent, exemplo Græcorum; qui ut aliam ostenderent, ineptè alienissimì soni figuram substituere, ipsius scilicet r. Hæc igitur cum G, aut C, præceditur; at cum præcedunt ipsum N, optime à Græcis pronunciatur. Rectè à Germanis, à Gallis malè; sic enim proferunt, ut nihil intersit, utrum dicas, M A G N V S, an M A N N V S. Itali hoc committunt in N, quod Græci in Λ, suo: ut nescio quid spurij inuexerint, quod literis exprimì non possit. uidentur enim omittere ipsum G, & aspirare ipsum N. sicuti Insulani Græci faciunt uulgo, sequente I, aut E I, aut O I; aut Y. Nam Byzantios ego ita loquentes audiui, ut nos pronunciamus.

S, facilissima omnium literarum, neq; enim sine ipsa efflare possumus. Quare non est merita ut à Pindaro diceretur ΣΑΝΚΙΒΑΗΛΟΝ. Dionysius quoq; cum R, generosissimam uocat, at ipsum S, expellit, reijcitq; ad serpentes, maluit canem iritatum imitari, quam arborum naturales susurros fer-

qui. Pronuncianda uero est masculo ac constanti tenore, non dimidiato, ut Itali, & Galli, qui per Z, proferunt. Idem enim sonus est in, MISI, qui in, MISSVS; sed duplo maiori non est igitur alia uis, sed duplicata; distat enim non substantia, sed quantitate. Itaque ipsum X, Latinum male pronunciant, praesertim Itali in Flaminia, ut parum distet à Z. Quin iidem pessimo consilio atque usu addunt in pronuntiatione, E, post S, in quod desinat dictio, & post X.

CAP. XI.

An, T, semper eodem sit sono.

AC de literarum quidem potestatibus hæc. Quoniam autem quaedam sunt controuersæ, eas seorsum tractare commodius uisum est nobis. Ac primum quidem de, T. Eius, ut diximus, sonus fit appulsa lingua ad radices dentium superiorum; quem sonum apud Græcos receptum est uariare cum sequitur N, ut ANTONINOZ. emollitur enim atque accedit ad D, nostrum. Eius rei causa est, quia suspenditur pronuntiatio in ipso N, ad palatum, ut lingua non ita cito demittatur ad dentes; ita potius D, quam T, exprimitur. Sic etiam non tam plene efferatur, cum sequitur ipsum L, ALTVS. Ergo cum non semper eodem sono usui sit, quaesitum est, cum præcedit uocalem I, atque hanc alia sequitur uocalis, an recte consuetudo teneat, ut aut Galli per integrum sibilum, aut Itali per dimidiatum edant, ut in exemplis, IVSTITIA, AMICITIA. Igitur qui mutari contendunt, nituntur consuetudine, ac præterea Grammaticorum quorundam autoritate, qui LITIVM, & VITIVM, obliquos à LITE, & VITE, sine sibilo iubent pronuciari, ut à relictis duobus VITIVM, & LICIVM differat. Utuntur præterea argumento de Græcis sumpto; Nam si illi r, suum in B, soni flectunt post M; si apud eosdem r, est aliud quid ante r, K, X; si apud nos v, post G, & Q, transformatur; si denique T, ipsum apud Græcos post N, sonum mutat; poterit & hic mutare. Poterant etiam subtilius addere

re: si C, & G, crassius ante A, O, V; exilius ante E, & I, editur: eodē modo etiam T. Contra aliqui ita sentiunt, usum nunc minimi esse & precij, & autoritatis, multaq; minime integra haberi. M. quoque Tullium, cum usui quiddam dedit, id iccirco fecisse, quoniam apud populum dicebat, quem sibi attentum, non reclamantem uolebat: atque nihilominus sibi scientiam seruasse. Neque enim, quæ barbaries admisit, fouenda: sed quæ omisit, uindicanda. Neque nunc extare usum quempiam nobis: Barbaros enim omnes esse nos: atque, ut minimum dicant, peregrinos. Consuetudinem, quæ legem habeat reclamantem, corruptelam esse, non conuetudinem. Non negare sese, tenuiorē esse sonum ipsius T, ante I, quam ante A, aut O: sed eundem tamen sonum esse. Nunc uerò nullam esse rationem, quare in sibilum transeat: neque proba esse argumenta superiora. Consonantes enim à sequenti uocali nullas mutari, sed à præcedentibus consonantibus, aut à sequentibus ob sonorum dissimilitudinem. sicuti soni crassitie, quæ in B, & P, sit, effici ut N, in M, mutetur. Græcos quoq; habuisse autores lingue nostræ nos, qui nihil eius modi commenti sint: sed à Gothis, Vandalis, Langobardis, inuectum sibilum illum. Præterea pudere uehementer debere illos, qui cum aliis ueniunt oppugnatum, ipsi uitiosa arma afferunt, quorū culpa conuincantur. L I C I V M enim à ligando dictum, sicut & L I C T O R E M, non iisdem literis, quibus obliqui huius uocis, L I S, scribuntur, scribi. Rationem autem huius prauitatis esse, propterea quod Barbari omni in pronuntiatione multum ponunt spiritus, ita ut pleraq; in sibilum degenerent necessario. Quo errore etiam ipsum C, diximus ab ipsis pronuntiari.

C A P. XII.

De I, consonante,

Consonantem I, semper in principio simplicem esse obseruarunt: in medio autem non semper duplicem: nam in P E R I V R V S, simplex est, in alijs autem multis pro duplici

ci accipitur: MAIVS, POMPEIVS. Adducunt argumentum ab antiqua scriptura, per geminum enim II, scribebantur, MAIIVS, POMPEIIVS, quorum prius priorem claudat syllabam: quomodo etiam nunc quidam pronuntiant Lombardi: sic etiam, ut supra dictum est, claudit tertium casum relatiui CVI: alterum autem sequens sequentem inchoabat. Igitur non solum cum incipit ab eo syllaba, ut dixere, consonans erit: sed etiam, quod omisere, cum terminabit, esse possit. Quin etiam sequente consonante, ut in pronomine HVI C. neque enim V, hic est consonans, aspiratur enim: neque est diphthongus, & est monosyllabum: atque idem I, est, quod prius fuit in secundo casu, HVI VS: sicut in CVI est, quod erat in CVI VS. Ad hanc autem naturam non potuit V, aspirare, sed transijt in plenior, scilicet in B, CAELEBS. neque enim temere à caelo & uita deduxit Caius, minime meritis hoc, qui à Quintiliano notaretur: sed sibilus sequens in causa fuit: quemadmodum è contrario in eius sonum aliquem mutatum est ipsum B, AVFERO, ABSTVLI. Proprium autem est ipsius I, consonantis, in pristinam uocalis formam redigi: & augere numerum syllabarum. Hocque commune habet cum V, consonante, ut diximus. Martialis uersus est:

Sed norunt cui seruiant Leones. Et in obsceno carmine ita positum est: sed detestandum non meruit recitari. In Vergiliano autem uersu etiam omissum est,

Tityre pascetes à flumine reice capellas.

Fecit enim uerbum illud Tribachum, extrita A, quæ fuerat in origine simplici, IACIO. qua sublata, necessario in ueterem uocalis naturam restitutum fuit I, quo exemplo etiam in BIIVGO, & QVADRIIVGO, idem euenit. Non recte igitur antiqui, cum REICE, ita legunt, ut primam corripiant, statuuntque I, simplicem ibi consonantem esse: redarguuntur enim cum aliorum, tum eiusdem poetæ autoritate è tertio Georgicôn, ubi producitur illa syllaba: consonantis igitur ratione duplicis, nam suapte natura

brevis est:

Reſſe: ne maculis infuſcet uellera pullis.

Inuenias etiam, cum natura media quaſi quadā ſit inter conſonantē, & uocalem: legimus enim STELLIO apud poētam biſyllabum, & apud Terentium INIVRIA, triſyllabum: item OPPREſſIO, & BENEFICIO, quadriſyllabum, aliāq; talia pleraque, oppreſſo ſono ipſius I. ſicut etiam in uoce illa DIE S, facta monosyllaba. Accidit autem hoc alijs quoque uocalibus, EA, MEA, TVA, SVA, monosyllaba apud eoſdem comicos facere cogimur: & apud alios poētas:

Vno eodemq; tulit partu. Et Propertium:

Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos.

I, indifferens eſt, nunc conſonans, nunc uocalis apud Comicos, in aduerbio, IAM.

C A P. X I I I.

Affectus finalis à poteſtate.

QUoniam uero literarum finis eſt, conſtituere diſtiones, idcirco ſecundum earum poteſtatem factum eſt, ut certis ſignificationibus aliæ alijs potius ſeruirent: in metu enim, ac dolore eſſamus: itaq; A, A, dictum eſt, multum enim hiatum præſtat: eadem de cauſſa, etiam aſpirationes interiectionibus aſcitæ ſunt, affectum enim notant, confertus enim ſpiritus editur. Ita conſonantibus fictitia nomina ſuis quæque facta ſunt. Quid enim mollius, quàm uox ipſa hoc ſignificans: quid impeditius, quàm BAMBALIO, habes, & BAVBARE? quod paſſiua uoce cum protulit Lucretius, etiam plus tumultus excitauit, BAVBANTVR. S, ualde ſeruit ad ſpiritus eliſionem:

—Sale ſaxa ſonabant. R, autem rudiorē atque aſperiorē, ut MVR MVR. utrunq; coniunctum implent ualde, STRIDERE. & magis cum terminant diſtione, STRIDOR. Aſpiratæ conſonantes multo acrius urgent his adiunctæ, FRAGOR. quippe etiam molliſſimam omnium li-

terarum etiam exasperant. *φλοῖος* *βος*, *φλέω*, *παφλω*. C, seruit hæsitantiæ. T, timori, AT, AT. M, uastitati, MALVM, MONS, MIRVM. etiam sonum ipsum audias, quasi præsentem, in quibusdam uocibus, *λίξε*. & apud Virgilium cuius diligentiam non affectatam, ac diuinum iudicium nemo est assecutus omnium unquam poetarum; percipies enim lignatorum operam illis uocibus:

—Sonat icia securibus ilex. & illud quantum est:

—Tremet icibus ærea puppis.

Illa autem etiam cum nauis dilabuntur:

Labitur uncta uadis abies.

Tinnitui sese dat N, CANERE, HINNIRE. Sed omnia exequi non est præsentis operæ, neq; in omnibus hoc inuenias; fortuitæ enim multæ sunt uoces, ut in ultimo libro est disputatum.

CAP. XI III.

Vitia potestatum allata uocalibus, aut consonantibus.

NON solum id, quod rectè atque ex officio faciundum est, cognoscere oportet, sed etiam quod prauum est cauere; ita in sciendis quoq; perfectè proficimus. Ergo postquā meras potestates perscrutati sumus, ipsa quoq; uitia, quæ uitemus ex antiquorum obseruatione, sed more nostro, hoc est, Peripaterico, sunt declaranda. — Deprauantur aut uocales, aut consonantes singulæ, aut coniunctæ. — Omne autem uitium fit aut Defectu, aut Excessu, aut Mutatione. Mutatio duplex, aut literarum, aut locorum. Ita fit peccatum, aut in substantia, cum altera pro altera ponitur; aut in quantitate, cum maior, minor ue efficitur; aut in qualitate, cum sono suo defraudatur, detorqueturq; aut in degenerem, aut peregrinū; aut in loco, cum transfertur, ut σφάγανον φάσσανον. Igitur cum alia pro alia subditur, quod faciunt Parisienses, cōmuni nomine, non proprio, Rusticitatem ueteres Latini, Barbariem Græci appellarunt. In quantitate autem error per excessum, Labdacismus; cum crassius ponitur, ut diximus, L O C V S, pro

LOCVS : sic Metacisnus, cum M, mugiunt: sic in uocalibus Platyasmus, cum hiatu uasto putant grauitatem afferri actioni. Huius est generis etiam, Iotacismus, cum ipsum I, exiliter maximè proferunt, atq; ita, ut etiam supercilia tollât: est enim excessus in sono: ac quanquam exilitas sit defectus, tamen etiâ defectus capit incrementû. Sic cum alias cōsonantes aspirant, aut crassius edunt, dicitur *δασύτης*. CRATES, pro GRATES: BIBO, pro VIVO (aut etiam FIFŌ) sic & pro illo, PIPŌ. Contraria huic *ιχνότης*, cum defectu peccamus: sic E, & O, exiliter nimis pronunciant quidam Germani, cum tamen I, uersus E, deuoluant. Est autem excessus & ille, cum addunt literam, quemadmodum E, addunt Hispani, & Vascōnes ipsi S, si coniunctû sit, ESCRIBERE, ESPERARE, ESTARE: ut uitarēt *συνεργόν*, quod uitiū est cum ipsum S, crassissimum, ac penè sibilantes edimus. Est etiam in defectu, *κολόβωσις*, id est, mutilatio, cum aliquid omittimus: quod Galli faciunt, qui multas literas inculcant, ut originem, unde deprauatum est uerbum, res præsentent: paucas autem expriment. Contrâ est Battologia, qui & Battarismus, à Batto, qui Cyrenas condidit, homine linguæ impeditioris. Geminant enim aut initia, sic, PONS, pro PONS, aut fines, PAVLALA, pro PAVLALA. hoc etiam dicitur *ἤχησις*, & *ἤχησμός*, ab Echo. Vitium autem initiorum uocatur ab Erasmo Titubantia: cōmodius Hæsitantiam dicas tu: hærent enim primæ statim consonantibus: falsò ab eodem *πρωλισμός*, qualitatis enim uitiū est *πρωλότης*, siue *πρωλισμός*, cum C, aut S, non quimus rectè efferre: sicut nobis semper defuit lingua ad ipsius R, asperitatem, hi Latine Balbi dicti sunt: quo uitiō laborauit Aristoteles: Et Alcibiades qui R, in L, detorquebat, quanquam in substantia possis etiam peccatū dicere. Sed hi Balbi ab Erasmo malè appellantur Blæsi. Est enim Blæstas uitiū oris, sicut & *κοιλότης*: sed blæsi distorquent literas, ex oris tortura: *κοιλότης* autem è palato loquuntur, aut è naribus. *βλακωδὸς* autem & *φακλὸς*, sunt uitiā crurum distortorum, ualgiorum & uacciorum, ut apud Galenum uidere est.

hælogia siue Battarismus præteritus Latine.

siue ἤχησις.

hæloges Balbi.
hæloges Balbi, diuini.

Blæsi / Blasitas.

CAPVT XV.

Vtrum F, sit muta, an semiuocalis.

POSTquam uidimus potestatem, quæ est forma elementorum, *qua species constituuntur*, iudicare iam poterimus F, muta ne sit, an semiuocalis; sic enim Galenus quoque *τὴν πρῶτην* priorem *τῇ συνήθειᾳ* dicit. Ac mutam quidem esse, ueteres sic pote contendunt: Principio, inquit, nomen habet tantum semiuocalis, at nomen non mutat substantiam: Item si esset semiuocalis, dictionem quampiam clauderet, at nullam claudit: Præterea nulla semiuocalis ante L, aut R, in eadem syllaba poni potest, sed F, ponitur. Quarto, nulla semiuocalis ante L, aut R, posita communem facit syllabam, at F, facit. Ad hæc, Græcis idem est φ, quod nobis F: sed φ, apud illos muta est: igitur et apud nos, F. Sextum argumentum, præteritorum initia, finesq; non geminari, nisi à muta incipiant: quare cum Fallo gemit sic, Fefelli, non erit semiuocalis. Postremo, F, pro P, & aspiratione accipitur, ut olim PHVGA, PHAMA: at P, muta est, igitur & F.

Hæc argumenta septem numero, ut qualia sint uideamus, memoria est repetendum, quod supra dictum est: Mutas non inde appellatas, quod parum sonarent, sed quod nihil: nullo enim conatu adduci queas, ut B, nulla addita uocali profectus. Neque quod pro ratione adducunt, ratio est: Mulierem informem dictam, pro deformi: est enim in eo uocabulo, FORM A, æqui uoca uox: Nam & pro specie accipitur, & pro certa partium proportionem, quibus figura constituitur perfectior. Hanc igitur negat præpositio, non illam. Sic formosum, à formato aliud est: sic locutus est Euripides: *τοῦ μὲν εἰδὸς ἄξιον τυραννίδος*. At mutæ nomen penitus uocem tollit, Græcorum sanè imitatione, qui *ἄφωνα*, non *διφωνα* dixerunt: non *κατάφωνα*, non *μετέφωνα*, quoniam nullam sibi retinerent uocem. Ea enim sunt natura, ut magna pars, nisi clausis labijs, aut dentibus, aut utrinque confor-

mentur, uox edi nequeat: Idē declarat Plato quoque in Theæteto: τὸ δ' αὖ βῆτα, inquit, ἔτε φωνή, ἔτε ψόφος: ἔτε τῶν πλείων σιχηίων. Semiuales autem solo eduntur spiritu: adducta nanque ad palatum, uti diximus, lingua solo spiritu pronunciatur: L: tremula, atque uibrata paulò inferior, R: si spiritus ad nares ascendat introrsum, ut idem uult Plato in Cratylō, N pronunciatur: simplici mugitu editur M: ipsum uerò sibilum, satis constat, nullius ope uocalis indigere: quare factum est, ut etiam aspirationis loco poneretur, ῥ, sedes. Ex quibus in summa illud constat, spiritu penè solo enunciari semiuales, sicut uocales sanè solo, à quibus hoc ille differant: quoniam uocales hiatu simplici, semiuales operosiuscula efflatione pronunciantur, mutæ nulla. Hanc autem horum nominum aptissimam causam, nostræ scientiæ magistra autoritas Græcorum ostendit. Nam si propterea essent semiuales, quod incipiant à uocalibus: profecto cum à uocalibus non incipiant apud Græcos earum nomina, non erunt semiuales. Igitur Latini prisci cum animaduernerent P, quidem nullum penitus habere sonum, nisi uocalis addatur: addita uerò aspiratione, habere uel maximum, intellexere: quippe inferioribus dentibus ad labia leniter applicatis exiens spiritus, sibilum imitatus, ipsius F, imaginem reddidit: quo factum est, ut propter soni sui facilitatem, obiret plerunque muneræ, quæ ipsi S, debebantur. Id quod item agnoscimus in semiuocalibus: Siquidem pro aspiratione quoque positum fuit, ut FELENA, pro HELENA. Atque ideo etiam Θ, & X, à Græcis semiuocalium in numerum sunt relatæ: quarum tamen tenues essent mutæ. Aspiratio enim tenuium litterarum naturam animarat ita, ut nullius indigens adiumenti sonus appositus in aliam speciem ad sese traheret. Est enim aspiratio quasi uocalis quædam, aut etiam uocalium anima ipsa: quare mutæ appposita semissem consonantis illi reliquit, alterum semissem sibi uindicauit, unde & semiuocalium nomen sit secutum.

Soluuntur ex his argumenta : Ac primum quod afferunt , non debere uim à nomine mutari : tantum abest , ut negemus , ut asseuerem antiquos perpensa huius literæ potestate , summo studio nomen , quod à Græcis acceperant , inuertisse : idē in didisse *secundum uim* , quam compertam habuere . Neque talem putasse , quia sic appellaretur : sed nomen impositum propterea , quod talis esset .

Aduersus secundum argumentū : negamus necesse esse , omnia nomina omnibus claudī semiuocalibus . Neque uerò recte sic eos argumentari : Cæteræ semiuocales claudunt nomina : igitur si F , est semiuocalis , claudere item debet . Neque enim dictiones efficiunt , ut literæ semiuocalium , aut mutarum naturam sortiantur : sed literæ faciunt , ut dictiones sint : partes enim totius causæ sunt . Neque si qua litera non claudat , continuo non sit semiuocalis . Sed ea regula constituta est ab ijs , qui hanc mutam putabant esse . Præterea hoc eodem argumento à mutis excludam sic : Cæterarum pleræque mutæ claudunt , L A C , A D A D , V O L V P , C A P V T : at F , non claudit : non est igitur muta . Quid , quod priscorum testimonia aduersantur negantibus nomina claudī ipso F . nam ut omittam eos usos esse A F , pro A B , præpositione : ipsius sanè literæ nomen suo sibi sono F , claudere , etiam contra quam à Græcis accepissent .

Tertia ratio negabat ullam semiuocalem ante L , aut R , in eadem syllaba poni posse . At hoc tibi negamus nos : quis enim hoc sibi persuasit , nisi qui mutam putaret F ? petit igitur , quod probare debet . Sed & hoc falsum est : semiuocales enim Græci anteposuiere , *δλῶν , χρῆμα* .

Quartum argumentum , quo aiunt , Nullam semiuocalem ante L , & R , positam efficere syllabam communem , ridiculum est . Si nanque superius argumentum uerum est , hoc erit falsum : hoc enim ab illo tollitur . nam quod ibi negabant , nunc hic ponunt . Quo enim modo communem syllabam efficiet , quæ ne syllabam quidem facit ? Quid ? si semiuocalis facilitas in causâ est , ut mutæ postposita , mora tam pusilla trahatur in

tur in syllaba, ut etiam corripi possit, in qua tamen muta sit: quanto aptius atque commodius id inter duas semiuocales fiat? Mutarum enim ratione minime fieri constat: siquidem ubi duæ sunt mutæ, non id euenit, ut in uerbo, T R A C T O, quod natura sua dibrachum est. Sed ubi muta cum semiuocali, ut in uerbo, A G R V M, aut duæ semiuocales, ut in uerbo ὄμνυμι.

Quintam rationem, ex ijs, quæ diximus, solutam uidemus: o, nanque semiuocalis est, immutata ipsius P, per spiritum potestate. Sicut etiam o, & x, cum tamen t, & κ, mutæ sint, ut dicebamus. Quo instituto in alias quoque species eadem mutantur mutæ. Addito enim sibilo ipsis C, D, P, fiunt semiuocales, præsertim cum fateantur ipsius V, quàm ipsorum P S, esse sonum faciliorem.

Sexta obiectio seipsam damnat: nam sumpta regula hac, Non geminari præterita, nisi id per mutas fiat: concludit per, F E F E L L O, mutam esse F, cum tamen inueniamus, S T E T I, S P O P O N D I, S C I C I D I, quæ incipiunt à semiuocali. Neque uerò ad id confugiendum est, ut s, nullam ibi uim habere dicamus: siquidem eius sibili tanta est uis, etiam ipsis in præteritis Græcis, à quibus hic fluxit mos, atque adeo in uerborum initijs ita uiget, ut ipsam impediat geminationem σάλω, ἑσπχα. At si s, nullum erat, utique eo abiecto geminatio admissa fuisset. Sed quid agunt hi? nonne M O M O R D I, geminauit? quid enim aliud est M, hic dicere, mutæ uice fungi, ut aiunt ipsi: quàm dicere M, mutam non esse, sed semiuocalem? Quæ quia diruebat istum canonem, ad mutæ functiones, atque uices eos miserrimè compulit. Quare si eis neges uerum esse illud apotelesma, probandum erit ea ratione: quia non admittit semiuocales. At ego contrà, non solum M O M O R D I, hoc obijciam: sed illud ipsum etiam, F E F E L L I. Igitur id, per quod probant, maiore est in controuersia, quàm hoc, quod quaerimus: ut omittamus Græcorum & prudentiam, & institutum, à quibus morem nostrum induximus, qui σέσσητε, dicunt, & λέλεμε, & μέμενε

μυρ, & νενυφει, atque alia eiusmodi. puerile enim est abducere à geminandi potestate semiuocales, mutisq; asperioribus attribuire: cum asperiores literæ prohibeant in quibusdam geminationem.

Postrema pertinacia, ut cum quinta cohæret, ita cum illa quoque soluitur spiritu mutatum P, in F, & mutatam speciem, argumento etiam ipse ordo est coniunctarum in dictionibus: quippe ipsum P, ante se non patitur N: at F, patitur, ita ut etiam ipsum M, in se mutet, ANFR ACTVS, erat enim AM, ab ἀμφι.

Ludicrum quiddam additum, ne res quidem meretur, ut diluamus: Audent enim fingere modum nescio quem, unde F, geminetur: scilicet per mutationem: ut OFFENDO. at semiuocales non per mutationem, sed suapte natura geminari, OLLA, FLAMMA, ENNIVS, & alia. Quasi uerò intersit potestatis, per mutationem ne, an per naturam geminetur: geminatur enim, quia eius natura ita fert. Quasi uerò non ceteræ quoque mutæ geminentur: OBBA, AC CA, REDDO, IVPPI TER, RETTVLIT: quasi uerò ipsum quoque F, non idem patiatur, OFFA. Quasi uerò omnibus semiuocalibus idem eueniat usu: Non enim duplicibus: Quasi uerò ueteres ullam consonantem geminarint. Hoc enim negat cum Festus, tum Varro: & tamen eo quoque tempore & mutæ erant, & semiuocales.

CAPVT XVI.

Vtrum, Ω, an, Η, sit longior.

Quamquam Ω, & Η, Græcæ sunt: tamen quia nostratum dictionum aliqua ab illis profectæ, harum uocalium semina retinent: festiua nobis quaestio tractanda est, utra scilicet longior sit. Duas sententias constituamus: alteram ab origine, philosophicè: alteram ab societate, mathematicè. Ab origine, sic: Quæ proportio materiæ ad alterius proportionem, eadem & compositi ad compositum: sed Ε, est materia ipsius Η: & Ο, ipsius Ω: ergo si Ο, est longior e quam

quàm E, ita Ω, quàm H. Quòd autem O, sit longius, quàm E, probant per regulam: Quinti casus syllabam ultimam aut eandem esse cum postrema Recti syllaba, aut minorem. Igitur ὁ λόγος, cum non sit eadem cum λόγος, minor erit. Ratio autem Mathematica est contra hanc, à proportionem societatis: Quæ est proportio totius ad totum, eadem est partium ad partes: si æqualia inæqualibus demas, quæ remanent, sunt inæqualia. Ergo cum E I, diphthongus sit longior quàm O I: exempta utrobique I, communi uocali, erit quod remanet E, longius quàm O. Quòd autē E I, sit longior quàm O I, patet ex accentu. Nam in fine posita E I, nunquam aut antepenultima acuetur, aut penultima circumflectitur: at si O I, sit in fine, utrumque fiet. οἶσι, φιλόλογοι. Afferre etiam illud possumus, E, ante L, apud Homerum productum aliquando, μέλω· ἐλόμεν. O, autem nunquam: repugnat enim naturæ eius productio.

Hæc argumenta etsi sunt magis exercitatoria, quàm necessaria: tamen etiam pertinent ad ueritatem: neque enim illud Quintilianum recipiendum est: Grammatico expedire, etiam si quædam nesciat. Nam quem tandem ille fingit è quadriuiio extra encyclopædian? Dicamus igitur, E, esse breuius, quàm O, plus enim temporis in hac ponitur proferenda. Diphthongorum autem obiectio illa nulla est. Nemo enim ignorat, A, esse longius quàm O. & tamen idem euenit ipsi A I, quod ipsi O I, euenire dicebant: posita enim in fine acuitur antepenultima. Præterea eidem O I, non id contingit semper: non enim Aduerbijs, non Optatiuis, οἶσι, ἑκτόσι. Et in secundo libro usus is reprobatus est: nam si iccirco non acuitur antepenultima, cum postrema est longa, quia resolui potest: igitur accentus acutus in quartam à fine recipere: quod est absurdum: sic, τὴν ὄψιν participio foemini in quarto casu: idem monstrum sequetur etiam si penultima longa resoluiatur, sic τὴν ὄψιν. nec tamen ad id respexere. Vfus tamen Atticorum, si accentu rem metiari, huic sententiæ aduersatur, & fauet priori: dicunt enim, μέλω.

Locorum affectus à potestatibus inuestigantur.

Hæ ferè sunt potestates cuiusque soni singulares : ex quibus siquid præterea in medium afferatur, possit tolli controversia. Neque enim optimi artificis est (ut ait Galenus) omnia persequi. Nunc secundum loca sedes cuique debitas uideamus. est enim potestatis pars, comitem aut uicinam litteram aut pati, aut non pati. Igitur literæ aut sunt in dictionibus, aut non sunt. si sunt, patiuntur mutationem aut in substantia, aut in loco. In substantia bifariam : nanque aut abolentur à principio, à medio, à fine. Sic nomina tria inuenta sunt, Aphæresis, Latine ablatio : Syncope, Latine concisio : Apocope, Latine abscisio. Aut transmutatur in aliam, Græcè μεταβολή. Patiuntur in loco, Latine translatio, Græcè μεταθεσις, transpositio. Si non sunt, addunt, aut principijs, πρόσθεσις, Latine appositio : aut medijs, ἐπένθεσις, Latine interpositio : aut fini, Græci dixerunt hanc παραγωγή, productionem. Hæc sunt genera. Species autem, sic : Nanque aut sunt eiusdem notæ, & potestatis, aut diuersæ. Item à numero : una, aut plures. Affectus autem non omnibus idem, aut æquales : neque enim eiusdem generis consonans aut principijs, aut finibus additur : neque duplices geminantur, ut nunc usurpant Itali, ut exprimant uitiâ linguæ degeneris à Latina : ponunt enim duplex Z Z. Accidunt autem hæc, aut ex usu : ut quæse, quali : aut ex arte, & hoc aut ex inflexione : ut, ago, egi : aut ex deductione, & hinc bifariam : nam aut à peregrino, ut Patroclus πάτροκλος : A V O, Punicum, unde nostrum, A V E : M A R A T H, Hebræum, unde M A R B, nostrum : aut à Latino, & hinc dupliciter : aut enim simplex fluxit, ut, à T I T V L O, T V T V S : non, ut ait Varro, è contrario : nam T I T V L V S, παρὰ τὸν πηλὸν : unde & πῆλ. aut compositum à suis partibus, ut, abigo. De quibus suo quoque ordine, agendum est. Sed quia transpositio facilior est, ab ipsa, cum

uenia, incipiamus: nihil enim nocet.

CAPVT XVIII.

Transpositio.

Transpositione sanè interest utrum intelligas, relatas in priores sedes literas, an dilatas in posteriores. Nam si dicas FRETVM, quasi FERTVM, à FERVENDO: utrum intelligas R, antelatum ipsi E, an E, postpositum ipsi R? Sed omittamus exemplum: fortasse enim fuit FERVETVM, atque inde nulla transpositione, sed extritione, factum FRETVM. In rem ipsam intendamus: uocalis ne, an consonans transponatur. Rectius sanè iudicemus, consonantem, non uocalem transferri. Differuntur enim difficilia: difficultas autem in consonantibus: quare qui statim nō possent, mox in proximam sedem transtulere. Est etiam à Græcis exemplum, σφαγῆν dicimus, unde σφαγῆνον. quare cūm σφαγῆνον dicatur, consonans, non uocalis translata uideatur.

CAP. XIX.

Abolitio, Ablatio, Concisio, Abscisio, Præpositio, Interpositio, Appositio.

Abolitio est, cūm tollitur litera. genus hoc est, ablationis, concisionis, abscissionis. Quæ prius tractanda sunt, quàm Præpositio, Interpositio, Appositio: propterea quod tollimus quod est: at quod est, prius est, quàm quod non est: est enim habitus prius, priuatione. Si autem ita consideres, iam ablatas esse: tunc è contrario & Sycopam, & alias primo tractes loco. Ne sit igitur fraudi, siue quasi ablatas, siue quasi auferendas contemplemur. Additur ergo diuersa in principio: EDVRVS, apud poetam, pro DVRVS. In medio, MEDERGA. quæ euitandi hiatus causa inuenta est. maxime que pertinet ad V, uocalem: ALCVMENA, AESCVLAPIVS, HERCVLES. I, quoque eius usus sit particeps: NAVITA, *Ναῦτης*, NAVTA enim primum fuit. & C, consonans, SICVBI, COMBVRO. & aspir

& aspiratio uehemens: MIHI, PREHENDO. & ante medium, post principium: LOVMEN, pro LVMEN. & in fine: ut, COMPERIOR, pro COMPERIO. Additur autem similis, AH AH, in principio: in medio, REDDO: in fine NAVSICAA. Quod autem ueteres adducunt pro exemplo ex Horatio:

Reducet in sedem uice. item ex Terentij Phorm.

Sectari in ludum: ducere, ac reducere.

hoc est, librariorum manum, non auctoris fidem implorare. neq; enim in his iambicis uel in illo dimetro, uel in hoc tetrametro, necessaria spondeo sedes est. Sed è Lucretij libro primo poterant afferre:

Redducit Venus: aut reductum Dædala tellus.

Quemadmodum autem SS, & RR, & LL, geminata debeantur superlatiuis, suo loco dictum est: contra quam recentiores deprauarunt. Contra autem tollitur ab initijs: ut, NATVS. fuit enim GNATVS, à GENEROR. De medio: ut, PERICVLVM. de loco ante mediũ qui est: PRATVM, quod fuit PARATVM. Hæc à Nigidio Figulo Intercisio dicta fuit: potest etiam Concisio dici. ut, sermo breuis, qui uocatur cōcisus. Ratione carminis interdum factum est, ut apud Homerum, αἴγυψ, pro αἴγυψι. & ἀδριότης, pro ἀνδριότητι. & apud Oppianum, μόλυβ, pro μόλυβδι. Interdum ob tardium proluxæ dictionis: PERICLV M. Aliquando ob difficultatem: ut, εἰσλός, quod alijs est ἐσλός. Aliàs ob utrunq; BRVMA, βραχὺ ἡμα. Aufertur à fine: ut in plerisque uerbis, & iussit Ausonius:

Qui reminisco putat se dicere posse Latine:

Hic, ubi CO, scriptum est, faceret, COR, si cor haberet. Sed & in usu communi abijciebant M, & appellabant ἐκλιψ, extritionem. Item S, Multi' modis. Sed & in scribendo. nanque aiunt M. Catonem sic scripsisse: DIE HANC, pro DIE M. Pindarus poëta non solum elisit, S, sed etiam efecit exulem: cum poematum condidit, in quo nullus penitus sibilus reperiebatur.

CAP. XX.

Mutatio in communi.

MVtatio est parte incolumi uel manifesta, uel occulta, partem alterius abolitio, assumptioque extranei: neque enim mutaretur sine symbolo. Appello nunc symbolum, quod philosophi, communem quandam rem à natura collatam. Quanquam enim elementum indiuisibile est: tamen quia sonos quosdam latentes inter se affines habent: ideo ea soni parte incolumi, altera inducta est. Ac manifesta quidem est in duplicibus. Et enim, Z, cum sit ex S, & D, in MEDENTIO, D, remanet: sibilus abiit. hæc mutatio per ablationem, non per transmutationem facta est. At uerius in uerbo Plautino, SICILISSO, S, remanet: D, in alterum S, abit. *σικελισσω*. Occulta autem in CASSANTRA, ex CASSANDRA. communis namque sonus est quidam D, & T. neque differunt, nisi mollitie quadam, aut exilitate. Alia mutatio, ex inflectendi modo, haud ita uera est. Cum mutantur ea, quæ habent inter se cognationem, aut genericam: ut, uocalis in uocalē, consonantis in consonantem: aut quæ secundum speciem fit: ut, certa uocalis in certam. At participium actiuum presentis temporis à præterito perfecto cum deducimus: duas diuersas consonantes recipi, uocalemque transmutari constat.

CAP. XXI.

Mutatio, quæ fit ex consuetudine. Vocales.

Generica mutatio hæc, atque huiusmodi est: cæteras nunc secundum species exequamur: ac primum eam, quæ ex usu facta est: certissimis enim sonis cognationem ostenderunt: nam quod ueteribus fuit, MAGISTER, AMECVS, MENERVA, QVASE, NISE, SIBE, HERE: nunc per I, MAGISTER, & reliqua. Sic olim LEPARENSES, postea LIPARENSES, autor Festus. Contra I, ponebant, ubi nos E: NI, apud Plautum, & Vergiliū, quod nos NE. & E, pro V: AVGER, nos AVGV: illi

HEMONA, nos HVMANA. & pro O. illi COMPEs, nos COMPOS: Aeolum more, ut toties diximus: qui ^{ἐδύσα}, quod Attici, ^{ἐδύσα}. Sic etiam HELVS, pro HOLVS. & HEMONE, pro HOMINE. Vbi etiam O, pro I, quoniam HOMONEM, dicebant: Nunc HOMINEM. etiam E, quod nos, A. Cato enim DICEM, FACIEM. quæ post illum DICAM, FACIAM. Item O, in A, ut iam ostendimus, HEMONA, pro HVMANA. Et pro E, AMPLOCTI, pro AMPLECTI: nam eiusdem fontis est ^{πλεω}, & ^{πλεω}. Sed etiam in alijs: VOSTRIS, VORTI, nunc VESTRIS, VERTI: ut primus omnium Africanus emolliuit: nam quod erat VORTEX, & VORSVS: ipse VERTEX, & VERSVS, maluit. Sic etiam in I. OLLI, nunc ILLI. Item quod erat V, fecimus O, ISTHVC, nos ISTHOC. contra illi VOLATIS, nos VULTIS. illi è contrario FVLGVIBVS, ut apud Lucretium, nos FVLGORIBVS, CVNCHA, GVNGRVM, FRET V, LAVRV, HVMINEM, FRVNS, ACHERVNS: nos hæc omnia per O. DeV, & I, satis supra dictum est: aiunt enim C. Cæsarem primum omnium, OPTIMVM, & MAXIMVM, quod erat apud priscos OPTVMVM, MAXVMVM, pronuntiassè. O, ThuscOS, Vmbrosq; caruisse, memoriæ proditum est. Quare qui EPISTVLAM, & ADVLESCENTES maluit dicere, Vmbros sese, non Romanos profitentur. Nam contra Romani POLCHRV, & HERCOLEM, & DAVOM, & SERVOM, protulere.

Ex diphthongis autem, illi OE, nos V, MOERI, nos MVRI. adhuc antiquitatis uestigia remanent in MOENIA, posteritatis autem in MVNVS. origo autem erat ab OI: ^{μοῖρα}, rata scilicet cuiusque ciuis pars. Apud eosdem AE, in tegra mansit, quam nos in I, mutauimus: EXQVAERE, apud Plautum: nos EXQUIRE. AV, in O, & è contrario: CLAVDIVS, CLODIVS: AVLA, OLLA: PLOSTRVM, PLAVSTRVM.

Mutatio Consonantium ex consuetudine.

Consonantes autem ueterum sic mutauit usus: posuit enim **B**, pro **D**, **DVONVM**, **BONVM**: **DVELLVM**, **BELLVM**: quod & in Græcis notauimus, *δὲ*, **BIS**. & eandem, pro **F**: illi **AF**, nos **AB**: illi **SIFILVM**, nos **SIBILVM**. Sicut è cōtrario, illi **BRVGES**, nos **FRVGES**. **D**, posuimus pro **R**. illi **ARVENA**, nos **ADVENA**: illi **ARVOCATI**, nos **ADVOCATI**. & eandem pro **S**: illi **ASVERSA**, nos **ADVERSA**. **F**, posuimus pro **PH**, **FAMA**, quod fuit **PHAMA**. & **FVGA**, quod fuit, **PHVGA**. **G**, posuimus pro **R**. **ARGER** illi, nos **AGGER**. illi **ARGREGO**, nos **AGGREGO**. Itali quoque hodie **ARGER** dicunt. curiose nimis Victorinus, ut diximus, **ANGER**: sicut contrā, **AGCHORA**, non **ANCHORA**. **M**, posuimus pro **S**. **COMMITTERE**, quod illi **COSAMITTERE**. **R**, posuimus pro **D**. **MERIDIES**, olim **MEDIDIES**. quia *μέρος*, & *μέρος*, & medium, cognata erant. Elifimus, **CARMENA**, **CAMENA**. & eandem pro **S**. **ODOR**, **VAPOR**, atque eiusmodi: olim **ODOS**. Sed & ab illis **PASSES**, dictum fuit: quod nos **PASSER**. Vulgatum quoq; illud est, **VALESIVS**, **FVSIVS**: nos **VALESRIVS**. Item illi **CASMENA**, quod postea **CARMEANA**, quod retinuimus in, **CARMINE**. Item **OSRENA**, posterī **ORRENA**, Acolenfium imitatione qui non dicunt *ὄρεω ὄρεω*. sed *ὄρεω*. **S**, posuimus pro **C**. **SVSCEPIT**, olim **SVCCCEPIT**: sed ita puto, à ueteri uoce posteros deduxisse, quæ fuerit **SVS**: priscos autem à communi **SVB**. Et eandem pro aspiratione: nam quod est nobis **MVSA**, illis fuit **MVHA**. Et pro **M**, **PRORSVS**, quod erat **PRORSVM**. Etiam elifimus: nam illi **CASMILLA**, **COESNA**, **DVSMVS**: nos detraximus sibilum. In quibusdam tamen mansit solus,

STRENNA: sed cum alijs, STLITES, STLATVM, non mansit: LITES, LATVM.

T, posuimus pro D. ADQVE illi dixere, nos ATQVE. sanè melior priscorum ratio: nam & mollior sonus est; & origo servatur. præpositionis enim uis adhuc manet, ut dicamus, Tu atque ego. & sit, Tu & ad te ego. Sed uoluere discrimen esse inter præpositionē, & coniunctionem. Eiusdem modī fuit, SED: nam ē contrario olim erat, SE ET: disiungit enim, Tu curris, SE ET ego sedeo. Separata enim est actio mea ab opere tuo. aduersatur enim uox illa, SE, ut seorsum, securus, segrego, separo, & alia innumera. Etiam AV D, nō AV T, & illi dixere, & nos dicere deberemus: nam si negatiuæ HAV D, addita est aspiratio differentiae causā: sanè cætera elementa ad quærendum discrimen non sunt mutanda. quin fortasse potius utrunq; sicciore elemento scribendū sit, AV T, HAV T. Græcum enim fuit, αὐτε. Omnis autem disiunctio uim obtinet negationis.

V, posuimus pro F. SERVVS. at Aeolice sic scribebant, SERFVS.

Aspirationē supposuimus: illi, BELENA: nos HELENA. detraximus autem multis, CHARVM scribebāt, nos CARVM, unde & CARERE: quoniam deficiente annona carebant, atque ibi tum illa cara erat. Aiunt remansisse in tribus, ORCHVS, PVLCHER, LYRCHO. Orchus tota Græca fuerat, & trāsata aspirationē à uocali ad consonantem ορχος. uidetur ex epitaphio Næuij poetæ, aspiratē pronunciatum:

Postquam est Orchio traditus thesauro.

Lurcho, contra analogiā aspiratum fuit: nam Mucco, à mucis: & Bucco, à buccis: ita Lurco, à lura, ob ingluuiem: sed ratio significationis potior fuit, ob sonitum uoratoris. Sic φλάγ, aspirationem admisit. At quare PVLCHER aspietur, ratio declarat: fuit enim Græcum πάλχης, id est, fortis: sic omnium doctissimus poetæ:

-Satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus.

Igitur Romani qui omnia ponerent in fortitudine, eum deum bonum, & formosum putarunt, qui esset fortis. Itaque fortis quoque pro pulchro positum est apud Plautum in *Militate*: neque sine ratione: exemplo enim Græcorum factum est, qui καλὸν, æque & formosum, & bonum significarunt. at bonus fortis est: malus autem, κακὸς, imbellis: unde *Caculæ*, qui in numero militum non essent, παρὰ τὸ χέειναι, quod est cedere. χέειν τὸ δύναι.

Iidem ueteres multa inuertere: *Catamitum*, pro *Ganymede*: *Melonem*, pro *Nilo*: *Lubedontem*, pro *Laomedonte*. etiam inueni ubi *Saguntum* pro *Zacyntho* dixerint: quæ nos omnia funditus euertimus, non solum elementa immutauimus.

CAP. XXIII.

Mutatio per inflexionem. Vocales.

POteramus sine flagitio, non exequi partem hanc ab inflexionibus: neque enim certa nititur ratione, & puri Grammatici interest. Sed nequid omitteremus, apposuius: non tam ut omnia complecteremur, quam ut principia ipsa statueremus.

Igitur *A*, breue in longum mutatur, ut *Rectus* fert primæ declinationis, & sextus casus: è contrario longum in breue, *PAR*, *PARIS*. *A*, breue in *E*, breue, *PARCO*, *PEPERCI*: nam *parco* est, partē arceo: id est, cōtineo: *PARS* autem natura corripitur, à πᾶρος, quoniam *pars* præcedit totum: sumptum nomen à messoribus, & uindemiatoribus, & lignatoribus, & pastoribus. *A*, breue in *E*, longum, *FASCIO*, *FECI*. *A*, longum in *E*, longum, *FALLO*, *FELLI*. *A*, longum in *E*, breue, *STAS*, *STETI*. *A*, breue in *I*, breue, *CADO*, *CECIDI*. *A*, breue in *I*, longum, *PECCATA*, *PECCATIS*. *A*, longum in *I*, longum, si à sexto singulari primæ deducas sextum pluralem, *BONA*, *BONIS*.

E, breue in *E*, longum, *SERO*, *SEVI*. *E*, longum in *E*, breue, *FIDES*, *FIDEI*. *E*, longum in *A*, breue, & longum,

gum, ANCHISES, ANCHISA, sexto casu, & ANCHISA, quinto. E, breue in I, breue, CVLMEN, CVLMINIS: in I, longum, EO, IVI. E, breue in V, breue, PELLO, PEPVLI.

I, breue in I, longum, AVDIO, AVDIVI. I, longum in I, breue, AMBITRE, AMBITVS. I, breue in A, breue, SIQVIS, SIQVA, rectius foemininus: in A, longū, SIQVA, aduerbium. I, longum in A, longum, QVI, QVA, aduerbium: fuere enim olim casus quarti, postea facti sunt aduerbia. I, breue in E, breue, RAPIO, RAPE: in E, productum, TVRRIS, TVRRES. I, breue in V, breue, RAPIO, RAPVI: sic enim volunt: nam nos putamus fuisse olim RAPIVI. Sed sunt alia exempla, ALITIS, ALITVM: in V, longū, QVIS, CVIVS. I, longum in V, longū, QVI, CVIVS. Sed & in O, quod & prius fuit, QVOIVS.

O, breue in longum, PVLMO, PVLMONIS. O, breue in A, longum, AMO, AMAVI: in A, breue, DO, DARE: in E, productum, & correptū, LEGO, LEGERE, LEGERVNT: in I, correptū, HOMO, HOMINIS: in I, productum, SCINDO, SCIDI: in V, correptum, DOMO, DOMVI: in V, productū, SEQVOR, SEQVVTVS. O, productum in V, productum, ERATO, ERATVS: in I, breue, AGNITVM.

V, breue in longum, DOMVS, DOMV. V, longum in V, breue, PENV, PENVRIS. Sic enim scribere primum, quod nos PENORIS. Sed est & aliud exemplū, CORNV, CORNVA. V, breue in A, breue, CORNV, CORNA: in E, correptum, GENVS, GENERIS: in I, longum, BONVS, BONI: in breue, CAPVT, CAPITIS: in O, breue, FOENVS, FOENORIS: in O, longum, BONVS, BONO.

CAP. XXIII.

Mutatio Diphthongorum ex inflexione.

Fortasse & aliæ quædam sint mutationes, quæ addentur, si quis inueniat: sed si quæ sunt, non multæ supersint. Diphthongi autem sic transeunt: AE, in A, QVAE, QVARVM: in I, longum, CAEDO, CECIDI: diphthongus enim ibi fuit, à Græco *καί*. Contrà ex I, factum est OE, INCIPIO, INCOEPI: quoniam fuit, COEPIO. Inuenias autem etiam inter ipsas mutationes, si Nigidium sequare, cui rectus pluralis fuit, BONEI, ad differentiam secundi casus singularis BONI. & fecit TVRREIS quantum pluralem, ne esset, TVRRIS unus è singularibus. Quod si ita debuit, debuit & uariari quartum pluralis sic, DOMOV S, ne esset unus è singularibus, DOMV S. Sed nos præclara ingenia admiramur, consuetudini sequimur. Sic etiam relatiuum uariabis: rectus singularis QVI: tertius casus, QVOI: rectus pluralis, QVEI. Veteres autem etiam tertium simplicissime scripsere, QVI, non QVOI. sic enim legimus illud Vergilianum:

—Qui non risere parentes:

Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.
est enim positum pro, QVOI, siue CVI. Scriptura autem communis etiam recto, fecit ut & sensum inuerterent Grammatici, & pessime Historiam, aut fabulam, quam afferunt adaptarent.

CAP. XXV.

Mutatio consonantium, ex inflexione.

Maior adhuc restat labor: sed sanè sit cum uenia, si grate carebit. Boni enim artificis partes sunt, quam paucissimè possit, omittere. B, C, D, G, M, N, Q, R, T, mutantur in S: IVBEO, IVSSI: PARCO, PARSI: LAEDO, LAESI: SPARGO, SPARSI: PREMO, PRESSI: PONO, POSVI: TORQVEO, TORSI: VROVSSI: FLECTO, FLEXI. Videretur autem etiam aspiratio in S, mutari in TRAHO, TRAXI: sed acutius inspicienti palam erit, aspirationem in gutture mansisse, atque induisse

induisse proximi elementum pronuntiationem, ipsius scilicet C, additumque potius esse sibilum, sicut in, PRESSI, M, mutatum, sibilum additum: in TORQVEO autem Q, ablatum, atque in ceteris alia. Contra, S, in D: PARIS, PARIDIS. Item sic dixere: quemadmodum B, in geminum *listsq.com* BEO, IVSSI: ita & D, CEDO, CESSI: & T, CONCVTIO, CONCVSSI. Sed profecto prudentius contemplabimur, consonantes illas in simplex S, mutatas, alterum autem esse praeiteritum ipsius. Ita, G, mutatur in suam comparem: ut, PINGO, PINXI: nam in CT, mutari quod aiunt, falsum est, in uerbo, AGOR, ACTVS. Sed eadem proportionem affinitatis in C, mutata assumit T: sicut faciebat in uerbo PINGO, in praeiterito assumebat S, in supino, T, FINXI, FICTVM. apparet id e contrario: namque C, in G, GREX, GREGIS. Quod autem statuunt, C, in V, eo exemplo, PASCO, PAVI, abiecto sibilo, puto non ita esse: sed uerbum uetus fuit *πᾶω*, quod significauit & sequi, & assequi: unde etiam *παῶων*: quasi *δωδς*, ut *δρεγες*. Aeoles enim & decurtabant, & tollebant aspirationem: iidem uero addebant *σπω*, inde factum est nostrum PASCO. Eiusdem originis fuit & *πᾶνω*, quoniam in pacato, non in hostico palcebant: unde etiam PAX. Ab utrovis autem praeiteritum illud fluxit: neque enim PASCO, fuit primigenium: sicuti neque NOSCO. NOVI: sed *γνώσκω*, fuit *γνώω*, *γνώ*. Sic neque in T, mutatur, ut putabant, in uerbo, IRASCOR, IRATVS: fuit enim IRASCITVS, quod postea desitum est: & abiicit sibilum, qui reuertentus est alio uerbo, PASCOR, PASTVS. Non est igitur S, quod mutetur in T, ut prodidere: in eo namque uerbo mansit incolume: neque C, in T, mutatum: etenim fuit PASCITVS. N, abiicitur, SCINDO, SCIDI. neque mutatur in V, ut scripsere, in uerbo SINO, SIVI. Aliquando enim fuit, SINIVI. Q, in suam germanam, SEQVOR, SECVTVS. Nec transit in

X, ut uoluere, in COQVO, COXI: sed assumit sibi-
lum. Neque R, in V, quod aiunt, in SERO, SEVI:
fuit enim SERVI: quod extritum est, ad differentiam
eiusdem uerbi in alio significato: uix enim mutatam eam li-
teram inuenias inflectendo. At S, mutatur in N, SAN-
GUIS, SANGVINIS: quoniam fuit SANGVEN.
In D, ut diximus, PARIS, PARIDIS. abijcitur ex
duplici, remanente altera parte, PERDIX, PERDI-
CIS. Transít in R, FLOS, FLORIS: in T, NE-
POS, NEPOTIS. Sed non est uerum, quod profiten-
tur, in V, consonantem mutari sibilum eo exemplo, BOS,
BOVIS: assumpsit enim Aeolicum digamma, ut in OVE,
& OVO. Neque mutari in T, in uerbo PACISCOR,
PACTVS, ut sensere, iam colligi potest ex ijs, quæ suprà
diximus. sed T, est peculiaris ipsi participio, AMATVS,
DOCTVS, LECTVS, AUDITVS, LATVS: sed
in POS, POTIS. T, in X, transire, idem male docue-
runt, illo exemplo, FLECTO, FLEXI. sed in sibi-
lum, ut suprà diximus: quod coaluit cum C, & fecit du-
plicem. X, in V, consonantem æquè malè mutari arbi-
trantur, in ea uoce NIX, NIVIS: Verùm νῖξω, & νε-
πίως, νεγὰ τὸ νῖξω, unde etiam nostrum NEPTVS
NVS: non, ut Cicero prodidit, à nando. Inde nostrum,
NINGVO, & NINGVIS in recto: & NIVIS, con-
cisum: & aliud concisum, NIX, mutato G, in C, & con-
creto cum sibili in X. in obliquis autem mansit prisca uox.
Neque rectè sensere, aspirationem in CT, transferri, VE-
HO, VECTVM: sed ita fuit, ut diximus. Habet aspira-
tio aliquid simile cum C: itaque alicubi in Vasconia quod
alij Hodie dicunt, ipsi sua lingua GODIE. Ergo VEHO,
faceret VEHSI, assumpto sibili, ut DVCO, DVCSI.
postea, VECSI: & supino mutato sibili in C, ut dixi-
mus, VECTVM. V, quoque abijci notauere. Citant So-
linum in collectaneis: quasi uerò is sit autor ueteris Latini-
tatis: eius uerba sunt: Tatius hominem exiit, quasi uerò
apud

apud probatissimum quenque REDIIT, EXIIT, ADIIT, PRAETERIIT, desideretur. & fortasse apud Solinum EXVIT, legendum est. Mutatur quoque in seipsam, recepta uocalis pristina natura: & è contrario, GAUDEO, GAVISVS: & PERSOLVISSE apud Tibullum: quoniam SOLVO, fuit ὄλον λύω. Mollescit uero adeo, ut etiam abeat, ut apud Catullum eundem,

Non ita me diui, uera gemunt, iuerint. pro I V V E R I N T: quemadmodum etiam in libro de Comicis dimensionibus obseruauimus.

Proprium trium liquidarum L, R, N, C, T, non mutari in quibusdam nominibus: SAL, SALIS: CICVR, CICVRIS: TITAN, TITANIS: HALEC, HALECIS: CAPVT, CAPITIS. Proprium & L, & R, assumere sibi alteram: MEL, MELIS, FAR, FARRIS. Ipsius autem C, assumere etiam T: ut, LAC, LACTIS: nisi sit à recto prisco: dicebant enim LACTE, à Græco, amputatis duabus literis, ῥελακτῶ. Obseruauerunt etiam id, L, P, S, X, in præteritis non mutari: CAELO, CAELAVI: STVPEO, STVPVI: LASSO, LASSAVI: LAXO, LAXAVI. Sed his adderent etiam R, TORQVEO, TORSI. & C, DICO, DIXI: coaluit enim, non autem mutatum est. & P, SCALPO, SCALPSI: nam si duplicis literæ figuram haberemus in hoc, ut habuimus in DIXI, posuissimus. B, autem non mansit semper, sed in comparem suam mutatum est: SCRIBO, SCRIPSI.

Proprium X, quod mutatum fuerit in compositione, in declinatione elidit: EFFERO, ELATVS: quoniam uerbum quoque mutatum est.

CAP. XXVI.

Mutatio in deductis à Græcis. Vocales.

QVæ à Græcis deducuntur, in ijs ita fiunt uocalium mutationes: Breues aut longæ in æquales, aut in inæquales:

contrà natura communes, in illas. Igitur longæ Græcæ in longas nostras, ὠόν, O V V M: breues in breues, ὄνθ, onus: breues in longas, Μ Ε, ab eo quod fuit μέ: longæ in breues, ὀρέχαιλον, orichalcum: κρηπίς, crepida: φη, F E R A: in natura communes, ἐγώ. Corripitur maximæ parti poetarum: producitur Statio, Catullo, Cornelio Gallo. Item uerba, ἄγω. Communes natura, in natura communes: ut Pharfalia, Sicania. Eadem in breues perpetuo, Η V M V S, ab ὦ, ὦμαι. & in longas perpetuo, V D V S, ab eadem origine. sic πλύνω, sputum. Idque non solum ob usum, sed etiam ob partes, nanque positione interdum fit hoc: ut ἐν: à qua I N, natura brevis, aliquando fit positione longa: ut, I N D I G E N A. aliquando fit natura, propter naturam positæ consonantis: ut, I N F E L I X, I N S O L E N S: ab S, aut F, incipientibus cum coniungitur. Hæ sunt in communi præceptiones: sigillatim autem sic recenseas.

A, in A, mutatur, κέλαθθ, Calathus: in I, κένασθον, canistrum: in O, si C O P O, à κέπηλθ uenit: in V, θρίαμβθ, Triumphus: σφαγγαλίσειν, strangulare: κραπάλυ, C R A P V L A: non, ut dixerunt, quod caput grauaret. Quod autem aiunt, A, in V, apud Græcos uerti eo exemplo, ὄλυμπθ, quasi ὄλθ λάμπων, falsi sunt, est enim ὅτι ὄλων πόδας, ὄλιποις, montis nomen ob altitudinem: quem cum ascenderent, interrogati quod irent, dicebant, in cœlum, unde cœlo communicata uox. A, etiam sibi assumit I, more Aeolico, φασίην φασίην. Ita αἰσχύληπιός, nos Aesculapium.

E, in E, breue, θεός, Deus: in longum, ἐδθ, S E D E S: & per abscissionem, δέω, D E: sic enim dicunt εἰκοσι, δυνούρ δέοντοιρ: nos, D V O D E V I G I N T I. In I, τέχω, T I N G O: In O, ἐμῶ, V O M O: In V, ἐνός, V N V S. Abijcitur ἐρεύνω, R V C T O: sed puto E R V C T O, fuisse simplex non compositum.

H, ut diximus, in sui dimidium, κρηπίς, C R E P I D A: ἦρος, H E R V S. In se totam, πηνελόπη, P E N E L O P E. Nunquam

quam autem H, in I, transit, ut barbari inuertiēre, atque etiam corripuere in PARACLETVS, ELEESON, ELEMOSYNA, IORDANES. neque, quod possent suspicari, VESTIS ab ἑδῆς, sed ab VÆ, & ἐννῶσαι, Græca origine, Latina terminatione. Malè corripuit Iuuenalis in Satyris CALPE: neque enim fuit ut χέμης. In AE, diphthongum non mutatur H, ut dixere, sed in E, illo exemplo, σκηνή, SCENA: si enim diphthongum quispiam comminiscatur, id nulla faciat ratio: ne. sed in A, frequens eius transitus est apud Dorienteses, & nos Acolensium imitatores, καθαρῆς, CITHARISTA.

I, in A, θιγγάνω, TANGO: in E, ex diphthongo, ποινή, POENA: etiam solum, καρκίνος, CANCER. in I, longum, λίβις, liuidus: φίλος, FILIVS: & uoce usitata mansit, ὁμιλία, HOMILIA: falso enim transmutandum iudicarunt. sic λιτὴς, LITVS, quod esset terra tenuis: & nostrum MITTO, παρὰ τὸν μίτον, quoniam qui mittit elongat. Abijcitur, γνώμα, NORMA, è medio: sic etiam à fine, περί, PER. Additur, ναῦτις, NAVITA.

O, in seipsam breuem, οἷς, ouis: in longam, ὄλος, SOLVS: in A, ἄροτρον, ARATRVM, ut uoluere: sed commodius à supino ARATVM: sicut RVTRVM, à ruendo. neque bonum est exemplum, ab ὀξὺς, acus: sed acus, ab ἄχυσον, tam pro arista excussa, ACVS, ACERIS propriè, quàm metaphoricè pro instrumēto sutorio. In E, γόνυ, GENV, Aeolum more, qui ἐδνός, quod alij ὀδνός. sic EVANDER, ἑυανδρος. In I, ὄμβρος, IMBER. in V, ἰόβας, IVBA: πατρόκλης, PATROCLVS: ὀδυσσεύς, Ulysses. Sic in principio, medio, fine. In V, longum βροτός, BRVTVS. In AV diphthongum, ὀρεῖχαιον, AVRICHALCVM. Abijcitur ab iniūis, ὀδνός, DEN S. A fine, ἀπὸ, AB.

Y, in V, τυρρηνός, Turrhenus: πυρρὸς, BVRVS: ἰλλυριός, ILLVRIVS: δύο, duo: δύω uerbum, DV MV S, tam breue, quàm longum est his exemplis. In O, ἀγκύρα, ANCHORA: φύλλον, FOLIVM. In E, ἄλκυον, AL-

CEDO. In I, breue $\lambda\upsilon\gamma\theta$, uimen, unde nostrum LI-
GARE, non à legendo, ut Varro. In A, $\kappa\nu\delta\varsigma$, CANIS
Ω, in se totam, $\phi\delta\mu$, OVVM. In sui dimidium, $\epsilon\gamma\omega$, EGO
In V, longum, $\phi\omega\varsigma$, FVR: non ut Varro, à FVRVΩ
In AV, $\omega\varsigma$, Aeolicum, $\omicron\upsilon\varsigma$ commune, AVRIS, Latine
In V, breue, $\mu\epsilon\theta$, HERVS. In E, $\phi\rho\acute{\alpha}\tau\omega\varsigma$, FRATER
sic enim mutarunt Aeoles, quod erat $\phi\rho\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$, & integrum
 $\phi\rho\epsilon\omega\tau\eta\varsigma$: non autem plagiariorum falsæ etymologiæ.

CAP. XXVII.

Diphthongorum mutationes, A' Græcis.

AI, AE, $\alpha\iota\nu\acute{\epsilon}\alpha\varsigma$, Aeneas. In A, longum, $\kappa\rho\alpha\iota\pi\acute{\alpha}\lambda\mu$, CRA-
PULA, extrito I, more Aeolensium: sicut è contrario quo-
que, ut diximus. In E, breue, $\beta\acute{\alpha}\iota\nu\omega$, uenio. Imperite nan-
que uerbum hoc ita sunt interpretati, quasi uersus nos ec-
habet deductionis nostræ exemplum, in FENESTRA
 $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}$ το $\phi\acute{\alpha}\nu\epsilon\iota\delta\alpha\iota$. aut mutata, aut abscissa, saltem ab $\epsilon\phi\alpha\nu\omicron\iota$
Non sic in PLEGETHONTE, & PHAETHONTI
neque enim ab $\alpha\iota\lambda\lambda\epsilon\iota\delta\alpha\iota$, diphthongum traxere, sed $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}$ τ
 $\delta\acute{\epsilon}\epsilon\mu$, ut ex Cratylo Platonis, & Aristotele in primo de co-
lo, & M. Tullij multis locis diximus in libro de insomniis:
neque diphthongum illam redigi ad sonum breuem: qui-
pe $\delta\acute{\alpha}\epsilon$, dixere: sicut etiam $\delta\acute{\epsilon}$: & $\gamma\acute{\epsilon}\alpha$, sicut $\gamma\alpha\iota\alpha$. Abi-
cta A, remanet I, longum: quoniam Aeolensium more fi-
cta est diphthongus EI: $\alpha\chi\acute{\alpha}\omega\varsigma$, Achivus: Acoles eni
 $\alpha\chi\epsilon\theta$: unde etiam sine digamma inuenias ACHEV:
quod ego non per diphthongum scripserim Latinis AI, se-
per E, ex diphthongo Aeolensium, ut LYCEVM, $\lambda\upsilon\kappa\epsilon\iota\omega\varsigma$
eos enim maxime sequimur.

AY, manet in TAVRV S, $\tau\alpha\upsilon\rho\varsigma$: mutatur in V, $\sigma\alpha\upsilon\rho\acute{o}$
SVRV S: quem & lacertum piscem uocant. Abijctum
 $\pi\alpha\upsilon\rho\omicron\mu$, PARVM: nisi à parte ducatur: nam PAVLV M
inde uenit omnino.

E I, ante consonantem, semper in I, si sit naturalis uerbo, θ
 $\sigma\acute{\epsilon}\iota\delta\eta\varsigma$, THESIDE S. at $\xi\epsilon\alpha\nu\phi\acute{\omega}\nu\tau\epsilon$ non sic, nisi Græc
loquamur

loquamur syllabæ gratia, ut nos in hendecasyllabo dactylum fecimus X E I N I A. hæc autem mutatio semper fit sequente consonante, non autem L, tantum, ut dixere, illo exemplo, N I L V S, νῆλϙ. Diximus autem literam naturalem, quæ esset ipsius dictionis, θηοῖ, θηοῖδης: nam in ξένω, aduentitia est: iccirco non seruatur à Latinis. Ante uocalem ipsum I, solitarium nunquam mutatur, S O P H I A, C O M O E D I A: neque diphthongus semper, T H A L I A, A L E X A N D R I A, N I C O M E D I A, L A N G I A, L A M P I A, A R G I A, L Y C I V S: sunt enim θάλασσα, & eiusmodi: & λυκάϙ, si L Y C I E, apud Statium scriptum est: nam etiam L Y C E E, legimus. At sæpius in E, productum, ut in A C H E V S, dicebamus. D A R E V S, P E N E L O P E A, A D R A S T E A, & Seruius T H A L E A M, dici debere autumat. Est autem E, longum Aeolensium imitatione, qui Ἀημοδῆνι, pro Ἀημοδῆναι dicunt: & ἡδῆν, pro ἡδῆναι: & μῆν, pro μῆναι: unde & μῆς, ex interpretatione Platonis: & πῆν, pro πῆναι. Interdum mutatur in E, correptum, more Dorico, expuncto I: φοινίκον, P V N I C E V M, ut apud Vergilium τυφώεα, T Y P H O E A, pro τυφώεα, & φοινίκιον. In fine uocum quoque unica litera scriptum fuit in uetustissimis codicibus, O R P H I Calliopea: & V L Y S S I, quod erat Ὀρφεῖ, Ὀδυσσεῖ. Horatius diuisit,

Laboriosi nec cohors Vlyssæi. Itaque etiam in meris Latinis pronunciandum monent, I D E M, E I D E M: I S D E M, pro E I S D E M, eorundem more Aeolensium.

E Y, manet, φεύ, heu. Abijcit Y, A C H I L L E S, ἀχιλλεύς. Itaque etiam Achilleus legitur, cuius obliquum secundum posuit Horatius,

Heu peruicacis ad pedes Achillei. Neque enim uerū est, ut aiunt, in V, mutari, illius uerbi exemplo, φεύγω, fugio: nam ab aoristo ductum fuit ἔφυγον: sic ἐφύγω, R V C T O, dempto E, & posito frequentatiuo.

O I, in O E, ποιή, P O E N A. Patitur autem multa diphthongus hæc: diuidunt eam Aeolenses, κῶλον, κῶλον. Eorum le-

gibus nos TROIA, προία: sicut MAIA, μαία: AIA X, αίας. Interdum mutatur eius pars, interdum aufertur, arbitrio eorundem, ποιητής, POETA. Vertitur in EI, ut οί. HEI: in V, φωνήεν, P V NICE V M.

ΟΥ, in V, nostrum, ΜΥΣΑ, μουσα. In V, breue, ΒΥΒΛΙΣ C V S. In O longum more Aeolensium, βῶς, βῶς, B O S. In breue, βούλομαι, V O L O: abiecto Y, more eorundem, qui ἀμπέλῳ, dicunt pro ἀμπέλους. dico, abiecto in mora, non in scriptura. nam ΟΥ non est illis consonans. Sic enim dicunt θυγάτηρ, sicut Iones θυγάτηρ. Qui autem putant, hanc diphthongum ad Gallos manasse ex μου, & ου: non semel ineptiunt. Eorundem enim in alijs vitium est, E, uocalem sic deprauare. Sic enim corrumpere nomina mutarum: sic uulgò cum uolunt interrogare Q V I D? aut Q V A E? sic REX, FIDES, VICEM, & alia infinita penè. ΟΥ eadem in E, ὄδους, DENS. πούς, PES. etiam aliquo modo mutata est, cum ex λούω, L A V O, factum est.

Ω, diphthongus spuria in legitimā OE, κομωδία. C O M O E D I A. In O, ὠδή, O D E.

Υ, eiusdem notæ atque ordinis est. recipitur in uocibus Græcis integra H A R P Y I A, ἄρπυια.

ΩΥ, Latini ualde distortam, Ionibus reliquere.

C A P. XXVIII.

Consonantium mutatio in deductis à Græcis.

B, Græcorum & facile, & legitime transit: idem enim esse supra ostendimus βῶς, B O S. In V, digamma, ἄββα, A V V S. In affinem huius PH: θρίαμβῳ, T R I V M P H V S.

Γ, in G, γόνυ, G E N V: aut in similem, ut γήῳ, C A I V S. nam quemadmodum apud Athenienses ἀντόχθονες, & apud Thebanos σπαρτοί, ita Latini à uetustate, & O P I C I, & I N D I G E N A E, & C A I I, dicti sunt. In N, aut ei propinquam, ἄγγελῳ, A N G E L V S. Abijcitur, γνώριμα, N O R M A.

Δ, in D, δολῳ, D O L V S. In L, ὀδυσσεύς, Vlysses. In B, δῖς,

BIS. In s, nam quo flexu illi, $\psi α μ μ ὰ δ η$, nos eorum exemplo, ARENOSVM.

Z, in z, iccirco apud nos etiam figura eadem cum eadem potestate recepta est. $ζ ε φ υ ρ$, ZEPHYRVS. In ss, $μάζα$, MASSA. In i, $ζεύγος$, iugum.

Θ, in th, $θ ε α σ ω ρ$, THRASO. In d, $θ ε ὶ ος$, DEVS. In t, $θ ρ ι α μ β ο ς$, TRIVMPHVS.

K, in c, CALARE, $κα λ α ῖ ρ$: CALONES, $κ α λ ο ρ$. In cognatam suam Q, QVATVOR, $κ α τ τ ο ρ α$. pro $κ ῆ ῖ τε ρ α$, sine aspiratione, apud Aeoles. nam cum dixissent Vnum, Alterum, Tria: pro quarto dixere, & alterum. Sic apud Poëtam,

Alter ab undecimo. &

Aurea mala decem misi: cras altera mittam.

Sic etiam, QVINQVE, deduxere: ut esset, & unum praeter quatuor, $κ α ῖ ἑ ν τε$. In G, $κ υ β ε ρ ν ω$, GVERNO.

Λ, in l, $λί β$, LIBS. In d, $με λ ι τ α ῖ ρ$, MEDITARI: falso enim negarunt.

M, negarunt mutari, attulerunt exemplum illud, $π υ λ ῖ μα χ ος$, TELEMACHVS: sed frustra fuere: nam ex $μ ῆ λ α$, BALARE, factum est. Et extritum est, $ἀ μ μ α ῖ α$, AMENTA: $σ ἄ γ μα τ α$, SAGVS, SAGITTA.

N, in n, nostrū, NINVS, $ν ῖ ν$. In d, $κ α ῖ ν ω$, CAEDO. $ἐ κ ἄ ν τ ι$, $ἐ κ ἄ ν τ ι τ ο ῦ ἐ μ μ ῶ ο ρ τ ο ῦ ἄ ρ ι σ τ ο ρ$, ex Euripide. In l, nā quinquagenarij numeri nota fuit Græcis N, nobis L. sic quod illi $ν ῦ μ φ ας$, nos LYMPHAS: & apud Vergiliū sic legere quidam:

Dant famuli manibus Nymphas. In M, $π α ῖ ρ ν ι ο ρ$, PAEGNIVM. Additur à Græcis nostris nominibus, $κ α ῖ τ ο ρ$, Cato. Demitur à nobis in illorum, $σ ῖ μ ω ρ$, SIMO: & in nostris ab illis defluxis additur, $δ ῶ δ ες$, DENs.

Ξ, falso negarunt mutari: nam $ἄ ξ ο ν ες$, ASSERES, non ab aspidēdo, ut dixere. Suprà declarauimus ACVM, & ACVTVM, unde duceretur: itaque ab $ἔ ξ$, non putauimus fieri ACOR: nam potius ab $ᾠ κ ῦ$.

Ρ, in B, $π υ β ῆ ς$, BVXVS: $π υ β ῆ ς$, BVRRVS: $ἀ π ὁ$, AB: $ῥ ὁ$, RVB.

S V B. accipit aspirationem: τροφαῖον, T R O P H A E V M. P, nimis imprudenter mutari negarunt, ut ἀἰρ, A E R: nam mutatur, καρκίνος, C A N C E R, ne esset C A R C E R. & in L, παύλον, P A V L V M. sed potius est diminutivum. In D, σίταλον, sic, unde fiat nostrum G A V D E O.

Σ, in D, μέδω, M E D I V M. Tollitur non solum in prima inflexione, ut dixere, πυρρίας, B Y R R I A: sed etiā in alijs, ἄλς, S A L: & in principio, σκύπτος, C V T I S: alibi servatū S C V T V M. In X, ἄϊας, A I A X. Contrā quidā scripsere V L Y X E S. In R, κυβερνήτης, G V B E R N A T O R: quoniam Aeolenses κυβερνήτης, & λιβερνήτωρ, qua forma uerbalia nostra sunt. Quin Eretrienſes, usq; ad proverbiū dicebant, σκληρότης, quod alijs esset σκληρότης. quod & in Francis notabis. E' contrario S S, in X, nostrum μακσάω, M A X I L L A: nam M A L A, per syncopā curtatum fuit. M A N D E R E. quoq; à μακσάω ductum fuit, sed sanè non pauca eget interpolatione. T, in S, ὀσσᾶ, O S S A. sed cōmodius sit dicere, subductum fuisse: alioqui translatitia sunt inter se, θεσσαλός, T H E S S A L V S.

Φ, in P H, φορμίον, P H O R M I O. In F, φύνω, F V N D V S. φός, F O R.

X, in C H, C H R O M I S, χρομῖς. In G, ἄγγω, A N G O. In K, λόχος, L O C V S. In Q, λέγω, λέλογχα, L O Q V O R. neq; enim à locis, ut Varro uult. Sic & ἀχελῶς, A Q V A. Omnis enim aqua dicta est eius amnis nomine, & à lauando, quoniam erat, ἀχελῶς: quod & Macrobius docuit nos, & Vibius Crispus: & non ignorauit doctissimus omnium poeta,

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit uuis.

neq; enim ab æquore, aqua: sed ab ea, æquor.

Ψ, in P S, ψύλλιον, P S Y L L I V M: & in proximas, B S, ut λίψ, L I B S: ἄραψ, A R A B S.

Aspiratio, manet, ὁμός, H O M O: est enim animal sociale, nō ab humo, ut somniant. Adimitur, ἄλκων, A L C E D O: ἀμα, A M E N T V M. Mutatur, ἐδός, S E D E S: ἐρω, V E R P V S, lumbrici genus, translata uox ad obscœna, ob exilitatem, non à uertendo pellem, ut aiunt: sed medium digitum propter

propter gracilitatē significauit metaphoricē. Manet cum consonantibus, THOLVS, θόλος. Adimitur, ut θείαμβος, TRIVMPHVS. Additur, τροπαίον, TROPHAEVM. Subtilius autem intuenti etiam id deprehēdetur, aliquas, etiam si mutetur, remanere: ut, Τροία, TROIA: etenim I, & eadem, & non eadem est.

Digamma interponitur, ut diximus, οἷς, OVIS. Præponitur, is, VIS. Interponitur & C, αἶς, SPECVS.

CAP. XXIX.

Mutatio ex deductione in simplicibus.

IAm multæ operæ prouinciā capeſſimus: sibi enim quicquid placuit in uerborum deductione. Ergo quæ ipsi non inuenire, nolunt esse ita: doceri enim turpe putant. Aliqui autem, inter quos Varro, etiam malignè eruerunt omnia è Latinis, Græcisq; suas origines inuidere. Nos cum sciremus Magne Græciæ nomine priscos AVSONES, atq; Latinos frequētatos, reddidimus suis quancq; natalibus uocem.

Deductio, est creatio noui uerbi, ex prioris elemētis. Prius igitur de simplicibus, mox de compositis.

A, breue in breue, PARO, PARIO: in longū PARO, PAREO: in AE, AQUA, AEQVOR. A, longum in longum, VADO, VADES: in breue, VADO, VADVM: ATER, ATROX: feroces enim fuscescunt ira. In E, apud Græcos, ἑλω, βίλω: apud Latinos, PASCO, PECVS, non est: nam πῆκος, Homero fuit lana: quo nomine etiam nunc fasciculum certum, siue pensum uocant in Italia alicubi, sed genere foeminino. Itaq; a lana uetusta uox πῆκος.

In O, VENA, VENOX. In V, MARE, MVRIA.

E, breue in A, longum, LEGERE, LEGARE, quoniam ad legendum, hoc est, dicendū mittebantur, παρὰ το λένειν.

E, longum in breue, SEDES, SEDILE. In I, VEHA, VIA: ut uult Varro. In O, TEGO, TOGA. Græcorum exemplo, λείω, λόγος. Et longum in O, breue, SEDES, SOLIVM. In V, TEGO, TVGVRIVM. In V, longum,

gū, DIES, DIV. In AE, SEQVOR, SAE CVLV M.
 I, longum in breue, DICERE, DICARE: in longum, SIMVS, SIMIA: non autem *παρὰ τὸ μιῦσθαι*, ut ineptiunt.
 I, breue in breue, MINA, MINAX: in longum, VIA, VILVA, VILLIS. In A, non mutatur illo exemplo, GENERIS, GENERATIM: sed à plurali recto ferè deducitur, VIRITIM, OSTIATIM. In E, correptū, ILLICIO, ILLEX. In V, SPECIO, SPECVLA.
 O, breue in longū, VOMER, à VOMENDO, ut vult Varro: in breue, VOLO, VOLONES. Longum in longū, DONVM, DONARIA: in breue, MOLES, MOLESTVS. In A, longum, DICO, DICAX: in E, longum, TVTOR, TVTELA: in breue, BONVS, BELLVS: fuit enim BONVLVS, BONELLVS. In I, & longū, & breue, AMO, AMICVS, AMITA. In V, TEGO, TEGVLA. sed TEGA, prius fuit: STOLO, STVLTVS.

V, longum in longum, PVS, PVTIDVS: in breue, SCVTVM, SCVTVLATVM: RVVS, RVDIS. Breue in breue, LVTVM, LVTOSVM: breue in longum, PVER, PVSIO: SVO, SVTILIS. In A, VEREDVM, VEREDARIVS: nisi sit à plurali, quod & puto: CVDO, QVATIO. In E, PIGNVS, PIGNEROR, quia fuit PIGNERIS. In I, CVRES, QVIRITES. In O, PIGNVS, PIGNORATIO: sed ab obliquis potius: DECVS, DECOR, commodius exemplum est.

CAP. XXX.

Mutatio in diphthongis ex deductione.

OE, in V, POENA, PVNIO: MOERI, MVRI, ut diximus.

AV, in V, breue, RAVDVM, RVDE: nam *ῥαυδός*, fuit uirga dempta ex arbore imposita: inde Raudum æs: & ab ea ruditate, RVVS.

CAP. XXXI.

Consonantium mutatio ex deductione.

B, in M, GLOBVS, GLOMVS.

C, in G, præcedente N, CENTVM, QVADRINGENTA. ~~INVR, LIBED, ONS, ENNA~~ ERRATA: sed puto primam syllabā fuisse originis: canina autem litera geminata, strepitum imitatos. Geminatur, PECVS, PECCARE: non ut grammaticorum ineptiæ, pedem capere.D, in T, CVDO, QVATIO. fuit enim vetus verbum, *κύνω*, adhuc durat *κύνω*: significat strepere: unde *κύνος*, conuictiū, & *κύνος* gloria, strepitus ille popularis.

G, in C, GENERO, CNEVS: GVLA, CVRGVLIO: VIGINTI, VICESIMVS: PERTINGO, PERTICA, rusticum instrumentum ad fructus decutiendos.

L, in X, non mutatur exemplis illis, ALA, AXILLA: MALA, MAXILLA, ut aiunt: non enim ab ALA, AXILLA: sed ab AXILLA ALA, extrita, ut ait Cicero, elementū uasitate: sic enim censuit M. Tullius. VEXO, VEXI, VEXVM, VEXVLVM, VEXILLVM, & *κατὰ οὐρανὸν*, VELVM: AGO, AXO, AXA, AXVLA, AXILLA, ALA: MASSO, MAXO, MAXA, MAXVLA, MAXILLA, MALA, unde *μασσηγες*: PANGO, PAXO, PAXVS, PAXILLVS, PALVS: ut non parum errent, qui ab ALA, putent, Axillam, diminutuum duci. AXO autē & alia, sic sunt dicta, ut FAXO, GRAXO. Etiam falsò mutant in R, illo exemplo, TABVLA, TABERNA. nam Tabula, fuit diminutuum nominis, quod nunc nō extat, à quo TABERINA, ut SVTERINA, TONSTERINA. Sed in his, E, abijt. in TABERINA, sublatum est I. Omnino autem à TABVLA etiam TABVLERNA, sicut NASITERNA. est autem TABA, & TABVLA, *τὰ τὰ*, quoniam tabulata in ædibus, & ulmis planiciem extendebant.

N, in L, VNVS, VLLVS: VINVM, VILLVM: non

mutatur, ut dixere. Sed fuit VNVLVS: & VINVLVM.

In S, mutatur, FINDO, FISSVS. In T, CANIS, CATVLVS. sed à CATO, deducunt potius, & placet: at iſdem, à CANIS, CATVS ipſum, trahunt.

R, in N, MVRVS, MVNVVS. fuit enim MVNVVS, onus muris reſcendis, ubi primum unum in locum è vicis conueſſent ad condendum oppidum: inde MVNIMENTA. Id oneris cum remittebatur uirtutis ergo, DONVM dicebatur. Ab AERE autē non fit AENEVS, ut dixere, ut mutetur R, in N: cuius rei argumentum eſt, quod etiam AESNEVS, dixere. Itaque fuit AERINEVS. Sic AETERNVVS, ab AETHERE: & fuit AETHERINVS: unde SEMPTERNVS, quod fuit SEMPAETERNVVS: mutatur enim AE, in I. QVAERO, INQVIRO. & abiecta eſt aſpiratio, ut in multis. Sic à VERE, VERINVS, VERNVS. I, enim abiecere, quod manſit in MATVTINVS, & alijs eiufmodi. Nulla igitur ratione corripuere ſecundam ſyllabam. Mutatur R, in L, NIGER, NIGELLVS, quia fuit NIGERVLVVS. & in S, ARDEO, ARSVM. ASSVM, unde ASSARE.

T, in D, QVATVOR, QVADRA.

X, additum eſt in VIX, aduerbio, à V I, quod negat facilitatem. unde VICES: nam quod per uices fit, uidetur difficile eſſe, & uix fieri. Fortaſſe etiam rectum ipſum fuit, VIX, VICIS.

Z, tota Græcorum eſt. neq; à Latinis in Latina deriuatur. Demitur aſpiratio, FINGERE, PINGERE.

CAP. XXXII.

Mutatio in compositis. Vocales.

Compositio, eſt coaleſcentia ſimilium aut ſpecie, aut genere: neque enim unum fierent, niſi eſſet ea ſimilitudo, quam Græci uocant *ὁμοβολυ*. Dico autem, compositionem non actionem, quæ præcedit ipſam concretionē: eſt enim in prædicamento motus: ſed ipſam miſtionem duarum uocum, partium

partim diuerfarum, partim similium. Est autem modus quidam inter ipsa: Nomina enim nominibus propiora sunt: facilius enim dicitur, PONTIPEX quam PROCONSUL. nam consuetudine extortum hoc fuit: erat enim per initia, PROCONSULE. Sic etiam uerba cum diuersis partibus desinunt esse uerba, ut, MANCIPIUM.

A, breue in A, breue, COMPARO, PARO. In A, longū, INDAGO. & ratio est euident, concreuerunt enim uocales duæ. A, longum in A, longum, GNARVS, IGNARVS. A, breue in E, breue, SACRVM, CONSECRO: CAPVT, PRINCEPS. A, longum in E, longū, ARMA, INERMIS. In E, breue, TIBIA, TIBICEN, tibia canens. A, breue in I, breue, AGO, ABIGO. In I, longum, INSTIGO, ex coalescente O, & A, inflo ago. uerbum agasorum, & armentariorum. Sic, TIBIA, TIBICEN. ex I, & A. In O, HISTORIA, HISTORIOGRAPHVS. In V, SALVS, INSVLSVS. In TROI VGENA quoque uidetur A, in V, mutatum. In diphthongum, MVSA, MVSAEVM: si *μῦσας* fit, in E, ut supra diximus.

E, breue in E, breue, FERVVS, EFFERVVS. HERCISCO, NOVERCA, noua diuisio familiae, non ut nugantur. In E, longum, ARE, RETTVLI. E, longū, in longum, TELARE, PROFELARE. In I, longum, LEDO, COLLIDO. In I, breue, LEGO, COLLIGO.

O, in O, longum, SOLVS, CONSOLARI: à uiduis, quæ cum se solas relictas lamētarentur, oratio leniens desiderium dicebatur. In HOMICIDA, non uertitur in I, sed ab obliquo fuit, HOMINICIDA. In V, uertitur, à solo, EXVL.

V, breue in breue, I V BEO, FIDE I V BEO: neque ferè cum alia uoce compositū inuenias: à longa tamen fit, I VS HABEO, quam quantitatem retinuit etiam in I V BILO: nisi fit, ab *ἰὼ ἰὼ*, uocibus triumphatorum: superstites enim uitam Apollini acceptam ferebant, cui canerent pæana in uictoria. *ἰὼ βιῶ, πᾶσι.* V, in E, breue, I VRO, PEIRO. In I, breue,

breue, CORNICEN. V, in seipsam, consonans in uocalem: PITVITA, quadrifyllabum Catullo. contrā in AVCEPS.

CAP. XXXIII.

www.digitallibrary.com.cn
Diphthongorum mutatio in compositione.

AI, in I, ut diximus. AETERNVS, SEMPTERNVS. AV, in O, PLAVDO, COMPLODO. In E, AVDIO, OBEDIO. ubi ob, nihil detrahīt, sed causam finalem dicit. In V, CLAVDO, INCLVDO.

CAP. XXXIIII.

Consonantium mutatio in compositione.

B, mutatur in C, F, G, L, M, P, R. SVCCVRO, SVFFERO, SVGGERO, SVLLEVO, SVMMITTO, SVPPETO, SVRRIPIO. id Aeolensium more, qui *καπερυ, καβαρυ*, dicebant praecedentem sequentis ui pronunciantes. Neque tamen in omnibus his literis semper eadem cōnixio est. Malim enim SVSLIMEM, quā SVLLIMEM dicere, & SVBMVRMVRARE. at Plautus SVMMANARE, à manu, furari, sicut à VOLA, INVOLARE: item SVBREPERE. Cum D, autem integrū manet, SVBDO: cum N, SVBNIXE: cum S, SVBSILIRE: cum T, SVBTICERE. Ante seipsum quoque non mutari par est: nam si aliorum sonos sequitur, ne obturbet, ipsum se fouebit: ut in simplici OBBA, quae esset ob bibendum: ita igitur dicitur, OBBIBO. Neque mutatur ante T, in S, ut dixere, in SVSTOLLO, nanq̃ fuit uetus uox, SVS, quae motum coelum uersus significaret, *ὑποδυ*. fortasse autem fuerat, SVBS, sicut, ABS: quanquam hoc uidetur fuisse & *β*. & à SVS, fuit SVSSVM: fecit autē ex se SVSTVLI, non enim à suffero, uenit. Eadem est ante C. SVSCIPIO, quod ueteres SVCCIPIO, ut diximus, Aeolensium more, quemadmodum suprà declaratum est, quos

quos prisci etiam in alijs obseruarunt, ut est apud Plautum, in Asinaria,

Suppendas potius me, quàm tacita hæc auferas. Quod nos *SUSPENDAS*. Pari exemplo, *SUSPICIO*, *SUSTINEO*, *SUSCITO*, *SUSVM*, *CITO*. Exiit ante *M*, aliquando, *OMITTO*.

C, mutatur in *G*, *NEGLIGO*, *NECLEGO*: sicut *NEGOTIVM*, *NEC OTIVM*.

D, in *C*, *QVICQVID*, *QVIDQVID*, *ACCVRRO*, *ACQVIRO*: in *G*, *AGGERO*: in *F*, *AFFERO*: in *L*, *ALLEGRO*: in *N*, *ANNO*: in *P*, *APPONO*: nam quod in *APERIO*, sublatum est, factum fuit poetica licentia, nam etiam *APPARERE*, dicimus. In *R*, *ARROGO*: in *S*, *ASSIDEO*: in *T*, *ATTOLLO*. Sed inuenias, *ADREPERE*, & *ADSVM*, & *ADNITI*. Consules enim auribus, & materiæ: sicuti Plautus cum iocatur: & maluit *ASSVM* dicere, quàm *ADSVM*: ut subinferret, *ATEGO*, *ELIXVM VOLO*. Ante *M*, manet, *ADMITTO*. Exiit ante *S*, coniunctio, *ASPIRO*, *ASCENDO*, *ASTRVO*: item *G*, coniunctio, *AGNOSCO*. Contra, additur inter uocales, uel mutata altera, ut *REDIGO*, uel neutra, *PRODEST*, *MEDERGA*, *REDHOSTIRE*.

M, in *N*, ante omnes, præterquam ante *B*, *P*, & seipsam. *IMBVO*, *IMpono*, *IMMOROR*, *CONCIO*, *CONDO*, *CONFERO*, *CONGERO*, *CONIVRO*, *CONLVTIBILIS*, *CONNITOR*, *CONQVIRO*, *CONRVGO*, *CONSEQVOR*, *CONTEOR*, *CONVOLO*, *ANXVR*. Sed aliquando etiam sequentis *L*, aut *R*, naturam subit, *COLLIGO*, *CORRIGO*: fuit enim *CVM*, præpositio, non *CON*, alia ab illa, quæ in compositione tantum inueniretur: Nam etiam in aliquibus integra mansit, *CVM PRIMIS*, quod uerbum, qui diuisere, ut duo facerent, pauca fuere lectionis, neque meminere etiam dictum à ueteribus, *CVM*.

PRIME. sicut, APPRIME. Item si esset CON, ut dixere, quanam illa sit, quam audimus in COMES, COMITIVM, & clarius etiamnum, in MECVM, TECVM? Præterea sequente uocali, quis unquam abiicit N? at abiicitur consonans in hac præpositione composita cum uocalis inijs: ergo talis est, qualis abiectionem patiatur, ea autem est M. Nam alioqui interponimus consonantes, ut diximus, MEDERGA, REDEO: etiam sequente aspiræ rationis crassitudine, REDHOSTIRE. At in COGO, quod fuit COAGO, & COHORTOR, & COORIOR, & COOPERIO, quid dicant? Postremo ineptè putet IN, aliam esse, cum per N, aliam cum per M, scribitur. Sed curto fuere præsci Grammatici iudicio, quorum nostri nomen potius, quam merita sunt sequuti. At satis constat sonum ipsius V, in CVM, rotundiores fuisse, qui etiam nunc manet. Umbri enim, non Latini obscuriorem illum alterum in usu habebant, quem in NVNC, Gallis pronunciari, admonebamus supra. M, abiicitur, CIRCVITVS, & CASEVS, si a cogendo, ut uult Varro, non à CASA, ut nos iudicamus, deducatur. Itē in COGNOSCO, nam γινώσκω, integrum fuit, neque enim est additum, G, ut putarunt, erat enim γινώσκω.

N, in M, ante B, P, M. IMBVO, fuit enim à Græco, BVO, præscum uerbum, βύω, & significauit infercio. IMMORTALIS, IMPONO. In C, etiam uolunt illis exemplis, EN, QUID, ECQVID: EN, CE, ECCE. Abiicitur qua lege M, supra, IGNAVVS, IGNOTVS. In G, non uertitur in IGNOMINIA, ut putabant: sed est ut GNOMON.

R, in L, INTELLIGO. hoc autem usu, non lege factum est: nam INTERLVO, & SVBTERLABOR, & PERLITVS, & SVPERLATIVVM. At Politianus, cum mauult, PELLEGO, uidebatur in hoc, ut in cæteris sibi, non posse esse princeps literarum, nisi solus esset: sed aliunde poterat diuinum ingenium sibi parere gloriam,

quàm ex deformatione Latinae puritatis. Abijcitur in uerbo, PEIERO.

S, in F, DIFFVNDQ : neque enim fuere duæ præpositiões, ut sunt arbitrati Grammatici, DI, & DIS : sed DIS, Græca nam binarius numerus primus est, qui diuidi potest: quod igitur bis facimus, discontinuata opera fit. ideo præpositiō hęc ex uno plura demonstrat, DIVIDO. quoniam quæ secta sunt, bis uidentur. Seruatur in multis, DISCOLOR, DISGREGO, DISIVNGO, DISPONO, DISQVIRO, DISSIDEO, DISTVLI. Ante cæteras tollitur, DILIGO, DIMOVEO, DIGNOSCO, DINVMERO, DIRIMO, DIVIDO, DIIVDICO. Inuenias tamen DISRVMPQ. Ante B, nondum uenit in mentem, an ponatur hęc præpositiō.

X, ante F, mutatur : EFFICIO. ante uocales manet, EXARO, EXEO, EXILIS, EXOLETVM. Non abijcitur ante D, sed ipsum D, tollitur, EXVO, *ἐξω*. Ante alias manet, EXCIO, EXLEX, EXPONO, EXQVIRO, EXTERO. In alijs autem non eximitur, sed E, præpositiō est, non EX, EBIBO, EDICO, EGERO, EIICIO, ELIGO, EMINEO, ENATO, ERVO, EVADO. Inuenias tamen ante F, integrum, EX : sed in eo uerbo, quod quia nolo hic ponere pudoris gratia, aut per te ipse intelliges : aut si non intelligas, non docebo. Cum uocibus autem ab S, incipientibus si componas, quid facias & tollas sibilum & non enim necessarium est, nanque in X, syllaba potest terminari : sed soni suauitatem sequendam censeo : Itaque commodius dicemus EXEQVOR, Græcorum exemplo qui certis locis *ἐκ*, alijs, *ἐξ*, dicunt. Sed recentiores, ut sapere uideantur, omnia obturbant : at nos ueterum sequimur simplicitatem, qui EXVL, scripsere, quanquam ab EX, & SOLO, duceretur. Hoc itaque cum recte sic se habeat, pessimo argumento probandirationem male iniuere. Nam inquirunt, si post X, liceret ser-

uare s, initio uocum compositarum : pari ac simili lege etiā
 liceret post v. sed non licet: neque enim dicimus, ABSSE
 CTVM; neque OBSSSSVM : sed unica s, fuit con-
 tentus usus. Vbi dupliciter peccant : primum, cum putant
 s, quod in EXEQVOR est, præpositionis esse, non uer-
 bi: hoc enim falsum est: nam significatio uerbo debetur, ergo
 & partes. & remanet uestigium præpositionis Græcorum
 lege, quos imitatur, ECSEQVOR. Alterum errorem
 uideas manifestum, cum putant ABS, esse integram & na-
 tiuam præpositionem, cum tamen sit AB, per apocopen,
 ἀβ, quod & patet in OB : neque enim necesse habeas di-
 cere OBS. sed per apocopen ὀβws. nanque ὀβη, fuit sim-
 plex, ὀβws compositum. OBS tamen fuisse in quibusdam,
 uidemus illis exemplis, OBSCVRVS, à CVRA: OBS-
 COENVS, παρὰ τὸ κοινὸν, unde COENVM nostrum.
 At in ABSCEDO, ABS est, & CEDO : sed nihil ad rem.
 T, mutatur in R, si à patre, non à parente, sit PARRICIDA:
 sed hoc plus placet nobis.

CAP. XXXV.

Ordo literarum, quatenus dictionis partes sunt.
 Quæ cuique syllabæ debeat.

ORdinis nomen Græcum est. Dicebant militibus Tribu-
 ni: Haftenus tibi licet : Hic consistes : Eò progrediere:
 Huc reuertere : ὅθεν ἄδ, inde ordo. Aeoles autem non aspi-
 rant, quorum instituto sanè libens accedo: nihil enim helluo-
 nem magis sapit, aut Barbarum, quàm è gutture insufflare
 aduersus eum, quicum loquare. Est igitur ORDO, loci
 ratio, qua quid aut præit, aut sequitur : uel ante, uel retro:
 uel dextrorsum, uel sinistrorsum : uel sursum, uel deorsum.
 Nam prioris ratio est, præeundi : posterioris, sequendi. In
 militia, ut diximus, nata uox. sic & Græci τάξις, ab aciei
 directione : Translata in ciuitatem pro statu hominum, libe-
 rorum, seruorum. Inde patrum, plebis: additi & Equites. Et
 Lex Othonis Theatralis. In plebe etiam fuit ordo: classis
 riorum,

rriorum, proletariorum, duicensorum, capitecensorum. Ab his ad corpore carentes res fufum significatum, ut etiam ordo in numeris dicatur, non folum in rebus numeratis: non temere. Est enim & numerus & mefura cauffa rei numeratae, uel mefuratae, non quidem ut fint, quod funt: fed ut à nobis cognofcuntur, aut tot, aut tanta, fed hæc altioris funt operæ. Est igitur in literis ordo, poteftatis pars, fecundum quam licet ipsis aliam atque aliam fortiri fedem, propter uim qua inter fe aut conueniunt, aut difsident. Quamuis autem in fyllabis cognofcitur, non tamen à fyllabis fit, fed facit fyllabas: eft enim forma fyllabarum Ordo: ac propterea non ad loca, quæ de fyllabis ftatuunt, referendus, ut fecere ueteres: fed hic retinendus, ubi agitur de elementis: Elementa enim fyllabarum materia funt: ordo autem forma, aut poteftatis pars, aut ab ipfa pendens poteftate. Est igitur unum ex duobus principiis fyllabarum. Cum autem duplex fit ordo: unus ob compositionem, quo quid aut præit, aut præitur: alter in difcendo: ut de quo elemento primum fit fcribendum: prior fpecies ordinis uera eft: quippe ex qua fyllabæ conflantur: is enim literarum finis, qui partium propter totum. Alter modus, qui, qualis ue fit, fuo mox dicetur loco. Est enim accidentalis, quanquam ab ipfa profectus fubftantia. Nam cuius forma eft eiusmodi, ut prima prodierit in lucem atq; ufum fermonis, hoc de fe fe præftat, ut prima quoq; dicatur, proxima nanq; eft naturæ communi. Ac quanquam de fyllaba nondum dicimus, tamen hic tanquam de principis fyllabæ fcribentes, nomine tenus fyllabam referemus.

Omnis igitur literarum cohærentia, aut in eadem fyllaba fit, quam propterea Græci *ὁμότατον*, quam nos in philofophia aliquando constitutionem, aliàs coneretionem, hic facilius conjunctionem dicamus, per quam fyllaba, quæ literarum conjunctio quædam fit, conftat: aut in diuerfa deftituuntur literæ, neque fub eundem tenorem ueniunt, iccircoq; *διάρτατον* uocant Græci: nos difcretionem, diffunctionem ue nominamus: ipfasq; literas diftintas. Id autem uocum dignofci-

tur proportione : quarum ut quæque initia obseruamus, ita & syllabis ascribenda iudicamus. quoniam enim ab his incipiunt uoces per syllabas, ipsæ quoque syllabæ incipient. Exemplum est CONSPIRO : quia ab NSP, nulla uox incipit, ne syllaba quidem incipiet : sed N, prioris erit syllabæ finis in diastasi, cum sequente, propterea quod à cæteris duabus inuenias principium dictionis, SPES. Neque uero euenit id propterea, quod ex CVM, & SPIRO, compositum est, ut quasi in partes pristinas reducatur : sed idem modus erit etiam in PVLCHRO : erit enim PVL, prior syllaba. Altera autem à duabus incipiet consonantibus : ideo quia uocis initium inuenias tale, CREDO. In EXCEDO, autem si quis quærat, ubi sit distinctio faciunda, intelligat non esse necessarium scindere X. nam quanquam est duplex ui, figura tamen una est, & indiuisibilis, quemadmodum supra diximus, alioqui non esset elementum. Neque si sit facta uis dictionibus, per concisionem, ut EXTINCTI. duarum enim literarum ultima erit syllaba, quia LYNX, dicitur.

Proprium autem est coniunctionis, certas uocales, certasque admittere consonantes. Disiunctionis autem, omnes quidem uocales, non omnes consonantes : ut N, non admittit ante se P, aut B. Et in coniunctione Q, non aliam admittit, quam V, & ad diphthongos conficiendas non omnes concurrunt uocales. Eas igitur se mutuo antecire, aut consequi diuersis in syllabis, iam declaratum est. In eadem autem syllaba præeunt, A, E, O : subeunt, E, V. Quinetiam uetere in diphthongo EI, subit, I, ut QVEIS, pro QVIBVS. scriptum tamen à Vergilio esse unica litera, constat ex Gellianis narrationibus. In interiectione tamen, HEI, manet adhuc. At Græci postposuere etiā ipsi Y, in HARPYIA : & Ω, & Η, & Α, *ωδὴ, ἄδω.* Sed & post V, in eadem syllaba inuenitur A, SVAVIS, SVADEO.

Consonantes autem sic ordinantur : Omnes pene consonantes antecunt duas liquidas, L, & R. Duplices autem non antecunt, præter Z : antecedit enim ipsum M, si uerum est, quod

placuit quibusdam, ZMYRNA. Exempla liquidarum sunt, BLAESVS, BRVTVS, CLARVS, CRASSVS, DRACO, FLACCVS, FRANGO, GLORIA, GRACCVS, PLICO; PRECOR, STILATIVM, TRICA. At Q, neque liquidas, neque aliam quampiam præcedit. Neque D, nisi unam ex ipsis: non enim L. Cæteras B, nullas præcedit, ac ne ipsum quidem N, in uerbo ABNVO. Sed in ABDOLAS, amplectitur ipsum D, quoniam inuenias, BDELLIVM. Etiam in AETNA, disiuncta sunt T, & N. At uero, C, D, G, P, non respuuntur. Exempla sunt, *Αραπέως*, CNEVS, GNATVS, *πρω*. Igitur coniuncta erunt in CYDNVS, *δίκνω*, AGNVS, SYPNVS. M, in eadem syllaba cum nulla sequente est, præterquam cum N: ut in MNEMOSYNE: & ipsum ante se unam aut alteram tantum patitur: D, apud Græcos, *δμω*. & S, SMARAGDVS: & si uerum est quod aiunt, etiam Z, ZMYRNA. quod si uerum est hoc, duplicem præcedere, etiam utrauis eius pars idem munus obire poterit, tam S, quam D. Habet autem ipsum M, eandem rationem cum P, & C, & liquidis: ut poni possit ante S. Nam quemadmodum dicimus, EX, *ἐξ*: sic etiã HYEMS, SIREMS, *ἔλς*, MENS, ARS. Nam M, & N, inter liquidas quoque recensuere. Sic ante X, tres ponuntur, FALX, LANX, ARX. quod commune habent inter se, non autem cum M. E contrario ipsum S, antecedere potest B, C, D, F, P, Q, T, *σβεννώ*, SCALIGER, *ῥσδω*, quia est in Z, *σφενδύνη*, *σμήνη*, SPES, SQVILLA, STOLO: cum cæterarum nulla. Veteres hic cum alios admiscere errores, tum insignem illum, qui negarent ante D, poni: at tanto nobilius ac uerius: coeunt enim adeo, ut literam efficiant unam, Z. Nullæ mutæ inter se coeunt, nisi BD, ut BDELLIVM. quod etiam uidebatur quibusdam asperiusculum, iccircoq; mitigarunt interposita uocali, BEDELLIVM. Sed tamē apud Græcos est *βδάρνω*. Qui negant Z, præponi ipsi M, in SMARAGDO, fors-

tasse vera dicunt. Sed eorum argumentum falsum est : sic enim aiunt : In fine carminis dactylici non posset collocari uox illa, neque enim præcedens syllaba finalis in præcedenti dictione posset corripì, non enim potest abijci ipsum Z, sicut abijcitur S. Sed falsa est comparatio : interposito enim intervallo non coniunguntur uoces : itaque non fit positio ad productionem. Quam qui sibi cōfinxere, ut euadant hanc incommoditatem, modo mutam cum liquida excusant, modo sibilum, modo aspirationem tollunt : sed tot monstris opus non est : multa sunt exempla, multæ rationes. Nam quemadmodum dicent illud Homericum dactylo comprehendì : αἶσϋλα φέσω : aspiratio enim cum ipso R, produciæ præcedentem, quod est manifestum in uersu Theocriti ex Herculillo, ὃ ρ ὁι ὠρεῖ. finis enim senarij dactylici est. Itē I, consonans inter duas uocales semper longa est. Ergo quomodo dicamus, REGIA IVNO. Est & illa ratio inuicta, si diphthongi finales, non semper corripiuntur sequente uocali, sed etiam poetarum arbitratu producuntur : sequens syllaba initio uocum, fines præcedentium non mutabit. Sed hæc alibi propria opera sunt expedita contra ambitionem Grammaticorum.

CAP. XXXVI.

De disunctione, siue dissitis literis. Vocales.

Disunctio accidit omnibus uocalibus, & mutua inter diuersa, & sua cuique ab seipsa. A, cum cæteris, AER, SAIS, TETRAON, PHAÛLVS. E, cum cæteris, EI, EO, EVNT, EA. I, cum alijs, FIO, FIVNT, FIAT, FIET. O, cum reliquis, COVS, COA, COEO, COIT. V, cum reliquis, SVA, SVEM, SVI, SVO. Itē cum seipsis, NAVSICAA, DEEST, DIJ, COOPTO, SVVS. Sunt hæc disunctiones numero quinque & uiginti. Quarum uiginti inter se reciprocae sunt : Nam ut quæque præcedit cæteras, ita præceditur ab illis.

CAP. XXXVII.

Consonantium disunctiones.

D, disiungitur à B, ABDOMEN: & quidem mutuo, ADBIBO. B, ab N, ABNVO: sicut M, à D, ADMITTO. B, præcedit F, sed mutatum, AVFERO: neq; enim est *av*, ut ait doctissimus Gellius: eius acumen laudamus, iudicium non sequimur. Præceditur autem à tribus liquidis, idq; commune habet cum suis cōparibus, ALBUM, AMBO, ARBOR: ALPES, AMPVLLA, ARPINAS: ALFENVIS, ARFERIA. sed M, ab hac excluditur, ut diximus. Item præceditur ab ipso C: idq; cōmune habet cum M, T, S: PYRACMON, FLECTO, FLEXVM: est enim FLECSVM. Præceditur etiam à G, EGBATANNA. idq; habet commune cum D, MIGDONIDES: & cum M, AGMEN.

T, præceditur à C, & P, siue tenuibus, siue aspiratis: sed plus Græcis, quàm nobis, *τῆλω, τῆύω, φθονεω, χθόνυ*. quorum exemplo intelligamus *δασκονυ* in illis, ACTVS, APTVS, APHTHONIVS, *ἄχθῳ*. Ipsum C, præceditur ab X, EXCVTIO. Item suum par, EXQVIRO. Habet hoc commune cum L, EXLEX: cum P, EXPVO: cum T, EXTVLIT.

M, præcedit B, & P, ut diximus, & seipsum, ac præterea nullam, AMBO, AMPLVM, AMMENTVM: neq; enim antecedit N, ut dixerunt: nam in AMNE, est *ούσανς*: exemplum, MNEMOSYNE.

L, & R, ferè omnes præcedit, ARBOR, ARCERRA, ARDEOLA, CORFINIVM, CORGO, PERIVRVS, PERLEGO, PERMEO, PERNOX, PERPES, PERQVIRO, PERREXI, PERSONO, PERVOLO: ALBION, ALCON, ALDVS, ALFENVIS, GALGVLVIS, SALIVNCA, ALMON, ALNVS, ALPES, ALSIOSVS, ALTELLVS, ALVEVS. Itcirco diximus, Ferè: quia L, non præcedit Q, neq; R. Ita
i 3 N, quo

N, quoque multas præcedit, ANCON, ANDES, ANFRACTVS, CONIVNX, ANGERIA, CONLVTIBILIS, ANQVIRO, CONRVGO, CONSVL, ANTES, CONVOLO, ANXVR, ZINZIBER. Ante B, M, P, nunquam.

s, interdum obliſidetur utrinque à c, in ipſa duplici excipiens adueniẽs c, initio ſubeuntis dictionis. EXCOQVO: idem enim eſt ECSCOQVO.

Duplices nullam præcedunt, neq; in conſtantia, neq; in diſtantia: ſed uocales ſemper in conſtitutione. *Ζηλοϛ, ξηροϛ, ψαλω.* at non retinent eam pertinaciam in ſubeundo: dicunt enim ARIOBARZANES, Perſæ, & XERXES: & nos ANXIVS, ut oſtendimus iam: Græci, *καμψω*: Arabes etiam ALZIT, & ALZIBIB, oleum, & uua: & alia multa etiam extra articulum.

CAP. XXXVIII.

Ordo diſcendi Elementa.

IS eſt ordo, qui eſt principium, ac quali forma ſyllabæ: nunc autem diligenter ordinem natalium, atq; uſus earum uideamus. Neque enim recte fecere priſci, aut Latini, qui quem à Græcis, aut Græci quem à Syris accepiſſent, ordinẽ retinuerunt. Sed ut quæq; prima nata fuit litera, ita prima quoq; ſeſe offert ad pronunciandum. Iccirco & à uocali, propterea quod uocales ſyllabarum formam ferunt ſecum, & à notiſſima earum recte omnia idiomatica ordinem auſpicata ſunt, Chaldaei, Arabes, Scythæ, Græci, Latini. Eſt enim A, prima, notiſſimaq; infantis uox, cum qua uitæ huius ſpiritus primũ hauſimus: neq; re ulla eget alia, quàm hiatu oris ſolo, ſine ullo cæterorum motu instrumentorum. Ludunt enim Græci, qui à Phœnicibus ALPH A, bouem dictum autumant: cuius pectoris quali auſpicio quodam Cadmus urbem Thebas condiderit: cuiusq; opera ſeminio illo fabuloſo ciues ſuos, quos ideo *ααγες* uocauit, collegiſſe: à terra enim oriundos mentiebantur, eo dimetientes & nobilitatem ſuam & poſſeſſionẽ

peregrinis inaccessam: quo iure quasi parentem ab occupatorum amplexibus arcerent. Sic & GAI, & OPICI, in Italia ab eadem terra sese nuncuparūt. Cæterum Græcorum in mentiendo audaciam superauit quorundam stultitia, non in credendo solum, sed etiam in prodendo. Nos autem Arabica lingua non totius ignari, scimus & à Syris hodie, & à Mauris qui inde aduecti sunt, T A V R, bouem dici: putamusq; in Græciā à Cadmo eam uocem translatam. Igitur uocales duæ quæ essent amplissimi soni A, & O, præponendæ alijs fuerant, quemadmodum huic illa est anteposita: quæ autem esset obscurissima postponenda, V, eiusq; similis altera ei apposita Y. Duæ autem mediæ, E, & I, medium in locum cōuenissent. Sed de E, post A, primo statim loco scribendum fuit, propterea quod esset magistra quasi quædam omnium consonantium: Quarum nomina, paucis exceptis, aut in eam desinerent, aut ab ea inciperent. Ante alias autem consonantes de Sibili primo loco agendum fuit: uocali enim proximus est: simul & de Aspiratione: nam paulo compressiore spiritu Aspiratio, paulo tenuiore Sibilus effertur. Atq; etiam de Aspiratione prius, quàm de Vocalibus dicendum fuerat. Sed quia affectus potius quidam est, quàm elementum, postremam omnium commodius ponemus. Octauo eam loco Latini constituere, ueterum imitatione. Nam cum à Simonide E, uocalis sonus, ubi perpetuo produceretur, notatus fuerit figura H, qua Athenienses usi essent antea ad aspirandum: atque ille eam post E, cui substituisset, statim reposuisset: Latini receptam ab Atticis & figuram & potestatem, Simonidæ ordinem sunt secuti. Nam Latini ipsam F, cum interponeret, sanè numerū auxere: cui sedem eam quare assignarint, haud facile explicari possit. Nam & inusitata littera apud multos Græcorum est: & si spiritum eius in pronunciatione respicias, ipsi D, anteponi debuit: si originem contemplare, post G, statui: fuit enim ex duplici, F, unde etiam digamma appellata: partes enim totum anteire debēt. Primores autem consonantū in cunnis sunt B, G, M, quare

Arabes atque Hebraei, Græciq; longè quàm Latini sapien-
tius, qui statim post A, ponerent B. post quem G, non C, ut
nostri, facilius enim G, quàm C, pronunciatur: quanquam
inter linguæ utrius aliquos inuenias in C, aliquos in T, hæsi-
tantes. L, quoq; facilissima fuit, atque inter primas reponen-
da: lactentis enim ætatis est: itaque udam Græci appellarūt:
minus commode communicato nomine etiam ipsi R. quam
equidem iudico postrema in sede recensendam, sed ante du-
plices tamen, quarum unaquæq; eo loco statuetur, quo eius
origo fuit: ut V, prima sit, quia B: at Z, ultima quia C: me-
dia autem Z, quia D. Q, nouum inuentum Latinorū, aut
statim post C, aut omnium ultima collocaretur. N, autem
post L: idem eius filum pronunciationis utrique fuit. Neq;
uerò idem ordo apud omnes sit nationes, sed ut cuique fre-
quentior est litera, ita prior alia esse debet. Quemadmodum
etiam illud intelligas, apud Umbros prius de V, quàm de O:
contrà apud Romanos.

C A P. XXXIX.

Figuræ Elementorum & earum causæ.

Nunc de figurarum causis dicendum est: de antiquis figu-
ris loquor: quas qui Atticas, non antiquas uoluerunt ap-
pellare, ostenderunt, quàm & multum scirent, & parum sape-
rent. Neque enim Atticarum cognomento circunlatæ ullæ
unquam literæ fuere, sed Ionicarum: pars enim Ionix Attica
regio fuit. Nam cum in duas partes uniuersa esset Græcia di-
stributa, Peloponnesum, Diores, cæteram regionem Iones
obtinuere. Duos super hac re uersus ponit Strabo certis in-
cisos columnis, quos qui uolet, leget. Nam idē cum in Asia
Ioniam recensent, colonias pro matricē ac primaria regione
supposuere. Quorum mores in luxum, ac mollitiam Barba-
rorum cum abiissent, puditum est Atticos Ionicæ appellati-
onis. Cæterum nomen & illorum usui in literis, & Doriensium
mansit consuetudini. Idcirco autem dictæ sunt antiquæ,
quia recentiores alijs notulis uti maluere, quibus etiam ma-

ximam

ximam horum partem descriptam uidemus : quare etiam
MAIUSCVLAE sunt appellatae : à notioribus igitur in-
cipiendum est.

Ac figura quidem accidit literis, per lineas. Quanquam autem
figura est spatium lineis contentum, paucaeque literae, aut totae
concluduntur lineis, ut D, B : aut partes earum, ut P, Q, R :
quaedam uero etiam unica tantum linea describuntur : tamen
est eis attributum figurae nomen, propterea quod non essent
uerae lineae Mathematicae, sed potius superficies angustae
quaedam. Omnis autem linea, aut est obliqua, aut recta.
Nam quod Galenus diuidit in curuam & cauam, id est per
accidens : eidem enim lineae contingit, ut & caua sit & curua :
sicuti obliqua dimetiens linea quadratum, inferiori triangu-
lo curua erit, superiori caua : neque enim in linea obliqua ca-
uum à curuo melius distingui potest, quam in puncto de-
xtrum à sinistro, superum ab infero. Sed eadem linea distin-
guitur figurae unius cauum, ab alterius figurae curuitate.
Omnis igitur litera, aut linea, aut lineis constat : item aut recta,
ut I : aut rectis, ut H : aut obliqua, ut O : aut obliquis, ut Q :
aut recta, & obliqua, ut P : aut obliqua & recta, ut G : aut re-
cta, & obliquis, ut R, B. Haec est diuisio à substantia : ab ac-
cidenti autem sic : nam transuersum, & perpendicularare, & dia-
metrale, & iugale, & decussatorium accidentia sunt lineae uel
rectae uel obliquae. Perpendicularis una, I : duae H, eaeque iu-
gatae : Duae angulares ad medium perpendicularum, A : una
perpendicularis cum una iugata, L : cum duabus, F : cum tri-
bus, E : Duae perpendicularares iugatae diametro quadrati, N :
& alio situ Z : duae diametrales x. Sunt & curuae inordi-
natae s : nam Graeca ex aequo respondet sibi, s : sunt simplices,
ut aliae : compositae, ut co, & F : quarum illa originem suam
repraesentat, o, o : haec nullam r, r, potestate.

C A P. X L.

Caussae singularum.

Nunc singularum caussas uideamus. A, tota Graeca est :
hoc satis habebamus : sed ne illi ipsi quidem sine caussa : à
k Syris

Syris enim. Quid Syri? Quidam dixerunt latum sonum in angulum desinere, iugumque ipsum præscribere metas latitudinis. Sed eorum audaciam arguit & Α, Græcorum, à quibus ipsum illud Α, fluxit: & Δ eorundem, cuius iugum præscribat hiatum nullum: nam quo pacto aut ex ore, aut in ore triquetram possint figuram constituere, sanè nescio. Differt autem utram inæas rationem. Nam si propterea simplicissimum putes elementum, quia primum est: ita sanè scribas sicut Arabes, qui positæ lineæ perpendicularis calcem sinistrorsum uersus produxere, quasi in figuram nostri L, aut G, Hebræi inuersi. Sin hiatum contemplare, patula facies ei potius debeat, quam etiam quadratam primum finxisse Hebræos par est, item Chaldæos: uel ut ante hos fabulantur quidam, nescio quos Aramæos. eamque linea dimetiente dissectam, sic □, quam postea concinnarunt. Sic igitur esto diuaticata propter hiatum. Huic autem cum soni exilitate atque obscuritate contraria esset Υ, unde & Ὑλὸν acceperit cognomen, figuram quoque opposuere inuersam, bifurcatam. Huius itaque sono cum proximum sit V, nostrum, non ualde ab eius figura diuersam faciem habuit. sed subducta columella, furcas biuias contrarias ipsi Α, retinuit. cuius naturæ ipsum quoque esset contrarium pronunciationis obscuritate. Ac sanè aliquando fecit, ut dubitarem, uir doctissimus Ausonius poëta, an V, notula fuerit in usu Græcis, ille enim Græcam negationem οΥ, unicam fuisse literam illis uersibus professus est:

Vna fuit quondam, qua respondere Lacones

Litera: & irato Regi placere negantes.

Sed uidetur allusisse ad sonum Græcum, & ad figuram nostram: exprobat enim hoc illis Nigidius Figulus, qui nescierint figuram unam inuenire, qua V, nostratis exprimeret sonum. ο, suis sibi à natalibus usque figuram attulit, expressa pictaque oris rotunditate: sicut I, soni maxime exilis, excusso omnium ore, ac uentre: quā tenuitate cum E, faciat pinguiusculam, iugulauimus obeliscis quibusdam: quorum sanè numerus pot

rus potius seruiuit decori,quàm necessitati : sed aut duobus extremis satis efficere poterant sic, r : aut medio uno, sic, r : sed illa propius accedebat ad c, apud nos : hæc autem apud Græcos ad aspirationis notam. Nam quominus summo tantum essent contenti, in causâ fuit r, Græcis : quemadmodum Latini imo solo nequiterunt esse contenti, propterea quod eam figuram l, occupasset : placuit itaque ternis rostris faciem efficere pleniorē. Vbi autem antiqui sunt longiuscula forma, ipso j, describendo, cum geminaretur: idem decoris gratia, sic, i v l i l. Huius consuetudinis literam longam uocat Plautus in aulularia. quam interpretes iccirco, pro l, sunt interpretati, quia Barbarorum usu sic nunc scribimus.

B, item Græca est, sicut m, n, t, z, uel sono, uel figura: at c, ex dimidio Græca est: subtracta nanque columna ipsius k, cuspis nuda remansit, sic, z : cui ad faciliorem scripturam angulum ademere. Sicut etiam ipsi a, quod fecere ut esset d: sic ex z, creauere s, subducta basi, & angulo hebetato, ut non amplius Scythicum arcum imitaretur: id quod notabat Athenæus ex prisca fabulis. sic ex r, quod abscessissent de n, finxere ipsum p. circuli enim quam anguli ductus facilior: propterea quod unica linea unico absoluitur motu: at Angulus duabus lineis, ergo duobus motibus, igitur quiete interposita. hoc enim in naturalibus declaratum est. Postea cum nostrum hoc p, concurreret cum illorum litera, quam Caninam uocat Persius, ut à nostra distaret, caudam addidit, r: sicut & ipsi c, ex quo cognatam effingerent g. atque eodem consilio eidem addita alio modo cauda ut fieret Latina litera, qua Græci carent sic, q, quam postea in hunc modum clausere. Q. Est etiam ratio, quare subdidissent caudam: deferendus enim ei semper comes suus fuit illi, sic, qv.

Factum autem est, ut non solum Angulorum hebetatione, & uirgularum additione, ademptione, Græcas in usum suum transferrent Latini, sed etiam integras seruatas inuersa figura reponerent: nihil enim aliud est nostrum l, quam illorum r. quoniam illorum a, nimis prope esset ipsum a, cuius iu-

gi describendi possent obliuisci. simul turpe fore arbitrabantur, si uocalis nota plus egeret operæ, quàm consonans: cum pronuntiatio è simpliciori penderet potestate. Digamma quoq; inuersum I , duplex est F . Quare non male excogitaueret, ut V , Græcam exprimerent per antisigma, Z . neq; quominus id reciperet, in causa fuit, ut aiunt, soni mollitia, quam ipsum V , representat, nostra P S , non assequuntur. nam quod argumentum adducunt, id est nullum. $\alpha\rho\alpha\psi$, quia facit, $\alpha\rho\alpha\beta\theta$. est enim ubi non faciat, $\sigma\eta\psi$, $\sigma\eta\psi\theta$: quare quod officiũ præstat illis, nobis non denegasset. Age uerò quid prohibuit, quominus illi aliqua figura exprimerent nostrum Q : nam qui à Romanis uiuendi leges accepissent, etiam loquendi non negligerent. erat enim eis in promptu $\alpha\upsilon\tau\eta\gamma\epsilon\pi\pi\alpha$, H . neq; addere V , quod ne Latinis quidem fuerat necessarium. Nam quem sonum, ipsum Q , cum V , iunctum habet, potuit etiam seorsum, si attribuisent, per se obtinere. Ita etiam in ANGELO , si non est N , in $\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda\theta$, si non est r , geramus morem morosis istis, & antigamma statuamus sic I . quod ipsummet sit hoc, quod neutrum illorum quiuuit esse.

Acceperunt autem non solum easdẽ eadem potestate, & figura, eodem uel inuerso situ, sed etiam & figura & situ eadem, potestate uerò longe dissimili: ut X , quæ illis esset aspirata, nobis esset duplex: & quæ illis esset media simplex r , nobis esset aspirata geminatu F . Sed & uocalis notam ab Atheniensium institutis usque repetiuimus ad aspirationem, cuius illi usum inuertissent. H , enim nunc pro E , longa: olim pro aspiratione Attici posuere, ita etiam, ut insererent: quos Latini sunt secuti, HERATON : etiã in medio, KTAHON . quod ne nos quidem negleximus, PROHOEMIVM . Quare postea semper tenuit consuetudo, ut centenarij numeri nota esset H . quod fuisset illius uocis initium. sicut apud nos, eadem ratione, C .

I , autem & V , consonantium figuras non excogitarunt. poterant tamen sic fieri, I , & V , nisi Aeolicum illud maioris I .

CAP. XLI.

Literarum notæ cum potestate numerorum signandorum, & Nominum.

FVit & certus usus literarum, qui etsi ad potestates potius referendus est: tamen quia sine figura cognosci non potuit, huc, ut opinor, commodissime distulimus. Est autem duplex: quippe uel ad numeros digerendos, uel ad certa nomina indicanda. Igitur Vnum per I, signabant, quoniam minimo spatio esset uirgula, sicut unitas nullo: Ac repetebant sanè unitates, ad Quinque usque, quem numerum per V, describebant: non propterea quod ea nota esset dimidium ipsius X, quo denarium designarent: neque iccirco, quia olim scripserant QV, & postea Q, sustulissent: sed quoniam esset quinta uocalis: cum qua repetitis, atque appositis unitatibus, ducebantur ad numerum Denarium: quem iccirco X, litera notauere, quia in numero atq; ordine uulgari statim ipsum V, sequebatur. Quo consilio etiam Centenarium numerum cum statuissent per C, sequenti elemento, scilicet D, Quingenarium deposuere. Ratio autem Centenarij à prima litera ipsius nominis accepta fuit: sicut & Millenarij, per M. Quinquagenarij autem notam non à nomine, sed à Græcorum instituto excogitarunt: nam cum illi per N, pingerent quinquaginta, prisci Latini, qui huius elementi loco ponerent identidem I, in hunc quoque usum substituere: & monuimus apud poetam sic scriptum legi solitum à doctioribus,

Dant manibus famuli Nymphas. Sanè uerò Nymphas à Græcò *νύμφη* ductum nemo negat. & *πρηνή*, quasi *πρηνή*, ut uolunt. In nominibus quoque designandis usi sunt certis literis, ipsæq; eorum primis: C. Caius: P. Publius: & inuersa, ut C, Caia diceretur. Ergo Publiam si legeremus, etiam inuerso Q, scribendum fuit. Sed de his suo loco inter nominum rationes, ac prænominum disputatum est.

CAP. XLII.

Potestas mutua quarundam cognatarum literarum,
 quas Græci uocant *ὑποσώχους*.

Postquam de communi omnium, deq; singularum diximus potestate, nunc elementorum cognitionem quandam uideamus. Proprium igitur est Nouem literarum, in quincunx, quasi dispositarum triplici serie, constitui: quas iccirco Græci *ὑποσώχους* appellarint, quia inter se mutua subirent fede. Nos elegantissime dicere uicarias possumus. Cognatae uero, atque etiam coniugatae rectè uocabuntur. Sunt tenues tres, C, P, T: quibus addita aspiratio, totidem creat Græca prudentia, unica sua quanque notula insignitas, X, Φ, Θ. Mediam autem inter C, & X Græcam, habemus G. Itaque & *ἄγκυρα*, & Anchora, dictum est: & C N E V S, & G N E V S. Inter P, & Φ, fuit B. quare & *βιστία*, & *φιστία*, & *πιστία* dici consueuisse, prodidit Athenæus. Inter T, & Θ, situm est D. iccirco *ἐνταῦθα*, & *ἐνθαῦτα* dicere Græci sine flagitio instituere: & nos A D Q V E, in A T Q V E mutauimus. Quincunx igitur sic disponetur: Tenues tres, Mediae sub his, imæ Aspiratae. Vt quam proportionem ipsae inter se habent propter speciem, à qua tales dicuntur, eam habeant ad cognatas, propter affectionem. eiusdem enim speciei sunt C, P, T, P, B, Φ. quippe aspiratae sunt semiuocales, tenues sunt mutae, mediae inter eas. at inter se habent proportionem affectionis, id est potestatis, quam Græci *ὑπόσχω* uocant. Has autem coniugationes quartus ordo etiam augebit. Nam quemadmodum tenues aspiratione mutabantur: ita per sibilum additum in alium ordinem transibunt. eo enim duplices euadunt, ex Q V I N C V N X C, & s, nostrum X: ex P, & s, Græca Ψ: ex T, & s, fieret alia qua pari exemplo: neque repugnat aut communi potestati pronunciandi, aut Barbaræ Vasconum consuetudini, qui I T S E, pro I P S E, pronunciant. Sed Matricem suam Græciā secuti sunt Opici nostri: à quibus recipere una cum uocabilis

C	P	T
G	B	D
X	Φ	Θ
Ξ	Υ	Ζ

uocalibus quibusdam placuit usum diuersae duplicis, z. Diuersae sanè, propterea quòd & media cum sibilo iungitur, nò aspirata : & postponitur illi, non anteponitur. Duplices igitur in suas comparés soluuntur cum inflectuntur : F A E X, F A E C I S I B G R E X, G R E G I S : σήλ, σπῆλ, λήλ, λιβός.

CAP. XLIII.

Natura quaedam propria I, uocalis.

Est & natura quaedam propria I, uocalis : Nam cum cæteræ uocales ante uocales corripiantur (hoc effecit facilitas pronuntiationis, nihil enim moræ inter simplices hiatus infererebatur) una tantum obtinuit quadam quasi prærogatiua, certis ut locis Græcorum more produceretur, *ἰὼν, ἰόμεν, δία.* Id quod non penitus sine ratione factum est : Multum namque temporis ponimus in exilis uocalis pronunciato, propterea quòd flatus cunctabundus exit inter oris angustias : iccirco Græci in multis, Latini parcius produxere. Quemadmodum in uerbo, F I O : quo in uerbo ueteres dum legem uolunt constituere, errarunt : sic enim dixere, Semper in eo produci I, nisi sequatur E, ut in F I E R E M : Hoc enim falsum est : nam in futuro F I E T, item longa est : ubi enim esset multisyllabum, multitudinem syllabarum, uocalis breuitati quasi supplementum misere. Sed illi perstant in sententia, adduntq̃, Non satis esse, ut E, sequatur : sed id quoque opus esse, ut E, sequatur in prima persona : at F I E S, F I E T, non est in prima : uerum adhuc errant : nam F I E M V S, prima est : itaque addere debuerant & id, Vt esset singularis. Sed ne sic quoque procederet è sententia : ita enim priuscos esse locutos constat, F I E M. Cuius rei argumentum habemus ex analogia secundæ, & tertię personæ : & præsto est Catonis autoritas : Qui ita & pronunciauit, & scriptum reliquit. Sicut & illa D I C E M, F A C I E M. Eius enim uocalis sonus cum infinitiui uocali coniunctus est, A M A B O, A M A R E : D O C E B O, D O C E R E : A V D I B O, A V D I R E : sic, D I C E R E, D I C E M.

RI, FIEM. Præterea, quam afferunt regulam, non bene exprimunt. sic enim dicunt: Produci, nisi in ijs cuius persona prima habebit E. at FIEREM, est persona prima, ipsa autem personam primam non habet. Postremo non est ratio ~~hæc ulla, sed observatio~~: at observatio neminem cogit, sed ostendit, quid inuenierit. turpiter autem quidam recentiorum corripuere in FIO. In secundis autem casibus pronominum quorundam & relatiuorum, quare corripiatur, in promptu ratio est, quippe ante uocalem: at quare producat, sicut ne aliarum quidem rerum, nullam causam assignarunt, ILLIVS, ISTIVS, VTRIVS, VNIVS: quare eam sic eruamus nos: Quæ ad hunc modum exeunt, non ita olim pronunciabantur: nam consonans in multis, non uocalis reperietur, CVIVS, EIVS: sic erat, ILLE, ILLEIVS: sic quasi diphthongus Græca remansit, ac longa fuit. Ergo uir doctissimus Terentianus non fuit ueritus producere in ALTERIVS, cum tamen cæteri corripere. Neque enim uerum est, quod aiunt, corripitur propterea, quod syllaba una numerosius sit, quàm cætera eiusmodi: neque enim est ALTRIVS, quemadmodum VTRIVS: sed sanè quomodo fuit VTEREIVS, sic ALTEREIVS. Neque uerò eorum ratio bona est: sed usus contentus fuit communi regula, uocalis sequentis uocalem. Analogia autem etiam in cæteris constat. Nam secundus casus, Possessiuus dictus est: Possessiuorum autem multa sic inuenias, PETREIVS, LVCEIVS, LOCVTVLEIVS, à petra, luce, locutione. Quæ autem Græca sunt, non solum disyllaba, ut dixere, de CHIO, DIA, sed etiam multisyllaba, ut SOPHIA, & IONIVM. Theocritus enim illud produxit, in Syringa: hoc autem etiam omnes Latini. Nam quod addunt à Statio, Tempia Lycie dabis: non facit ad presentem obseruationem: est enim λυαῖα, cum diphthongo. Geminata quoque, & in seipsum concreta, syllabam potest producere correptam, ut in decima satyra Iuuenalis:

- Eloquio sed uterque perit orator. esse enim debuit, per

rijs. Diuisa contra passa est moræ diuisionem, M I H I, pro M I. & interposita alio elemento, *mi*, T I B I: *oi*, S I B I: quemadmodum supra diximus: T I, enim, & S I, olim fuerant. Cuius rei argumento sunt alij casus, T I S, T E, S E.

www.libtol.cn CLAP. XLIIII.

Proprietas quædam mutarum, & semiuocalium.

Proprium mutarum, ut uocales natura correptas habeant, A B, A D, A T. sed C, uariat: L A C enim longum est, sic H I C, aduerbiũ: H I C pronomẽ breue: & H O C, apud Plautum, ut docuimus in libro de comicis dimensionibus. Disputant, an F A C breue sit: uerũ apud Plautum eundem in Curgulione longum est.

Sed grandiore gradum ergo fac ad me obsecro. Altera enim est syllaba spondei. Sic etiam apud Ouidium in primo de Remedio:

Durius incedit: fac ambulet. -

Nam litigiosi Grammatici peruerterunt, cum uolunt deprauare, ut legatur, O B A M B V L E T: nesciunt enim quid sit, obambulare. neque enim in uetustissimo codice aliter, quam uulgo legitur: & ambulantem uult uideri, ob uitium: nam obambulare nihil est necesse. Duo quæ afferunt argumenta, nulla sunt. Primum ab exemplis, ubi corripitur: nam in illis F A C E, scriptum est, non F A C. Alterum ab analogia: nam si Apocope in alijs nõ produxit uocalem, F E R, quod erat à F E R E, ne in hoc quidem debuit. At enim non semper sequitur nos proportio illa: ut in F I O, F I E S, F I E R E M, eadem uocalis nunc longa, nunc breuis est: & usus extorquet multa. Apocope quoque multa produxit breuia, cum moram, quam subducebant ex consonante subtracta, reponerent in uocali: P E C V S, breuem habet finalem: P E C V, longam. Quare illi iidem dedere manus, adducti Ouidij manifesta autoritate, in primo de Arte:

Hos fac Armenios: hæc est Danaëa proles.

Quanquam autem hæc eorum natura est, tamen alijs quoque competit

competit, sed uario sanè euentu, MEL, VEL: EN, NO-
MEN: VER, PER. M, semper corripitur. Sibilus ua-
rius est, SVVS, SVO S. Dicimus autem commodius
nos, quàm ueteres dicebant, mutas habere uocales breues:
at illi aliter locuti sunt, Mutas esse breues, duplices autem
longas. Neque enim consonantium affectio est, uel corripì,
uel produci: sed quarundam natura est, ut patiantur uoca-
les corripì: duplicium autem efficere, ut illæ producantur.
Si enim consonantes producerentur, aut corripèrentur, non
egeremus uocalibus in pronuntiatione: neque enim teno-
res, aut tempora in consonantibus sunt: Z, enim producit,
non est producta ipsa. Sic non rectè dixere liquidas esse bre-
ues: neque illa oratio proba est, Liquidæ breuem efficiunt
syllabam. Nam quòd duplices longam faciunt, mora ac diffi-
cultas in causa est: at liquidæ breuem facere non possunt:
si enim possent, ubicunque ponerentur, facerent: hoc autem
falsum est: sequitur enim tam L, quàm R, longas: ut, *μῆ-
λον, ἥρωα*. Sic duplices, aut duplicatæ, non producunt quæ-
libet syllabam: nam *τῆς* priorem producit natura, non po-
sitione: sic, *γλῶσσα*. Non faciūt igitur ut sit breuis, sed per-
mittunt, neque mutant: nullam igitur habent actionem: ut
in PATRE, nihil mutant, sed patiuntur talem tantamq[ue]
esse, quanta fuerat in PATER. iccirco à Græcis & molles;
& uidx dicte sunt: at mollis non est agere, sed pati.

CAP. XLV.

De aspirationis potestate secundum loca.

Interest aspirationis omnibus interdum præponi uocalibus:
Uni autem Y, semper, nisi more Aeolico: eam enim nō aspi-
rant, ut diximus. In medio autem inter, A, E, I, O, Athe-
nienſium imitatione, qui ΚΤΑΗΩΝ, scribebant. exempla
sunt, HAMVS, HERVS, HIO, HONOR, HV-
MVS: VAHA, VEHEMENS, MIHI, OHO. Præ-
terea anteponi diphthongis omnibus, HAV, HEV, HEI,
HAE, HOEDVS. Huius sonum me puero non audisses:

nunc maxime observant literati : quidam etiam putide. In-
 docti vero etiam locis non necessarijs, ita, ut latrare uidean-
 tur : id quod irridebat in Arrio Catullus poeta: cuius sales
 cum Politianus exultabundus iactat sese intellexisse, non est
 affecutus, neque enim satis est deprehendere aspirationes,
 quæ ibi tum essent ascriptæ : sed opus fuit cauto, ne lepidis-
 simi poetæ festiuitas refrigeret. Nam quare, multa uerba
 cum proposuisset, CHOMMODA & HINSIDIAS,
 clausit epigramma fluctibus potius Ionij maris, quam Adria-
 tici? Sanè quia ab Ione cum dicta esset tum regio, tum mare,
 factum est ab Arrio, ut ab hiatu, quem aspirando affectabat,
 Hionij dicerentur. Consonantibus tribus apponitur, qua-
 rum exempla sunt, CHREMES, PHILIPPVS,
 THRASO. Non temere autem dubitatum est à nobis
 olim, utrum R, ab aspiratione antecedatur uocalium more,
 an antecedit eam ritu consonantium. Ratio dubitandi fuit:
 nam cum aspirationis loco ponebant, B, præponebant ipsi
 R, ut BRETOR : ergo si uices gerit, uidetur etiam locum
 uindicare. Præterea R, nulli consonantium præponi potest:
 ergo neque ei, quæ consonantis habetur loco. Sanè uero aspi-
 ratio ante uocales statuitur, neque ualde differt ab Aeolico
 elemento. Potest & illud augere dubitationem : excogitatu-
 ros fuisse Græcos aliquam notam, qua concretam aspiratio-
 nis & illius literæ significarent potestatem, sicut cum com-
 plexi sunt, alia tria, ϕ , χ , ψ . Sed notula imposita ipsi R,
 ostenderunt eundem usum aspirationis in eo fuisse, qui & in
 uocalibus intelligeretur. Contra tamen Latini etiam in ue-
 rustis monumentis postposuere. Causa aspirandi fuit so-
 ni uolubilitas, atque uibratio, ut dicebamus. In omni autem
 uibratione recipitur aër per interualla : quare intra ipsum
 potius elementum aspiratio ipsa, quam præposita percipia-
 tur. Latini autem spreuere illam asperitatem. Nam quemad-
 modum extra ipsum R, eam deprehendas aëris crassitiem
 geminetur enim, quod apud Græcos fit, non possis præpo-
 nere sic, PYFRRV S. sed si postponas sic PYRFRVS,

non potius uideare priorem literam, quàm posteriorem onerare. Quidam minus sapienter etià ROMAM aspirant, cum tamen Romani ipsi de suo R, omnem exemerint usum aspirationis. Stultius autem, qui etià RENVVM fluuium: neque enim Germani ei elemento apponunt flatum ullum: Lenissime enim sua lingua pronunciant, iudicem, & annulum, & equum, & alia. neque par est nobilissimæ gentis fluuium à Græculis rationem nominis accepisse: sed qua nunc uoce pruinam appellant, fortasse aquam omnem gelidam, atque inde etià Renum nominarint. In *φροῦδος* autem & *φροῦδος* uideris quemadmodum præponatur ipsi R, fuit enim *πρὸ ὀδῶ*.

Richter,
Ring,
Rofz.
Riff.

CAP. XLVI.

De modo, ac ratione scribendi.

POSTquam literarum originem, numerum, causas, atque usum contemplati sumus: interest uerì philosophi illud quoque indagare, uter sit modus naturæ propior in scribendo: is ne, quem Hebræi sequuntur, à dextra nostra in sinistram introrsum: an noster, qui à sinistra in dextram extrorsum excurrit: est enim motus una ex causis literarum: quare motus ipsius ratio siue modus literarum quoque generationis erit affectio. Atque illi quidem tuentur se mundi origine, quasi cum naturæ legibus omnia instituta sua tum in corrupta nacti sint. Cæterum hoc nihil iuuerit eos: quippe multarum artium inuenta post illa rudimenta emersere. quare consulto factum sit, ut multis cum alijs eorum legibus, hoc quoque sit emendatum: atque iccirco à rationibus deducenda sint consilia huius consuetudinis. Poterunt afferre, motum coeli esse à dextro in sinistram: atque ita eorum tractum in scribendo cœlestem motum imitari: à dextro enim in sinistram ducunt. Huic rei summa cura certis in locis respondimus: & in libris de Cœlo, & in Commentarijs de Insomnijs. Cœlum neque dextrum habere, neque sinistram. Ad hæc multæ sunt rationes, quibus peruersè scribere arguuntur

guuntur. Principio motus manus naturalis extrorsum est, quies enim intus ad pectus & oculos in foetu. igitur primus motus extrorsum explicatur. quare pugna quoque sic cietur, & cætera opera, extento brachio, non retracto. Præterea nobis relinquatur sub oculis ad contemplandum, quid, quantumque descriptum sit: quod illis calamo ac manu tegitur. item in dextrum humerum conuersa facie sunt staturae, atque imagines: sic enim & creditæ sunt opus suum respicere, & contra hostem stare: quare Aquilarum rostra in signis ad eam quoque partem picta fuere. Ergo obtutus noster suapte natura plus dextrorsum uersum fertur. Illud uero argumentum inuictum est, eos ipsos inter scribendum literarum ipsarum uirgulas ac lineas directas aut transuersas à sinistra inchoatas, in dextram desinētes terminare. Quæ igitur partis ratio, eadem etiam sit totius: & quemadmodum linearum tractus, ita literarum quoque ordo seruandus erit. Sed textrinam prius inuenit gens illa, quam scripturam. Textores enim trame pri mum filum introrsum faciunt: id autem coacti, non natura: quoniam dextra manu cum incipiunt, & sinistra operam uicissim petunt, sic motus fuit auspicandus. Verum ipse ipsi, ubi cætero operæ naturæ legibus ad mouendum libere uti possunt, poliuntque telas, aut pannos, aut sepum inducunt, & fursures: tum uero extrorsum uersus à sinistra in dextram, iure suo ut fruatur manus in excursum, faciunt.

C A P. XLVII.

Elementorum affectus ad principia syllabæ
constituendæ.

HActenus quæ cuiusque esset natura literæ, uisum est: Nunc hantequam de syllaba dicimus, explicanda est earundem ratio, quam ad syllabam ipsam constituendam inire debeamus. Consonantibus igitur conuenit omnibus dictiones inchoare, atque etiam terminare, præter G, Q, Z: his enim nulla præfinitur. nam confessum est V E S P E R V G, ita scriptum esse, sicut P O N T. M A X. item F O R T I T V D, sicut

TERT. & EXERCIT. De P, non oportet dubitare:
VOLVP. enim & apud Ennium, & apud Plautum etiam
nunc quibusdam uersibus extantibus de seipso facit fidem.
Vocales autem æquè omnes, & incohant, & claudūt, A M A,
E D E, O R O, I V I, V S V. Item diphthongi, A E N E A S,
O E B A L I A, E I D V S, E V G E, A V R V M: & claudē
re, V A E, E V O E, H E I, H A V, H E V. Vocalis una Græ-
ca ab inijs exclusa fuit sine aspiratione, nisi more Aeolis-
co, Y. A duabus consonantibus potest incipere, sicut à du-
abus uocalibus, ut C R A S: sed etiam à tribus, ubi sunt li-
quidæ cum C, P, T, sibilo præcedente, S C L O P V S,
S C R V P V S, S P L E N D O R, S P R E T V S, S T L A-
T V M, S T R E P I T V S. & apud Græcos etiā addita
aspiratione, σφραγίς. In duas possunt desinere,
H Y E M S, & in tres, S T I R P S. Quarum
quædam iam sunt declarata. sed hic per
conclusionem quandam collecta
sint pro principijs syllaba-
rum, more Peripa-
tetico.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE CAUSIS LINGVAE LATINAE, LIBER SE- CVNDVS.

CAP. XLVIII.

Quæ sit forma syllabæ, quæ materia.

VE M A D M O D V M ex elementis primis
quatuor naturalibus in unum coalescenti-
bus sit id, quod mistum dicimus, & ex pun-
cto sit linea: ita ex literarum constitutione id
confieri dixere, quod ab ea comprehensione
συλλαβή Græci uocant: quam ob causam
etiam sic definiuere: Syllaba est comprehensio literarum sub
uno accentu, & uno spiritu indistanter prolata. Quam defi-
nitionem & falsam esse, & eius partes malè coherere osten-
damus. Nam sicut litera ipsa est quiddam indiuisibile, non
autem priuatio diuisionis: ita syllaba erit quiddam diuisibi-
le, non autem ipsarum partium comprehensio: atq; id ex eo
manifestum est, cum dicunt, syllabam ex binis aut pluribus
literis conflare: at comprehensio non diuiditur in literas: ne-
que enim unio materiæ & formæ corpus ipsum est. Male etiã
dixere prolatam: accidit enim syllabæ proferri: potest enim
& scribi, & in mente reponi ipsa: quare ita dicant rectè, Quæ
proferri possit. Tertius error ex his manifestus est: nã si sub
uno accentu est, erit & sub uno spiritu, & sine interuallo: suũ
enim quæq; syllaba accentum habet: uacant igitur hæc. Po-
stremo pessimo consilio putarunt omnem syllabam multis
concreescere elementis: accidit enim huic rei, quam syllabam
appell

appellant, numerus elementorum. Si enim esset essentia syllabæ, ergo substantia reciperet intentionem & remissionem: hoc autem falsum est: atque hac ratione, syllaba hæc S T I R P S, esset magis syllaba, quam hæc, A B: at maior est per quantitatem, non autem magis per substantiam. Nam quod aiunt monogrammatas uocales, non esse ueras syllabas, ridiculum est. Quid igitur sint? Imò uerò uerissimè sunt hoc, quod falso nomine syllabæ uocant: quoniam & priores sunt, & simpliciores, & hoc ipsum sunt, quod alijs communicant literis. Syllabæ igitur nomen falsum est, atque aliud quaerendum: utemur tamen usitato ut intelligamur: definitur autem sic, Syllaba est elementum sub accentu. Itaque & materiam habebis, & formam: est enim elementum materia: id autem per quod accentum potest suscipere, forma.

- Accidit autem numerus elementorum syllabæ, sicut plantis foliorum & ramorum, & radicum, & fibrarum. Nam animalibus quoque satis est, si unum instrumentum habeant sentienti: neque enim definiunt esse animalia. Itaque si animal definias, falso apponas, pluribus constitui. Hoc autem quod dicimus accidere, aut sit quod Græci proprium uocant, aut esto etiam differentia species certas distinguens in rebus naturalibus: at in syllaba D E, nulla forma est separans eam ab hac syllaba, E: sed pars illa tantum materialis scilicet, D, accidens ipsi E. Numerus autem est, à singulis ad senas usque, A, A B, A B S, M A R S, S T A N S, S T I R P S, æquos: dempta enim diphthongo tot remanent. Germanis etiam longè maior. Intelligo autem nunc diphthongorum uocales numero. notularum, non sono separatas. Aut igitur sola uocalis est: aut cum alia, ut in diphthongo: aut consonantem unicam præcedens, A B: aut duas, A B S: aut tres, S T I R P S: aut unam sequens, D A: aut duas, D R A C O: aut tres, S T R E N N A. Quare licet non admiserit usus, tamen quantum earum natura fert, octo esse literarum potest syllaba: siquidem trinis obfideri consonantibus diphthongi sonus paritur. Eam tamen asperitatem mitiorē fecit usus, exhilarata tristitia confragosa pro

Schrampts,

sæ pronunciationis: ut alternis, si tres præcederent consonantes, duæ subirent. & è contrariò.

CAP. XLIX.

Consonans, quæ inter duas uocales est, utri applicetur.

PRiorem libro de Syllabi & Dialessi diximus: ut literarum mutuam cognationem, quæ pars erat potestatis, intelligeremus. Nunc uerò uidendum est, quod & ueteres disputarunt, ad utram syllabam constituendam comparetur consonans, quæ inter duas uocales sita sit. Ac Herodianus quidem ita sensit, qualemcunque uocalem hære præcedenti consonanti: si dictio inueniatur, ab eadem incipiens consonante. non quod hoc illius causa sit: sed quia per hoc illud cognoscatur. ut in uerbo FERRO, quod bisyllabum sit, R, posterioris uocalis esse, non prioris: idemque in compositis debere obseruari. Nam quanquam ex AB, & ACTVS, componitur, ABACTVS, tamen ubi duo hæc in unum conuenere, B, coire cum A, sequenti in syllabam, non cum præcedenti. Sed aduersus hanc sententiã sic argumētantur: in ABIGO, si B, accedit ad secundã uocalem, ibi prima non poterit corripī, propterea quod iam sit A, præpositio, quæ semper & ubique longa est. Item in CIRCV MAGO, non fieret elisio ipsius M, si sequenti applicaretur: præterea in ABHINC, & ADHVC, B, & C, aspirarentur. id quod est absurdum, ac nusquam receptum. In eandem sententiã uidetur inclinare Quintilianus, atque in uocibus compositis syllabas diuidere pro modo partium, in ARVSPICE, & ABSTEMIO. Vt has rationes soluiamus, animaduertendum est, cum ex duabus uocibus una sit, non accentum solum, sed literarum quoque exigī coherentiam: neque enim ita pronuncies, ABACTVS, compositum, ut AB, ACTVS, disiuncta. quanam igitur pronunciatione efficietur, ut B, à sequenti uocali subtrahatur? Ad hæc, si p̄tuita à petendo uitam ducatur, nisi cohæreat T, cum V, semper sit V, consonans: at non est. Sic in hac uoce, ETIAM, duæ essent syllabæ, ET,

I A M: est enim consonans I, in I A M: sed pronuntiatiōis tractus cogit nos elementa coniungere. Postremo, eorum regula hæc est, & uera: Nulla syllaba aspiratione terminatur. Igitur in his uocibus, *πρωδύσσορ*, & *ἄχιππ*, apud Lycophronem, & *ἄχιππ*, quid cōminiscuntur? aut enim in aspiratam desinet prima syllaba, aut id fiet, quod nos censemus. Nam argumēta illa omnia ridicula sunt: ac primum quidem putidum. Nam in A B I G O, licet B, subtrahatur pronuntiatiōe, non tamen est A, præpositiō, sed uocalis ipsius A B, non enim propter B, fit A, aut longum, aut breue, sed usus autoritate: neq; enim fieret unum compositione: sed fit tamē: quare quam quisq; potest, sedem occupat. Neque uero dicamus, quod is, qui ita corrupit uersum Ouidianum,

Sive quis Antilochum narrabat à Memnone uictum.
quanquam in compositione, si uelim pertinacius cauillari, ostendam in uoce hac A M A R V M, etiam corripi, si illorum *ἄχιππ* sequamur. quoniam à M A R I, uenit. Alterum argumentū sic diluimus, auferri M, in C I R C V M A G O, quia subiens uocalis non patiatur. non tolli autem, si nolis. ut apud Ennium,

Tum delecta uirū sunt millia militum octo.
quod & in C O M I T I O, manifestum est. Postremum argumentum aduersus nos non est. Negamus enim hoc, semper postremam consonantem accedere ad subeuntem uocalem: sed id tantummodo euenire, cum eiusdem initij reperitur, ut diximus, uox. Quare cum nulla uox à B, incipiat aspirato, disiunctis sedibus hæc duo inter se erunt. Sicut in A D B I B E R E, nemo nostrum dicat præpositiōis consonantem, cum initio uerbi cōiungi: impeditur enim. Hoc igitur impedimentum etiam ab ipsa aspiratione allatum est.

Ex his sequitur, in simplicibus tantum, si syllaba incipiat à uocali, necesse esse etiam præcedentem uocali terminari. In compositis autem non necessario: C O M I T I V M, C O E O.
Item quemadmodum syllabarum initia à uocum initijs mensurantur: ita & fines à finibus. Quare in uoce hac I S T H I C, debet

debet etiam esse aspiratio, quam, male faciunt, cum omittunt recentiores. Cum enim reperiatur similis literarum societas in uerbo **EST**, potuit prima syllaba esse **IST**, postrema **HIC**: at in uerbo **ILLIC**, non potuit: propterea quod nulla uox in eandem desinit geminatam, neque ab eadem geminata ulla incipit.

Illud quoque hinc constat, in quamuis uocalem desinere syllabam posse, quauis sequente consonante. Itemque syllabam non finalem qualibet consonante terminari, quae geminetur. quod si duae diuersae sint, in **F**, **G**, **P**, **S**, nequeunt desinere. His enim non finitur syllaba, nisi geminatis. Quod autem etiam addidere, **B**, & **T**, errarunt, **ABNVO**, **ATQVE**, **ABSECO**, **AETNA**. In **Q**, nullam terminari uerum est, quia **V**, habeat comitem: Sed in **C**, non est uerum, **ECBASIS**, **ECQVIS**, **ECDOSIS**, **PYRACMON**. Quod autem addiderunt exemplum **ACNE**, falsum est. Sed **C**, transit cum **N**, ad finalem uocalē: quia dicimus, **CNEVS**, **CNIDVS**. Sicut & illud errarunt idem in **ACTVS**: dicimus enim **CTESIPHO**. In **D**, autem desinit sequentibus ferè omnibus, si antiquorum more maneat incolumis in compositione, **ADBIBO**, **ADCVRRO**, & reliqua. In **L**, desinit, cum mutae sequuntur, **ALBV M**, **CALCAR**, **CALDVS**, **ALGEO**, **ALPES**, **ALTVS**. & ante semiuocales, excepta **R**, **CALFACIO**, **ALMON**, **ALNVS**, **ALSIOSVS**. & consonantes duas, **ALVVS**, **SALLIVNCA**. Eandem proportionem nactum est **R**, **ARBOR**, **ARCVS**, **ARDEO**, **ARGVS**, **ARPI**, **ARTVS**. Item ante semiuocales, etiam ipso **L**, uicissim non excluso, **ARFERIA**, **ARMA**, **ARNVS**, **ARSVS**, **PERLEGO**. & utranque consonantem, **PERVICAX**, **PERIVRV S**. etiam ante ipsum **Q**, **ARQVITES**.

In **H**, nisi per Apocopen syllabam exire negarunt. **AH**, **VAH**. fuisse enim **AHA**, **VAHA**. & uerisimile sit ita factum esse: saepe enim dolentes etiam nunc sic geminatum pronunciamus.

In M, si sequatur B, P, AMBO, AMPVTO.

In N, subeunte C, D, F, G, Q, S, T. ANCON, ANDES, ANFRACTVS, ANGERONA, ANQVIRO, ANSANTVS, ANTES. & more ueterum ante R, CONRVGO. & in paucis ante duplices duas, ANXVR, ZINZIBER.

His rationibus deduci potest, syllabam terminari posse quauis consonante, cuius natura sit apta geminari.

Item constat, ueteres ea sententia falsos esse, s, syllabam finire ante C, in ABSCONDO: etenim, SCALAM, dicimus. Neque uerum esse, in X, definire syllabam sequente uocali. quippe diximus, XENIA: & ANXVR, eorum sententiam iugulat.

Omnis autem litera præcedens I, aut V, consonantes, necessario syllabam terminat, si eas consonantes aliæ sequantur uocales: ut CVIVS, PERIVRVS, ADVOLO, CAVVVM. Nam in CVI, & HVIC, nulla sequitur uocalis.

Item si ipsa geminetur, MAIIA.

In X, autem definit syllaba præcedens C, & comparem suam, Q, & P, & T. EXCVRRO, EXQVIRO, EXPOSNO, EXTENDO. item L, EXLEX.

Z, semper initium syllabæ facit, nunquam finem.

Nulla diphthongus in duas definit consonantes: non quod eius natura repugnet, ut diximus: sed quia usus sic obtinuit. Duplici enim potest terminari, FAEX, FAVX.

C A P. L.

Syllabarum affectus.

QUoniam syllabarum substantia partim ex materia fit, quæ sunt literæ ipsæ: partim ex forma, quæ est ipsa natura recipiendi pronuntiationem in partem dictionis: syllaba iccirco affectus quosdam nata est secundum materiam, ut numerum elementorum: alios autem secundum formam, ut tenorem, spiritum, tempus. De numero igitur primum diximus: materia enim quam forma prior. De numeri autem affectionibus nunc.

CAP. LI.

Syllabæ præpositio, geminatio, appositio, interpositio,
ablatio, extritio, abscissio, transpositio.

CVmigitur ab singulis ad senas literas syllaba augeatur: quibus affectibus eius partes obiectæ sunt, iisdem etiam ipsa agitata est. Nam quemadmodum præponebantur elementa, sic & syllabæ, DV RV S, ED RV S. Interponuntur, IMPERATOR, IND VPERATOR. Apponuntur, VIDERI, VIDERIER. Hoc autem amplius, quod ab nullo geminato elemento incipiebat vox: at incipit a syllaba geminata, PVPVG I. In nullum geminatum desinebat: at in geminatum desinit, SCINDIDI. Contrà, Elementa in medio geminabantur, syllaba autem nulla: uicissim quoque aufertur, ut apud Vergilium,

Inter se coisse uiros, & cernere ferro. pro, decernere: sic enim legunt, Abscinditur, VAHA, pro VAH. & apud Homerum, δῶ, κῆ, λίπυ, pro δῶμα, κῆδῆ, λιπαρόν. quod & lusit in poematio monosyllaborum doctissimus Ausonius. Exteritur e medio DEVM, pro DEORVM. Transponuntur, QVEIBAM, & ADEIBAM: quod ADIEBAM, & QVIEBAM fuit postea. Mutari uero syllabas ut elementa, omnino constat ex eo, quod uocales mutantur ipsæ: quare syllabam ipsam mutari necesse est. Ac quemadmodum ex una litera duæ fiunt, MIHI, ex eo quod erat, MI, & contrà: ita euenit syllabis quoque, AQVAI, AQVAI. & CUI, CUI. e contrario apud Varronem,

Et te flagranti deiectum fulmine Phæthon. Et sicuti quædā ex elementis semper præponuntur, ut Z, & V consonans, & Q: nunquā postponuntur: Alia e contrario postponuntur semper, ut, V, quando neque consonans neque uocalis est: nonnulla sine discrimine utranlibet sortiuntur sedem: ita syllabæ quoque, quæ ex illis sunt constitutæ.

CAP. LII.

Affectiones à forma syllabarum. Accentus.

QVæ uerò syllabæ accidunt propter formam per quam syllaba hoc est quod est: ea sub accentus appellatione, tripartita diuisione complexi sunt: Tenore, Spiritu, Tempore. Hoc igitur loco, quid sit Accentus, quoque modo hæc contineat, uideamus. Canere Latini ab hiatu dixere, Græca uoce *ἔχενον*: nam Aeoles ab eo quod est *χάενον*, non apposunt incrementa præteritis, sed dicunt *χάνον*, demuntque aspirationes, quasi rem Barbaram. Est autem canere, uocem modulis certis tollere, aut premere: certisque temporibus producere, aut corripere. Id quod cum in pronunciando necessario eueniat, quibus legibus syllabas moderaremur, eas leges Accentiones, Accentus, Accentiuunculas, Moderamenta, Voculationes Latini uocarunt, Græcos imitati, qui easdem de causa *μετρώσεις* nominabant. Cum igitur uocem quantitate metiamur, & syllaba in uoce sit, ut in subiecta materia, & quantitas triplici dimensione constituatur, Longa, Lata, Alta: necessario syllaba quoque iisdem rationibus affecta erit, ut Leuatio aut Pressio in altitudine: Afflatio aut Attenuatio in latitudine: Tractus in longitudine sit. Hæc igitur tria interdum uni eidemque syllabæ aliter atque aliter cum possint contingere, uidemus eandem longam aliquando circumflexo, aliquando acuto insigniri: alteram uero nunc tenuem, nunc aspiratam: non potest fieri, quod quidam professi sunt, Accentum esse modum quantitatis syllabarum: unam enim tantum uim ex tribus complexi sunt. Sed nos sic definiemus, Modus syllabæ. Intelligo nunc modum, quod Vitruuius & Horatius Modulum, id est, mensuram propositæ rei.

CAP. LIII.

Quomodo distinguantur inter se tria membra diuisionis, & Tenorum ratio.

Modi igitur syllabæ tot sunt, quot dimensiones: Altitudo, Latitudo, Longitudo. Quare falsi sunt ueteres, qui Accentum syllabæ qualitatem definiuere. Graue enim & leue in Elementis primarium est. Inde translata ratio eorum ad dimensiones quantitatum, propterea quod locus sit superficies ambiens locatum: motus autem fiat in loco: graue & leue ratione & motus & locorum dicatur. Igitur in uoce quæ esset affectio aëris, inuentæ sunt rationes quantitatis, secundum aëris dimensiones: idem mathematicis lineis deprehensum est: nam altitudinis ratio est linea perpendicularis. Idcirco cum uocem tolleremus, ea linea signata est. Sed cum eadem linea secundum superiorem partem indicet altum, secundum inferiorem notet profundum: faciendum fuit, ut leuatio uocis diuersam notulam haberet, à depressione. itaque excogitarunt uirgulam ascendentem, eo tractu quo scriberemus, in dexteram scilicet nostræ partem sic / . quæ autem depressam indicaret, quasi caderet contrario situ, \ . Cadit enim manus nostra cum pingimus eam. Atque hanc quidem suo nomini reliquere, Grauemque appellarunt, ab instrumentis scilicet uocis: propterea quod in guttur, aut pectus eam demitteremus. Alteram autem priorem illam ab effectu potius nominarunt, Acutam: ferit enim aures, quarum uiribus obiecta est: ac sanè plus ponas spiritus latioris in graui uoce, angustioris autem in acuta. Quare & pueri acutius canunt, quorum guttur angustius est: & latiora, crassioraque instrumenta grauius sonant: ut etiam ab illis grauem sonum dixerit Pythagoras. Ita omnibus in rebus certissima ratio sibi ipsa respondet natura. Euenit autem ut duæ syllabæ inter se concurrerent, quarum prior priorem haberet, id est Acutum: altera posteriorem, id est Grauem: quare eæ cum coalescerent, concreuerunt in unum etiam ipsi apices, sic, Λ, quem Græci cum *μεγαλῶν* dixere, abusi sunt licentia inuentionis: neque enim circumtractus fuit, sed *συνῶν* rectius nominassent. Nostri quoque Circumflexum cum appellarunt, ad celeritatem potius pingentis manus respexere, qua

quæ unico motu uirgulam arcuatam fecit, angulo dempto sic, $\cap$.

Hos omnes Græci *τένους*, uocauere, translata ratione à fidibus, quarum intentione aut remissione acutior grauior uel redderetur uox. Inde nos Tenores, propterea quod nostrum tenere inde duxissemus, scilicet *παρὰ τὸ τένειν*. nam quod nixu quodam arceremus, id beneficio *τῶν τένοντων* fieret: & translata fuit significatio ab helcyarijs, & aurigis currus inhibentibus: item militibus prædam diuidentibus. Hoc potes etiam percipere ex maximi poetæ Oppiani piscatione quadam, atque ante eum ex Theocrito: quorum uersibus trahentium tenentiumque nixu primarij nerui *τένοντες* extantes declarantur.

Si igitur Latum à Longo, & utrumque ab Alto distinguitur specie, specie quoque Tenores à spiritibus, & à temporibus distinguuntur. Verum non ita est: perpendicularis enim linea à duabus transuersis decussatis non distat specie. Sed in corpore quadrato mobili eadem linea nunc latitudinis, nunc altitudinis, nunc longitudinis erit: neque enim differunt, nisi accidente. Id quod sanè pertinet ad Metaphysicum: & tactum est à nobis atque explicatum in quarto historiarum de animalibus.

C A P. L I I I I.

Spiritus.

ALter syllabæ dimensus est Latitudo, secundum quam syllaba est aut Crassa, aut Tenuis. nam præterquam aut producas aut tollas uocem, dilatare spiritum potes, atque addere uel uocalibus, uel consonantibus. In tenui autem pronunciatione minus exit spiritus: nam & hoc errarunt ueteres, cum in tenui negarunt spiritum esse: sine spiritu enim non esse uocem in quarto historiarum, & in secundo de anima declarauimus: Nullum enim animal pulmone carens, uocale est: sed sonum emittere alijs instrumentis constat. Idcirco *ψάλλω*, Græci uim illam uocauere, nostri leuem: pro-

pterea quòd crassum in corporibus uideretur esse graue : & lene, quia facilius laberetur. Hoc quoque ex philosophia depromptum est. Nam corpora latiora, ut laminæ plumbeæ, diutius fluitant in aqua: breuiora autem citius euadunt ad fundum. At eadem ratio est corporum grauium ad descendendum, & leuium ad ascendendum : Nebula enim angustior citius ascendet: sic & spiritus præterfluit commodius fauces, quo est arcifore superficie. Qui student uoculis mutandis, maluerunt dicere Læuigationem, malè: neque enim ipsa $\psi\lambda\lambda$ læuigat uocalem, sed nota est uocalis læuigatæ. Catullus autem eo, quo diximus, epigrammate utrumque coniunxit,

Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.

Alteram Græci $\Delta\alpha\sigma\epsilon\acute{\iota}\alpha\gamma$, nostri Densam: stipatur enim spiritus uberior ac frequentior inter fauces: itaque & Crassam, & Flatilem uocauere. Nam Aspirantem æquè perperam, atque illam læuigantem. Atq; olim quidem tum apud Athenienses, tum apud nos, sola crassa notam, quam supra diximus habuit, H, quæ in ordine literarum poneretur: ubi autem deesset ea uis, is defectus, defectu quoque notulæ signaretur. Postea uero usus obtinuit, ut secta hæc litera, aspirandi notam exhiberet dextra sui parte sic, H . sinistra autem, quæ contraria esset, contrariam quoque signaret sic, H . Neque iam inter literas, sed tanquam apex literis imponeretur. Mox ad celeriores motum anguli illi, ut in alijs multis habetati, reductæq; notulæ in compares semicirculos dextrum læuumq; sic, c , c . Quæremus autem & hoc ueteribus indidissum: propriâne hæc affectio sit uocalium: an etiam communis consonantibus: uidetur enim coaluisse cum T, in e , & cum alijs duabus. Verum in libro superiore, ne omnia turbaremus, secuti sumus priscorum simplicitatem. At hic exactius interest philosophi contemplari haud ita esse: flatus enim crassitudo antecedit uocalem, non sequitur: sic, ὕσσορ . ergo cum præponitur consonans ad compositionem, idem flatus eiusdem elementis est, πρῶτῳσσορ : non autem conso-

nantis, nisi quatenus ex ea & aspirata uocali una syllaba fit.

CAP. LV.

De tempore.

Syllabæ moram maiorem minorem uel longitudinis linea dimetitur: production enim uocis comparatur. Itaque tardi sermonis, aut citi dicimus hominem. Iccirco cui syllabæ plus impenderent temporis, eam Longam dixere: cui minus, Breuem: utrunque autem sub quantitatis ratione continetur: sed ita, ut inter se referantur, atque relatione sint contraria, sicut magnū & paruum. Iccirco uno pluribus uel temporibus constitutas, dixere syllabas. At omne tempus quantum. Sed de numero uidendum est. Antiqui sic dixere: longam constare duobus temporibus, breuem uno tempore. Sanè rectè: cum enim syllaba breuis prior sit & natura & tempore, quàm longa: ita eius mensurā agnouere, ut unum tempus dicerent: quod tempus cum protraherent ad alterum tantum, non immerito & longitudinis additione, & geminatione tractus metiri sunt. Itaque figura quoque longæ transuersa linea signata est sic, —. Breuis autem dimidio tantum erat explicanda: sed inter scribendum excurrentis interdum manus error fallere potuisset: quare eo deuentum est, ut notula, quæ circumflexo aduersaretur, aduersam quoque ei figuram haberet, sic, ∪. propterea quod non nisi longa syllaba circumflectatur.

CAP. LVI.

Non esse plures accentus, quàm quot dicti sunt.

Quoniam igitur syllabas non nisi prædictis modis tribus dimetitur, non nisi accentus septem erunt: quorum Primus extrema duo, medium habet unum: Alter duo extrema tantum, sine medio: ac Tertius eiusdem modi est. Iccirco erat aliquid, quod dubitaremus. Et tenim relatiua si carent medio, graue & acutum, quo modo mediū habuere circumflexum: aut si inter ea hoc fuit: quare inter tenuitatem & aspiratio-

nem non fuit, quæ erant contraria per positionem : In utroque enim exit spiritus : quare etiam mediocris potuit. Ac de longa quidem ac breui mora iam supradictum est, quemadmodum in mulicis, ita in syllabis certa ratione alia atque alia, plus minusve moræ poni. Nam si longa sit natura, & subeat duplex, aut duplicata, ut τῆς, γλώσσα, uidetur in ea plus poni temporis, quàm si simplex consonans sequatur. Itaque etsi longum breueq; ratione comparationis medio carent : ipsæ tamen quantitates, in quibus sitæ sunt relationes, possunt magnitudine addita, aut dempta, medium recipere. Omnis enim quantitas apta nata est fieri uel maior, uel minor, quatenus quantitas est. Dico autem secundum rationem quantitatis, propterea quod corpora ratione substantiæ eius affectus immunia sunt. est enim maior homo, ut est quantus, non ut est homo. Sic inter aspirationem extremam & extremam exilitatem spiritus siue nuditatem, aliquod fuit medium : ut inter τ, & θ, fuit δ, & alia quæ suprâ diximus. Id quod manifestum est, si idiomata ipsa comparentur : nanque Arabes aspirant suum δ : & Græcum x, si ad Hebraicum comparetur, non iam sit extrema, sed media aspirata : è summo enim gutture Græcum, Hebræum ex imo penè pulmone prodit. In graui quoque & acuto ratio par : ex utriusque enim compositione factum est tertium quiddam medium, sicut ex elementis naturalibus corpus aliquod, cuius motus extremorum loca nō appetat. Hatum autem differentiarum notulæ quæ medias illas naturas indicarent, alijs atque alijs consilijs sunt institutæ. Nam in tenore composito figuram excogitarunt. In spiritibus medijs non ita, propterea quod certis consonantibus includeretur, B, G, D. In temporibus autem omnem tractum qui unum tempus superaret, breuitati necessariæ opposuere. Dico necessariam breuitatem : iccirco quia est etiam breuitas indifferens in breui uocali, quæ sit muta liquidaq; affinis.

CAP. LVII.

Tres notulæ ab accentuum ratione excluduntur.

ERgo si accentus est modus syllabæ: non erunt accentus tria illa, quæ Græci ὑφὲρ, διασολήν, ἀποστροφὴν: nos Coniunctionem, Disiunctionem, Auerfionem nominamus. Falsò autem inter accētus relatas à ueteribus uideamus. Nam Coniunctio, diſiunctio duarum affectus est compositarum, quoties eæ nulla facta partium mutatione ita cohærent, ut propter ſeruatam integritatem non cohære etiam uideantur. exempla in promptu ſunt: ANTEVOLANS, ANTEMALORVM: & apud Lucretium, SEMPERFLORENTIS: huic indiciò figuram apte attribuerè pando ſemicirculo ſuppoſito, ſic, ~ ſumpta ſimilitudine à ſubſcudibus carinarum: quibus aſſeres coagmentantur. Contraria huic Diſiunctio: quæ, quas uoces poſſes temere componere, diſtanti pronuntiatione iubet pronunciarì, ut in exemplo Vergiliano,

—In litore conſpìcitur, ſus. ne urſus, legatur. Ei itaque eundem locum attribuerè quaſi parietem herciſcentem fami lias. ac ſatis quidem fuerat uirgula perpendicularis: uerùm ne acciperetur pro uocali I, curuam pinxere: cuius tamen cornua præcedentem complectendo diſiunctionem, præſcriberent ei metas quaſdam. Auerfionem autem noſtri Conuerſionem dixere: at ſi Græcam uocem contemplere, ἀποστροφῆ, illud non hoc ſignant. eſt autem affectio non ſyllabæ neceſſariò, ſed literæ per ſe, ſyllabæ autem per accidens: neque enim ſemper ſyllabæ defectum oſtendit: ſed ſemper literæ aut literarum quæ cuiuſpiam ſyllabæ partes ſint. Exemplum utriuſque eſt,

Mul' ille. deſiderantur enim duæ partes illius ſyllabæ, TVM, uocalis ſcilicet cum poſtrema conſonante. exemplum ſyllabæ eſt.

Dura uſ eſt, quæ ſternit iter dominatibus altis. deſit enim A, ut ſit, VIA. Eſt igitur nota defectus literæ: accidit enim ut ſit aut literarum, aut ſyllabæ integræ. Defectus autem duobus modis uſu uenit: aut per Synalœphen, aut per Suſpenſionem: ac Synalœphen quidem dixere ueteres,

cum elisis literis, uicinas coniungerent: ut in exemplis positis constat. Est metaphora à glutinantibus sumpta, cum delibutas ferruminatione particulas componunt, ut unum faciant, hoc fuit *ἐλένη*. Id quod cum non possit euenire in syllabis quibusdam, nisi demptis medijs literis, ideo Latini Collisionem affectum hunc appellatum maluerunt: nam sane affectio syllabæ illius deficientis est Collisio, non autem Coniunctio: neque ex illis uocibus una fit, neque semper unus pes, neque semper continuatur pronuntiatione, ut in altero exemplorum superiorum. Quare melius nos quam Græci. Alter modus est, per Suspensionem: quoties non excipiente aliqua dictione, prior amissa uocali suspenditur: idcirco aliquando simpliciter fit, ut apud Poëtam,

Mortalin'. pro mortalin'e. Aliquando autem multipliciter, ut apud Catullum,

Vide'n' ut perneciter exilueret' hic enim est amissa non solum uocalis, sed etiam consonans: *V I D E S N E*.

Hanc affectionem Græci nominarunt *ἀνσπαφή*, quoniam auersi ab ea litera, quam sustulimus, suspendimus pronuntiationem. ideo in superiore parte quasi habenulas inhibendo excursui dictionis appendere, eadem forma, quam fecerant Disiunctioni: propterea quod idem esset officium limitibus præscribendis. Totum autem genus hoc sapientes *πῶλον* appellant, recte. Sed cum syllabis uniuersum attribuerent, errasse ostendimus.

His ergo constat, ut in elementis, tanquam partibus, & eorum corporibus, uel syllabis, uel dictionibus, & materia, scilicet figura, & forma est, qua inter se differunt hoc ipso, quo sunt: sic in eorum affectionibus, utrumque esse iam planum fecimus.

CAP. LVIII.

Causa finalis Tenorum, primum de Acuti accentus usu.

Post accentuum substantiam tam ex materia, quam ex forma, quæ erant duæ causæ, quibus constituebantur, nunc causa finalis contemplanda est: eorum ergo usus, cuius gratia sunt

tia sunt instituti, deinceps uidendus est. Ac quod ad nostra quidem tempora attinet, nihil turpius putamus, quam cantuunculis, & uocularū tremulis assultibus gesticulari. Itaque seruata temporum duntaxat ratione, seuerioribus sæculis omissus est fœmineus ille tinnitus, unoq; ductu multæ uoces eodem tenore pronuntiatae. At ueteres aliter consueuere, quorum leges fuere hæ: Syllabæ aut sunt in priuīs uocibus, aut in ijs quibus oratio constituitur: priuæ uoces sunt, AMOR, ERGO, PEREO: ex quibus possis orationē texere sic, AMORIS ERGO PEREO. Primo modo nullum est nomen impositū, propterea quod dictiones non propter seipsas, sed propter orationem sunt inuentæ: itcirco secundo modo nomen indidere: *συνέπειαν*q; appellaueret: nos Consequentiam dicere possumus: quam illi alia uoce paulò asperiore, *συνεργον*, & molliore *συνεπρόσθησι τῶν λέξεων*. Nos commodius, Ordinem continuum orationis definimus. Cum igitur Græci tam in ultima syllaba singulorum separatarumq; uocum, quam in altera, ac tertia à fine se de acutum imponere consueuissent: in consequentia siue contextu orationis, quos accentus in fine ponebant acutos omisere, proq; eis graues substituere: idq; eo egere cōsilio, propterea quod acutus accentus uidetur tollere syllabam ita, ut sequens syllaba prematur: in qua tanquam fini suo quiescat uox. Cum igitur nihil haberent, quod sequeretur, nihil quodque metuere: at cum esset uox, quæ subiret, cauere ne tanquam una fieret cum præcedente. Id quod etiam in Endlicis euenire uideretur. Igitur acuiunt *τὸς*, & *περί*, & *τὸν*: quæ cum contextuere, grauib; insigniunt, *τὸς*, *περί*, *τὸν ἄλλων*. Nos uero hanc eandem animaduertentes rationem, quæ acutus accentus tollit uocem in syllabam, quam acuit, ut sequens prematur, in fine uocis non ponimus, ne expectemus aliam syllabam subeuntem, in qua uox conquiescat: id quod Latini suis libris omnes testati sunt, Nullam apud nos supremam syllabam acui. Acutus enim positus, aut exigit alias consequentes syllabas, aut non. Si exigit, igitur non est ponendus

in fine uocum separatarum: si non exigit, ergo in consequentia quoque poni potuit. Sed falsi Græci sunt, cum putarent, grauem accentum nihil ad uocem pertinere, sed ad syllabas tantum, unde etiam Syllabicum uocauere. Idcirco adducti sunt, ut crederent, turpe esse, edere dictionem, quæ nullo accentu insigniretur, quasi cum iura quoque absurdum censent, hominem intestatum mori. Id autem eueniebat, nisi acutum in fine saltem reposuissent: cum dictio in syllabis præcedentibus neque illum haberet, neque circumflexum. Sed ea ratio, aut perspicienda fuit etiam in consequentia, ubi grauem collocassent: aut ne in priuís quidem uocibus admittenda. Apud nos igitur aut in penultima, aut in tertia à fine sedem ei statuere. Occupare autem alias initio propiores, Græci sibi licere noluerunt: quos etiam prisca Latini secuti eandem posteris, imitatione potius, quam consilio ducti, leges præscribere. Nam quamobrem non liceat mihi uocem tollere in quarta à fine, nulla ratio musica potuit persuadere: possunt enim eodem tenore tam in uoce, quam in tibia, aut fidibus deduci multæ uel breues, uel longæ. Quod si idcirco noluere, quia duabus syllabis sequentibus imminere acuta syllaba uideatur, in quibus tractus uocis non immoretur: quod fieret, si essent plures: uideamus quàm non rectè seruauerint hæc. Est eadem ratio tam apud Græcos, quam nobis, sed diuersus modus. Nam utrique negant ante tria finalia tempora singula, id est, ante tres breues syllabas, acuti posse syllabam. quare si duæ postremæ sint longæ, quoniam solui possunt in quatuor breues: non potuit in præcedenti ulla syllaba acutus collocari. Ratio hæc una communis. At modus diuersus sic: Græci, si ultima longa sit, & penultima breuis, ultimæ longitudinem, ex qua fieri duæ breues possent, obseruauerunt: at si penultima longa sit, & ultima breuis, miseræ huius penultimæ, tanquam ibi nulla esset, nullam rationem habuere. Latini contra, ultimæ longitudinem non curarunt: penultimæ ius suum attributum retinere. Ergo iam deprehendimus accentuum horum cantillationem ridiculam, non natura, sed usu quodam

gesticulatorio constare. Videamus uerò, quod & suprà tetigimus, quàm ipsa sibi suis non constet legibus. Principiò Græci diphthongos aliquot, quas producebant in pronuntiando, quod attinebat ad accentuum sedes, pro breuibus habuere, ut *ἄτυλλον*. præterea Latini eadem ratione ultimas omnes neglexere. Postremo antepenultimas omnes Græci longas, nullo detracto tempore, acuto accentui postposuere. Quare si una ex his uel in fine, uel in proxima fini sede soluat in duo tempora, sanè in quarto à fine tempore acutus ille Græculus, quem ab ea sede exulare iubent, inuenietur. Quare sapienter à posteris factum est, qui præter quàm in quibusdam partibus orationis, ut in exclamationibus, indignationibus, interrogationibus, nullum huius putidi seruitij iugum ferre uoluerint. Nam si ante acutum in eadem uoce plurimæ syllabæ graui pronunciantur, *καὶ οὐκ ἀξιοῦν*: quare post illum totidem non possint? Quod si respondeât, inclinari nequire tantum numerum: quare, ubi nulla est quæ inclinetur, hunc eundem ipsum statuêre: ut in præsentî exemplo, nulla syllaba secuta.

CAP. LIX.

Grauis accentus sedes.

GRauius accentus locupletissimus fuit usus: Nam cum acutus non plures duabus sedibus occupasset, hic quaecumque premit syllabam: quare syllabicum, ut suprà diximus, appellarunt. Non, ut putarunt, propterea quod non interesset dictionum: sed quia passim quamcunque syllabam uindicaret: sunt enim dictiones quæ præter hunc nullum habent. Omnis igitur dictio, aut habet acutum, ut, *ΑΜΟΡ*: aut grauem, ut *ΕΛΞ*: aut circumflexum, ut *ΜΙΛΕΣ*. Quare præter eum accentum tam præcedentes syllabæ, quàm quæ subeunt, grauem suscipiunt, sic, *ΑΜΟΡΙΣ*. Non rectè igitur Quintiliani præceptores, quos ait ipse sic se docuisse, ut priore acuta pronuntiaret, *ΑΤΡΕΥΣ*, quo necessariò posterior grauem susciperet. nam ad hunc modum grauem susciperet per accid

accidens: at ipsa hæc uox, A T R E V S, per se graui terminatur, ut non solum syllabæ sit accentus, sed etiam dictionis: quemadmodum multa alia quoque proferuntur. ἀλέξανδρος, ἔξω τῆς σωπείας. Quamobrem grauem accentum interdum primum censei necesse est: aliis autem accessorium. Cuius etiam proprium sit quantamcunque syllabam nullo discrimine admittere: & quoramcunque sedem accessorie. postremam autem legitime, & primario.

CAP. LX.

De usu locisq; circumflexi.

Circumflexus accentus si, uti diximus, ex utroque illo constat: necesse est, nullam nisi longam syllabam admittat. Nam si cuti affectus is compositus est: ita & subiectum corpus compositum agnoscemus. At uero omnis breuis syllaba simplex est: Eius autem ortus ad hunc modum iam declaratus est. Cum aliquando duæ coaluissent, prior acuto elata, altera depressa graui, ut *διδῶ*: certe etiam affectus ipsi in unum coire, sic, *διδῶ*, ex legibus autem, quas supra recitauimus, non potest nisi aut in fine, aut in proxima fini constitui. in præcedentium autem nulla potest. si enim dissolueretur, acutus in quarta inueniretur, sic, A Ê N Ê V S. A Ê N Ê V S. Quare ne in penultima quidem ponitur, si subeat suprema longa. Hac enim dissoluta, dissolutaq; circumflexa, idem error eueniret: ut quartam à fine acutus accentus tolleretur. si autem subeat breuis, tum uero circumflectitur. quoniam in ea & penultima cum graui, & antepenultima cum acuto sit. intelligo autem hoc apud Latinos, qui nullam finalem acuiunt: nam apud Græcos inuenias longam ante breuem ultimam, quæ longa accentum nullum proprium habeat: sed ultima acutum, σῆπος. Hinc satis constat, quod dicebamus, grauem accentum etiam ad dictionem pertinere, non solum in σωπεία, ut demonstrabamus, sed etiam in compositione citra consequentiam: ex eo enim & acuto fit circumflexus. Item, non solum in eadem dictione, sed etiam in eadem syllaba & acutum & grauem inue-

niri: sic enim quidam pronunciant γλῶσσα, & eiusmodi ut & moram intelligas, & in eadem syllaba & leuatum & depresso sonum audias in suo quocunque tempore sic, γλῶσσα. Constat & Erasini lapsus, qui PLANE, aduerbium, cum aperte significat, & cum affirmat, differre sic pote prodidit, quod illud priorem circumflectat syllabam: hoc, quod acuat posteriorem. utrumque enim cum sit spondiaca dictio, non potuit penultimam circumflectere. Aduerbia enim eiusmodi semper producere ultimam quæ à secunda fuere declinatione. ideo quod erat APPRIME, Vergilius coactus est APPRIMA, dicere. fuere autem eiusmodi aduerbia pleniore sono, & originis analogia. à sexto casu, sicut FALSO, RARO, CITO, sic etiam PLANO. quorum quædam ad arbitrium poetarum correpta sunt interdum, SERO apud Martialem, & CITO apud omnes. At in E, quæ desinerent, nullum, præter duo, MALE, & BENE. & à tertia totidem SAEPE, PENE. quibus ideo facile potuit breuitatis syllaba contingere, quia in ipsis nominibus brevis quoque fuit.

CAP. LXI.

De ἄρεσι, & εἰσφ.

SYllabæ igitur modus quo tollitur in ea uox acutior, dictus est à Græcis ἄρεσι, rectè sanè. in alteram autem subeuntem cum demittatur uox, εἰσφ. appellarūt, minus commodè. Principio εἰσφ. significationem habet latam: nam in acuta quoque ponis uocem: est enim positio, collocatio: itaque melius νεπεδῶσι dicta fuisset. Sed ne id quoque cuius accentui graui conueniebat: nam initium quadrissyllabæ dictionis grauem accentum habet. at tunc quis dicat me uocem deponere, quæ nondum leuauit: ergo Aequabilitatem uocis potius appellassent. unde etiam in musicis ὁμοφώνῳ quidam dicuntur τράχυν, in quibus ἄρεσι est nulla.

CAP. LXII.

Quemadmodum accentuum leges soluantur.

NUllam, inquit Quintilianus, Latinam uocem aut acutus aut flexus accentus cludet: sed in eum locum introductus acutus est à Grammaticis pro aduerbijs tantum, & præpositionibus, in cæteris ueterum mansit lex. Tres igitur causas assignauere Grammatici, quibus aduersum priscam puritatem nouam inuicerent pronunciationem. Distinguendi ratio, una fuit: altera, Ambiguitas ut posset euitari: tertia, Necessitas pronuntiandi. Nam ut **P O N È**, aduerbium à uerbo **P Ó N E**, distingueretur, accentus mutatus est: eodem modo **C O R À M**, aduerbium, à **C Ó R A M**, præpositione. hæc sunt exempla primæ rationis. Ambiguitatem autem sustulerunt in uoce, **I N T E R E Á L O C I**, translato accentu in tertiam à fine: ut ne quis duas putaret partes. Tertium consilium fuit à necessitate pronunciationis: ut cum encliticas ponimus, præcedentis dictionis postrema fuit acutenda, **H O M I N È S N E**, **F E R A È N E**. Has tres partes si quis acrius contempletur, inueniet duas esse tantum: unam enim priores duas, utrobique enim uitamus ambiguum: in secunda partium, in prima, uocum. Ita in duo membra diuides, sicut & tertiam in duo. Nam necessitas pronuntiandi, aut per se est, ut in encliticis: earum enim natura ita fert, quod & nomen, ut inclinent in sese accentum: aut per accidens, ut cum exempta syllaba, decurtata dictione, coeuntibus in unum extremis, fit circumflexus. Cuius rei exempla multa sunt, **A R P I N A T I S**, **A R P I N À S**, **N O S T R À S**, & alia eiusmodi. Sic etiam putarunt in tertio diuini operis legendum, ut respondeat cæteris præteritis:

—ceciditq; superbum

Ilium: & omnis humo fumât Neptunia Troia.
ubi circumflexus potius mansit, quàm concreuit. In Græcis autem sæpenumero creatur ex duabus, ut diximus, **vôos**, **vôs**.

C A P. L X I I I.

An admittenda sint, quæ superiore capite à ueteribus recepta sunt.

HAec ueteribus cum placuissent, qui contradiceret, nullum habuere. Verum interest philosophi placitis humanis anteponere rationem: Nihil enim pretiosius ueritate: ea enim hominis solius sola meta est. Quæ igitur ratio soluebat accētuum leges, ob componendas uoces, eam falsam esse conuincimus *exemplis eiusmodi* uocum, quarum syllabæ sequentes translatum illum accentum, longæ sunt, ut in *M A L E S A N V S*. Si enim acui potest ultima prioris uocis compositæ, poterit & in simplicibus: si non in illis, ne in his quidē: neq; enim substantia rei mutari potest ab accidente: neq; id, quod ἰδιον Græci uocant, mutabile est, ab essentia enim fluūt: cumq; illa mutuo conuertitur, quippe cui soli, & semper competit. Quare doctissimus quoq; uir Gellius ita sensit libro septimo. Igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quæ non fermè patitur acui priorem in uocabulis syllabarū plurium quàm duarum. intelligere uoluit priorem penultima. Dixit autem, fermè, quia Grammaticorum istas regulas tum obseruabant. At enim uero si eam causam, qua sunt adducti, probauero nullam esse, etiam legem ipsam probauero esse nullam: sublata enim causa, tolletur & effectus. Ergo in uoce hac, *ANTE MALORVM, & PRAE VOLANTES, & ANTECVRSORES, & ANTEAMBVLONES*, si ratio hæc frustra est, & tamen una dictio intelligitur: eodem modo & aliæ intelligentur. Quid ē non ne etiam tribus partibus quædam compositæ sunt? si igitur Donatus, aut alius quis in hac uoce *EX ADVERSVM*, uult acutum transferri supra *AD*, quod erat supra *VER*, in *VER SVM*, antequam componeretur: eaq; ratione adductus fuit, ut una dictio uideretur: non absoluit consilium suum: adhuc enim extra septum illud istius accentus, posita est particula, *EX*. quare frustra laborauit, ut rerum confunderet naturam: atq; iccirco intelliget *ὑπερ* inuentam à Græcis, cuius figura duceret oculos ad compositionem: forma autem, id est, continuatus spiritus pronūciationis, cogeret aures unum audire.

Hoc quoque è Græcorum obseruationibus constat planius: nam cum ἐκδιδωμι dicant, non audent ἐκδιδως, sed ἐκδίδως: & adhuc maiore ambiguitate ἐκδιδωμι: duæ enim ueræ partes constructæ non coniunctæ possint intelligi. Præterea quis dicit ΜΥΣΤΕΛΑ, cum acuto in prima? quis hoc modo, ΚΟΜΠΟΝΟ? quis ΠΡΑΕCΥΡΡΟ, & eiusmodi? Quid, quod ijdem monent ΤΕΡΕFΑCΙS, dicendum παροξυσόνως, & cætera à facio? Quare ubi syllaba patitur, transferendus accentus erit, quemadmodum ubi numerus syllabarum non repugnat. Habemus quoque Festum autorem grauem, ueterumque sententiarum accuratum & narratorem, & interpretem: is in aduerbio ΑΔΕΟ, mediam præcipit acuendam: ergo, ut faciat differre à uerbo ΑΔΕΟ, quo tollit unam ambiguitatem, alteram ponit: dicam enim duas esse partes, sicut VSQVE EO. Cum aduerbijs enim iungebant præpositiones ueteres, contra quam negant Græmatici, ΔΕΡΕΠΕΝΤΕ, ΙΝΣΙΜΥΛ, ΙΝΙΒΙ. Vltimam acuiunt quidam in tribus tantum, ΠΟΝΕ, ΕΡΓΟ, ΠΕΝΕ: alij nullam excludunt: non desunt, qui priscorum adoratis uestigijs, pro illis pugnent: uerum memoriam proditum est, Aeolenses, quorum exemplo ac iudicio penè omnia Latini compararunt ad loquendum, nullius uocis postremam acuisse, præpositionibus exceptis. Ego malim Latine, quam curiosè sapere: putoque maiores nostros inter se, cum loquerentur, sine istis legibus peregrinis intellexisse. Nam si hæc distinctiones sunt arcessendæ: sanè longe plura inuenias, maioreque uel ambiguitate, uel necessitate. Nam præpositiones à nominibus ipso contextu, ipsoque sensu ualde differre illico intelliguntur. At omittam FACE, uerbum, & FACE nomen, aliaque infinita, quibus modis discernes casus, & numeros binariorum, & ternariorum nominum? adeo ut cum dixerint, ΜΕΑ ΙΝΤΕΡΕΣΤ ΣΑΠΕΡΕ: posterorum multi ignorarint pronomen ΜΕΑ, utrius esset casus: quartine pluralis, an sexti singularis. Quid? differentia istius causam, quam statuebant, misere subuertere. Cum

enim præpositionem hanc CIRCŪM, ultima acuta pronuntiarent, ne CIRCŪS locus ad ludos esse uideretur: Vbi eam postponerent casui, MISTIQVE ALTARRIA CIRCVM, translato in primam accentu, sublatam prius, ut putabant, ambiguitatem, contra quam putabant, redintegrarunt. FVMAT, autem Vergilianum præsentis temporis est, non præteriti, ut dixerunt: cuelas enim incendijs urbes complures dies fumare, miserrimis exemplis experti sumus, & NOSTRAS, atq; alia eiusmodi, SASSINAS, ARPINAS, per apocopen relicto tantum sibilo, in quo nullus esset accentus, factum dicimus. Itaque transferri accentus potuit, Græcorum exemplo, πῶν ἀγάδα. Nam sicuti illis turpe fuit, uocem sine accentu esse: ita apud Latinos supremam syllabam acui. Id quod etiam ex præteritis quartæ coniugationis deprehendi potest: nam AVDISSIVIT, mediam circumflectit: concide, ut sit, AVDIIT: non mediam accentu afficit, sed transfert in præcedentem. & tamen acutus ibi potuit poni, ut in πρωτότης. Sic in MERCURI, remanserat acutus suo loco, licet grammaticorum superstitione translatus fuerit.

CAP. LXIIII.

Vfus Temporum.

Temporum usus satis ex ijs, quæ supra diximus, patet: quod simplicissimè tum pro rei, locorumq; ratione diuisimus in longum, & breue. Quædam igitur uocales erant semper breues, E, O, his singula tempora sunt attributa: earum comparibus longis bina, H, Ω. Tres sunt communes, A, I, Y: ita ut quibuscumque in uocibus semper sint breues, ut neutra pluralia, καὶ: in alijs semper longæ, ut in casu quarto plurali primæ, μόνες: in quibusdam indifferentes, ut in φασαλία, & σιναία. Variantur quoque per dialectos: nam Dores ultimam illam quartæ μόνες corripunt: exempla multa apud Theocritum, quare pro suo quæque captu, ut fors fecit

ret, tempus aut tempora nanciscetur. Hæc est ipsarum substantia : à qua, natura fluit certa quantitatis, quæ natura est τοῦ ἴδιου, neque unquam fallit. Quod si quærat philosophus, quomodo erit propria hæc ipsarum communium? incerta enim est. Primum respondebo, ut numero, secundum totum genus, utrumque competit, par, & impar: sed certo numero, alterum tantum: sic communibus uocalibus in genere utrumque conuenit, corripī, & produci: at unī cuiuspiam designatæ, alterutrum tantum. Præterea acutius adhuc: hoc ipsum esse earum proprium, uariari: hoc ip̄ ipsum quod est, uariari, perpetuum esse, nec uariari: sicut esse corruptibile, est affectio rerum naturalium, quæ hac ipsa scientia comprehenduntur, quod corruptibilia sunt: hoc enim ipsum, esse corruptibile, non corrumpitur: semper enim tale est. Accidit autem extrinsecus augeri ipsas productiones, ut supra quoque monuimus, per consonantium concursum, quam positionem appellarunt. Additæ muta & semiuocalis breuī uocali, semissem temporis afferet: duæ mutæ geminatæ tantundem, sed necessariam productionem, quam illæ solum contingentem: neque enim necessariò producebant. RR geminatum plus afferet moræ. Sic etiam longæ uocali hæc elementa superuenientia component pro rata, plura tempora. Ita alio modo producit mediā, T E N E B R A: alio A B B A: illa enim potest & produci, & corripī: hæc corripī non potest. Itaque in illa posuere unum tempus ac semis: in hac duo tempora. Si autem longam natura sequatur muta cum liquida, non minus apponent temporis, quàm duæ mutæ, neque enim potest corripī. Sed addent æquè unum tempus. Scio aliter à ueteribus positum esse: sed neque rectè, neque perfectè: nam sequente simplici, unicaq; consonante longam, uoluere affici duobus temporibus ac semis. Ergo non plenè dixere: debuerant enim ostendere, nulla sequente consonante quanta esset. Et ridiculè putarunt ab una consonante addi tempus. Omnino autem hæc omnia ad ostentationem literatoriam sunt inuecta.

CAP. LXV.

Spirituum officium, & loca.

SVpererat officium sedesq; spirituum, quæ declararemus:
 sed qui meminerit, quæ de H, deq; coniugatis dixerimus
 consonantibus, is facile intelliget commodius abs sese huc
 ea euocari posse, quàm à nobis repeti debuisse. Accen-
 trum ratio, figura, usus, tribus causis expedita sunt:
 Formali, Materiali, Finali. Absolutaq; con-
 templatio partium materialium, quibus
 dictio, quod est subiectum argumen-
 tum præsentis operæ, constitui-
 tur. Nunc de ipso toto
 quid sentiendum sit,
 uideamus.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

 DE C A V S I S L I N G V A E
 L A T I N A E , L I B E R T E R -
 T I V S .

C A P . L X V I .

Dictionis nomen, atque definitio.

A R T I B V S , partiumque affectibus inue-
 stigatis, quibus subiecta materia nostri operis
 componeretur : nunc de ipso toto agendum
 est. Quod Græci *δίκη* uocant, Causam nos
 appellamus : quare addito iuris uocabulo, etiā
 Græcum sonum mutuati sumus, & Iudicium
 nominauimus: Qua in Causa, siue Iudicio, propterea quod
 orationis usus maxime uiget, Latini postea uerbum D I -
 C E R E , sumpsere ad significandum, quoties loqueremur.
 At sicuti uox hæc D I C E R E , contextū magis uerborum,
 quam singula uerba significat : ita è contrariio, uerbale no-
 men hoc D I C T I O , non solum dicendi actum, ut est apud
 Liliū, sed etiam unicum quoduis norauit uerbum: ex qua
 origine, atque usu, cum definitionem satis commodè possi-
 mus elicere : tamen ut sapientius agamus, paulo altius est
 contemplandum. Sicut in speculo ea, quæ uidentur, nō sunt,
 sed eorum species, unde etiam nomen obtinere, ut Species
 appellarentur, atque iccirco à Catullo dictum est imaginor-
 sum, ab rerum imitatione, quas obiectas repræsentaret : ita
 quæ intelligimus, ea sunt re ipsa extra nos, eorumque species
 in nobis. Est enim quasi rerum speculum intellectus noster,
 cui nisi per sensum repræsententur res, nihil scit ipse. Argu-

mento sunt muti, qui nutibus loquuntur ex usu oculorum: aures, quarum officio sunt destituti, non potuerunt conferre ad uocum receptionem, quas exceptas redderent uicissim. Itaque fuit quasi, quod Plato de alijs rebus dicit, *ἐμπαιδείας* quoddam intellectus noster, in quod res ipsæ certo modo receptæ conderentur, promerenturq; ad humanam, diuinamq; sapientiam communicandam. Igitur harum rerum notiones suæ cuiusque sunt, in cuius intellectum recipiuntur. At enim uero cum homo animal sit non solum sociale, ut formica, sed etiam diuinum: opus habuit officio quodam atque instrumentis, quibus hanc societatem non fortè aut instinctu oblatam, sed prudentia, atque consilio quæsitam, comparatamq; conseruaret: quare & doceri debuit, & docere. Necessaria igitur fuit illa quoque naturæ facultas, qua ipsæ illæ notiones, quæ in intellectu sitæ erant, sensibus concipi possent. Per sensilia ergo eruendæ fuerunt illæ species: at ineptus ad id fuit Tactus: non enim ad eum poterant elici res immateriales, qui maxime materialis est. Ineptus æquè Gustus: qui cum tactus quidam sit, tanto minus potuit seruire, quod minore ambitu, quam tactus, præscribebatur. In odoribus quoque transfundi non poterant, quibus exceptæ, à discente perciperentur: est enim Odor res minime posita in potestate hominis. Duo igitur sensilia reliqua facta sunt, Color, & Sonus: ac Sonus quidem interpretis fuit animi dupliciter: uel ut sonus simplex: quippe suppositione pedum, & applausu manuum, & crepitu digitorum, atque alijs eiusmodi declaramus cuiuspiam animi nostri affectiones: uel ut sonus in specie, scilicet uox: eaq; fuit duplex: altera rudis, Sibilus, Ululatus, Gemitus, Cachinnus, & reliqua talia: altera conformata, ut Verba, & Nomina. Alterum sensile fuit Color: omnis autem color cum figura, utrunque enim in corpore est: Igitur duobus quoq; modis factum est: nam aut rudi, ut nutu, & gestu: aut perfecto, idq; dupliciter: aut Pictura, aut Scriptura: unde apud Græcos uterque artifex dictus est communi nomine *μαρτυρῆς*. Ergo rerum notiones

nes à rebus in mentem primum per sensus sine medio humano profectæ sunt: intelligo autem per sensus omnes, eaq̃ scientia *αὐτοσίδαξ* dicta est: aut per medium humanum, quoniam non ab rebus, sed à notionibus, quæ essent in doctis intellectu, *prodiere in* duos sensus, Auditum per locutionem, Visum per scripturam: unde postea in intellectum ipsum insinuarentur. Quemadmodum autem res naturam non mutant, sed eadem apud omnes sunt, ita & earum notionēs: tam enim Equus ipse, quàm eius species apud omnes est: neque homini solum, sed quibuscunque animalibus tribuit natura aptum sensum ad percipiendum. At nomina rerum, & literæ non eadem sunt omnibus. Sicut igitur imagines rerum sunt notionēs intellectui: ita voces sunt notionum illarum notionēs, & uocum ipsarum scripta quoq̃ sunt notionēs, ut talis ordo naturæ sit: Equus, equi species in intellectu, equi nomen in uoce, equi repositio in scriptura. Prima igitur duo à natura sunt: nam equi principium & forma, & materia, & finis natura est: Equi quoque speciem ab equo eductam intellectus agens in intellectum possibilem impressit. At altera duo ab arte, aut casu sunt: quanquam enim natura fecit uocem loquentis, & atramentum, calamus, manum: tamen & uoci flexuum, anfractuum, articulorum, temporum, spirituum, ordo ac sedes fortuita fuere: & eodem modo scribentis manus cursus, mora, series. Multa sunt in operibus nostris naturalia: uel ipsa Ambulatio: at fortè fit, ut tantum faciam spatiorum, ut rectà incedam, ut properem, ut subsistam, ut alternem, ut diuaricem, ut uacillem, ut suspēdam gradum, ut reuertar. Possum etiam hæc aliquando simul miscere, quæ coire queant. Itaque equi crus semper suo loco est: at Q, litera in nomine equi, apud Græcos nulla. quare arbitrio eius qui hoc primum nomen inuenit, factum est, ut sic appellaretur. Ex his itaque definimus Dictionem, Nota unius speciei, quæ est in animo, indita ei rei, cuius est species, secundum uocem, pro arbitratu eius, qui primo indidit. Dico, Notam unius speciei: quoniam oratio

multarum specierum est : & dictio composita rei compositae est : omne autem compositum pro uno accipitur : ita eximitur hæc dubitatio. Sed quæremus etiam super definitione, una enim est res omnis definitio : non copula, non alio instrumento, sed natura : neque enim aliud est, Animal rationale mortale, quam Homo. Quare si in definitione una est notio, & plures dictiones, uidebitur dictio notionis pars, non totius tota imago. Sic est respondendum : In rebus singulis esse multa siapte natura, quæ unum fiunt ab una forma : ut esse, uegetari, sentire, intelligere : hæc omnia ab una anima unum fiunt in homine : in quo ita sunt, ut unum alterum complectatur, & capiat : quam seriem & in octauo historiarum, & in X I I. Metaphysicæ satis declarauimus. Ergo definitum unum est & re, & nomine : ipsa enim res est, ut est, definitio autem unius rei & unum dicens, quia dicit definitum : sed per multa dicens illud unum, quoniam unum illud per multa est constitutum. Non recte uero ueteres definiuere, qui Dictionem partem orationis dixerunt. Principio male factum est, cum per partem definiuere : est enim dictio etiam extra orationem : itaque coacti sunt addere, Constructæ : ergo non constructa oratione dictio nulla erit. Præterea est dictio quædam, quæ etiam sit oratio perfecti sensus, ac quidem tota, ut imperatiua, L E G E, S C R I B E : & interiectiones, H E V. Postremo pessimo consilio fecere, ut adderent, minimam : quis enim dicat minimam partem hominis manum ? Nam sicuti in multis rebus naturalibus, ita in oratione partes sunt, non uniusmodi : aliæ enim sunt diuisibiles : aliæ non, ut literæ. Diuisibiles autem duplicis sunt naturæ : quædam diuiduntur in consimiles, quædam in contrariissimiles : ut, sanguinis pars sanguis est, & ossis os : at pedis pars, non est pes. Hæ partes non possunt minimæ dici in homine, quia in alias ultimas secantur partes : ita neque dictiones in oratione : quare coacti fuere seipsos interpretari : Minimas, inquit, intelligemus quo ad sensum. ergo male omisere in definitione, quod per interpretationem addendum

dum fuit. Dubitare possit aliquis sic: Nomina, quæ notiones sunt figmentorum, non esse dictiones: rei enim nullius sunt notæ. Hoc sic est accipiendum, Hoc quod dicitur *E N S*, aliquando uerum esse, ut *D E V S*: aliquando non uerum, & hoc dupliciter: aut enim est Priuatio, aut est Fictio. Priuatio, ut Vacuum, Fictio, ut Phoenix. Itaque sanè horum nomina non significant eodem modo ipsa, quo modo Deus Deum: sed priuationem per habitum sic: Quia Plenum significat locum tactum ubique à corpore: eius contrarium Vacuum significabit: quod quanquam non est, tamen per illud, quod est, intelligitur. Ficta autem facilius percipiuntur, sunt enim quasi orationes falsæ: idem enim est Phoenix, & oratio hæc, Auis rediuiua, sui causâ. Dictionem Græci λέξις, unde nostrum Legere, & ab hoc Legatī, quorum scilicet officium esset, dicere.

CAP. LXVII.

Vtrum Dictiones à natura sint, an arbitrio inuentoris.

Verum quod diximus, ita indita esse nomina, ut inuentori libitum esset: neque nunc primum à nobis inuentum est, & olim commouit huius sententiæ autor Aristoteles quosdam Platonis defensores, cuius sententiæ in Cratylo uidetur esse hæc: Sermonem rem esse naturalem, non ab arte. Id quod cogebantur ita sentire, quippe qui nihil scientiarum adipisci nos profiterentur, sed reminisci tantum. Quod & ex eo dependebat, cum dicerent animas in corpora alia atque alia transmigrare, quemadmodum è Pythagoræ institutis referebat ipse Plato in Atlantico. Habebant autem etiam, ut sibi uidebantur, rationes: nam loquendi instrumenta, & materia sunt naturalia, Pulmo, Septum, Guttur, Palatum, Lingua, Aër, ergo & ipsa nomina. Trahi præterea nos à rerum causis, quibus moti ductique, sic potius, quam sic loquamur. Quod si contingit ut eandem rem aliter nos, Græci aliter appellent, nihil mirum: diuersæ enim causæ sunt eiusdem rei, quarum una illi, altera nos agamur ad nomina imponenda. Verum hæc

moræ defensionēs errorum sunt. Atque equidem sapen-
 mero miratus sum mortalium uel audaciā, uel pertinaciā,
 qui tuerentur errores, quos ip̄s, qui commiserē, si uiuerent,
 emendarent. Neq̄ enim errasse turpe est: est enim inītiū
 sapientiae: si non ei ipsi qui fallitur, at alijs non fallendi. *Ve-*
rum errores soterē, id uero uel extrema dementia est: uel ut
 isti faciunt, qui semel atque iterum deiecti, malunt confodi,
 quā conciliari. Principiō argumentum est nullum: Ma-
 teria & instrumenta sunt naturalia, ergo & figura imposita.
 Quis enim dicat, currus, aut carpēti figuram naturalem esse,
 nisi Anaxagoras? Is ita dicebat, Nisi carpenti figura fuisset in
 ligno, non fuisset futurum ut inesset. Sed nugabatur: neque
 enim inerat, sed inesse tantum poterat. Itaq̄ à maioribus no-
 stris Facies dicta est à faciendo: sit enim, quod non est: itaque
 etiam pretium persoluitur artifice. Et Accidens à Latinis ap-
 pellatur, quoniam casu factum est, ut Dei imago potius fie-
 ret, quā scamnum ē fici Horatiana: si enim naturalis facies
 fuisset illa, omnibus ficubus inesset. Sic etiam Vocem esse na-
 turalem fatemur: item Flexus, & Tempora, & Modos: sed
 eorum seriem, aut misturam forte, aut arte factam constat. Si
 enim natura eorum esset autor, unus omnium modus esset,
 una enim natura: uelut in auiculis manifestum est: eae enim
 sua in specie aequē idem cantillant omnes. At quod ab arte
 est, & discunt, & dediscūt. Quod autem aiunt in rebus esse
 quaedam peculiarīa, id sanē uerum est: at cū addunt ip̄s nos
 excitari ad certas uoces creandas, falluntur. Nam quæramus
 sic: aut nota sunt nobis ea propria & peculiarīa, aut non sunt.
 Si non sunt, non ducimur: sed non sunt nota maxima ex par-
 te: nam quotus quisq̄ rerum ipsarum naturas compertas ha-
 beat: fatemur sanē nos, non pauca esse dicta à certis causis:
 sed ipsae causae, quæro porro, an causas habeant. Si non ha-
 bent, ergo nomina erunt fortuita: sin habent, ad ultimas tan-
 dem procedendum erit, quæ præterea nullam habeant. Si di-
 cant ab effectiōibus comparari nomen causae, ergo erit cir-
 culus, ut causa ab effectu, effectus à causa dicatur: quare
 utrunq̄

utrunq; erit fortuitum. His rationibus repulsi, aiunt, à Providentia regi nos. Nugæ. Si enim in rebus civilibus, in bel-
lis, in re diuina, destituimur rectis cōsilijs, atq; adeo illa Pro-
videntia: sanè putida illa fuerit, quæ maximis in rebus negle-
ctos nos, apprehensos manu trahat in nominum ueras caus-
sas. Sanè uero pulchram Providentiam, quæ Canis & Vrsæ
etiam (si dijs placet) caudatæ nomen in cœlum tulit. Quid
Canis cum cœlo? quia herbas exurit. At neque exurit Canis,
neque herbivorum animal est. Atque uni quidem rei diuer-
sa nomina imposita sint, ut Ventum à ueniendo dixerint La-
tini, à spirando ἀνεμω Græci. Esto: diuersi, inquit, affectus
totidem nomina exegere. At diuersas res quare iisdem uoci-
bus dissimilæ nationes appellarunt? Quænam? inquis. Illyri-
ca, Arabica, Iudæa, Germanica, Latina, Scythica. AIR, uo-
cant Scythiæ quam pro calamo aromatico circumferunt: at
Veneti arborem quandam, quam puto esse albam populum,
non enim memini, sed arbor est. ZITH oleum dicunt Ara-
bes, at Græci ex hordeo potum. GELO, Hebræis mi-
grans, at cum migrabāt flebant: Græcis autem ridens. MA-
NE est illis numerus, nobis pars diei. NVM, est nobis in-
terrogationis particula, illis piscem notat. BAGOA no-
men est Persis & Medis impurum: at in eo apud Hebræos
est & celsitudo, & excellentia: Cantabri autem sic appellant
glandem faginam: pulchræ uero causæ coherentes iisdem
principijs, REX, GLANS, EVNVCHVS. Illyrij
Fluuium eodem nomine uocant, quo Itali diuitem. Nolo
dicere quid Mauris significet ZVB, sed longè diuersum est
ab Illyrico significato, Dentes enim sic appellant. ABBA
est nomen quo Deum ueneramus, Syri appellant sic τὸν
θεόν. RVB Ligurius Taurinis numerum significat uice-
numquinq; Illyrij mappam intelligunt. PAZ Græcis quid
sit, etiam pueri sciunt, Illyrij Canem sic uocant. Vaccam
iisdem CRAVA uocant, at Ligures sic Capram. Agè ue-
rò quot Latina aliter accipit Germanus: ARANEAM uo-
cat SPINAM: VICEM, MALVM: ALTVM nomināt

senem: ALBVM, quod nos medium: GLVT, appellant prunas, nos collan: carbonem, COLLVM. Quid quod etiam contraria ipsdem uocibus sunt comprehensa? Nam Germanis est CALDVM, quod nos, frigus. Sed iam modus sit, ut etiam intelligant certis nationibus Illyricis, & Canabris notas affirmatiuas, alijs gentibus negare. quare etiam eandem uocem contraria significare passi sunt Latini, VESCVM & OBESVM, & alia. Et ipsdem Pythagorei mutanda nomina suasere malefortunatis: propterea quod cum eorum genio iam imposita non conuenirent. In quo si nos illa prouidentia deserit, quanto magis despiciabitur, cum matellam poscemus?

CAP. LXVIII.

Verum nomina sint penitus fortuita, an certo consilio.

Cum igitur nomina à rerum natura non fluxerint, rectè definiuimus, notam esse rerum Dictionem, ut libuit inuentori. At libido duplex est uno modo, cum impetu actus primum quodq; obuium sumam: altero, cum iccirco libitum mihi fuerit ita facere, quia id ratio quæpiam persuasit. Ergo cum priores orta cum rebus nomina contenderent, sunt explosi. Alij consultius acceperunt: Natura quidem non ortas, sed arte, ac prudentia facias Dictiones. Nam substantia, inquit, sensu non apprehenditur, sed affectiones: puta, Magnitudo, Qualitas, Motus, Actio, Passio. Quare his affectionibus moti atque instructi nomina imposita sunt. Afferunt igitur exempla duo: Lapidis, & Petrae. Nam Lapis, inquit, à pede lædendo dictus est, habuit igitur nomen à duritia, & actione: Petra uero, quia pedibus teratur: ab eo quod patitur inuenerit appellationem. Hinc deinde digressi, multa milia monstrorum conficiunt. Alij contra, omnia casu facta nomina, multò audacius affirmant: Nimirum quibus uniuersi mundi compago, series, temperatio, casu, ac temere orta constituuntur, seruantur constituta. Atque hos posteriores, postremos esse sinamus: neq; enim merentur dici homines, qui

qui ipsi esse nolunt. Nam quod ad uocum attinet rationem, quis mentis compos, ab amando amatorem negabit esse dictum? Illis autem sic respondeamus: Principiò, non necessàriò concludere tribus quatuor ue exemplis omnium naturã uocum: Deinde, ridiculè attribuire pro causis Latinas appellationes. Lapis enim, & Petra, utrunq; Græcum fuit, λίθς, & πέτρα: nam Laterem, pro quo solo barbarè petram capiūt, λίθον Græci uocant. Sic igitur censemus: Multa nomina temerè extitisse primùm, sine flexu, sine ornamento. quo tempore nondum rerum naturæ cognitæ fuissent: ab his multa simplicissimè ducta, ut flexiones: alia immutatis particulis, ut denominatiua, & alia eiusmodi: nonnulla distorta sunt cōpositione. Quod autem in quædam principia deducantur, in quibus necesse sit sistere intellectum, id & ex rebus patet naturalibus, ubi nullum est infinitum, & in uocibus ipsis sic constabit. Amaritudo ducetur ab Amaro: Amarum à Mari: Mare unde deriuabitur: ab Hebræo, Marath. Quæro porò, unde sit hoc. Vtingas quod uelis, diuertendum est ad unum, in quo conuiescas, quod aliorum causa sit: ipsius nulla sit causa.

CAP. LXXIX.

Plures esse uoces primarias.

SI igitur ad certas uoces cæteras referimus, operæpretium fuit, quoniam essent illæ, inuestigare. Et tenim si, quemadmodum res ab re, ita nomen à nomine procedat: ab hoc nomine DEVS, potissimum, omnia deducerentur: at ab hoc pauca deducuntur. Duo igitur modi restant principiorum: unus in Materia, & forma: adde etiam si uis πλὴν εὐρησις, siue Carentiam, ut delicatiores, siue Priuationem, ut ex Topicis M. Tullij colligere potes, uoces. Verùm extra hæc omnia, inuenias multa, Calidum, Magnum, Filium, Armatum, atq; alia eiusmodi. Alter modus est in decem prædicamentis: sed neq; à substantiali nomine deducas substantiale, neque à relatiuo relatiuum, neq; ab alijs generibus eiusdem generis

alia. Nam à Cæsare cum dicis Cæsarianum, potes tam prudentiam intelligere, quàm equum. sic à patre patrimonium cum deducis, à filio eadem lege non potes. & quævis dictio in prædicamento relationis est, est enim nota, cuius est. uerùm hoc ipsum nomen relationis, non est relatio: neque ab ipso relatiua ducta sunt. non enim quis, aut qualis, Quicquã cum uerbo refero, tanquam cum origine sui, habet affinitatis. Certus igitur atq; finitus primogeniarum uocum numerus est: sed nunc quidem, non autem semper: multa enim finxere ueteres: ut etiã apud Pindarum inauditum aliàs conquerantur Grammatici, τοῦ ἰωθ, pro eo quod alij πίεμα dicerent. Satis autem nobis sit, scire, multa à Græcis deducta esse, in quorum principijs sani fuerit hominis acquiescere.

C A P. L X X.

Non eodem modo rem ab re duci, & nomen à nomine.

QUæ uerò deducuntur, non necessario rerum ordinem seruabunt: ut quemadmodum res ab re, ita illius nomen ab huius nomine excipiat. Nam quantum à quantitate est, si rem species, at contrà quantitas à quanto dicta est uox à uoce, non quantum à quantitate. Ratio huius rei est, propterea quod cognitio nostra contrarium habet ordinem, quàm natura: prius enim natura notam habuit quantitatem, quàm eam poneret in quanto. Contrà, nobis ea, quæ concreta uocant, notiora sunt ijs, quæ abstracta nominant. Itaque antiqui, QVALE, dicebant: QVALITATEM non dicebant. Menim Tullius primus eam uocem commentus est. Et adhuc in multis abstracta desiderantur: ut in pingui. neque enim ferè ante Plinij tempora, PINGVEDINEM, legimus. Nunc quoq; animum hostilem dicimus: HOSTILITATEM an dicat quis, non memini. Illud scimus, à probatis autoribus INGRATVM usurpari, INGRATITVDINEM explodi. Harum legum rationes cum ignorarent recentiores, falsò putarunt, eundem ordinem deberi nominibus significantibus, qui significatis rebus inest.

Dictionis affectus.

Dictionis affectus secundum definitionem sunt exequendi: ac primum secundum materiae rationem: nam sicut in syllabis literarum numerus recensetur, ita in dictionibus syllabarum. Accidit autem ut dictio sit uel monogramma, uel polysyllaba. Exempli autem sunt eo initio, atque ordine. *A, AMOR, AMATOR, AMATORES, AMATORIE*, ad superlatiuorum, atque adeo dithyrambicorum usque numerum: neque enim Graecorum audacia lex ulla certa posita fuit, qui uel ipsos pedes poeticos ad octonas syllabas produxere. Patiuntur quoque dictiones sicut & literae, & syllabae: commutantur enim, & appellatur in genere *γίγναμις*: quemadmodum cum ponitur declinabilis pro indeclinabili, & e contrario. Flos apprima tenax. &, *μένω καλὸς ὦρ*, pro *εἶναι*. &, *καλὸς ποιῶν*, pro *καλῶς*. Dico autem in genere: nam si particulas ipsas spectes, dicitur *ἀντιμετρία*: ut cum nomina pro nominibus, uerba pro uerbis, & alia suo quaque in genere, suis congeneribus supponuntur, de quibus omnibus locis scriptum est. Item transponuntur, ut si quis dicat, *PLEBIS TRIBUNVS, PATRIAE PATER, CONSCRIPTOS PATRES*. Et quomodo syllabae praeponebantur dictionibus, aut postponerentur, aut interponerentur: ita & dictiones orationi. Anteponitur à Iureconsultis, *ECC E*: sic, Precium ob causam datum, causa non secuta, condici posse. ut: Ecce Meuius decem dedit, ut tunc sibi in foro esse liceret. Citra illam uocem, *ECC E*, oratio perfecta erat. Sic adduntur pronomina sine emphasi: Ego amo, uos militatis. In medio, coniunctiones completivae, Tu quidem aberas, ego feriebam. Et in fine, apud M. Tullium ad Atticum: Triginta erant dies, ipsi. Geminatur, Ah Corydon, Corydon. Eximitur, Quos ego. Mutantur autem ut litterae ac syllabae, quatenus illae quoque mutantur. Ad haec & diuiduntur, ut apud Ennium, -Cere, diminuit, brum. Et e contrario componuntur, *MALESANVS*. Et sicut literae atque

ræ atq; syllabæ incolumes coniunguntur interdum, interdum uerò uitiatæ: ita & dictiones. Nam aut ex duabus integris una fit: ut, Manucapio, aut duabus corruptis: ut, Mācipi, aut integra & corrupta: ut, Cumprime. aut è cōtrario: ut, Omnipotens. Hoc autem fit, aut in duabus Latinis: quales eæ sunt: aut duabus Græcis: ut, Menelaus. aut Latīna & Græca: ut, Mustela. aut Græca & Latīna: ut, Epitogium.

CAP. LXXII.

Dictionis species, qua ratione sint inuestigandæ.

Si igitur dictio rerum nota est, pro rerum speciebus, partes quoque suas fortietur. Videamus ergo in magna autorum controuersia, quot, quæ uē sint. Quod Græci, *ἄν*, uocant: apud nos autem usitato potius, quàm Latīno caret nomine: id partim significat res permanentes: ut, equum, album, decempedam: quarum natura postquam perfecta est, diu persistat: Partim fluentes, quarum natura est, esse tandiū, quandiū fiunt: ubi uerò sunt absolute, non sunt amplius. In hac partitione tota uis orationis nostræ consistit: complectitur enim etiam Deum: nam postquā perfectus est, diu est: hoc autem diu sine caret. Constantiū igitur rerum notam, **N O M E N** dixere: eorum uerò, quæ fluunt, **V E R B V M**. Nam tametsi nomina quædam rem fluentem significant, ut **A N N V S**, at non rei fluxum. Quin hæc uox, **F L V X V S**, quanquam uis detur actum fluendi indicare: non tamen mensuram ipsius fluxus connotat. id quod uerba ipsa faciunt. Quoniam uerò hæc omnia ad orationem comparata sunt, quæ quippiā alteri inesse ostendit, ut Amorem in Cæsare, id aliquando se iuncta nota signatur: ut, Cæsar currit, aliquando propius ac felicius naturam imitari instituimus: sicuti nanc; Cæsar ipse, & ipse cursus uno eodemq; corpore continetur: ita inuenta est à priscis nota idem efficiens suo significatu, quæ quasi inscriptione quadam unum statueret. Quare uelut ex Equa & Asino fit Mulus, seruatis utrinque aliquot utriusq; naturæ particulis: ita ex Nomine & Verbo confectum est Participium.

psium: quod sic appellarunt, ut hac quoque in parte Græcos, qui *μετὰ* dixissent, imitarentur. At enim uero uocabulorum ratio diuersa est: nam Græca uox actionem significat: ut, *ἐπὶ* apud Mathematicos, cœli pars, quæ sidera continet, & *Πυρρὼν* affectio, qua in dubitando mentis cursum inhibebat. Verum participium nō sic uidetur: Analogia nanque alia est in Mancipio, passiuæ scilicet quod manu caperetur, sed fuit sicut Municipium. In oratione autem etiam pro modo usus loquendi deerat adhuc aliquid: interdum enim nomine nō suppetente, aut iam semel dictum ne repeteremus, nutu aut digito indicauimus aliquid: exempli gratia, *LANCEAM* si petam, & imminentibus hostibus clade sociorum turbatus præcipitem consilia suppetiarum, nomen non edam: sed indicatam petam: huius quoque rei nota inuenienda fuit, nutus scilicet ipsius, atque indicationis. Quare Pronomen inuentum est, quod esset Notarum, id est nominum, nota: sicut indicatio digito aut capite facta, erat nota lanceæ. Nisi enim sic inuestiges, non potes, quin ueterum errorem committas. Quorum definitionibus nequeas Nomen à Pronomine distinguere. His positis, illud quoque ex rebus explicandum fuit: Nam omne quod est, aut fit, aut est causa, ut Deus: aut est effectus, ut Ridere: aut utrunque, ut Homo. Causarum igitur naturam per nomina indicabantur: at causarum modus non potuit: itaque excogitandæ fuere notæ, quibus hoc quoque explicaretur: quas à situ nimis ruditer ueteres appellarunt Præpositiones: sed de hoc suo loco. Igitur Cato cum esse posset efficiens causa, & posset idem esse finis, hoc nomen Cato efficientem causam indicauit sic, Cato ædificat, ratione uerbi intelligis ipsum esse causam: at sine uerbo si sit, nihil intelligas: quare addita præpositione *A*, statim efficientem declarabit: si autem apponas *AD*, aut *PROPTER*, finem explices. Porro ut his notis Nominum modi declarantur, ita uerborum quoque modi, qualitatesque temperandæ fuerunt: Nam cum signantur cæ res, quæ dum fiunt, sunt: aut

temporis finibus certis præscribuntur, ut Hodie lego: aut qualitatis modum recipiunt, ut Bene curro. Idcirco hic quæque notas suas habuere, quæ cum uerba ipsa moderanda suscepissent, uerbis ipsis appositæ, aduerbia dici meruere. Restabat etiamnum aliquid, quod in rebus positum deberet etiam notis insigniri. Nam res una est, aut forma, ut Animal rationale: aut accidente, ut Lac album: aut subiecto, ut Album & dulce in lacte: aut mixtione, ut oxymel: aut cumulo, ut aceruus. Ergo quæ fierent unum, ut unum quoque dicerentur, commentum sunt sapientes coniunctiones, quarum natura suo loco acutissime explicata est. Sic igitur in præsentia satis est dicere, Lac est album, & dulce. Atque his quidem septem partibus uniuersus rerum ambitus, modusque contineri uidebatur: nisi animorum affectus quidam superfuissent, qui neque iunguntur uerbis, neque nominibus cohererent: sed eorum uis in animo tota sibi consistit. Nam uox hæc, DOLOR, affectum significat: sed HEV, non hoc ipsum, quod dolor est, quin dolore affecti animi nota est. Igitur cum orationes indignatione, atque dolore, atque alijs euentis interrumpi soleant, maluerit interponere, unde & interiectio est appellata. Ac potuit quidem etiam anteponi, etiam postponi: sed qui anteponeret, temere nimis, non redita causa aut irasci, aut minitari uidebatur: qui postponeret, leuiter dolere. Itaque & consulto interposuere, & perturbationi animi seruire.

Ex his ut patet partium numerus, ita excluduntur falso ascripta: etenim Appellatio, idem quod nomen: Articulus nobis nullus, & Græcis superfluous, nisi cum rem notam repetit subijcere intellectui. at tunc est relatiuum. Idem enim est, ὁ αὐτός μὲν, quod αὐτὸς ὁ αὐτός: alioqui otiosum loquacissimæ gentis instrumentum est. Infinita quoque uerba à uerbis receptis separanda non esse, ex definitione constat. Præpositiones autem idem esse quod Coniunctiones, negamus ex his, quæ diximus. Nam Vocabulum qui addidere, ne meriti quidem sunt, ut resellantur: genus enim est ut Dis-

ctio, non nominis species, ut ineptiunt. Nihil enim distat à uoce Vocabulum, nisi quia flexus atque articulos in uoce habet. Idem enim est Mendicus & Mendicabulū, Saburra & Sabulum, Statio & Stabulum. Erunt igitur Dictionis species octo: Nomen, Verbum, Participium, Pronomen, Præpositio, Aduerbiū, Interiectio, Coniunctio.

CAP. LXXIII.

Qua ratione inuestigandæ sint species, quæ inflectuntur:
& quare non plures sint aut Personæ,
aut Numeri.

HArum autem partium quædam cum inflectantur, quædam eadem, eademque facie perpetuò sint: quæ & quare ita afficiantur, deinceps dicendum erit: si prius inflexionis ipsius rationes, atque necessitates eruamus. Elocutio ab uno, pluribusue proficiscatur, nihil interest: sed unum pluræue significet: scilicet unius, pluriumue nota sit. Forma enim orationis, Significatio est: Significatio autem, à re est, non à loquente: loquens enim efficiens est. Omnis autem numerus ternione continetur: nam Vnum numeri initium tantum est: Dualis primus numerus imperfectus: Ternio autem primus numerus uerus. Quod enim æquales in partes potest diuidi, Finitum habet rationem: quod, non potest, Infinitum. Et Ternio ipse & numerum continet, & numeri principium: at Dualis non nisi in principium, idque unum, resolui potest: itaque Potentialis potius numerus sit: quippe numeri potentiam, id est, Vnitatem bis continens. Ternio autem actualis, qui quidem diuisibilem fecerit indiuisibilem. Quare Græci quoque *πλειονος* nominauere: Nempe quem si diuidas, inuenias infinitum habere aliquam imaginem, quæ super sit. Ergo in rerum natura separatus in corporibus non reperitur puncti fluxus, ut lineam efficiat, quæ prima dimensionem obtinet unitatis proportionem: neque lineæ fluxus, ut superficiem seorsum designare nobis liceat, uerum cum ad Tertium perueneris, ut superficiem ducas in seipsam,

corpus

corpus efficiēs, præter quod nihil est, quod, quo'ue metiāmur. Videmus igitur omnia principio, medio, fine contineri: sanè hæc tria sunt. Motus præterea, aut est à centro, aut ad centrum, aut circa centrum: neque ab his ullus est alius. Nam qui in animali inuenitur uoluntarius, ex his compositus est. Sed & in sacris tam ueteribus, quàm nostratibus, ter pleraque aut fiunt, aut dicuntur. Et unam Dei substantiam tres, neque plures personas esse uerò credimus. Et grāmatici ipsi genus illud, quod tres caperet articulos, omne genus appellarunt. Quare cū de duobus loquimur, dicimus, Ambo: cū de tribus, Omnes. Hæc ita sunt Tria. Sed & hæc eadem tria, duo sunt. Nanque principium numeri unum est: Numerus autem ipse, plura. Ergo in oratione quod significatur aut unum est, aut plura: quare duo tantum numeri inueniuntur, quibus dictiones afficerentur. Nam Duaem Aeoles ut superfluum omisere. At ordo significandi accepit Ternionem, à causā efficiente: ea enim cū sit principium, rectè Prima dicta est: itaque cū de se loqueretur, Primam constituit personam. Finis autē eius est, communicare quod sentit cum quopiam: ergo Secundam rectè dixit. Materiam autem ipsam, de qua loqueretur, Tertiam. Est igitur Prima efficiens doctrinæ: doctrinæ enim causā oratio: Secunda Finis, docetur enim: Tertia materia, de ea enim agitur: Oratio autem Forma, sunt enim Propositiones forma conclusionis. Quarta autem sub tertiæ ratione comprehensa fuit, propterea quod à prima semper esset tertiæ pro materia enim habebatur. Verum Personæ uocabulo abusi sunt ueteres: nam Primam quidem ut loquentem, Secundam ut audientem agnoscimus: hæc sanè personæ sint, at Tertiam quare personam dicam, quæ muta res sit: hoc factum est propter rei nobilitatem. Est enim Homo sibi ipse omnium rerum regula quedam, si sese intueatur, quare etiam Paruus mundus appellatus est: itaque de seipso semper loquendum præcepit, quasi de re cognita sub ratione regula, cuius mensurā cætera cognoscerentur. Idcirco personæ no-

men ad ea, quæ personâ carerent, non temere translatum est. Sanè Persona intelligitur status hominis ab animo, aut fortuna. Neque uerum est, quod aiunt, significare indiuiduam substantiam rationalem, ut uulgo utuntur, cum Itali numerant turbam nomine personarum, sed accidens notat, ut seruum, liberum, ingenuum, Heroem, Senatorem, foeneratorem, militem. Itaq; cum definiuimus ab Animo, uirtutem & uitia comprehendimus: cum Fortunam, libertatem, & dignitatem, & contraria. Sic enim semper locuti sunt probati autores. Nam M. Tullius in octauo ad Atticum in epistola ad Pompeium cum dicit: Mea persona ad improborum ciuium impetum semper habuisse uidetur aliquid populare: non intelligit suum corpus simpliciter, sed uirtutem, ac fortunam suam, quæ meritorum nomine iam commemorat. Itaque in primo Rhetoricorum loca à personis explicat, nomen, naturam, uictum, habitum, & alia eiusmodi. & in oratione pro Sylla sic locutus est: Si mihi propter res meas gestas hanc imponis personâ. Cum dixit Mihi, intellexit substantiam: cum dicit Personam, intellexit accidens: cum dixit Res gestas, intellexit causam persone, & circumscriptionem. Et, Suscipere personam boni uiri: &, Sustinere, idem alibi sæpe dixit. at neque suscipit substantiam, neque mutari potest sine interitu. Igitur idem est, si dicas, Persona Ciceronis: &, Status consularis: sic enim ad Atticum scribens, cum negat esse è dignitate consulari, dicta quædam iacere in Clodium, possis interpretari, Non pertinere ad personam eius. Vnde autem dicatur, contra quam Gellius senserit, quotq; significatibus aucta sit, in libris Originum amplissimè narratum est. Fuit & aliud imitandum, quod extabat natura: siquidem intererat, ut quod mas, foeminaue esset, & quod præterea neutrum, indicaretur. Quare quod per marem foeminamq; propagarentur genera, genus id dictum fuit: quod autem extra hæc duo esset, non directo significatu generis nomine accipi debuit (ut iocatur super ineptijs Grammatici lepidissimè Ausonius) sed per negationem. Neutrum enim

Hæc est significatio, cum à fort
distinguitur —

Gellius interpretatur.

enim, genus est, quia non est genus : ipsum enim nomen indicat, non esse genus. Hoc igitur est, quod non est. Hoc enim habent negationes, ut non ponendo ponant, ueluti cum dico, Nullus homo uenit: hic actio est, sine persona : si enim non subest homo aduentui, non erit actio. Nam praeceptores mei hoc errabant, cum more medicorum Neutrum genus ex utriusque participatione constituiebant. Temporum autem rationem fuisse necessariam intelliget, qui motum, quid sit, scit. Sed illud fuit animi officium, opusque perspicacis. Nam cum affectus uarij sint in functionibus humanis, puta Optandi, Imperandi, ueritatem designandi, uerba ipsa, quae actiones significarent, inflexere, eosque flexus Modos appellauere : propterea quod aliter, atque aliter animi propensiones temperarent. Videndum est igitur has dictionis affectiones, quae, quot uel partes orationis, quibus uel de causis sibi uindicerent.

Substantias, quae seipsis constant, easdem semper esse, qualiscumque animi affectu notentur, manifestum est. Nam E Q V V M pronunciatio uel optando, uel imperando, non mutabitur : itaque cum neque mei animi mutatione, neque temporis mensura mutetur, quin idem equus sit : neque nomina, neque nomen notae pronomina, tempore aut modo uariabuntur. Simpliciores autem notae, quae uincula tantum essent orationis, non magis potuerunt mutari, quam uinctio ipsa in rebus. Si enim Caesar cum Catone bellum gerit, neque personam possis ei hosticae conuentioni, neque numerum, neque alia apponere, ut uarietur : idem enim semper est τοῦ παλαιῦ ἐναντίον. Sic reiectae sunt Coniunctiones, Praepositiones, Interiectiones : nuda enim, & simplicis rei notae sunt. Vnum uenit in controuersiam, Aduerbium : nempe cum dico Heri, Cras, uideor tempora discernere. Sed non ita est, haud magis, quam cum dicam, DIES, ANNVS : tempus enim significat primo statim significato : at uerbum non tempus, sed sub tempore. Itaque non una eademque uoce, sed diuersis diuersa tempora sunt aduerbijs significata : itaque etiam a numeris

meris exempta sunt: cum enim essent temperamenta quædam uerborum, uerborum numeros sequi satis fuit.

Erunt igitur Nomina uariata per Numerum, & Personam, sicut & Verba: peculiariter autem illis alia, alia his, de quibus suo loco. Nunc enim causas declinabilium, & indeclinabilium ut perscrutaremur, satis hæc hîc habuimus declarare.

CAP. LXXIII.

Affectus specierum dictionis alterius modi.

ATque his quidē affectibus rerum ratio explicabatur: sed & alij fuere potius, ut ita dicam, materiales: Figura, & Casus. Casus enim ad distinctionem intellectionis sunt inuenti, non ex ipsarum rerum mutatione. Figura autem non semper à re. Nam quoniam uel mistæ, uel compositæ essent substantiæ, composita quoque nomina fuere quædam, ut Tragelaphus, Vulpanser: aut substantia & accidens, ut Equiferus. At quædam fuere figuræ, quæ nihil ostenderent in re compositum, ut personare, insistere, & alia talia. De specie autem dubitari possit: nam quemadmodum qualitas intellecta per se, à nullo tunc dependet, puta *IVSTITIA*: at in *Cæsare* eam si contemplemur, uidetur ab eo & constitui & pendere, ideo uideri quoque possit derivatum nomen *IVSTVS*, substantiam ipsam tanquam sui principium significare. Illa omnino est in uerbo materialis, Coniugatio: nihil enim refert quodnam in elementum abeat, modo actio, aut passio significetur: quare diuersæ inuenias Coniugationis idem uerbum, *LAVO*, *DENSO*: *LAVARE*, & *LAVERE*: *DENSARE*, & *DENSERE*. Ordo uero, neque à re sumptus seruatur, neque immutat orationem, nisi certis modis transponantur: neque enim eodem dicas modo, *Omne uiuens est animal*: &, *Animal est omne uiuens*: sed structura omnino non mutatur. An autem sit proprius affectus cuiuspiam, suo loco dictum est.

Hinc colligere possumus, cum alij sint è rebus nati, alij mate-

riam ipsam uocis potius sint secuti, ex quibusdam constare necessario ueritatem, ex alijs non necessario: nanque uitiatum tempore, falsa sit oratio: ut, Vergilius iterum nascetur. Si autem uities genus, non fiet falsa, Vergilius bona. Figura autem etiam falsam facit orationem, ut si dicas, Vergilius est poësis. Modorum autem solus Indicatiuus pertinet ad ueritatem. Sed de his suo loco.

C A P. L X X V.

Quod Persona, & Numerus accidat omnibus partibus,
& quomodo: & an Sexus Verbis
addi debeat.

STatuæ intellectio non uniusmodi est, ita nec uoces: statuam enim interdum agnoscimus, ut est signum Cæsaris, interdum ut marmor est: posteriore modo, percipitur ut substantia: priore, ut refertur. Sic imago in speculo & res est quædam per se, & signum alterius rei. Eodem modo cum uoces rerum signa sunt, earum quoque naturam imitantur: ubi uero per se accipiuntur, ipsæ quoque tanquam res quædam intelliguntur. Quare tum Aduerbia, tum Coniunctiones, aliæque eiusdem modi, cum Nominibus Verbisque & secundas personas, & tertias obtinebunt: sed non eodem modo: nam Nomina Verbaque res significant, personas con significant: Coniunctiones, atque cæteræ tales partes, rerum modos significant, personas non con significant, sed ipsæ sub persona con significantur. Exemplum rei huius hoc est: tractabo naturam huius conjunctionis Q V A N Q V A M: in ea narratione semper apponam uerba tertiæ personæ. Exclamabo ad ipsam oratorum more: ut in fabulis, O cœlum, o terra, o maria Neptuni: quæ nihilo melius respondebunt mihi: apponam secundæ: conficiam Prosopopœiam, addentur primæ. Eodem quoque modo uox hæc, P A T R E S, erit numeri pluralis, cum significabit: cum significabitur, singularis: quæ ratione etiam pluralis numerus, dicitur

dicetur singularis. Sed restat quaestio, Quamobrem Verbo sexum nō addidere, id quod fecerūt Nominibus. At fieri debuisse uel ratione uidetur posse probari: Nam. cū Verbum sub tempore id significet, quod Appellatio sine tempore: sicuti Appellationes secutę sunt fixorum naturam, ita etiam Verba sequi debuerunt. At Appellationes sexum, iusta sexum nominum fixorum, id est, substantiuorū, mutant: igitur etiam Verba mutare debuerunt. Curro enim cursum significat sub praesenti tempore, & albesco, album. Si igitur recte dictum est, mulier alba, quo in loco, album, mulierem sequitur: eodem modo ALBESCI T, quoque mutare genus debuisset. Satis igitur est colligere, fieri potuisse: breuitati autem cōsultum esse, cū factum non est. Quare Verbum, cū transiit in Participium, facile ipsum genus recipere quīuit. Diuiditur igitur in Declinabilem, & in Indeclinabilem, quaternis dispositis speciebus: ibi Nomine, Verbo, Participio, Pronomine: hīc Aduerbio, Praepositione, Interiectione, Coniunctione.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE C A V S I S L I N G V A E

L A T I N A E, L I B E R

Q V A R T V S.

C A P. L X X V I.

Nominis essentiam, tam ab appellatione, quàm à re ipsa, statuit.

H A C T E N V S post partes, dictionis Substantiam ipsam uenati sumus, eiusq; Affectus: tum Species, earumq; affectiones in cōmuni: quibusq; essent causis in usum profectę. Nunc iam deinceps singulis libris singulorum ratio explicanda est, eodem ordine, quo res ipsas, quarum notæ habebātur, sunt secutæ. Nomen igitur primum exequamur: esse enim notam rei permanentis, ex ijs, quæ suprà diximus, satis constat. Itaque in ipsa appellatione comprehensa est uis quædam actionis: quasi ipsum esset causa quædam notionis. Nam ut à Moueo, moui, motum, Mouimen, Momen: sic à Nosco, noui, notum, Nouimen, Nomen: est enim imago quædam, qua quid nō scitur: instrumentum quasi quoddam cognitionis: ac ueteres quidem rectam uiam insitire, cū dicerent, quasi notamen. Verū minus rectē bonam sententiam explicarunt: Notatum enim posterius est, quàm Notum: sic Notamen, quàm Nomen: ut ē contrariū ab hoc illud potius sit. Fuit prius Noo, à quo Nosco: ut *νεμεω*, à quo *νεμεωσκω*, apud Theocritum: Aeoles enim sic loqui consueuere. Multo minus audiendi sunt, qui à Græco *ονομα*, quod *παρὰ τὸ νεμεω*, sicut & *νόμε*, deduxere: quoniam quo pacto lex suum cuiq; tribuit: ita &

ita & nomen suam cuiq; imaginem rerum reddit. neq; enim recte deductum intelligas ex ipsa, quam temere auferunt, uocali. sed ὀνομα rei ut titulus fuit, à iuuando, quasi ὀνέτωμα: cuius usu rem agnosceres. Hæc est uocis origo. Res autem sic se habet in definitione. Dictio declinabilis per casum, significans rem sine tempore. omnes enim partes siue species dictionis, per genus suum, scilicet per dictionem sunt definiendæ: ut constet error grammaticorum, qui eam partem grammatices appellassent. Aliud enim est grammatica, aliud grammaticæ subiectum Dictio, siue Oratio. Sicut neque uerum est quod aiunt alij, qui Grammaticæ partes quatuor fecere, Literam, Syllabam, Dictionem, Orationem. neq; enim est grammaticæ pars Oratio, sed totum ipsum argumentum quod uocant ὁμιλίαν. Quis enim dicat Architecturam diuidi in ædes? Differentiæ autem illæ necessariæ sunt. nam Præpositio non declinatur: Verbum remouetur per casum, Participium per temporis priuationem: Hac tamen definitione non differt à Pronomine, nisi adhuc aliquid agas, sic primò, uel sine medio rem significans. Nam pronomen hoc, Q V I, Cæsarem significat, sed non statim: primum enim refert ipsum nomen hoc C A E S A R, deinde rem ipsam. ueteres autem ut in cæteris definitionibus, falsi sunt, cum dixere significari, substantiam aut qualitatem, propriam, uel communem. Nam etiam aliud quam substantiam significant, uel qualitatem: quippe quantitatem, relationem, situm, priuationem, το ἔχον, το ὡς. Illi uerò etiam ridiculi sint, qui in nominis definitione rem à corpore distinxere, nihil enim infelicius grammatico definitione. Nominis affectus etiam accidentia appellauere, quoniam Græci συμβεβηκότα. uerum ita intelligas, non νομὰ, sed ἰδιὰ, quæ Quintilianus recte propria uocat: sunt autem sex, Species, Genus, Numerus, Figura, Persona, & Casus. Atque horum quidem quinque à ueteribus confessa sunt, persona autem turpiter omissa. Principio, si tæcirco reiecere, quia eadem uox sine ulla uariatione, quamlibet consignificet personam, etiam à pronomine auferenda erit: neq; enim hoc pronomen

IPSE, ut primam aut aliam notet, uariatur: neque hoc pronomen EGO, aliam, quam primam indicat. Sed hinc quoque acrius iudicandum est: nam Pronomina personam significat. At aliud est significare, aliud consignificare: ut hoc nomen TEMPUS, significat mensuram motus, uerum non consignificat motum. at nomen hoc PERSONA, id quod supra diximus significat, sed personam certam non consignificat. sic Pronomen hoc EGO, personam significat quamlibet, pro quolibet enim nomine ponitur, sed primam tantum consignificat: quare cum per personas non uarietur, non assignabit affectum personae Pronomini. Postremo id falsum uidemus esse, quod de Nomine afferunt: idem enim nomen ut alio flexu casum, numerum, figuram mutat, sic & personam. Nam secundae personae quinti casus omnes sunt, quos dicere Vocatiuos. Verum neque hanc subtilem sententiam illi intellexere, & omnino tertiae tantum personae nomina putarunt, adeo inepte, ut nisi adiectio Pronomine, negarint posse dici, Homo curro. At o bone, quod Pronomen agit, uicarius quidam: herus ipse, Nomen scilicet, pro quo illud ponitur, non aget: ergo non Pronomen a Nomine, sed Nomen a Pronomine dependebit. At fuit aliquando, cum nullum esset Pronomen: tum miseri mortales de seipsis nihil poterant enunciare. Concedunt pudentiores usum uerbi substantiuum, & similitum, Homo sum, homo fio, homo nascor, homo dicor: at quid est, Homo curro, aliud, quam Homo sum currens? Itaque paulo modestius alij sunt nugati, Appellatiua huic usui concessere, Propria sustulere: ut non nomini in suo genere competat uariatio per personas, sed eius speciebus aliquibus: proprio autem non. Verum qui intelligat, quid grammatica sit, facile eorum reprimat audaciam. Est enim Grammatica scientia loquendi ex usu: neque enim constituit regulas scientibus usus modum: sed ex eorum statibus, frequentibusque usurpationibus, collegit communem rationem loquendi, quam discipulis traderet. Igitur cum tam apud Graecos, quam apud Latinos prima uerbi persona cum proprijs nominibus posita sit.

sita sit : idē & à probatissimis, & frequenter factum sit : de-
 buere ab illis isti leges accipere sibi, non de suo fingere po-
 tius, quàm fingere. Omitto illud Euripidæ, ἢ καὶ πολὺν ὄρω. &
 in oratione Demosthenis contra Midian, παμμένους παμμένους
 ἑσπαρχος, ἔχει χεῖρας ἐπὶ ᾧ, καὶ καὶ παγίννομαι ἐργάζομαι. Ve-
 nio ad nostros : Quidius sic loquitur, Hospita Phyllis que-
 ror : in epistola Heroïna. In fine comœdiarum Terentij uer-
 ba illa sunt : Calliopius recensui. Suetonius C. Cæsaris uerba
 refert : Tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem.
 T. Liuius in primo, Romuli hæc : Hæc tibi uictor Romulus
Rex regia arma fero. Idem in persona Annibalis : Annibal
peto pacem. Sallustius in oratione C. Cottæ consulis : En C.
 Cotta consul facio. Neque uerò subest ratio, qua possis dice-
 re, Homo lego : & non possis, Cæsar lego. Imò uero multo
 rectius : Cæsar enim ego sum, non alius. at alius homo æquē,
 atq; ego. Quare in tertiam potuit transferri appellatiuum :
 proprium autem remansit mihi in prima. Est & illud uali-
 dissimum argumentum, Nomen esse notam rerum, siue igitur
 tempus inspicias, siue dignitatem, primum seipsum nomi-
 nauit homo : at in homine, primo persona, & ab eo alijs com-
 municata. Quid illud : si Nominī, in communi, ut nomen est,
 competit casus : & tamen casuum uariatio defecit aliquot no-
 mina : ergo quid dicendum ? Respondebunt, & rectē : casus
 quidem esse, ut in nomine C O R N V, sed per diuersa elemē-
 ta non esse manifestos. Ita etiam nos, personarum ordinem in
 nominibus esse indiscretum, quem in uocatiuis apertē postea
 explicarent. Ex his constat Linacri lapsus, qui ita scripsit,
 Sine certæ personæ adsignificatione significare : quintus
 enim casus certam secundam præscribit. Et ipse in participij
 definitione dicit, Capere à nomine numerum & personam.
 Est autem persona primo nominis affectio, secundo uerbi,
 quod ipsum sit Nomen secutum, ut diximus, quod, Prima:
 ad quod, Secunda : de quo, Tertia. Efficiens, finis, materia.
 Hæc est igitur nominis essentia, significare rem permanen-
 tem : at præci id esse proprium eius ridiculè prodidit : qua

Capitulum. Sine. 17. definit
 Quintus

inscitia etiam in alijs substantiam cum accidente confundere.

C A P. LXXVII.

Quo quicq; ordine affectus tractandus sit.

Ordinem quoq; horum affectuum ueteres inuertere : nam ut quicq; a Nominis ratione enatus fluxit : ita debuit explicari. Ac nemo debet dubitare, quin & Numerus, & Persona primas sibi sedes occuparint : sed Numerus prior fuit. Nam primum & secundum, quod est in persona positum, est relatiuum : prima enim dicta est, propter secundam. At Numerus non est relatiuus, sed absolutus : absolutum autem prius relatiuum. Post Personam autem Genus editum est : uidemus enim in pronomiibus primitiuis genera confusa. Post Genus emerfit Casus, quem expressit ambiguitas : cum primum sic essent locuti, Cato interficit Cæsar. Itaque ut distinguerent orationem, flexum apposuerunt. Vltimæ fuere Species, & Figura : ac Species quidem multo magis necessaria, itaq; Figuram præcedet : sine Figura enim constabit oratio, sine Specie non omnis constabit. Neq; enim dices, Cato est iustitia. Atq; ipso quidem Casu Species fuit præstantior : materiæ enim affectio simplex casus est : Species autem etiam ipsi rei necessaria est ad significandum : mutat enim Species modum significationis, Casus autem non mutat. Sed sero & a philosophis ipsæ sunt Species introductæ, Denominatiuum, & eiusmodi : at Casus usu tantum exorti facile sunt, ac propterea priores fuere. Sic igitur recensentur : Numerus, Persona, Genus, Casus, Species, Figura. Sed prisca ita peruerterunt : sicuti cum ante Verbi, aliarumq; partium definitionem, propria eorum narrant.

C A P. LXXVIII.

De Numero.

AC de Persona quidem iam dictum est : coacti enim dispositione id fecimus : de Numero autem est hic agendum. Numerus est quantitas, quæ per se ipsa diuisa ac cumulata ultimo

ultimo termino ab alijs distinguitur. Est enim Binarius numerus duæ unitates, Ternarius tres: quæ sua natura non sunt simul, sed cumulatione, siue aggregatione, siue appositione dicas, nihil interest. Distinguitur autem omnis numerus ab alio numero unico tantum termino, eoq; ultimo: unam enim habet dimensionem quantitas discreta, quippe longitudinè: fluit enim unitas discontinuata: neq; enim rectè dicitur fluere. Cum igitur omnis numeri unitas initium sit, non differrent numeri inter se hoc termino unde fluunt, sed eo in quo sistuntur. Hoc enim Quaternio à Ternione distat, unitate scilicet postremo apposita loco. Occupatum autem est consuetudine, ut Vnum, etiam numerus diceretur: quare id quoq; secutū fuit, ut numerus alius diceretur Singularis, alius Pluralis: neq; enim mediū ullum est inter unum & plura: quoniam plura ex uno frequentato facta sunt. Quare Iones non rectè fecere, qui Dualem numerum à plurali discerpere: atq; iccirco seueriores Aeoles neq; recipere, neq; in Latinos transmiserunt. & nugacitas illa Ionum in multis temporibus uerborū personas aliquot non potuit eruere in eo numero: in nominibus autem pauculos casus expressere. His autem, quæ diximus, infelicissime grammatici obstrepunt: egressi enim è septis suis non possunt quin ineptiant. Singularis, inquiunt, numerus uerissimus numerus est, propterea quod repetitus facit numeros, inq; eum ipsi resoluuntur. Principio, hoc est disputatum in diuina philosophia, Vnitatem non esse numerum, sicut neq; punctum quantitatem: neutrumq; esse in prædicamento quantitatis, nisi tanquam principia. Multis autem argumentis deijciuntur de statu suo. Si enim numerus est quantitas discreta, id est quantitates diuisæ per superficies, & coniunctæ per comprehensionem, imò uero ipsa quantitatum ratio comprehensarum: non erit Vnitas numerus, non enim diuidi potest: idem enim est diuisum, & discretum: sicut idem concretum & indiuisum. Sumptis quoq; eorum principijs, directio aduersus eos colligamus. Numerus, inquiunt, singularis rectè dicitur: quia geminatus, aut mul-

tiplicatus cæteros omnes creat. Ergo numerus non est : hac enim ratione punctum esset linea, linea superficies, superficies corpus. præterea Binarius, Ternarius, Quaternarius, nõ esset unusquisq; numerus seorsum : sed Binarius, duo numeri : Ternarius, tres : non esset igitur quantitas, sed quantitates : numerus enim quantitas est, ergo numeri quantitates. Nihil uerò mirum hoc errasse, qui eum male iam definiuerāt, Numerus est dictionis forma, quæ discretionem quantitatis facere potest. Principio male assignarunt dictioni : neq; enim competit dictioni, ut dictio est : omnibus enim competeret dictionibus : hoc autem est falsum. Deinde formam dixere, cum tamen numerus sit accidens. Et male dixere, discretionẽ quantitatis facere : sed potius discretæ quantitatis modum, aut differentiam notare. neque excluduntur Aduerbia illorum definitione : Nam Bis, Ter, formam habent dictionis, qua distingui potest quantitas. Proprium autem est Singularis, finitum esse : id est, certum : quia scimus quantum sit hominum, cum dicimus, Homo. At pluralis infinitus est, nõ quod sine careat, nihil enim in natura infinitum : sed quia sit incertus. Si enim dicas, Homines : quot sint, nescias : itaq; additur aliquid præscribens, ut Decem, uiginti. Accidit autem interdum, ut eadem uoce diuersus numerus intelligatur : quemadmodum est in secundo casu singulari secundæ inflexionis, & in primo plurali eiusdem : in neutris pluralibus tribus, ac singulari foeminino : ut, S A C R A. In quibus autẽ eueniat, in capite de casu dictum est. Secutus autem est numerus grammaticorum, sui ipsius naturam in rebus ipsis. par enim & dispar, ut diximus, non simul adsunt eidem numero : sic neque pluralis, & singularis : sed satis est alterutrum uni uoci inesse. Ac quemadmodum numerus quiuis addita unitate acquirit rationem pluris, ita aut numero syllabarum, aut temporum, plurales numeri nostri maxima ex parte, singulares superarunt : POËTA, POËTAE : DOMINVS, DOMINI : PATER, PATRES : CORNV, CORNVA : pauca enim aliter inuenias. Sed & in alijs casibus fere

ferè idem inuenies. Quare cùm idem numerus nō possit esse unus, & plures, & idem nomen utrunq; significare queat, ut AMOR, AMORES, consultum est huic rei, ut per syllabarum aut temporum appositionem, idem nomen esset seipso maius, & aliquo modo à seipso diuersum. Hoc autem, ut diximus, maxima in parte nominum est, non in omnibus. Sermo enim temere inter agrestia ingenia primùm ortus refragatur aliquando legibus doctiorum. Igitur quædam sunt nomina eiusmodi, ut numerum utrumque obtineant, qualia diximus: nonnulla semper singularia: quædam semper pluralia: & in his quædam pro numeri natura numerum reddentia: quædam non: sed alia singulari numero plura significantia: alia plurali numero, singula. Semper igitur singularia, aut semper pluralia ut essent, effecit aut natura, aut usus. Natura sunt singularia, quæ certa sunt indiuidua, ut Sol, Cæsar. Item pluralia, quæ multa sunt, ut sunt hoc, quod esse dicuntur, ut Gemini, Pisces. Dico autem, Et sunt hoc, quod esse dicuntur: propterea quod collectio illa plurium singularium maxima ex parte pendet ab intellectu: usus autem tyrannide extortum est, ut quædam sine ratione essent singularia, ut fumus: nam quare non dicam duos fumos? & duos sanguines? Hæc igitur sine ratione. Quin etiam contra rationem: etenim Puluerem, & Arenam dicimus, totum illum cumulum, cùm tamē ipsarum partium minutarum potius esse debuisset. Pluralia autem quare dicas unum diem, Saturnalia, Floralia, ratio subest. Comprehendit enim & ludos, & ioca, & mercatus, & comestationes, & alia. At Ceruices quare dicebant, cùm Collum quoq; dicerent: aut quare Colla, unius tantum hominis? Emendat tamen sese aliquando publicus usus tollendo quod statuerat, probatorum autoritate: quibus aliter placuit postea dicere: ut Ceruicem primus Hortensius pronunciauit: item Farra, & Mella, & Vina alij: & quibus placuit idem nomen proprium diuersis imponere: ut, mihi, & Iulio Cæsari Dictatori. Eadem quoque autoritate coacti sumus uerum singularem in plures diuidere. Vna

Gallia est, singulis utrinque montibus, totidem maris limitibus, & fluuio Reno præscripta. quare igitur in tres, quatuorue Gallias diuisimus? cum una Græcia, una Italia diceretur. Ac sanè commodius Italia in plures potuit distinguī: nam uetus Aufonia, quæ & Oenotria, & Italia nominata fuit, ne Tiberim quidem attingebat. Postea Romani ne Barbari essent, uī extorsere, ut ad Rubiconem usque fines extenderentur. Octauius rerum potitus, etiam nominum dominus esse potuit: atque etiam, si Dñs placet, ad Varum usq; propagauit: ut Alpes ipsas quoque, quas natura fixerat communes, à barbarie uindictas Latino nomini attribueret. Sanè uerò, qui Nicæam in Italiam transtulit, potuit Italiam ipsam, ad sociam & participem uel nominis, uel gloriæ Romanæ Massiliam prorogare. Sed de his aliàs. Est & illud contemplandum: Nihil referre, unum pluraue sint: an unum pluraue putemus. Ita cum ex diuisione prouinciarū ac præfecturis, Transpadanam, Cispadanam, Cisalpinam, Transalpinam, Belgicam, Celticam, Aquitanicam dixere, propterea quod ita esse arbitrabantur: sic philosophorum quidam cum plures Mundos, Soles, Lunas intellexere: quod à nobis numero singulari prolatum fuerat, ab illis non est uitiosius in uerbis quàm in rebus multiplicatum. Itaque Ioues etiam dicimus, & Veneres, & Cupidines. Itaque scribunt, Orbem terræ: &, Orbem terrarum. Nam Terra nomen proprium est in singulari unius elementi, quæ Elementum est, atque idē semper in sui similes partes diuiditur. Cum autē in plurali ponitur, est idem nomen literis, & materia, sed non substantia. Neque enim ex proprio fit appellatiuum, ut dixeret: sed aliud est re, licet uoce cōueniat. Sicut in Calibus & Numeris idem quoque euenit: Nam, sacra generis fœminini, numeri singularis, non est eadem uox cum pluralibus neutris: accidit enim, ut ipsdem scribatur elementis. Terræ autem diuisionem auspicati sunt à familiaribus occupationibus, & ius ipsam iniuriā appellarunt: neq; enim melius Terra debuit aliq atque aliq attribui, quàm aer. Itaq; natura uindicat

dicat sese, & mortuos Tyrannos non maiore tegit tumulto, quam unum ex oppressis, sese omnibus æqualem ostendens matrem. Quæ uerò singulari numero plura significant, naturam ipsam in euentibus rerum sunt imitata: quippe unus cumulus, unus aceruus dicitur: at id unum, plura sunt: ita Populus, Turba, non sine ratione simplici numero, multiplicem significatum comprehendere. Nam Thebæ, & alia eiusmodi, secuta sunt conuentum libertatemque ciuium: quorum omnium nomine, non unius gererentur res: alibi enim apertius hoc declaratur: ut in Commentarijs Cæsaris, Heluetij, Menapij, Aruerni. Multitudo enim in populis, non moenia in urbibus explicantur. Harum autem urbium numerus cum singulari flexu profertur, ut apud Statium, Theba, sequitur unionem ipsam in significando. Quæ igitur pertinent ad numerorum naturam, affectus, usumque, hæc sunt.

C A P. L X X I X.

De Genere.

Naturalia quosdam habent affectus propter se: ut, mouentur animalia, quia sentiunt: ergo ut euent noxia, & ut commoda consequantur, mouendi facultate prædita fuere. Alios affectus habent propter alia, non propter se: ut excrementa, sunt, ut cuius sunt, ipsis exonerentur, neque enim alii qui pili quibusdam in partibus hominis ullum propter se finem habent: nulli enim usui sunt: sed ut fumosis exhalationibus illis uacet intus ibi corpus. Est & alius modus, ut generatio, affectus enim animalis est non propter ipsum, sed propter speciem. Nisi enim indiuidua certa producerent sibi simile, interiret species ipsis deficientibus. Quare generandi facultas eis data est: atque alijs quidem alio modo: perfectis autem, per sexum: in quibus mas, & foemina distinguerentur. His de causis, quæ uoces sexus essent notæ, qua ratione id iudicarent, eam rationem Genus appellarunt, à potestate earum rerum, quæ significarentur. Sexus enim est alterutra potestas generandi. Neque recte antiqui dictioni attribuerent: Trinum

re : Trîum enim tantum partium est, non autem Dictionis. Sed ipsi falsi sunt, cum non esset nomen positum ei generi, quod peculiariter has tres solas partes capit. Alij addiderunt sic, Dictionis declinabilis : sed falso : neque enim Verbi est. Est igitur illius subalterni : sic enim media uocant : generis affectus terminatione sexum notans. Sita enim est in fine uocis, ut Cæsar, Musa. Neque uerò impedimento est, quod etiam masculina terminatio cum foemina cōcurrat: ut Muræna, Aurata, quæ sunt cognomina uirorum. Hoc enim accidit à cognominibus animalibus : sic Sylla, à prudentia, quasi Sibylla : & alia, quorum ratio fuit hæc secuta. Neque Barbara obsunt, Iugurtha, Iuba : illis enim ea fuerit terminatio ad hoc officium, ut nostra nobis. Quod siqua est utriq; sexui communis, non destruitur iccirco definitio: ut, Legens, & Felix : intelligis enim utrunque genus includi: quod non facies in LECTVS, LECTA : aliter enim terminantur. Iccirco sapienter diximus, Notans, non autem distinguens: nō enim semper distinguit, ob uerborum scilicet penuriam: sunt enim res plures, quàm uocabula. Cætera autem, genera aut non sunt, aut hæc sunt. Ac de Neutro quidem diximus: nomen enim hoc, Neutrum, negat ipsum esse genus. Cum enim dicis, Neutrum genus est, significas ipsum esse, quia non est. Sicut ἀνάνυμια quædam herbæ dictæ sunt: quæ quia nomen non haberent, nomen inuenere. Est autem Neutrum duplex : unum, quod utrunq; simul reijcit genus : ut, SCAMNVM, neque enim aut mas, aut foemina est. Alterum, quod neque reijcit, neq; statuit: ut, Mancipium. Ad didere autem, quod Incertum uocarent: ut, Dies: sed hoc ab ipsa re, neutrum quoque est. Sexus enim non nisi in animalibus, aut in ijs, quæ animalis naturam imitantur, ut arbores. Sed ab usu hoc factum est, qui nunc masculinum sexum, nunc foemininum attribuisse, hoc itaq; nonnulli etiam Dubium appellarunt. At illud ferendum non fuit, cum animalia quædam suis generibus non notarent : hanc negligentiam Græci uocarunt genus ἐπίνονον, pessimè : nam νοινόν, id quod

quod Duo comprehenderet genera nominabant. hoc autem Alterutrum tantum cum recipiat, non potuit habere præpositionem *ἐν*: addit enim quantitatem mathematicis. ut *ἐνί τριτον*. Nostri melius promiscuum, quod differret à comuni: quoniam commune idem æquè caperet utrumque sexum, & esset uox generica aut specialis capiens indiuidua: ut homo, cui aliquando foemininum, aliquando masculinum apponeres adiectiuum. ut homo bonus, homo bona. At Promiscuo non item: sed alterutro sub sexu captae uoci, utrumque sexum assignares: ut passer albus, etiam de foemella. Is autem defectus cum in usum furtim irrepsisset, timiditate quadam fatus est. Nam ut Mulus, Mula, Ceruus, Cerua, quare non Aquilus, Aquila, & cum haberes *δυν*, *δυνis*, quare obrem non dixisti, Thunnus, Thunna. Nam quæ admittunt communes terminationes, ausim ego communi quoque genere insignire: ut hic & hæc ouis potius dicatur, quam aut hæc, aut hic uel hæc, ut etiam ueteres pronunciabant. Atque illi quidem, cum Taurum rectè dicerent, etiam ad conuicium

T A V R A M, commenti sunt. Quare igitur uoluptatis diuerticula quæsiuere: necessitati autem non inseruiere: uerum nulla ars repente perfecta extitit. Ille uero in multis uocibus,

sic in uocum terminatione fatalis defectus fuit, cum tria genera unica unius uocis terminatione comprehensa sunt: ut, F E L I X: una enim uox est, materiam si species: at si formam introspectes, tres sunt una facie. Illud quoque ex antiquis est cautius accipiendum: Nam cum discrimen generum statuunt, per notam Pronominis, à posteriori accipiunt cognitionem: neque enim Cæsar, est generis masculini, quia ei præponitur hic: sed cognoscitur ita esse, quia ita præponitur: præponitur autem, quia est. Hæc de re ipsa, eorum autem uoces etiam sunt declarandæ. Nam M A S, Osca dictio fuit concisa, à Mamerte: Mamers enim, & Maiors, & M A R S, fortem apud illos significarunt: non quod magna uorteret, ut aiunt: neque enim Latinae uoces fuere. Foemina autem à foetu: foetus autem *παρὰ τὸ φοῦτα*: nam hoc

uerbo ueteres rem Veneream significarant pudenter : sicut Latini, Coire: quid enim purius, quàm comitem esse: item consuetudo: sic Græci *συνεῖναι*, & *συνγινῆσαι*, & alia multa, quæ in libris historiarum diligenter annotauimus. Disputarunt autem Grammatici Masculina genera, an Masculina dicenda essent: & Festus in XI. Masculina mauult, quoniam Græci quoque *ἀρσενικά* ἢ *θηνικά*, non autem *ἄρσενα*, & *θῆλυα*. Idem Festus in primo, Fœmininum dicit Genus, non Fœmininum. Recentiores delicati malunt dicere, Genus neutrius, quàm neutri. sed antiqui sic inflexere Vter, utri, utro: sicut, Vnus, uni, uno, unum, une: ut est apud Catullum. & Terentius, Mihi solæ. Et ut nomen generis differat à cōmuni illa uoce negatiua, prudenter, qua potuit, effectum est. Proprium autem Genus esse, pati mutationem, satis patet ex genere incerto, ut etiam Armentas, dixerit Ennius, quæ nos Armenta. Sed de his in historia originum satis dictum est.

CAP. LXXX.

Casus.

Nunc eo ordine, quem præcepimus, de Casibus agendum est, operoso sanè negotio. Casus igitur, per ueterum definitionem, quid sit, non satis cognosci potest: quippe, & Nomen per Casum, & Casum per nomen cū definiant, neque hæc inter se sint relatiua, circularis erit cognitio: sic enim uocant philosophi, cū ignotum per æquè ignotum explicatur. Nam si nomen est declinabile per casum: Quæro, quid sit casus. Est declinatio (aiunt) nominis. quare per hæc nihil notum mihi sit. Sed addidere, Vel aliarum casuum dictionum, quæ maxime fit in fine. At uerò Casus non est declinatio: Declinatio enim duo significat: Actum illum inflectendi primo suo significato: motum enim notant eiusmodi uerbalia, ut ambulatio. Id non est casus: non erit igitur hoc modo declinatio. secundo, significat caput quoddam, ad quod reducuntur eiusdem flexionis nomina: ut primam, secundam

secundam, & alias dicimus: ne sic quidem erit casus, declinationis. Casus enim ipsi ad ea capita reducuntur. Quod autem ad aliquid reducitur, non est cum eo idem. Reducere enim notat motum: at omnis motus statuit priuationem: igitur si idem essent, idem careret seipso. Voluit igitur intelligere declinationem ipsam mutationem terminationis: sed Casus non est illa mutatio, sed hoc ipsum quod iam mutatum est: Casus enim Vocatiui est, B O N E, quod iam est mutatum à B O N V S, non nunc mutatur. Itaque uox hæc, C A S V S, est præteriti temporis, declinatio præsentis. Præterea Species est declinatio nominis, hoc modo per terminationem: ut à Iustitia Iustus: hæc enim est definitio Denominatiuorum. Quid, quod illa uerba, Quæ maximè fit in fine: perturbant, non declarant. Nam uox hæc, Maximè, accipitur pro eo, quod est potissimum. At potissimum remittit interdum amplitudinem significati: ut cum dico, Potissimū hyeme pluit: significo nō semper æquè pluere: quare ostendunt ea uerba, euenire aliquando, ut Casus non fiant in fine uocum, sed alibi quoque. Quod si eò confugiant, ut dicant, Maxime, idem esse quod, Semper: adderent potius uocem manifestam, Semper. Verum ne id quidem faciunt docti: Definitiones enim ita sunt natura comparatæ, ut hoc aduerbio ne egeant. In ipsis enim signa uniuersalia, tum numerorum, tum temporum necessariò, & semper intelliguntur. Idem enim dicas, Homo est animal: &, Omnis homo est semper animal. Cum enim à substantia constent definitiones, ipsaq; abesse nequeat: & de omnibus, & semper dicentur: erit igitur casus terminationis effectus diuersus à prima impositione: est enim idem nomen alterius, atque alterius casus, quia alia atque alia terminatione mutatus est. Is autem affectus est in prædicamento Qualitatis, in capite de figura. Intelligo figuram mathematicam, non autem istam falsam de qua mox. Est enim Figura terminus quantitatis: igitur hæc uox P O Ë T A, quantitate certa, & figura est: A, enim uocali clauditur. At uox hæc P O Ë T A R V M, alia quantitas

alia figura terminatur. Est autem affectus is Nominum primo, & uero: Pronominum autem, quatenus illorum uiscarij sunt: Participiorum, ut in ipsis Nominum natura inest. Sicut ego sum calidus, quia ignis calidus est, qui in me est: ita proprium accidens alicuius, potest esse hoc modo commune: quoniam substantia illa, cuius est proprium, est substantia imperfecta, & comparata ad ulteriorem finem, quam suum: cuiusmodi sunt elementa, quae non sunt propter se, sicut neque materia prima. Illud in memoria habendum est: Siquae uoces casu distinguuntur, quae tamen non sunt mutatae, ut M V S A, in Recto, & Vocatiuo, hoc defectu materiae, non formae euenire: Quae fuit ratio, ut etiam aequiuoca nomina orta sint. Dico autem diuersam à prima impositionem: inuentores enim nomen indidisse Recto patet ex usu loquentium, qui praesentis temporis primam personam, *θεῖα*, appellant, & Rectum ipsum *θεῖον* nominis.

Casus essentia haec est: igitur de numero eorum, de quibus appellationibus nunc agendum. Cadere dicimus moueri deorsum naturaliter: intelligo naturaliter, secundum graue. Nam alia, quae ingressu, aut uolatu, aut alio quouis modo deorsum mouentur, non feruntur naturali motu grauitatis, sed uoluntario: quo motu etiam sursum subeunt. At naturalis motus ad unum tantum fit. Quare palus erectus, aut columna cum ruit, cadere dicitur: non quia tota deorsum feratur, sed quia plurima eius pars. Translatum est deinde, ut quoties aliter quid aut esset, aut eueniret, quam aut prius erat, aut sperabatur, uerbum hoc usurparemus: ut, Cadere causa, in qua erat: Cadere spe: Excidere memoria. Corporis enim solius interest naturaliter moueri: sed ad res corpore carentes translatum fuit. Huius uerbi origo tota Graeca est à praeterito medio *ἔκχεναι*. quo sono integro praesentis etiam nunc Vascones pronunciant. Cum igitur apud Homerum dicantur uerba excidere ab ore, à mente quoque cadant necesse est. Quare cum à cadendo Casus sit, passiuua forma, ut Occasus Sol, quemadmodum supra diximus, qui iam occidisset, in X I I. tabulis

tabulis legebatur : Casus appellatione etiam Rectum ipsum afficere aucti sunt, quia à mente caderet imponentis. Sed cum nos de affectu nominum scribamus, non erit ea recta sententia: reliquæ enim quoque partes Casus dicrentur : igitur non esset nominum affectus ex mutatione finali, sed sine mutatione cuiusvis uocis: ut H E V : ut appareat, quam negligenter sibiipsis isti aduersentur. Sed ferendi eo erant, quod uera dicerent, quanquam non secundum ea, quæ proponerentur. At contra, qui ita sentiunt, Casus omnes esse Rectos, quia à generali cadunt nomine : sanè ineptiunt. nam quid est hoc, quod generale nomen appellât? N O M E N ipsum? At quis dicat, C A E S A R E M à nomine cecidisse, in quo nunquam fuit : quis S P V T V M? cuius ne unam quidem habet syllabam. Materia igitur huius, ab illius non cecidit. Quod si hoc ab illo contemplantur, quia illius species sit, sanè non cecidit: quis enim dicat speciem à genere cadere? in quo est ut pars comprehensa prædicatione: & in qua illud est ut pars constituens essentialis, ut omittam tempora uerborum futura casus, quoniam à uerbo generali cecidissent. Ergo alij subtilissimè dixere, Rectum esse Casum, quoniam ipse est qui cadit, cum definit esse Rectus, & fit Casus. Si enim Rectus est, qui declinatur, qui flectitur, nempe erit Casus. Itaque Aptota uocata nomina, in quibus rectus non caderet. Verum ne hi quidem sunt audiendi : Nam quæro, Rectus antè quàm cadat, Casus ne sit? si est casus ante quàm cadat, ergo sine causa, id est, sine mutatione & flexione erunt obliqui casus. Sin hi casus sunt, ille non fuit: mutatum enim non est idem. Quidam ubi defecti sunt his rationibus, ad alia commenta confugere: eundem esse posse & Rectum & Casum : quia stylus è manu postquàm cecidit, rectus adhuc est. Hic fallacia est Recti & Erecti: ideo duplex fuit uox, ῥηδῆαι, & ὀρθῆαι. interpretamur primam uocem rectam, alteram erectam. Rectæ ratio est à partibus, ne extremorum tenorem egrediantur : nam qui sic definiunt, Breuissima extensio, per proprium, non per essentiam definiuere. Erectæ autem ratio est à situ, & relatione

uniuersitatis: cuius scilicet partes extremæ non egrediuntur lineam mundi perpendicularem. Ita etiam curuus stilus poterit erectus esse, & stilus rectus, iacens: opponitur enim Recto Obliquum, Erecto autem Iacens. Idcirco dicimus in definitione Erecti, cuius extremæ partes non exeunt lineam mundi perpendicularem. quoniam etiam curua erecta esse possunt. Verè autem Erectum sic intelligas: nam Nutans licet non sit Iacens, non tamè uerè Erectus est: sed est, ut aiunt, in fieri: definitiones autem rerum sunt perfectarum. Hinc Nominatiuum uocabimus ὀρθῶν Rectum, quia breuissima nominis extensio est: ut linea recta: idcirco ὀρθὴν apud Græcos significat statim. ἐγκλῖν autem, quia stat: neque dum flexa est: erectum dicas, si lubet. Cæteras autem partes inflexi nominis, à Recto quidem Obliquas, ab Erecto autem casus. Sed rectius fiat, ut obliquorum nomen omittas: nullo enim modo potest competere ratio curuitatis. Casum autem appelles illam terminatā mutationem, exemplo Aristotelis, τῆς τῆς ὁσῆς διαφύγειν τὰ πρόνυμα τῶν πρῶτονων.

CAP. LXXXI.

Enumerantur Casus: explicatur usus: recipiuntur Nomina.

CAsus, uoce largius cum recto quoque communicata, uideamus quot sint, & qui, & quare non plures, quàm à ueteribus traditi sunt, neque pauciores. In omni actione est id quod agit, id quod fit, id quod factum recipit, priuatio, & finis cuius causā sit. Quinque casus fuere necessarij: Agens, Rectus: quod fit, Secundus: cui fit, id est finis, Tertius: quod recipit, Quartus: priuatio, Sextus. Agit enim faber, facit formam freni in ferro, facit Cæsari, recipit formam ferrum, quod carebat ea. Ita cōstitues orationem, Faber cudit ferrum Cæsari ex catena. Interrogas igitur, Quid facit ferro? Formā freni: ex catena. in catena enim non erat. Ac quanquam uidetur forma illa esse finis: imposita enim forma, cessat artifex: tamen non est finis ultimus: est enim finis operæ, id est, actionis, non autem operis. fit enim propter equum Cæsaris.

Sic & super Quarti natura poterat dubitari: uidetur enim formam non materiam significare, cum dicimus, Aedifico domum. At rudibus philosophiae hoc ueniat in mentem: Domus enim & materiam dicit & formam: Vocabulum igitur hoc facit, non autem Casus. Cuius rei signum est, dicam, Cedo lapides: hic nihil est, praeter materiam: Cessura autem forma est, puta Iouis, aut Caesaris. Ita in domo, si formam à materia intellectione distinguas, sic dicas, Lapides cuius sunt? Domus: à forma enim hoc habent, ut ne sint Pontis, aut alterius rei. Mutantur autem locutionibus Casuum rationes: aliter enim accipias in passivis: sed simplex inuentio rerum talis ab ipsis principiis fuit. Quoniam uero sermo institutus est, ut dicebamus, quo cum altero sententiam nostram communicaremus: ideo Quintus casus inuentus est, cuius officium uocandi esset. Sapientius autem à nobis fit, quam sit factum ab antiquis: cum ordinis nomen indimus casibus, Primum, Secundum, Tertium, non autem officiorum. Nam cum in uarios usus fusi essent, non solum diuersa nomina, sed etiam superuacanea sunt sortiti. Quid enim Vxorium casum dixerunt Secundum? modestius alij Patrium, prudentius Possessorium. Nam Hectoris Andromache, non est Vxorius, sed Maritalis: sicut apud Valerium, Terentia Ciceronis. Ita cum dicis Caesar Syluij pater, Filialis sit, si sit Patrius ibi, Syluius Caesaris. Sic enim Cicero: Cato, huius pater, qui Vtriusque se interfecit. Qua ratione etiam Genitium nominarunt. Quid? non ne erit etiam Carpentarius, cum dicam, Carpentum opus Epei? Sed grammaticis nullus finis ineptiendi. Datium non inepte dixere, Acquisitiuum melius: nam quod contraria natura inuenitur: ut, Aufero tibi librum: hic etiam acquisitionem intelligamus: nam recipit ablationem. Accusatiuum pessime Latini, Graeci mitius, *ἀναλωτικόν*, ut caussa sit, non accusatio. nam sic oportet dicas Sextum casum, Defensorium: nam quemadmodum est, Contra Vatiniū: sic erit, Pro Vatiniō. Sed & ridiculum sanè: etenim ut est, Accuso Clodium: sic, Defendo Clodium: potior autem defensio esse

esse debet. Saluatorium etiam Vocativum, non malè: sed hoc generalius: etiam salutans, uocas: neque enim Vocare primo significatu fuit, arcessere, aut ciere: sed, uocem edere: postea fuit, nominare. Sic Clamare, uocem contentam edere, postea appellare: ut apud Plautum transitivè, non absolutè, Clamare hominem, ~~etiam~~. Ablativi quoque nomen non semper seruit, sed etiam dat: A Cæsare datur regnum Antonio: nisi dicas, auferri ab eo quod dat, id quod datur, & rectè. Septimus autem à Sexto non magis distat, quàm Genitiuus à seipso, cum aliud quàm gignere, & Dativus aliud quàm dare significat. Is autem casus Septimus, ut uoluere, ut nos Sextus, habuit rationem instrumenti: nam hoc quoque inter causas numeratum est. Ac Platonici quidem, inter quos etiam Galenus fuit, instrumentariam causam ab alijs distinctam posuere: at Peripatetici (ut omnia) sapientius, ad genus causæ efficientis: est enim Malleus efficiens Annuli: neque ipse sine Aurifice, neque sine ipso Aurifex: sed ita, ut si Malleo non agat, agat alia re, quæ illius loco sit. Adeo ut Aristoteles etiam ipsam motionem inter efficientes numerarit. Igitur in recto non potuit esse, propterea quod simplex est. In sexto casu fuit, quomodo est efficiens in passiva locutione: ut idem sit, A Cæsare, & à Lancea uulnus factum est: utrumque enim est agens. Itaque & à Lancea, & Lancea: quare cum neque Cæsar sine Lancea, neque Lancea sine Cæsare uulnus possit facere, & tamen Cæsar multo potior sit, quippe agens à seipso, tenuit priscus usus, ut prepositio hæc C V M, adderetur: sicut, Theus cum Hercule. Verum quia non erat societas equalis, sed uerus motus actiuus in agente, motus passiuus in instrumento, sustulerunt præpositionem, qua uerus comitatus in alijs indicaretur. Ratio igitur, & usus sequens rationem priscus ad hunc modum fuit. Nunc uero cum grammatici negant inueniri dictum à doctis cum præpositione, falluntur. Nam in quarto Fastorum, in antiquis exemplaribus Florentinis scriptum fuit:

Hæc modò uerrebatur raro cum pectine terram.

Verum ita in codicibus doctissimi viri Gryphij emendatum inuenimus:

Hæc modo uerrebatur stantem tibiae uillam.

Nec displicuit festiuitas priscae uocis, futuraeque casae tenuioris. Sed is loquendi modus fuit peculiaris illi poetae: cum alibi, tum in primo Transformationum,

-Concussit terque, quaterque

Caesariem: cum qua terram, mare, sidera mouit.

Plinius quoque in libro I X. de mollibus loquens piscibus, sic scripsit: Cateri cirri, cum quibus uenantur.

Proprium autem est Sexti, & Secundi mutuo subire sedes quaedam. Quaedam enim uerba aequè ipsos respiciunt, ut Egeo, & eiusmodi: sed & alio usu loquendi: ut, Imperator mira fortunae: & Mira fortuna. Vbi si multa iungantur cola, idem casus ferè repetitur: Bonae indolis, summæ spei, raræ fidei. Plinius uariauit lib. V I I. Chormandorum gentem syluestrem, sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus. Alius dixisset, Stridore horrendo: ubi etiam uocem à stridore oris male separauit. Sed & Cicero eodem modo elegantiam condidit uarietate: Lentulum nostrum, eximia spe, summæ uirtutis adolescentem. Vbi semper inuenies adiectiuum: nam exemplum ex inuectiua in Sallustium falsò adducunt, sic, Quos protulit Scipiones, & Metellos, ante fuerint opinionis. legunt enim docti, Tantæ, & rectè.

Rectius autem, & Quintus apud Atticos idem fuit: quos etiam poeta imitatus est:

Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.

& in plerisque uocibus tam Nominum, quàm Pronominum, atque etiam Participiorum adhuc ita est. Idcirco in oratione utrumque simul iunctum inuenimus: ut apud Plinium in V I I. Salue omnium primus, parens patriæ appellate. Nam ea uerba, Primus, & Appellate, simul coeunt in constructione. Illud autem ex Virgilio,

Nate, meae uires, mea magna potentia solus,

Nate patris summi, qui tela Typhoea temnis:

duobus modis aptari potest, ut eximatur ex eo modo dicendi : primò, ut solus sit magna potentia : secundò, qui solus temnis tela.

CAP. LXXXII.

www.librocasum.org Casum ordo, quare talis sit.

EX his patet ordo : Nam efficiēs, cū sit omnium primum, Rectum habuit : & quia primam habuit posituram. Secundum locum forma occupauit : est enim statim in animo efficientis, ut materiæ eam imponat : quippe, uti dicebamus, operæ finis est. Proximam huic sedem uindicauit is, qui ultimum finem significauit. Reliqui erant duo : alter materialis, quem Accusatiuum dicebant : alter, qui signaret priuationem : iccirco merito huic illum præposuere. Vocatiuus autem postremo loco fuerat collocandus : uerum Sextus cū totus Latinus sit, atq; ab ipsis, cæteris additus, omnium ultimus fuit. Neque enim uerum est, quod aiunt, *ἐκτελες*, *σέδες*, Sextum fuisse Græcis : non enim flebitur : sed est, sicut apud nos, cœlitus. Itaq; etiam alios sic inuenias, *ἔρανόνδε*, *ἔρανόδε*, quare etiam plures casus sint. cæterum aduerbia loci sunt, ut *ὅρασε*. Quid quod illa addita terminatio non semper distinguit. nam etiam præpositio addita est, *ἔρανόδε πρό*. sicut & *ὅδε*, quæ particula omnibus additur casibus, neq; ipsos uariat : & omnibus numeris : id quod ab Urbano diligentissimè ex Homericis obseruationibus collectum est.

CAP. LXXXIII.

De his, quæ unico casu constant, & pluribus. & an Aprotæ inueniantur.

Quemadmodum igitur interdum uidemus nomen quoddam, uerbum uel uoce conuenire : ut, face : neq; tamen eadem est natura : ita quanquam quidam casus eiusdem uocis, limitibus huiusmodi contineantur, nihil tamen impedit, quin sui quæq; uox Casus naturam usumq; seruet. Sunt enim quædam nomina per omnes Casus uariata, quæ iccirco Senaria dicta

dicta sunt, ut Solus. Quædam per quinque, ut Pater: quæ, Quinaria. Quaternaria: ut, Puer. Ternaria: ut, Turris. Simplicia, quæ unum tenorem semper obtinent: ut, Frugi. Binaria autem, siue Bipartita quidam fecere, adduntque exemplum à Genu: propterea quod in Secundo, & Tertio, & Sexto producat, in Recto, Quarto, Quinto corripit ultimam syllabam. Apud poetas tamen eam semper productam inuenias:

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.

est Genu, Quarti casus, sicut & Sinus fluentes. Neque necesse est inueniri defectus hos in omnibus numeris: ut quoniam sint, Singularia, & Ternaria, & deinceps, etiam Binaria statuantur. casu namque, non consultò hæc euenire: quin etiam si consultò factum esset, ad id non cogerentur. sicut in natura animalium, sunt Bipedes, sunt Quadrupedes, Sexpedes, Octopedes, Tripedes autem non sunt. neque in arte. nam culinarii Tripodes sunt: quadrupedes ut essent, non placuit.

Antiqui igitur sic minutatim collegere. Senaria Modum habent unicum, ut Solus. Quinaria duos, Rectum eundem cum uocatiuo: ut, Mater. is primus modus est: Alter, cum idem est Tertius cum Sexto: ut, Marcus. Quaternaria sex: Primus, Genitiuum cum Datiuo, & Vocatiuum cum Ablatiuo: ut, Aeneas. Secundus, Nominatiuum cum Vocatiuo, Datiuum cum Ablatiuo: ut, Aper. Tertius, Genitiuum cum Vocatiuo, & Datiuum cum Ablatiuo: ut, Iulius: Genitiuum enim unico i, scribebant. Quartus, Nominatiuum cum Vocatiuo, & Genitiuum cum Datiuo: ut, Dies. Quintus, Nominatiuum cum Genitiuo, & Vocatiuo. Sextus, Nominatiuum cum Accusatiuo, & Vocatiuo: ut, neutra, Sidus, Scamnum.

Ternaria quoque sex fiunt modis: Primus, Nominatiuum cum Genitiuo, & Vocatiuo: Datiuum cum Ablatiuo: ut, Turris. Secundus, in ijs, quæ sunt sicut PORTVS. ubi antiqui Datiuum eodem sono, quo ablatiuum proferebant. Tertius in ijs, quæ sunt sicut POËTA: nihil enim habent præterea, nisi POËTAM, & POËTAB. Quartus in ijs, quæ sunt sicut THISBE: in quibus idem est Nominati-

uus, Genitiuus, Datiuus, Vocatiuus, Ablatiuus. Quintus, in Græcis foemininis in o, antiquorū more. Sappho, Sapphonis, Sapphoni. Sextus, ut in neutris Secundæ, scamnum.

C A P. LXXXIIII.

Veterum dicta examinat diligentius.

HAs minutias omittere aliquādo in animo fuit: sed nequid desideretur, apposuius: simul ut ueterum errores castigaremus. Primum, singulares tantum casus sunt profecuti: at enim uero plurales aliter sonant: ideo tota hæc uia non solum inutilis, sed etiam falsa. Præterea capita quoque ipsa non omnia uera sunt, inter quæ illa emendes: nam Ternariorum secundus modus idem est cum primo: nam in Portu, & Turri, idem sunt casuum modi, si literas species, Nominatiuus, Genitiuus, Vocatiuus, unus: Datiuus, ut prisci, P O R T V, & Ablatiuus unus. & Tertius, accusatiuus. At enim uero differt Genitiuus, Portus, à nominatiuo suo syllabæ finalis productione. Itaque ad maiorem numerum referenda hæc erunt: ipsi enim Binaria agnoscebant, ex eiusdem uocalis diuersa quantitate. Quare Tertius quoque modus Ternariorum reijciatur in Quaternaria: nam D E A, aliter sonat in Nominatiuo, aliter in Ablatiuo. Quartus uero etiam ridiculus est. Quis enim dicat in T H I S B E, eundem esse uel Genitiuum, uel Datiuum cum Recto: quem ab eo diphthongus longe diuidit: ut suspicari libeat, iam Diomedis tempore desitas esse diphthongorum pronuntiationes. Quintus quoque modus explodendus est: Nam si ueteres sequimur, ut Sapphonis, & Sapphoni dicamus: etiam Sapphonem, etiam Sapphone, addeamus. integrum enim declinabant. Sin cultioribus sæculis obsequamur, in aliam mox formam erunt redigenda.

Hæc igitur omnes sibi habent casus, eorum enim usus omnibus præstò est: at casuum formam desiderant: uerum inueniuntur nomina multis defecta casibus. quædam etiam omnibus, præter unum: ut, S P O N T E. is enim Sextus casus cum sit, sui usum cum aliorum nullo communicat: quare hæc Græci recte

rectè *Μονόπτωτα* dixere. alia uerò quibus duo tantum reli-
cti essent, Diptota: ut, Iuppiter, rectum tantum & uocatiuum
habet, reiectis antiquorum, Iuppitris, Iuppitrem. alia, Tri-
ptota: ut, Iouis, Ioui, Iouem. reiecto Rectio antiquorum,
eo uersu, www.libtool.com.cn

Quem Iouis ipse tremi. In quo Apuleius secutus est
uetus carmen, quod recitatur à Martiano,

Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Et Tetraptota, & Pentaptota, à numero quoque dicas, si in-
uenias: ut pronomen Ego, caret enim Vocatiuo. Hexa-
ptota autem etiam *πενταπτωτα* nominauimus, quoniam
omnes casus complecterentur.

Si igitur, ut ostendimus, aliud est, esse Bipartita, Tripartita,
Quadripartita: & aliud Diptota, Triptota, Tetraptota: sa-
tis constat, ueteres non rectè inuexisse, Aptotorum appel-
lationem. Nam, Frugi, & Nihili, non carent casibus, ut di-
xere: sed Nihili, Monoptotum est, casus scilicet Genitiui: ut
sit Homo nihili, sicut homo nullius precij: & Frugi omnium
casuum est. omnibus enim casibus iungitur, licet uoce non
uarietur. Si enim id tolleret casuum naturam, non posses di-
cere, Turris magnæ: quoniam Turris in Nominatiuo ius
sibi certum occupasset, quo excluderet Genitiuum. Verum,
ut dicebamus, materia tantum, id est uoce sola conueniunt,
forma autem distant: ut homo pictus, & homo uerus. Illa
uerò etiam *ἀπόλεξις* est inuicta: Si nominis definitio est,
per casus uariari: ergo casus est, aut essentia nominis, aut ab
essentia fluens: Omni igitur nomini competet. His au-
tem capitibus usi sumus appellationibus uulgaribus, Geni-
tiui, Datiui, & aliorum, ne si Primum, & Secundum, & Ter-
tium, ut polliciti fueramus, dixissemus, confusa esset ora-
tio, in qua identidem eadem nomina inculcanda erant, Pri-
mus modus, Secundus modus.

C A P. L X X X V.

Singulorum casuum ratio, quæ pertinet ad terminationes.

Casuum ortus, ususque is est. Verum nondum acquiescit
 Animus : reddenda enim causa est ipsius terminationis : si
 quidem casus Terminatio est. ac pleraque sane ad Græcos
 referre, nobis satis sit, à quibus penè uniuersa lingua fluxit.
 Tres igitur ordines declinationum potissimum secuti sumus.
 Nam ex prima & secunda unam conflata[m] uidemus : ex eo-
 rum tertia, secundam nostram : ex quinta illorum, tertiam,
 quartam & quintam. Igitur tertium casum ut illi per diph-
 thongum spuriam scribebant : sic nos per legitimam ποιητῆ,
 μέσῃ, poetæ, musæ. Quartum casum, Aeolicè pronuncia-
 uimus, ποιητῶν, θύβαλιν. Poëtam, Thebam. Secundum au-
 tem quare non secuti sumus, sanè miror. Nam in v, ποιητῶν,
 ut Genu, esse potuit. Musas, autem in secundo, sicut Aeol-
 es, non diximus, quia concurrisset cum plurali Quarto : at-
 que illi distinxere sic, ut is ultimam produceret, Quartus
 autem corripere. exempla sunt petēda ex Pindaro, & Theo-
 crito. Et sanè ueteres Latinos sic quoque locutos constat :
quod etiam patet ex Vergilio in undecimo, -Nihil ipsa, nec
auras, nec sonitus memor. Sic enim legendum : non ut im-
periti mutarunt, Auræ. Cum igitur ex duabus unam fe-
 cissent, quam ob causam potius uocalem secundæ, quàm pri-
 mæ retinueret : propterea quod rectius & facilius ex A, huius
 Recti Ρ Ο Ἔ Τ Α, facies Ρ Ο Ἔ Τ Α Ε quàm Ρ Ο Ἔ Τ Υ.
 Plurales autem casus duo integri sunt, Rectus & Quartus,
 ποιηταί, ποιητῆς. Tertius autem abiicit e diphthongo prio-
 rem uocalem ποιηταίς, poetis. Cum tamen Aeoles ualde
 amarent diphthongum illam φασι pro φασί, & Αἰσκλητιός,
 pro Ἀσκλητιός, ut diximus. Secundus autem casus, ut eu-
 taret consonantiam cum quarto singulari, distortus fuit, ποιη-
 τῶν, poetam : ποιητῶν, poetarum : propterea quod accen-
 tu non potuere apud nos distingui : neque enim ultimas ac-
 centu afficimus. Itaque secuti sunt alterum modum eorun-
 dem casuum, ποιητῶν : sed effugere hiatum illum dum uo-
 lunt, R, interposuere : maximè enim accedunt uestigia hu-
 ius elementi ad hiatum : nam etiam qui ipsum non possunt
 plene

plenè pronunciare, idem sonant, quod obscurus hiatus. Secundæ autem declinationis casus penè omnes Græci sunt: solus secundus effugit illam obscuritatem ipsius *v*, ut Homeri potius, quàm *ὁμήρ* diceremus: sed ita puto efferrī solitum, sicut in *OPTIMVS*, ut aliquid esset, quasi etiam in *OPTIMO*. Nam in ueteri exemplari Terentiano, quod uidimus in manibus præceptoris nostri Cœlij Rhodigini, sic scriptū fuit, *APPOLODORV*. Quartum autē pluralē contrā euenit, ut pronunciarent: Cū enim ex *ὁμήρ* fecissent Homerus, contrā ex *ὁμήρς*, fecere Homeros: sic enim proferebant, ut diximus, *Æoles ὁμήρς*. Secundi autem casus ratio eadem quæ in prima, & altera longè maior. nam cū dicerent, *ὁμήρου*, nos Homerum, & *ὁμήρων* in secundo, nobis non licuit seruare. eadem enim fuisset uox, itaque que caudam illam addidere, Homerorum, sanè insuauem, quam etiam caudata litera explerent, *R*, scilicet. ac per initia quidem, ut Græci loquebantur, sic Nos locutos puto: ut censeam, & Meūm, & Deūm, & Liberūm, dixisse, pro Meorum, Deorum, Liberorum: adeo, ut contra omnes sentiam, non per Syncopen sic enunciari, sed integras fuisse uoces. Tertiā maximè, ut diximus, à Quinta pendet, sed exilem literam maluimus nos: *πατρός*, patris: sicut etiam in Quarto patrem, ex *πατέρα*: addito illo mugitu ex priscis, ut opinor, opicis: sic enim Græca suauitas fuit contaminata. Pluralis autem secundus nō coactus fuit exire in caudam illam, neque enim cum quarto singulari conueniebat. Sed ea infelicitas contigit Tertiō plurali, ut *PATRIBVS*, barbaro sanè exitu dicerent. nam *PATRIS*, non potuere: erat enim iam occupatus sonus à secundo singulari. Quarta autem declinatio sub hac fuit per initia ipsius lingvæ. Sic enim dicebant, *Anus*, *anuis*, *anui*: postea etiam breuioribus uocibus, *Anus*, *anus*, *anu*: sed mista fuit cum Secunda, *Anum* enim dicunt. Sic etiam in plurali cum Tertiā conuenit, *Anum*, *anubus*. At quinta longè diuersa fuit: nam terminatio quoque ipsius Recti, sua ipsius priscæ Italiæ fuit, *Dies*.

Fames, Spes. Secundo casu plurali secundæ declinationis terminationem est secuta. Tertio autem casu, Tertîæ: Diebus, ut Patribus: sicut etiam Secundo singulari, Secundam: Domini, Diei: quam tamen bis mutarunt: nam & Dies, & Die, in eodem casu dixisse, autor est doctissimus uir Gellius: ut uel hinc pateat, arbitrio loquentium & nasci nomina, & interire.

C A P. L X X X V I.

De Specie.

Specere uetus uerbum fuit. In compositis nunc inuenitur, & in suis deductis: ut, Specula, Speculari: uox sanè ipsa militaris. Cum positis insidijs aut è specubus contemplarentur agrestes olim Latini prælia inturi: aut supra Specus ipsas, edito saxo stantes obseruarent, quid rerum agerent procul hostes. Specus autem Græcum est, *σπίς*. Inde Species, pro re uisa, sicut facies, pro re facta. Ipsa igitur imago rei quæ in specendi instrumentum reciperetur, Species dicta. Ergo si res erit primi status, eius imago species primaria dicta est: ut, nomen I L V S, Regem Troianum representabat, qui primus ita dictus est: ideo Primitiuam speciem appellarunt. Quæ uerò fluere à priore, Deriuatiuam, quoniam nomen alterum à priore per eius uim deriuaretur: ut, ab I L V S, I V L V S. Quod si figura est decomposita, quæ à composita deducitur: erit sanè ultra speciem Deriuatiuam alia species, cui nomen non posuere, propterea quod ad eam animum non aduerterant: à I V L V S, I V L I V S: & item alia, I V L I A N V S: & alia porro, I V L I A N I V S: Verum de figura illa, mox. Hic autem consultius dicamus, multos esse modos, ordinesq; in deriuatis, ut quædam primo sint: quædam desincept. Duobus autem modis Primum dicitur: aut quod ante alia omnia sui ordinis est: aut ante quod nihil, licet post ipsum, nihil. Ita etiam primaria, seu primitiua: aliqua enim sunt à quibus nihil deductum sit. Quod si hæc duo inter se comparentur, præstantiore ratione dicatur

dicatur Primum, ante quod nihil est, quàm quod alia præcedit: prior enim ratio est absoluta, & longe ualidior. Deus enim antequam quicquam crearet, erat Primum, priore ratione. Nomen tamen tam Græcum, quàm Latinum posteriorem rationē indicat: & facilius Græcum *πρῶτον* (est enim *πρὸ, τὸν*) etiam in duobus potest esse. unde & *πρότερον, πρὸ ἑτέρου*, sic enim orta sunt comparatiua, ab, *ἑτέρου*. Latinum autem morosius, superlatiuum enim est: nam Pri, uetus uox fuit, sicut N I. postea latiore uocali fusæ sunt, Ne, Præ: unde aduerbium, pridem: comparatiuum, Prius: superlatiuum, Primum: nam ab aduerbio Pridem, Primum qui ducunt, errant.

CAP. LXXXVII.

De Figura.

Pράφειν dixere, líneas ducere. Pictura primum ab Sole & umbra orta est, unde *μονογράμματοι*: postea addidere lucem & umbram: à potiori Latinis uisum est denominare. ut à *φύγω*, dicerent Fingere, & detracta aspiratione, Pingere. Est igitur Fingere, exprimerè imitatione uerā rem: iccirco dicta Figura in signis, & tabulis: atque hinc porro in grammaticis. Figuræ physicis sunt, quæ extrema quantitatis eiusdem subiiciunt aliter, atq; aliter oculis, quatenus extrema sunt. Rei naturalis diuina definitio. Principiò in plurali definiuimus, ut facilius intelligeretur. Et diximus, Quatenus extrema sunt: quia colores aliter atque aliter etiam obijciunt quantitatem oculis. Et quāquam etiam tactu comprehenditur figura: tamen primarium obiectum oculorum est. In re literaria modus idem: Nam sicuti coniunctione certarum partium corpora coalescunt, ita notarum notionum uel coniunctione uoces componuntur, ita, ut alterius modifiat alia uox. ex MAGNO, & ANIMO, MAGNANIMVS. quare MAGNUM, Simplicis figuræ dixerunt, item ANIMVM: at utrunque iunctum, Composita. Dubitatur: Si nomen est nota rei, an nomen compositum

positum sit nota rei compositæ. Duplex est compositio: una uera, altera non uera: & prior huius posterioris regula est. Connectuntur enim interdum res duæ, ut Animus, & Magnitudo: ergo nomen compositum, coniuncta illa tanquam unum significabit. Alter modus est inijs, quæ sunt, sicut I N D O C T V S: significat enim compositionem, positionis & priuationis, quæ in re non sunt: intellectus autem eas non potest apprehendere, nisi aliquo componat modo.

CAP. LXXXVIII.

Non recte addi Decompositam.

HAec sic ueteres: quæ à nobis sunt perspicacius contem-
planda. Igitur etsi crescit quantitas, nō tamē necesse est, ut
mutetur figura. ueluti cū additur quadrato Norma, quam
Græci *νόμονα* uocant: augetur quātitas: figura nō mutatur.
Interdum uerò mutatur, ut si eidem quadrato apponatur
Triangulum. Eodem modo aliquando crescit uox eadem,
neq; mutatur figura: ut Magnanimus, eadem facie est, qua
magnus animus, licet maiore. Si autē addatur Animitas, fit
diuersitas à diuerso: neq; enim semper compositio figura mu-
tatur. Quod etiam in rebus liquidis, & in prima Elemento-
rum mistione constat. Quare hoc quod appellarunt ueteres
Figuram, mihi potius uocanda uidetur Species, id est facies
quædam: quanquam enim usū, Animitas, non dicatur: at
Analogia hoc non respuit, sicut Pietas, Felicitas, & alia.
Quare duæ tantum erunt quantitates: Simplex, & Com-
posita. Decomposita uerò, quæ à Græcis dicta est *παρασύν-
θεσις*, non uideo, quare tertium faciat membrum. Neque
enim Magnanimitas à Magnanimo deducitur: sicut neque
ab Impio Impietas, sed ex In, & Pietas, factum est. Quæ-
dam enim simplicia non inueniuntur, quæ inueniuntur com-
posita. Exemplo est Epitogium: non enim Togium dici-
tur. Igitur non erit compositum, cū partium altera nūq;
quam exret separata. Item alia multa eiusdem modi sunt:
Mustela, Conspicor: quarum partes desiderantur. Sed fac
ita

quadra- tum
norma

ita esse, ut uoluere : species erit quædam potius deriuata à Magnanimo, non autem Figura diuersa, si species compositionem : nihil enim priori uoci additum aut demptum est. Quare decompositum esset aliter : cum priori compositioni, aliqua uox apponeretur porro : ut, Incuruiceruix.

www.libtool.com.cn

C A P.

L X X X I X.

Redit ad superiora, ob Figuræ usum.

QVaratione componerentur dictiones, inter earum affectus commemoratum est : is uero affectus totus nomini competit, quanquam non soli. Euenit duobus integris : ut, Iusiurandum. Duobus corruptis : ut, Beniuolus. Integro, & corrupto : ut, Extorris. Corrupto, & integro : ut, efferus. Componuntur autem nomina & inter se, ut diximus, & cum alijs. cum Verbis, Lucifer : cum Participijs, Omnipotens : cum Pronominibus, Eiusmodi : cum Aduerbijs, Beneuolus : cum Præpositionibus, Imprudens : cum Coniunctionibus, Vterque : cum Interiectionibus, Væiouis. Partium autem numerus in compositis, à duobus ad plures, Semiuir, Imperterritus, Cuiuscunque modi : & illa faceta uox, nulli Græcarum cedens, Incuruicercuicumpecus : unica enim dictione est, non duæ, ut putârunt : & illa uetus, Solitaurilia : non ut sunt interpretati malè ueritatem, Sue, Oue, Tauro : neque enim in uoce hac, Soli, est Ouis : sed sic fuit per initia, Sue, Soloce, Tauro : sic enim pecudem lana tectam præsci appellarunt, quam ad sacrificium egregiam habebant, id est egre segregatam : integram, non tonsam : unde & nomen, quoniam cum tota lana esset. Solon enim Osci dicebant totum, ut Græci *ὅλῃ*. Igitur non in simplices solum, sed in compositas quoque partes resoluentur : sicuti dictiones non in literas tantum, sed & in syllabas : & naturalia corpora non in materiam modò & formam, sed etiam in Elementa. Quoniam autem tam Recti quàm Obliqui inter se promiscuò componuntur, Rectus flectetur, Obliqui non flectentur. Quare falsò exceperè, A L T E R V T E R, quoniam in

secundo casu faciat, AL T E R V T R I V S. Nam tamen in Quinquaginta libris, itemq; apud alios legitur, ut in libris Originum dictum est: at M. Tullium, & in Protagora & in Epistolis, ipsumq; Catonē in oratione de Ambitu, alteriusq; utrius scripsisse constat. Itaque cum dicimus, Alterutrius: uox illa Alter, hoc loco non est Rectus, sed Genitiuus casus, & prisco modo amputata uocali cum sibilo. Sarti' rectis, tecti' fractis. Ergo non debuit excipi ab ea lege, qua dicebāt, Rectum semper flecti. Illud quoque errarunt: sic enim aiunt, Obliquum hoc Alterutrius, siue fœmininus sit, siue à neutro Recto, necessariò exclusisse syllabas postremas prioris uocis, AL T E R I V S, quoniam iam idem fecerant in Recto. sic Alterutra, & Alterutrum, non Alterautra, & Alterum utrum. At enim uero hoc ridiculum est: Nam quòd in Rectis facta sit collisio, passa est uocalis, & consonans M, id quod patitur altera uocali subeunte: At dissimilis ratio in Obliquis: quod etiam sua ipsorū ratione debilitarunt. Nam in rectis ob hiatum euitandum, elisam aiunt uocalem, ergo in obliquis cum nullus sit hiatu, nulla esse debuit elisio. Neque enim quia elides sic, Patrem eius, ut dicas in carmine, Patr' eius: iccirco pro Patris eius, eodem modo audeas, Patr' eius. Quid quòd hæ uoces duplici usu receptæ sunt: nam Alter fuit, & fuit Alterus: ἄλλος ἑτερος. Itaque in fœmininis etiam durauit, Altera, alteræ ut diceretur aliquando apud priscos: quare soni commoditati seruiens, mollissimam quaque flexionem sunt secuti, ut Alteruter, potius dicerent, quàm Alterusuter: & Alterutrius, ab eo quod esset Alteri utrius. Elisionis autem exemplum habeas ex Amphitruone Plauti, Culest qui donum dedit: pro, qualis est.

C A P. X C.

An alia sint nominum accidentia, siue affectiones.

HAec sunt ab antiquis Accidentia numerata. An uerò satis fecere? Atq; equidem puto eos unum omisisse: Nam cum

declinatio sit affectus genericus quatuor partium: imò uerò differentia essentialis, habuit etiam aliam significationem. priore namq; modo communis est tam Nomini, quam Verbo: est enim mutatio quædam terminationum. At in uerbo, & in nomine aliud quiddam est utrique suum & peculiare. Quorum alterum, quod esset Verbi, uocarunt Coniugationem. quod esset Nominis, Declinationem. Est autem declinatio non illa sola inflexio communis, sed certa & propria: ut aliter dicatur Poëta, aliter Dies declinari. Ergo affectus nō minū quidam est, sicut & species. Quare cū Verbo attribuerint coniugationem, & rectè: Nomini Declinationem cū non assignarunt, inconsultò fecere: cū frustra timerēt, ne quod esset genericum, Nomini ascriberent.

CAP. XCI.

Nominum species uenatur ex Elementis philosophiæ.

STatim post definitionem Nominis, eius affectus posuimus merito, antequam species enumeraremus. sicut animalis affectus sunt, moueri uoluntariè, & sentire, priores ipsis speciebus, Homine, Ostrea, Leone: in quibus postea per differentias disponuntur. At ueteres more suo in hoc quoque nobis negotium exhibuere, cū Species nominum prius, quàm ipsorum affectiones tractāt. Nos igitur his castigatis, eas deinceps, earumq; origines atq; causas contemplemur. Rerum numerū penè immensum totidem uocibus cū assequi nequiverit humana mens, necessario comparauit, ut non solum quæ eiusdem substantiæ participes essent res, eodem quoque nomine signarentur, ut Equus & Homo animalis nomine, cuius natura constarent communi: sed etiam quæ re ipsa diuersa essent, ueluti, Canis cœleste sidus, & Canis animal. Quarum sanè rerum substantiæ apud Auerroem, ut aiunt philosophi, etiam plus quàm genere differunt. Nos autem quid sentiamus, alijs libris dictum est. *δμῶνυμα* Græci uocant: nostris recentioribus aptissimo uocabulo Aequiuoca libuit appellare: quasi uocis hæreditate æquali rem inæqualem res

præsentarent. Siquis Vnomina uelit dicere, nihil uetat, sed Græca appellatio magis sapit, *ὄμῳ* enim simul significat, non autem *ἴσως*. Nam profecto ut in re non sunt eadem, ita nominis significato alio, atq; alio sunt. Itaq; sic uerè possis dicere, Canis nō est Canis: id est, res Cœlestis, nō est res Terrestris: at nomen & materiam habet, ipsas literas, C, A, N, I, S: & formam, id est significatum: ergo Canis cœlestis materiā eandem habet Elementorum, quam Canis terrestris: formā autem, id est significatum, non habet: ergo non est idem nomen: à forma enim est, quod est: iccirco Græci *ὄμῳ*: at Latini non ita rectè, cū aequitatem illam interseruere. Itaq; cōmodius fortasse nos, Vnomina: ut unā, sit aduerbium, simul. Hæc autem non uno modo orta sunt: sed quædam temere, atque ut fors tulit: qualia sunt Alexander, & Achilles, tam in Regibus, quàm in Nautis nequam. Alia autem consultò: ut, cū cuiuspiam similitudo ad imponendum idem nomen alteri similis traxit: ea similitudo fuit aut Substantiæ: ueluti cū dicimus, Xiphian piscem, & herbam ab instrumento bellico. Aut Quantitatis: ut est in prouerbio, Montes & maria polliceri: & apud Callimachū, *ὅς δ' ἄνδρα νόοντες, ἀέθλια*, in hymno Apollinis: & Mare Solomonis. Aut Qualitatis: ut cū metallo & præuiæ diei parti, fulgoris nomen inditum est Græca uoce, *αἰγρόν*: prisca enim est, quod testatur *αἰγρόν*, scilicet sequens mane: quod & Germani imitati sunt, & Hispani, & Itali. Item ab alijs prædicamentis: ut cū arbores masculas aut foeminas, & Thura mascula, & uires masculas, & nigra toxica, ab actione, & relatione: & Regem, diuitem quempia, *παρὰ τὸ ἐχθρὸν*: & Delphos, orbis umbilicum. Hæc omnia nomina sibi aliqua imitatione sunt consecuta. Ac reliquis quiddem generibus euenire fatentur. Substantiam autem hoc ut admitteret, dubitarūt. Cū enim non intendatur, non remittatur, non uidebatur dari gradus ad similitudinem in ipsa. Verūm faciliè id intelligimus, eandem substantiam non intendi: sed genus commune multis, arctari in species multas: quare non potest fieri, ut æquales sint illæ: æqualitas enim in substantia

Morgen.
Maitand.
Dimane.

substantia, est idētitas. Quod & in octauo Historiarum dixit diuinitus Aristoteles: Species sub eodē genere cōiunctione quidem generis illius unum esse: differentiarum autem successione, hærere. Esse enim tum in materia, tum in forma, tum in compositis certas aut affectiones, aut differentias inter se uicinas, & inæquales. In materia, ut ossa in Homine, in Leone, differre per medullam: in Delphino paululū abesse: in cæteris piscibus pro osse spinam: in Sepia esse aliud: in insectis aliud: quod nomine careat. Sic & in formis: Rationē in anima Hominis: Instinctum naturalem in Formicę anima. Sic in compositis: Artem in Homine: in Ape quomodo dicas uim illam fauificandī: in Psittaco mirificum nidum texendī: Itaq; species sunt æquales in genere: inter se autem comparatæ, inæquales ab ipsarum differentiarum inæqualitate. Adeo enim sunt inæquales, ut altera unum genus interdum constituat subalternum, altera in multa distribuatur genera. exempli gratia: Corpus diuiditur per differentias, Mortale, & Immortale: hoc cælum tantum constituit: Mortali autem cætera omnia comprehenduntur. Sic intelligas Vniuocū, quod idem genus dispertit, æquē omnibus: ut animal. Analogum, quod non æquē, sed ordine quodā: ut sapere. Aequiuocum, quod nomen solum cōmunicat: ut, Prata ridere, Mare irasci. Hæc postrema diximus, quomodo appellaretur. Analoga autem à Latinis Proportionalia: sicut ciuium ius non idem omnibus, sed suum cuique attributum, Senatori, Equiti, Plebi. Quod C. Cæsar dicit, Pro rata: nos, Pro portione: Ut cuiusq; res fert: id est, rata pars, siue portio. Ditiōres enim plus obibant muneris. unde apud Athenienses, ἀντίδοις. Vniuoca autem à Græcis οὐνώνυμα, prudentissimē: cum nomine enim rem communicabant: non enim τὸ οὐν, coniungit ea sub nomine: sed nomen & nominis rationem. Latine Cognomina rectissimē dicas. Cum autem res non omnes eodem modo sint: sed aliæ per se, ut Substantiæ: aliæ in alijs, ut Accidentia: atque hæc dupliciter, ut hoc sunt, quod sunt: & quomodo sunt, quod sunt: nam Albedo etiam sine

niue

niue aliquid est: intelligimus esse, quod est: & Albedinem ap-
 pellauimus, percepimusq; esse Vniuocam, quia eadem ge-
 nere esset in niue, & in lacte. Aliquādo intelligimus ipsam
 esse, quomodo est: licet enim aliud sit à niue: tamen non po-
 test esse sine aut niue, aut alio corpore. Is igitur est modus,
 per quem est, id quod est. quoniā inherētia, est essentia acci-
 dētis. hoc quoq; opus habuit nomīne aliquo: iccirco ab Al-
 bedine, Albū deductū est: nā id quod est, posterius est, quā
 id quo est. igitur etiā nomē hoc ab illo ductū. unde orta sunt
 τὰ πῶνυμα, quæ παρὰ ἑτέρον deriuarentur, sola terminatione
 à priore differentia: Latini Denominatiua commodè uocita-
 rūt. Contraria autē Aequiuocis quædā sunt: nā ut illa unā
 uocē multa habēt: ita multas uoces in his, unum: Ensis, Spa-
 rtha, Gladius. Græci hæc πολὺώνυμα: quidā è nostris σιώνυμα
 falso, fortasse autē explicatius essent locuti Græci, si μονώνυμα
 appellassent, quæ solo nomīne extarēt indicātia res diuersas.
 Igitur colligamus sic: Communes res, quæ aut sua natura per
 se sunt, ut Homo: aut licet sint in alijs, si intelligantur sine eo
 in quo sunt, ut Albedo, Vniuocis nomīnibus sunt indicatæ.
 Sin quomodo in alijs insunt, accipiuntur, Denominatiuis: ut
 Album. πολὺώνυμα autem eadem sunt quæ Vniuoca. Res
 autem singulares quarum natura ab alijs disita est, si eodem
 nomīne, quo illæ appellantur: nomen illud erit Aequiuocū:
 ut, Cæsar: neque enim quicquam mei, in altero qui dicatur
 Cæsar erit: neq; solæ substantiæ, sed etiam accidentiæ, quæ in
 ipsis indiuiduis sunt, ut hic rubor, hæc cicatrix, Aequiuoca
 est, propria Cæsaris unius: sicut & substantia in qua est. Quare
 tam nomen hoc Cæsar, quā hoc, Cæsaris cicatrix, plurali
 carebit: sed eius pluralis numerus erit uagus: uelut cum di-
 cis, Homines: at, Hic homo, caret numero plurali: ἄθμα enim
 facta sunt, apud Græcos: apud nos, Indiuidua. Itaque in De-
 clinationibus, quod præponitur pronomen nomīnibus, Hic
 homo, Hæc cicatrix, non est nota indicans, & præscribens in-
 diuiduum, sed sexum tantū. Nam quo modo hæc cicatrix
 indicata, potest fieri cicatrices? Quinimo ne in eodem quidē
 Cæsarē

Cæsare si plures sint, possis iccirco flectere ad numerum pluralem. Etiam fac ut cætera paria sint, Tempus, Qualitas, Magnitudo: at loco different. Communia autem, siue Vniuersalia loco non præscribuntur. Hæc omnia tam Vniuoca, quàm Aequiuoca ueteres Substantiua, sanè ambiguè, uocauere. **Substantiæ enim appellatione** abusi sunt, pro Essentia: sicuti Græci nomine *ὑπόστασις*, in prædicamento. Namq; *ὑπόστασις* etiā conuenit rebus extra prædicamenta, ut Deo. At Substantia neq; extra prædicamenta, neq; in omnibus: sed in ijs tantum, quæ substant accidunt. quare nomē hoc Albedo, non erit Substantiuum, quia substantiā non significat: iccirco alij Fixum dicere maluerunt, propterea quod rem indicaret, quæ non mutaretur alio atq; alio subiecto. Sed anceps ea quoque uox fuit: nā Fixum uideretur esse indeclinabile, opponitur enim Mobilī. Itaque nos longè consultius Essentiale nomen appellauimus: quippe quod tam substantiæ, quàm accidentis hoc ipsum quod sunt, significaret. Denominatiua autem eadem quæ Adiectiua: quæ etiā Accidentalīa dicere posses, nisi nomina differentiarum impedirent: nam à Ratione, Rationale duces: hoc est Denominatiuum, sed non est Accidentale. An uerò sit Essentiale? Iccirco intelligendum est, *ὑπόστασις*, siue Essentiā triplicem esse: Materiam, & Formam, & Compositum. Forma igitur dicitur Essentia, quia dat essentiam: Materia, quia dantem gerit: sed proprie *ὑπόστασις* est totum ipsum: à qua quod Substantiuum uocabant, nominauimus Essentiale. Denominatiua intellexere uariari, ac propterea Mobilīa uocitarunt: ut conueniat idem nomen uiro & mulieri, si sit uariatum: Albus, Alba. Hac de causā in oratione semper Denominatiuum posterius esse debuit Essentiali: uir fortis, equus celer: uerū usus obtinuit elegantiae causā, ut aliter quàm uulgus loquitur, loqueremur. Neq; uerò penitus temere factum est: namq; ut equus potest celer, & non celer, ita celeritas esse potest & in equo, & in non equo: quare quod subibit, moderabitur. Quod si est Denominatiuū proprium, ut Sentiens, est propriū animalis: nihil refert utrum præ-

ponatur: paria enim sunt, sed natura ipsa Essentiale prius est, ridiculè enim professi sunt, Fixum sequi Mobilis naturam, si præcedat Mobile. idem enim est, Animus peruersus: & Peruersus animus. Sed ita intelligebant differre, si dicamus, Corrupta mente & corpore: & Mente & corpore corrupto. Verum hoc non est, Fixum sequi Mobilis naturam: neque enim mutatur: sed ex duobus fixis diuersis genere, & numero, alterum apponi ipsi adiectiuo, quod ei simile sit. Verùm ridicule negatur posse dici æquè Corrupta mente: & Mente corrupta. Neq; uerum est, Substantiua obsequi Adiectiuis: sed contrà, Adiectiuum prospicere ad utrumq; Substantiuũ, aut ad id, quod propius est: & ipsi contra hanc male explicatam sententiam etiam ex Ciceronis Philippica, dicendi modum obseruauere. An uerò Adiectiuum & Substantiuum sit affectus, aut species solius nominis, in sexto libro declaratum est.

Nominis igitur uel Fixi, uel Mobilis hæc ratio est. Fixum autem aliud Proprium, quod unius tantum est: aliud Commune fecere: atq; hoc Appellatiuũ quare uocarint, sanè nescio. Verùm neq; diuisio bona est, neq; nominis impositio. Namq; etiam Mobilia, siue Adiectiua, partim sunt communia, ut candor: partim propria, ut hic candor qui in Cæsare est. Itaq; diuisio nominis in Fixum & Mobile, est sicut diuisio rei, in esse, & in modum quo est. Diuisio autem in Commune, & Proprium, non est Fixorum tantum: sed generica nominis: sicut diuisio rei in uniuersalem, & indiuiduatam. Appellatiuum autem quare dixere? an quia sub se uocat multa? at etiam Adiectiuũ id interest: nihil enim differt Concretum ab Abstracto, nisi modo significationis, non significatione: at etiam propria nomina suam rem appellant.

Hoc autem ipsum quod sunt aut Propria, aut Communia, aut Fixa, aut Mobilia, recentiores Qualitatem nominis uocarunt: easq; inter accidentia cum specie, & genere, enumerarunt. Item Comparisonem, atq; alia eiusmodi, magno errore. Nam Homo & Cæsar, non differunt qualitate: neq; album ab homine qualitate

qualitate differt, sed essentia: neque enim qualitatis qualitas est. Comparatio autem atque alia eiusmodi non sunt nominis qualitates genericæ. omnibus enim nominibus conuenirēt. At propria non recipiunt Comparationem: neque substantia- lia: sed Denominatiuorum affectio est. Sicut Patronymia cum, non est Nominis qualitas, ut nomen est: sed ut Nomen proprium.

Illud quoque contemplandum est, Nomen hoc, Sol, & Luna, & alia eiusmodi, Commune sit, an Propriū. Nam species prior est indiuiduo: igitur si unum indiuiduum explet totius ambitum speciei, id quod facit Sol, erit nomen speciei, non indiuidui. Nomen enim priori inditur. Hoc sic sensere ueteres falsū: nam qui nomen imposuit rebus, indiuidua nota prius habuit, quam species. Romanus enim qui unicum Elephantum primus uidit, ei nomē indidit, Lucam bouem: nihil dum meritis animo uniuersalem naturam illam. Sic etiam Soli, quod solus esset: & eius cōforti operis, Lucinæ, quam postea concisa uoce Lunam diximus. Est igitur nomen hoc indiuidui indiuiduo impositum per se, speciei autem per accidens. Itaque cum dicas ex Democrito, Mundos, & Soles, & Lunas, fiet quasi cum appellabis, & me, & Dictatorem, CAESAR RES. aut si speciei tunc uoles, ut fiat: erit. indiuiduis autem alia tibi erunt quærenda nomina.

CAP. XCII.

Quid quoque loco statuendum: deque Propriorum natura, atque affectibus.

QUæ res, ut diximus, hoc habeant, ut sint aliquid prius, quam sint alicuius: ea nomina quæ eas res sic significant, primo quoque loco tractanda erunt. Quoniam autem Singularia sunt notissima: Propria item nomina, quibus significatur, notissimo, hoc est primo loco, explicanda sunt: ut, Cæsar, Bucephalus, Athesis, Roma. Igitur à Latinis quæ nomina bina, trina ue sunt uni homini constituta, an propria sint appellanda? Hoc sic agamus. Voces, quibus Romana capita

recensēbātur, fuere hae, Prænomē, Nomē, Cognomē, Agnomē. Horum autē natura, atq; origo sic fuit : raptis per initia Sabīnarum uirginibus, atq; ea de causā conflato bello, ipso in conflictu earum interuentu uterque populus conciliatus, non solum animos mutuo beneuolētes conciliauit, sed etiam nomina communicauit. Sic aiunt : putoq; ita fuisse in aliquibus : nam in omnibus, non cōstat : quippe ipsi Hersiliae unum nomen & fuit, & mansit solum : item Romulo, & Tatius : Numma Pompilio Sabino, & Metio Curtio item bina : Hostio Hostilio Romano totidem : Itaq; hoc sentio, à uirtute cuiuspiam nomen primum mutuos, ut ab Iulio, Iulij dicerentur, quorum Iulus autor generis fuisset : ideo, Nomen appellatum, unde Nobiles, id est noti essent. Inde ut dignoscerentur, additum aliquid notae ab euentu : statimq; Cognomen ortum fuisse : ut Pompiliij, à ceremonijs, Nummae : Hostiliij, ab rebus gestis, Hostio : Curtij, à celeritate, Metio : Herdonij, à strenuitate, Turno : Proculi, ab euentu natalium, Iulio. Postea nobiliores cum liberos procreassent, & neque Nomen possent, neq; Cognomen auferre uellent, aliam notam excogitarunt : quam quoniam infantibus imponerent, quos sola ea appellarent, praeponere : atq; ideo dixere Nomen. Hoc inde satis constat, quod quae primo loco essent olim Nomina, postea secundo fuere : ut, Iulius Proculus : Iulius prius fuit : at, C. Iulius, posterius. Quae Praenomina ab euentis quoque orta sunt, aut natalium, aut alterius fortunae : à fortitudine, MARCVS : ab antiquitate, CAIVS, *caios*, à terra scilicet, quasi *cauēdo* essent : ab honore & dignitate, TITVS : ab generositate, CNEVS : à generis defraudatione, SPVRIVS : à numero liberorum, QVINTVS, DECIMVS : à decore, DECIVS : à cultu populi, PVBЛИVS : à tempore natalium, LVCIVS : & item alia. Quae fors etiā alijs obtigit nominibus. Nam MANIVS, à Mane dictum fuit. & habuit praenomen, QVINTVS. Ausa autem Republica, numeroq; ciuium illustrium, factum est, ut aliorum nominum nouae causae extiterint. quae nomina, quod accederent ad priora

ad priora, cumq; eis uni attribuerentur, Cognomina dicta sunt. Horum origo fuit, à corporis habitu, LABEO, CRASSVS, LONGVS, VARVS, VALGIVS, SEDIGITVS, BVCCVLEIVS, PLAVTVS, PLANCVS, VARIVS, PANSA, RVFFVS: ab euentis alijs, POSTHVMVS, PROCVLVS, GEMINVS: à rebus gestis, APHRICANVS, NERO, CELER: ab actis, SALINATOR, VENOX, SERANVS, & alia eiusmodi. Quæ posterì à maioribus suis honoris causa accepta cum retinerent, aliqui etiam auxere, additis alijs insignibus, ut PVBIVS, à popularitate: CORNELIVS, à viro forti, qui eam familiam primus illustravit: SCIPIO, ab opera, quam patri præstitit seniori: addidit his uir summus ab Aphrica domita, titulum APHRICANI: hoc quoniam tandem accessisset, Agnomen merito appellauere, sicut Agnatos dicimus, qui familiam augent accessione sua: & Agnata membra, apud Plinium, quorum additamento corpus auctius factum est. Quidam recentiorum assentiti sunt negantibus uocem hanc AGNOMEN, probam esse, sed grammaticorum superstitione commentitiam: uerum à M. Tullio in secundo Rhetoricorum posita est. Hæ sunt Romanorum causæ nominum atque essentia, quæ sic definiuntur: Nomen, familiae nota: Prænomen, proprium cuiusque: Cognomen, quod euentu accessit: Agnomen, quod euentus accessione notat. Ordo patet ex ipsarum uocum ui: Materia autem Nominum sic pote est, ut cum scribuntur, cætera omnia omnibus suis elementis explicentur, Prænomina non omnibus: sed aut singulis: ut, C. aut binis: ut, CN. aut trinis: ut, SEX. pro SEXTVS. Ex his patet, non rectè aliquos prodidisse, Nomen esse unius illius, cuius est: rectius ab alijs Gentilitium, & ab illis ipsis nomen Familiarum. Græci Prænomine carent: sed posito nomine unico, apponunt patris nomen. Ἀλέξανδρος ὁ φίλιππος. Hoc idem etiam Arabes faciunt: sed etiam auctoris nomen subticent, & patris tantum

ponunt: Auen, rois. Auen, pace. Auen, zoar. Græci uerò etiam cognomine usi sunt, sed rariore, ut *Εὐπάτωρ*, *Φιλάδελφος*, *Κεραυνός*, *Χαλκίεντες*. ut multi putent *Πρίαμος* & *Ἀγαμέμνονα*, & *Ἀδράστον*, & alia multa fuisse cognomenta à militibus excogitata: ille, quod filij cadauer redemerit: alter, quia diu ad Troiam sederit: hic, qui re infecta ab obsidione reuersus sit, ut dicantur. Quin etiam Dijs ipsis à potestatibus quibusdam sunt attributa: ut, *Ἀπόλλων*, *Γαῖα*, utraq; appellatio τῶ φοίβη: *Ἐννοσίγαιος* Neptuni: *Γαλάης*, τῆς Τριτωνίδος: *Ἀργειφόντης*, τῶ Ἑρμῆ. Hoc *ἑπώνυμον* Græci, Agnomen autem *φεώνυμον* appellarunt. Videamus nunc affectiones. Proprium est Prænominis in uiris ijs, qui sibi cognomen illustre compararunt, aliquando subtriceri: ut, Cæsar Dictator: intelligis enim c. E contrario, positum, necessario interdum aliorum appositione declaratur: ut, c. appones Cæsar: item addes, Dictator: aut, Dictatoris pater. Proprium item & id, certis familijs certa ascita esse Prænomina: ut, L. & C. Cæsarum: P. L. & C. N. Scipionum: L. & M. Crassorum. Legimus etiam quædam quibusdam interdicta: ueluti M. Prænomine cautum fuit S. C. nequis Manliorum appellaretur, ob M. Manlij Capitolini mala merita in Rempub. quanquam Senatus Consultum illud postea abolitum est uetustate. Illud quoque patiuntur nomina & cognomina, ut sedem inter se mutant in narrationibus: inuenias enim & Cæsonem Fabium, & Fabium Cæsonem. Etiam in Pacuuij Epitaphio Prænomen postpositum est:

Hic sunt Pacuuij Marci sita ossa.

Ut iam defināt altercari pauca lectionis grammatici super uerba Quintiliani, Victori Marcelle: an, Marcelle Victori scribendum sit. Illud etiam est obseruatum, multa Nomina facta esse alijs Prænomina: ut, Iulij Dictatoris nomen, mihi: cum ita Paulus Mideburgius, qui postea Forosempronien-
sium Pontifex fuit, Mathematicus incomparabilis, Diuorumq; Friderichi, atque Maximiliani & alumnus & altor, persuasisset patri. Verum ab antiquis quoq; factitatum fuit:

Nam Tullī, uox fuit Regi Hostilio Prænomen : at posteris in nomen recepta est. L. Sergium legimus : hīc Gentile est : at alijs Prænomen. Etiam Romæ in monumentis sic scriptū, SER. Et in lib. XXXIII. apud T. Liviū, Pacuuius Calanius : hīc est Prænomen : at Nomen est poëtæ, post Prænomen: M. Pacuuius. Proprium & illud Cognominis, atque Agnominis, si post Prænomen, aut Nomen, patris Prænomen ponatur, postremum locum obtinere: sic, C. Iulius, C. F. Cæsar : C. Cæsar, C. F. Dictator. Item duo Prænomina præponentur unī Nomini, aut Cognomini pluralis numeri : sic, M. &, Q. V. Tullij Cicerones. Itaq; Prænomina uerè nō queunt flecti numero plurali, cætera omnia queunt : sunt enim generis, non uiri : nisi sit Cognomen, aut Agnomen eius cui primum est attributum : eius enim solius est tunc. Agnomen autem ab Antiquis etiam Cognomen dictum fuit: Africani enim Cognomen uocat M. Tullius in Sexto de Rep. Proprium etiam Prænominis, ut idē & patris sit, & primogeniti : ut, M. Tullius, M. F. Quod autem ait Probus grammaticus, Prænomina non esse solita imponi pueris antequam togam sumerent uirilem, puellis antequam nubarent, falsum est : sed septimo die, quam nati essent, cum lustrabantur, Prænomen inditum fuisse constat. Sicut & apud Græcos, ut ait Aristoteles in septimo historiarum. Et ridiculum fuerit sex liberorum patrem unum appellare, omnes respondere : hoc enim faciant, nisi nomine distinguantur. Hæredes esse non possint, quos ille non possit nominare. Est etiam præter hos certos legitimosq; modos, usus alius quidam nominum communiorum. Maior, Minor, Superior. Quæ tempora perpendunt semper, uirtutem non semper : ut nolint dici Dionysium Tyrannum Maiores, sed Superiores. An uerò Inferior in ea significatione inueniatur, non sine ratione disceptatum est : Iuniores enim dicimus, Inferiores autem nondum meminī. Ex his patet, Male à Seruio dictum, Iulo Ascanium fuisse Agnomen. patet id quoque, *ἐπωνύμιον* etiam Latinis Dijs attributum

tam, ut Græcis : Marti, Gradiui: Romulo, Quirini: Herfiliæ, Horæ.

Si igitur uerum est carere plurali Prænomina, & Agnomina & Cognomina parta, excludentur etiam ab eiusmodi locutione, Alter Cæsar, Alter Tullius : uirtutes enim & fortunam possis innuere, at Nomen non erit idem: sed sic dices, Cæsar alter à Cæsare. *διώνυμα* autem & *πριώνυμα* non rectè dices : nullum enim nomen est Binomen : sed res ipsæ. Omne enim quod est, unum numero est. itaque Irum Ouidius, Ausonius Istrum binominem dixere. Ita Xanthum, & Alexandrum uoces. ut etiam quæ *πολύωνυμα* suprà dicta à ueteribus legas, male sint appellata : neque enim Ensis nomen est *πολύωνυμον*, sed ferrum hoc : quoniam & hoc, & alijs nominibus recensetur.

CAP. XCIII.

De Fixis, siue Essentialibus communibus, eorumque speciebus.

Fixa communia sunt, quæ uniuersalis, ut uocant, rei sunt notæ : ut, animal. Intellego autem Commune, sicut suprà diximus, sumpta significatione à ciuili consuetudine. Quod enim aut opus aut officium faciendum fuerit omnium ciuium opera, aut impensa, id dictum sit, Communi studio factum iri : quoniam munia sua quisque in unum conferrent. Itaque id opus ut complectitur omnium ciuium functiones, Commune dictum est : ita nomina quæ eadem ratione uniuersitatis præditas res significarent. Hoc summum genus diuisere ueteres in multas species, non omnes necessarias, & temere digestas : Nam & falsò sub Appellatio posuere Adiectiuum : & incondito, ac tumultuario uocum numerorem difficilem effecere. Ac si omnia rerum genera, quæ Subalterna uocant, sequi uelint, & nequeant, & confundant artem : sin nolint, ne congeriem quidem eam affectent. Eæ uerò sunt : Ad aliquid dictum, Quasi ad aliquid dictum, Gentile, Patrium, Interrogatiuum, Infinitum, Relatiuum, Demonstratiuum, Similitudinis, Collectiuum, Diuiduum, Facitiuum

Factitium, Generale, Speciale, Ordinale, Numerale, Absolutum, Temporale, Locale. Has dixere esse Communes nominum & Principalium & Deriuatiuorum : proprias autem seorsum Deriuatiuorum has, Patronymicum, Possessuum, **Comparatiuum**, **Superlatiuum**, Diminutiuum, Denominatiuum, in quo, aiunt, intelligimus cum multis alijs, Comprehensiuum, Verbale, Participiale, Aduerbiale. Hæc est eorum sarcina : quam ut intropiciamus, publicanorum more soluenda est.

Principiò malè dixerunt, has omnes Species esse Appellatiuorum : nam etiam sunt Propriorum : Vafritia enim Vlyssis, Adiectiuo nomine indicatur, quæ ei propria est. Item eius locus, in quo est, eius solius est. Et confundunt Adiectiuum cum Substantiuo : ergo malè diuisit nomen in hæc duo, tanquam in genera. Nam si Populus est nomen Substantiuum, & Magnus Adiectiuum : quare Adiectiuum fecit speciem Appellatiuorum, Substantiuum autem non fecit? Species igitur attribuere non suo generi : & species confundere cum suo genere, cum dicunt, Patronymicū, & Denominatiuum : est enim Denominatiuorum species Patronymicum : apertius autem, ipsum Comparatiuum : denominat enim gradum, sicut Positiuum, qualitatem. Sic etiam Absolutum cum sit genus multorum, ut Factitij, Temporalis, Localis, in eundem ordinem cum suis inferioribus rede gere. Nihil felicius genus ipsum Ad aliquid cum suis speciebus miscere : ut Ordinale, & Patrium, & alia. Sed & illud falsi sunt, cum dicunt, Ad aliquid dictum : nanque apud Philosophos & Metaphysicos sic excogitatum est, alia esse Ad aliquid : alia non esse, sed dici. ut hoc ipsum, quod est, Esse pater : habet naturalem reciprocam Coniunctionem cum hoc, quod est, Esse filius : etiam si nulla extet oratio, quæ hoc dicat. hoc autem quod est, Esse caput : non habet ex seipso reciprocam Coniunctionem cum Corpore : sed ex eo quod est, Esse pars, ad Totum. Itaque hoc dixere, Dici ad aliquid : non autem Esse. Quare ut res sunt, ita notæ rerum : igitur nomina quæ

Ad aliquid significabunt, erunt Ad aliquid : quæ significabunt Ad aliquid dicta, erunt Ad aliquid dicta. Iccirco etiam bis errarunt : nanque idem est, Ad aliquid dictum : & Quasi ad aliquid : quæcunque enim non sunt uerè Ad aliquid, sunt Quasi ad aliquid : per formam quandam accidentalem, attributam ab intellectu. Hoc autem est dici Ad aliquid : id est, referri per intellectum sub certo modo, quia reipsa per seipsa referri nequeunt. Quin uerò uidetur nihil dici Ad aliquid, sed esse. neque enim intellectus facit Caput, esse partem Totius : sed ipsum ex sua natura pars est. & quemadmodum Caput ipsum non refertur, ita neque Cæsar refertur : sed sicut illud quasi pars, ita hic quasi pater. Sed de his alibi : coacti enim sumus detergere horum rubiginosam orationem. Præterea si ponunt Interrogatiuum, quare non Responsiuum? hoc enim nobilior illo est: constituit enim orationem uerum uel falsum significantem. Omnis enim Conclusio nobilior est ipsa Quæstione. Numerale posuit, quare non posuit Dimensionale? Continua enim quantitas nobilior est, quam Discreta. Numerus enim accidit quantitati discretae. nanque quodcunque est, unum est : neque enim discreta quantitas est genus distinctum re ipsa à quantitate continua, ut philosophi ueteres putauere : sed affectus quantitatis. Igitur hanc per Quantum, illam per Quot, explicamus. Temporale quoque cum dixissent, addiderunt Aduerbiale : at Hodier-nus, est Aduerbiale & Temporale : non igitur sunt species distinctæ, sed Temporalis accidit, ut ab Aduerbio deducatur. Locale recensuerunt : quare non Situale? ut Supinus, Pronus, Ingeniculus, quem Græci *ὑπὸνέστη* dicunt? Quare non memorarunt alia necessaria? Nomen Grammaticum: ut, Deriuatiuum, Genitiuum, Modus, Figura: Nomen Logicum: ut, Consignificatio, Conclusio : Nomen Mathematicum, Nomen Metaphysicum, & alia? quæ alia alio modo significant, quam hæc uulgata nostra. Postremo pessimè sensere, cum dicerent, priores illas species esse, tam Primitiuorum, quam Deriuatiuorum. Quis enim dicat, Patrium nomen,

aut Gentile, Græcus, Romanus, Latinus, Atticus, esse Primitiua? Vbi error maximus eorum patet, qui putarunt diuersum esse Denominationē à Deriuatione, propterea quod sic in aliquibus inuentum esset: ut à Iusto Iustitiam deducebant. **At hoc accidit contra** rei naturam: nam Iustitia prior est, quàm Iustus. sed sicut res à re, ita uox à uoce: quare ut Roma prior fuit quàm Cæsar, ita à Roma Romanus dictus: ubi & Patrium, & Deriuatiuum, & Denominatiuum unum sunt.

Has nebulas Grammaticorū cūm discussimus, duo supersunt, quæ agamus: primum emendabimus eorum definitiones, quā opus sit: deinde exactiore iudicio ad certa capita reducemus. Adiectiuium, inquiunt, quod adijcitur proprijs, uel appellatiuis, & significat laudem, uel uituperationem, uel medium, uel accidens, unicuique. Principiò definitio hæc non est ab essentia, sed ab accidente. Essentia enim Adiectiui est, significare aliquid alicui quod insit: ad hoc, quod est Adijci, accidens est: potest enim uel adijci, uel non adijci: accidit enim uoci ut construat orationem: quanquam hoc accidens est proprium fluens ab ipsa essentia. Sanè etiam extra orationem hæc uox **B O N V S**, dicitur Adiectiuium: nec tamē adijcietur. Itaque peruersè quoque data est definitio hæc: cum præpositum fuit hoc quod est Adijci, huic quod est Significare. Peruersa uerò etiam alia ratione. Cūm enim Laudem & Vituperationem posuere, addiderunt Accidens: quasi uerò ea accidentia non sint: atque est, ueluti si dicas, Coruus est crocitans animal, nigrum, coloratum. Accidens igitur siue significet *συμπαρωμα*, siue *συμβεβηκός*, siue *ἐνδεχόμενον*, genus est comprehendens Laudem, & Vituperationem, non minus quàm Album, & Nigrum, quæ ipsi pro exemplis apposuerunt. Malè etiam apposuerunt Vnicuique: non enim dantur definitiones indiuiduorum, sed solæ species definiuntur. Verūm post hæc maiorem errorem commiserunt: nam (omitto alias ineptias) sic statuunt, proprium esse Adiectiuorum, suscipere Comparisonem: At hoc est

falsissimum: nam quis audeat dicere hoc nomē MEDIVS,
 intendi posse, & remitti gradu Comparationis? Quis nescit,
 HODIERNV M, esse Adiectivum, quis alia multa?
 Negligentia quoq; illa non parua: etenim de ijs, quæ Quasi
 ad aliquid dicuntur, ubi scripsere, interponunt de Synony-
 mis nescio quæ, & Dionymis, atque eiusmodi, & falso ut di-
 ximus supra, & non suo loco. Interrogativum, aiunt, est
 quod cum interrogatione profertur. Leuiter sanè nimis:
 quippe & Verba cum interrogatione proferuntur. Dein-
 de dixere, Infinitum esse Interrogativum contrarium, profectò
 inanem modum docendi: Nihil enim est contrarium inter-
 rogationi: nisi non interrogare: aut sanè Responsum ap-
 pellandum sit, ut aliquid assequamur: Responso nanq; non
 est uerè contraria Interrogationi: quippe aliquando eadem:
 ut, Venit? respondebis, Venit. Neque forma ipsa interro-
 gandi est uerè contraria formæ respondendi: alioqui quæ-
 stio esset contraria conclusioni. At quæstio nihil affirmat:
 ergo non contradicit. Sed usus tenuit, ut dicamus: Contra
 respondit: quia ex altera parte item eum esse dicimus, qui
 respondet. Infinitum uerò quomodo contrarium faciant In-
 terrogativum? neutrum enim quicquam ponit: alterum quæ-
 rit, alterum nescit. Quid quòd Infinita dixit esse Relatiua?
 qua oratione nihil turpius. Relatiua enim omnia Finita
 sunt. Fiunt autem infinita appositis uerbis non finientibus:
 ut, Nescio qui sit is, qui tam indoctè scribit. sed ipsa Interro-
 gatiua sunt Infinita: nihil enim statuit, qui interrogat. Di-
 uiduum, inquiunt, est, quod à duobus, uel amplioribus ad
 singulos habet relationem: uel ad plures in numeros pares
 distributos: ut, Vterque, Alteruter, Quisque, Singuli, Bini,
 Terni. Omitto barbariem, cum posuere, Amplioribus,
 pro eo quod esset, Pluribus. Rem ipsam agamus. Malè ex-
 pressere uim horum exemplorum: neque enim hæc uox,
 Vterque, habet relationem à duobus ad singulos: sed à sin-
 gulis ad duos transfert significatum. nam cum dicas, Vter
 unum intelligis ex duobus. Itaq; colliges ambos in respon-
 sione

sione, sic: & hic, & hic, per coniunctionem, QVÆ: Vterque. Itaq; non est Diuiduum, sed Diuiduo contrarium. Diuiduū potius erit, Alteruter, Vtercunque, Vteruis. Præterea nō potuit distinguere hæc, tanquam in specie, diuisa à specie Numeralium. Imò uerò Numerale est genus, complexens duas species, Diuiduum: ut, Alteruter: & Indiuiduum: hoc autem rursus duas: Distribuens, ut Singulus: Non distribuens, ut Vnus. Itaq; potius affectiones numeradi, quàm species sint: sicut & Ordinale. Hæc ita se habent. Nos autem hæc in condita prudentius digeramus, recepta prius nominum significatione. Omne quod est, aut est Absolutum, aut Relatiuum. Absolutum est, quod à nullo dependet. Relatiuum, quæ mutuo naturæ nexu constant. Est autem Absoluti nomen minus consultò positum. quod enim aliquādo uinctum fuerit, cum desijt uinctum esse, Absolutum dictum est. Verum uerborum inopia interdum premimur: utemur autem receptis, ut intelligamur. Videamus igitur, an ullum nomē rectè dici queat Absolutum. Absolutum pluribus modis intelligitur: Absolutum à causa: ut, Deus: à materia, ut motrices mentes orbium cœlestium: à subiecta substantia, ut substantiæ omnes: à relatione, ut quæ ad aliud non referuntur. Igitur ipsius nominis natura nullo horum modorum absoluta est: causas enim habet, primum sui autorem: pro materia, uocem, scripturam uē, aut quid simile. Cum autem rerū notæ sint, siue signa quædam à relatione, non erunt Absoluta. Nomina igitur omnia in prædicamento Relationis sunt quatenus significant. Verum omni in relatione est ratio referendi, & termini ipsi relationis, & res subiectæ quæ deferunt relationem: ut, Cæsar si Catonis filius est, tria hæc ostendentur: nam ratio qua Cæsar ad Catonem ut filius, & Cato ad Cæsarem ut pater, est uis illa procreandi tum actiua, tum passiua. Res deferentes relationem, sunt duæ, substantiæ indiuiduæ. Terminus relationis filij, est Cæsar: patris, est Cato. Igitur filius in prædicamento Relationis est: sed connotat secum rem absolutam scilicet substantiam. Non longe dissimili ratio

ne Nomen dicas ipsum quatenus significat, esse Relativum. quatenus absolutam rem significat, esse Absolutum. Sic dicas, Cæsarem esse filium militarem: ut relativum filius, etiam militiam significet, rem absolutam. Ergo sic Nomina certis generibus partiamur: aut à Re statim deducuntur, aut ab alia uoce. A Re, aut absoluta, aut relativa. Si à uoce, ut *Hodiernus*, ab adverbio, *Hodie*, uocis illius naturam sequuntur. Quæ autem à Rebus deducuntur, rerum naturam retinebunt. Oportet enim signum æquari rei cuius signum est. Itaque si substantiam indicabit, aut quantitatem, aut qualitatem, aut alia, inde sumet appellationem. Persequi autem tot species, easque certis nuncupationibus assequi, difficile est. Summa autem genera Relativorum sunt hæc: aut equalia, ut *Socius*, *uiscinus*: aut inæqualia, ut *Servus*, *Domínus*.

C A P. X C I I I I.

Absoluta substantiua, & eorum genera, ac species.

Absolutorum genera hæc sunt: quædam substantiam significant: ut, *Ensis*. Quædam quantitatem, eamque duplicem: Continuum: ut, *Magnitudinem*, *corpus*: locum, *Forum*: tempus, *Annus*. Et Discretam: ut, *Numerum*, *Vnus*, *Duo*. Alia significant qualitatem: ut, *Candor*, *Facies*. Ex quibus ducas nomina generum, ac reddas suum cuique: Temporale, *Locale*, & quæ supra. Facititia autem ad genus qualitatis, quatenus sic sonant, *Murmur*, *Turtur*, *Sibilus*, *Fremitus*: quanquam significatus ad alia genera referatur. Sic etiam *Adverbialia* dicta, non quòd adverbium significant: sed ab origine: quo constat, has denominationes non semper à significato produci. Generale autem & Speciale potius ad dialecticum spectant. Sic *Corporale* & *Incorporale* reduces ad substantiam, & alia genera: ut, *Deus* substantiale est, *incorporale*: *Candor* qualitatis *incorporalis*. An uerò id, quod aiunt, uerum sit, *Orationem* esse *incorporalem*? Nam de uocali, aut scripta oratione si sic sentias, falsò intelligas. Est enim orationis *Forma*, sig

ma, significatio: Materia, papyrus, atramentum, aer ipse: Figura, structura illa.

CAP. XCV.

Absoluta diminutiva.

Horum affectus quorundam, Diminutio est: ita ut res ipsae quibant aut intendi, aut remitti. Quare in substantia non uidebatur inueniri posse significatus Diminutionis. Verum ab affectibus, siue accidentibus circumstantibus effectum est, ut reciperet Diminutionem. Sicuti etiam dicimus, Maiorem equum: est enim quod ad quantitatem spectet, non quod substantiam. Igitur sic resoluimus, ut dicatur, Plus quantitatis in equo, non autem plus equi. Ita dicimus Homuncionem, & Homulum, quantitatem respicientes in homine, non hominis substantiam. Atque is sane error à uulgo, non à sapientibus profectus est. Puellus autem ætatem significat, non substantiam: ætas autem sub tempore collocatur. Composita etiam ex utroque inuenias, ut, Pumilus, & Pumilio, ex Puero & Homulo conflatum fuit. Abusi autem sunt ueteres nomine Diminutionis: nam Minuere, est tollere quantitatem: Diminuere igitur, utranque quantitatem statuit in diuersa: at ab Homine cum ducis Homulum, decurtas potius, quam Diminuus. Quæ fuit causa, ut alij consultius Deminuere dicant. Est enim Diminutio affectus consequens Diuisionem. Omne enim diuisum ita minuitur, ut eadem quantitas minor dicatur, quoniam partes separentur: at in nominis Diminutui significatione nullæ extant partes: sed Deminutuum est quod significat minus quam Primitiuum. Quoniam autem est species Deriuatiuorum, & Deriuatio est Figura, & Figura est affectus nominum generalis: igitur etiam Deminutio generalis nominum affectus erit: iccirco & Absolutis, & Relatiuis, & Appellatiuis, & Adiectiuis, & Communibus, & Proprijs cõpetit. Quare non inter genera nominum, sed inter accidentia propria recensendum fuit: ut, Homulus, Pulchellus, Romulus, Meliusculus est, Antonilla. Nunc igitur de Absolutis.

Quantit

Quantitatem quædam imitantur, quædam non, sed ei coherent tantum. Quare Deminutiva secundum hæc tria dicuntur: competit enim maius, uel minus soli quantitati. Dicimus tamen maiorem calorem analogia quadam significationis. Igitur primo indicabunt quantitatem: secundo loco id, quod coheret ei: tertio, quod eam imitatur. Quantitatem statim dicunt, Tantulus: & proxima huic in ipsa substantia, Auicula, Capitulum, Fraterculus, quæ ei coherentia sunt. Sic Anniculus, non diminuit annum, sed notat paruitatem substantiæ, cuius motum, anni quantitas metitur. Ea uero quæ quantitatem imitantur, sunt sicut Regulus, cum Regem paruum significat: propterea quod qui uasto corpore sunt, ceteros anteire robore uidentur, item imperio: ita enim, quorum in potestate populi sunt, eam magnitudinem imitantur: atque ideo diminutione notantur.

Cum autem uariis terminationibus præscribantur, eæ non sunt præsentis operæ. Sed illud animaduertendum, quædam quibusdam flexibus Deminutiuorum efferrî, quæ ad ipsum genus nulla ratione adduci possint: ut, Cuculus, & Cœnaculû, Aliæque eiusmodi aliquot: nam quæ ueteres afferunt exempla non omnia uera sunt. ut Auunculus Deminutum ab auo est: Abba enim auum appellabant: item patrē, & patris ac matris fratrem. Illi igitur cum patrui nomen quasi patrē alterum attribuerent, matris fratrem quasi remotiorem pusillum auum appellauerunt.

Finis igitur Deminutiuorum is, Tollere quantitatem, aut alia quæ remitti possunt: sic Regulus, paruum regem imperio. Veraniolum dixit Catullus urbanitate: sicut Romulum, & Sergiolum, pueros: non adulatione, ut aiunt, qui id à Græcis sumpserunt: Romani enim non fuit adulari. Fraterculum quoque gigantum idem male dixere ab urbanitate: sed respexit ad Gigantum uastitatem. Probro: Meretricula, Pusio. Imitatione: ab Angui, Anguilla. Minus rectè etiam, qui continentur, à Recto Fidis, & Apis, Fidiculam, & Apiculam, ducta: falsa enim ratio est. Si à Fides, esset fidecula. Primum uidentur negare mutationem uocalium in deductis: Deinde satis constat

constat commodius fieri si Rectus à secundo casu differat. Itaq; si non inueniatur apud autores FIDIS, rectius facias, si neges unquā fuisse. Et Ouidiana APIS, ex deteriore deprompta usu sit. Verū ego arbitror inter utrumque sonum pronunciari solitum: ut in NISE, NISI: HERE, HERI. Itaq; cum Aedes, non Aedis: Sedes, non Sedis in recto legatur, tamen Aediculam, & Sediculam dictum legimus. His autem non erat hic locus, nisi huius quoq; rei causa nobis reddenda fuisset.

Ex his, quæ diximus, constat, Nomina in ASTER, à ueteribus rectè inter Deminutiua esse collocata, temere à recentioribus ablata. Eorum argumenta sunt hæc: Si essent Deminutiua, non fuisset à Terentio addita altera nota paruitatis, apud quem legimus, Parasitaster paruulus. Item Pullastra, grandiusculam potius significat pullam: Præterea Apiastrum est miræ altitudinis, non igitur erit deminutiuum: quare Imitationem non Deminutionem dicent. Ad hæc sic respondemus: omnem imitationem indicare deminutionem: quare quod tollunt, id ipsum statuunt. Et quod additur à Terentio paruulus, significat corporis quantitatem ætate imperfectam, ut sit deminutio corporis: at parasitaster est artis deminutio: ut is sit, qui haud magna cum re parasitatur: & quia agit, siue imitatur parasitum, citra parasiti modum est. Apiastrum autem non est diminutiuum ab Apio, sed ab Apibus ductum, unde etiam *μελισόφυλλον*, id est Apifolium dicitur à Græcis, Citraria enim est: quin ea Apium neq; imitatur, neq; similis eius est. At quod Apiastrum est ab Apio deminutum, sanè eo longe minus est. Verba Plinij sunt in x x. libro: Nasci in Sardinia herbam syluestrem Apij similem, quod sit Apiastrum, Apio minorem. E' Sallustij historia sumptum uidetur. In Sardinia, inquit, herba nascitur, quæ Sardoa dicitur, Apiastri similis: hæc ora hominum, & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Pullastram autem omnino minorem Pullam intelligimus: quippe Pulla, est Gallina iuuenicula: idq; tam contra eos, quàm pro eis facit: neq; enim Pul-

Iastra, aut syluestris est, aut pullam imitans: ut quid enim minorē maior imitetur? aut quomodo imitatio in substantia, aut in quantitate naturali sita sit, quæ affectus animi, aut in ipso affectu posita est? Surdaster quoque qua ratione surdum dicitur imitari? sed enim idem est, quod subsurdus. Causa autem huiusce terminationis à Græcis constituta est: *ωλιπίλειν*, *αντωνιάλειν*, est Philippum, aut Antonium agere: sic *παρασιτάλειν*, unde Antoniafter, & Parasitaster: sic *δρυσίς* apud Galenum *παρα δρυίλειν*: sic *ἄεολισ*, & Aeolice uerso sibi lo in literam uibratiorem. Qui igitur imitationem tantum attribuere, non meminerant surdastri: qui sustulere deminutionem ob Terentium, non uidebant duas paruitates eidem posse euenire, corporis, & artis: qui omnino non putarunt esse Deminutiua, nesciebant imitatione significari inæqualitatem duorum, quorum minor sit is altero, quem imitatur. Proprium Deminutiuiorum habere deriuata, non à primigenijs, Hortulanus.

C A P. X C V I.

Collectiua, & Comprehensiua.

IN Genere quantitatis, quæ reliqua sunt, ponemus ea, quæ uocant Collectiua. uerum uox à definitione dissentit. Colligere namque est aliquo modo unum ex multis facere: at, Populus, aut, Vulgus, quod dat signum nobis colligendi? potius, Vterque, & Ambo, & Omnis, sunt signa Collectiua: illa autem, quæ sic ab antiquis sunt dicta, Comprehensiua potius iudicabuntur. At ipsi Comprehensiua dixerunt his non absimilia: cuiusmodi est, Vinetum, Rosetum, & eiusmodi. Verum hæc nihilo distant, nisi modo ipso significationis: nam Populus rem unam è multis constantem notat: at, Vinetum, unam rem multas comprehendentem. Non est Collectiuis dissimile, Arena, Scopa, Scala, & eiusmodi, quæ frustra plurali duntaxat numero dici debere contenderunt ideo, quia multa essent. Neque illis in mentem uenerat, quodcumque est, unum esse. At quod est, aut est unum Substantia, uelut dicebamus,

ut Homo & Equus: aut Accidente, ut Homo & Album: aut Subiecto, ut Albū & Dulce in lacte: aut Mixture, ut Posca: aut Aggregatione, ut Aceruus. Igitur in singulari si pronuncies, rectius designes unum esse: ut, Cumulus, Grex, Turma, Thesaurus: ut etiā in plurali diuersis locis posita significes: ut, Cumulos arenae, Italicae & Aegyptiae: Greges, tuum & meum. Est praeterea unum Mathematicum: ut, quadrantalis figura unum est ex multis lateribus: sic Quadrigam debes dicere, ut & Alcibiadis, & Hieronis Quadrigas possis. Est etiā unum Dialecticum, uel Metaphysicum, ut Definitio, quae constat ex genere & differentia: & Species quae constat ex iisdem designatis à definitione: quae tamen singulari numero proferuntur. Quare multo usui nomina haec Comprehensiuia fuisse. Multoq; cōsultius est hoc excogitatum, quam sit admissus mos pluralium, ut Thebæ, Pisæ: nam si sic necesse sit dicere, illud quoq; necesse fuerit, ut ciuitates, non autem ciuitas appelletur. Sic grege legato, una res legata est, ut ait Paulus, neq; pars potest recipi, pars sperni.

CAP. XC VII.

Relatiua substantiua.

Relatiua aut sunt Substantiua, ut seruus: aut Adiectiua, ut libertinus. Itaque affectio est nominis aut genus utranque complectens speciem, substantiuorum, & adiectiuorum: neq; mirum: neq; enim substantiam significant, sed essentiam referendi: itaq; accidentis semper notæ sunt. In priore genere continentur Ordinalia, Primus, Secundus: aut his similia. Centurio, prefectus: & alia talia quae diximus, ut Ciuis, Vicinus: Nepos, Filius: quae unum tantum terminū significant. Videntur autem & Gentilia, & Patria ad hæc referri sub adiectiuorum specie: neq; enim dicas Græcum, sine Græciae intellectu: sed tamen Græciam, sine Græci intellectu, posse dicere uideris. Verum non ita est. Plato Græcus fuit: Regio Attica, Græca: si substantias ipsas respicias, non referes: si nomina imposita, quae gentem significant, non possis, quin referas.

feras. Terra illa non est alicuius terra: sed patria est alicuius patria: Græcia autem Græcorum est, & Græci Græciæ. Itaq; omnium nobilissima fuere Patronymica, quæ in uoce substantiua, adiectiuorum plenitudinem sunt consequuta. Adiectiua enim significant accidens, & modum quo inhæret substantiæ: quare aliqua ratione etiam ipsam connotant substantiam. Hoc etiam amplius Patronymica, quæ etiam certâ substantiam consignant: nam incertum quidem filium uel nepotem, at certum uel patrem, uel auum, tanta uî, ut etiâ propria nomina referri penè cogant. Videtur enim Priamus referri ad filios hoc nomine Priamides: uerùm non ita est: nam tametsi terminum nominat, non tamen eum refert ad hunc quem primario significat: significat enim filium Priami, quæ ad Priamum refert: consignificat Priamum, sed ad filium non refert. Cæterû eo præstant cæteris, ut diximus, quod utrûq; terminum relationis simul statuunt uoce ipsa, non solum significatu. Illud quoq; mirum fuit, à proprio ductam uocē per denominationem, non esse Adiectiuam, sed Fixam: id quod non potuerūt obtinere Possessiua. Appellatiua autem fuere amissio iure proprietatis. Neque enim potius Hector, quàm Helenus intelligetur eo nomine PRIAMIDES. Non propter eam rationem, quam afferunt, Singularia non referri: hoc enim falsò dixere philosophi quidam. Nam Relatiua quoq; sua habent indiuidua: ut, hic filius huius patris. Proprium uerò cum fuisset per initia Patronymicorum, Græcis tantum in nominibus fieri: usus Romanus ad sua transtulit commoda, ut Romulides. Falsò enim dicebant quidam Patronymici loco usos tum Possessiua: nemo enim hoc legit nunc. Auxere quoq; incitiam, cum Latinorum tantum esse dicerent possessiuum: qui si Græca ignorabant: at meminissent ex poëmate, quod legerent assidue, Troia, & Typhoea, & Euandrius. Quoniam uerò etiam Mater ita refertur ut tum ea, tum Pater unico nomine Parentis complectantur: idcirco ab ea quoque ducta sunt: ut Coronides, Aesculapius apud Ouidium. Item eodem filo ab auis maternis, quo à patris

ternis trahebantur: Atlantides, Mercurius. Post hæc à fororibus quoque, Phaëthontides, sorores Phaëthontis. Horatius etiam à factis, non ab sanguine Tyndaridem dixit cam, quæ Clytemnestræ more diffidisset bipenni caput uiro. Moderatius ueteres, qui ciues omnes, tametsi non erant à principe ciuitatis geniti, ab eo appellarunt: Cecropidas, Athenienses.

CAP. XC VIII.

Mobilis, siue Adiectiua absoluta.

Quemadmodum suprà diximus, Mobilis sunt alia Absolutarum rerum, alia Relatiuarum notæ. Absoluta sunt, Viuus, Exanimis, Anniculus, Sesquipedalis, Albus, Calidus, Frigidus, Circularis, Forensis, & eiusmodi: genera ipsa rerum si spectaueris. Habent autem affectus hos, æqualia esse ei, unde sunt denominata: ut à Iustitia, Iustus: iustus enim est, qui iustitiam æquauit. Secundus affectus fuit, minus significare: ut, Bellus. Tertius, augere significatum: ut, Gloriosus, Populabundus. Proprium autem fuit Mobilium, transire in naturam Fixorum: ut, Pluuia: fuit enim per initia, Aqua pluuia. id quod etiam ex L L. libris deprehenditur, De aqua pluuia arcenda. Eadem analogia fluuius, ut possis dicere, Fluuium Renum. Ducta enim sunt, aut à nomine, ut Candidus: aut à uerbo, ut Bibax: aut ab aduerbio: ut Hesternus. Fluere igitur cum significaret ipsum accidens per se: ducta est ab eo uerbo uox, quæ in alio esse indicaret, Fluuius. Itaque uehementer falsi sunt, qui scripsere, quædam Nomina esse neque Substantiua, neque Adiectiua: ut Verbalia, & alia quædam: cuiusmodi est, Ciuis, & Seruus: quæ propterea ipsi Ambigua appellarunt. Verum res se aliter habet: Verbalia enim fuere Adiectiua, nihilominus quam Participia: sed breuitatis causa ommissum est Substantiuum: quis enim neget *ποιντήν*, fuisse primum appositum, *τοῦ ἀνδρός*: sicut & Homerus dicit, *ἰατρὸς ἀνὴρ*: sicut *πλοῦσι ἀνὴρ*. si enim Bellare habet naturam Adiectiui, non ne Bella-

tor item habebit, significat enim bellandi scientiam in Cæsare, aut alio. itaque uariatum fuit, ut etiam Bellatricem diceremus Camillam, & Arma uictricia. Sic Seruum, & Seruam, Dauum, & Syram : & Seruum imperium, quod alij pareret. Sic pauper Irus, Ilia, Regnum. at seorsum ponitur ab Ouidio, Pauper ubique iacet. Non sunt igitur Ambigua : nihil enim medium inter ea, quæ diximus, in rebus : ergo neque in nominibus : sed sua natura Adiectiua fuere : usus autem non mutauit, ut efficeret Substantiua, sed Substantiua sustulit : non ut hæc essent, sed ut illa subintelligerentur. Sic dixit per initia, Piuu Deu : postea sustulit Nomen. Sic dixit, Amatur à Cæsare : postea tacuit nomen, & passus est uerbo nullam certam attribui personam. Quod autem addunt his, Ciuem, & Regem : ut dicatur, & uir Ciuis, & Ciuis bonus : & Populus Rex, & Rex bonus. hoc sic increbuit, quemadmodum apud Græcos quod per artificulum declaratur, ἀνὴρ ὁ πολίτης, λαὸς ὁ βασιλεὺς. quanquā Rex quoque fuit Adiectiuum primò, & Consul, & Prætor. Nam quod unum tantum genus obtinuerit, id nō ipsius nominis, sed rei quam notaret, causa factum est. Cum enim hæc accidentia non nisi in uiris inuenirentur : non nisi uirili genere potuere enunciari : quanquam etiam Reginam dicas. Sic Autor, utrunque genus complexum est, cum terminatio masculini tantum analogia præscripsisset. Sic Græci per initia dixere, πτωχὰ λεγώω, pauidum leporem : at usus πτωχὰ dixit, λεγώω, subtrixit, sic φοῖβον ἀπώλλω, Phœbum perditorem : at simpliciter ἀπώλλω, substantiuū sui nomen obtinuit, sic σκάμανδρον ξανθόν, quod pecora flauescerent eius potu : at Xanthi sola appellatione Scamandrum intelligebant : ut hoc sanè magis mirum sit, ex Adiectiuo factum Proprium substantiuum.

Secundum rerum genera cum Adiectiua distinguantur, non pauca eorum certis terminationibus insignita fuere. Quæ igitur substantiam significarent, multas facies sunt sortita : in A C E V S : in I T I V S : in I N V S : in E V S. In

ACEVS, materiam significant: Panis hordeaceus: Interdum totam: ut Messis triticea: & Pila cretacea. Aliàs partem: ut, Prisana hordeacea: nam etiam ex aqua constat, non solo hordeo. Etiam fusa significatio ad cohaerentia, ut acino contentum granum, Vinaceum: quemadmodum imitatus est Gallinaceus: quoniam ex gallinae materia ac satum esset. Huic proxima terminatio, Cratitius paries, & Camentitius: idem significauit. item materiae cohaerentia, ut Multitia uestis: neque enim Multitudo materia est, sed Linum, aut Lana: sic Multatitia pecunia, quae ex Multa: at Multatio materia non est, sed forma potius, qua pecunia exigatur. Vt & hoc errarint, qui solam materiam, non etiam formam dicerent significari: & male scripserint, ICIVS, non ITIVS: nam ut est à Iusto, Iustitia: sic fuit à Crate, Cratitius. Atque hae duae terminationes Latinis sunt peculiare: Altera duae à Græcis profectae, Cedrinus, Cupressinus, in INVS: & in EVS, Ferreus, *σιδηρεὺς*, Aeolicè, exempto, ut diximus I, ex diphthongo. Abiegnus autem fuit paulò coactius dictum, ab Abiete. Ianthinus uerò & Amethystinus uidetur colorem, non substantiam significare: uerum ita fuit, ut quasi ex ipsa Viola, & Amethysto confecta esset uestis: quoniam ex succis herbarum tincturae perficiebantur. Quæret aliquis, AN TRIBVNITIVS, atque alia eiusmodi in superiorem ordinem redigantur? Sanè ita est: etenim Tribunatus quasi materia est eius loci in Republica, qui Tribunitijs debebatur: sic Patritius Ciuis, cuius dignitatis materiam prae-buerint patres.

Quae uerò qualitatem significant, alia exeunt simplici, communique finitione: ut, Bonus, Celer. Alia Græco flexu denominatiuorum: ut à Pythagoræ sapientia, Pythagoreus, & Pythagoricus. Sunt etiam duo alij modi uerbales, *παραγωγείσις*, ut Grammatista: & *παραγωγικῆς*, ut πύκνῆς: & σκεπτικῆς, Aeolicè. Sic nescio quo felicissimo commento Franci etiam nunc poetam, patria lingua, FACTISTA dicunt. quauoce nulla meliore analogia Græcam potuit & excipere, & exprimere

exprimere. Enarratores Theocriti agnoscunt inter eas terminations differentiam ad significandum, quam qui uolet, inde petat. Sunt & alia quæ ipsam qualitatem sub excessu quodam notant, exeuntq; in O S V S : ea habuere originem à Græcis, ut Vinosus, οἰνώδης, est enim οἰνώδης, qui plus uini appetito quam par sit : aut qui plus uini obtinet. scilicet aut substantiæ, aut saporis, aut coloris : ut apud Homerum alia terminatione, οἶνοπα πόντομ. Sic duo quoque modi significandi apud Latinos fuere : Ingeniosus, qui multum ingenij haberet : Mulierosus, qui multum mulierum uellet habere. Trahunt autem originem à nominibus, Græcorum eorundem exemplo : non à uerbis, ut putarunt : his exemplis, Stomachosus, Studiosus, Quæstuosus, Sumptuosus. Sed à Stomacho : quod apertius patet in alijs : nam à Studio, non à Studeo, habet uocalem suam studiosus : & à Sumptu, & Quæstu, suam cætera. Itaq; M. Tullius sic loquutus est : Non ut mihi stomachum facerent, quem nullum habeo. Quare à Criticis notatus fuit Nigidius Figulus, qui Bibosum, dixit, suam enim habent à uerbis terminationem parî significato, Edax, Bibax, Emax, Vendax, Loquax, Dicax : à nominibus raro, Linguax. Et aliam infrequentiore, Bibones, Comedones, Calcitriones : & à nominibus, Catillones, Popinones : quanquam à Catillando & Popinando quoque duci possint, ut à Lurcando Lurcones. Sed quædam omnino sunt à nominibus, ut Ciliones à Cilijs, & Labeones à Labijs. Horum item Græca origo fuit : sic enim effingunt illi nomina Comprehensiuæ : ut, ὀρειδῶνα, δασυνῶνα, πλατυνῶνα : loca plena Auribus, Lauris, Platanis. & unum facetum sanè, κενεῶνα, partem corporis, quæ illa à quibusdam putata sunt. quoniam igitur plus uacui ibi esset, quasi multo uacuo plena esset, κενεῶνα superiorum analogia appellarunt. Eorum autem significatus alius actiuus, ut Studiosus : alius passiuus, ut Formidosus : alius indifferens, ut Montosus : quæ fuit causa, ut à uerbis deduci posse putarit Nigidius. Habuere autem mo-

dum significandi, ut diximus, excessum. Excessus autem omnis vitiosus: Virtus enim aut medium, aut in medio. Verum nominum quorundam ut factum est, ut etiam uirtutis limitibus continerentur: eius rei causa fuit, propterea quod omne bonum difficile paratu est: ut est apud Hesiodum, & Vergilium, & Platonem, & Aristotelem. Ergo conatus ille frequentium atque affectatarum actionum intra laudis metas constitit: ut, Studiosus: nemo enim satis pro re studere possit. Quin media quoque uocabula, ut Fama, & Dolus, in deteriore partem flexa fuere. Famosem Moecham, Dolum mercatorem: propterea quod facilius habitus, deterior est. Idcirco diuinus poeta Famam, malum definiuit. Hæc pertinent ad causas & Originis, & Significationis. Materia autem sic se habet: Quædam simpliciter deducuntur, ut à cerebro, cerebrosus: quædam cum additamento uocalis, ut à cura, Curiosus: quanquam non sine ratione: Sabina uox fuit, non ut ineptiunt, quia Cor urat. Quirites dixit Plebem Romulus, se Quirinum, Senatum Curiam: omnes eodem uocabulo, uario flexu. Inde Curiosus dictus, qui satageret Consultorum Senatus. simul Curæ nomen deriuatum quia diligentiores patres uocarentur. At apertissime assumpsit Formidolosus à Formidine: Monstruosus, autem quod dicunt quidam, puto esse barbarum: nam in manu scripto Martialis exemplari, quod de præda Fontarabiæ nacti sumus, sic scriptum est, Montosæ decus Vmbriæ. Tortuosus quoque & Saltuosus nihil assumpsere: sed à Tortu, & Saltu, ducta sunt: sicut à fastu Fastuosus. quanquam igitur uidentur quantitatem significare, tamen non ita est, sed intentionem qualitatis: nam tamen Mons significat quantitatem, at Montosus, habitum illum montium notat. Sic euenit etiam in alia terminatione, V N D V S: Magnitudinem nanque indicat: Cæterum non solius Quantitatis, immo uero, ut supra dixi, Habitum quandam. Neque uero dubium est, quin à maris excessu naturam nata sint, quippe ab V N D I S. Nam M A R I S nomine antiqui pro magno

usi sunt. hinc Pelagus, quia πέλας ἔχει. Iam enim τὸ πέλας significat tractum ipsum. Et Callimachus quasi prouerbio utitur in Apollinis hymno:

οὐ φιλέω τὸν αἰετὸν ὃς ἔσθ' ὅσσ' πόντος ἀείδει.

Et apud Latinos, Maria ac montes polliceri. Vulgò etiam dicimus, Maria, de re immensa. Sic Catullus cum multa proposuisset etiam maiora fide, subdidit, Cætera sunt maria. Sed de his alibi. Eorum autem Materia talis est, ut quædam B, habeant, alia C. Populabundus, Iracundus, Rubicundus, Verecundus: quorum origo à futuro uerborum ducta significatum expressit perpetuationis: ut, Populabundus, non solum qui populatur, sed etiam populabitur. Pauca ad præsens respexere: ut, Iracundus ab eo quod est, Irasci, exempto sibilo, quasi qui semper irascatur: Rubicundus, qui semper rubricet: nō, ut uulgo utimur, actiua significatione transitiva, sed absoluta, aut μέση, quemadmodum cum dicimus Lauat, id est, Lauatur. & apud Poëtam, Iam uenti posuere. Verecundus autem originem paulò habuit obscuriorem, propterea quod abolitum uerbum est Vereator: sicut contrà, Adipiscor, suum primogenium amisit. dicebāt enim Ἀπερε, παρὰ τὸ ἄπειρ, unde Apex, & Apes, & Examen, cuius simplex non inuenitur sic uoce primaria, sed in Amento. uerum de his alibi. Continuationem igitur dicimus, quia Rubicundum non dicam me, sed Silenum, cuius facies multi atque aperti ruboris sit: Nireum non dicam iracundum, Achillem dicam, multæ iræ, & quam ipse præ se ferat. Facundus literam mutauit, si à fando, non ab efficacia ductum sit. Fœcunda à fœtu, per concisionem. Rotundum quoque, si ab eruditioris iudicio concedatur mihi, uideatur non abhorrire. Neque uerò habitum illum cum excessu solum indicant, sed etiam uehementiam quandam, atque extantem præter modum exuperantiam in rebus inanimis: quasi cum dicas Mare fluctuabundum, uel ut ait Gellius, Vndabundum. In rebus autem uoluntate præditis, etiam Ostentationem, siue Professionem, atque etiam, ut ita dicam

eam, Satagentiam. nam quemadmodum differt Verbale à Participio, ita à Verbalis genus hoc nomen. Pugnare potest quisvis, atque erit Pugnans : Pugnator longè alio modo idem significat: addit enim habitum sciendi pugnare. Sic, Populans, & Populator : at Populabundus hoc apponit insuper, ut palam præ se ferat animum ac spiritum Populatoris. Idcirco ueteres non malè dixerunt : cum imitationem quandam his nominibus attribuere, simul & similitudinē : quippe gestuosa quodammodo quæ sint. Propterea dixit Sallustius in Iugurthino : Quasi uitabundus : id est, quasi is, qui præ se ferret metum, ut hostem eliceret, quem uitare simularet.

Est alius modus eiusdem terminationis in I N V S : nam supra correpta uocali pronunciabatur, Faginus axis: & Materiam indicabat. at in quibusdam producit, & Qualitatem consistentem significat : ut, Libertinus. Et in I L I S, Scruilis, Herilis. & unum correptum Pugil. fuit enim Pugilis per initia, sicut Ciuilis. Et quemadmodum supra in I T I V S Materiam notabant, Cementitius, Cratitius: ita etiam Aedititius, & Tribunitius, quasi materiam, non ueram: analogice enim Tribunatus dicitur materia dignitatis, ac status hominis. Qualitatem igitur indicant, id est conditionem, à materia, aut quasi à materia, sub ratione quadam passionis : ut Ascriptitius, qui est ascriptus : Fictitius, qui est fictus : Dedititius, qui est passus deditiōem : Deditio enim quasi materia quadam est Capite diminutionis : est enim affectus deditiōis, amissio libertatis. Eiusdem modi sunt in A L I S : ut Triumphalis, qui ex Triumpho gradum adeptus est in ciuitate : Furiālis, furijs captus : Mortalis, eadem ratione dicitur, qui morte affectus est : nam quod ad aptitudinem translatus sit, hoc usus occupauit. Cæterum de mortuo prius sic sunt locuti, Mortalis fuit : deinde etiam cum ad uiuentes respicerent, propterea quod essent eiusdem naturæ, eosdem quoque Mortales uocauere. sic etiam Capitale crimen dixere, quod capite lūi meritum esset : quo significato

etiam quæ nondum uocata essent in iudicium, intellexere. His similia in ORIVS: Censorius, Prætorius: hæc sequutum illud fuit, Vxorius. Nam Censura ac Prætura acta certis limitibus uitæ præscribebant ciuibus: ita uxoris imperio qui cohiberetur, eodem uocis flexu significatus est. Verum quia certa nomina eam terminationem nō admittebant, aliam eundem in usum excogitarunt, in ARIS: Consularius, uicino sono superiori, quæ erat in ALIS. Verum huius modus latè fusus est: dices enim Robur militare, etiam in Reinige, qui nunquam miles fuerit, quoniam in milite repertum iam est. uerum etiam à causâ efficiente ducta sunt: ut Viam militarem: etiam in prædicamento τὸ ἔχον, ut Sagum militarem. A Singulo quoque Singularis dictus. & alia quædam, quæ ad philosophum spectant: de quibus exactissimè in primo historiarum à nobis est disputatum. Alia natura eorum est, quæ in ATICVS, habitum à natura inditum notant, Venaticus: aut etiam substantiam, ut Aquaticus: siue, ut malis, habitum in aqua, aut propter aquam agendi. Mutuatica pecunia apud Gellium, quæ actione mutui condici potest: Mutui enim naturam induit ex stipulatione, aut pacto, aut eiusmodi. Alia eorum, quæ in TIMVS, in prædicamento τὸ ἔχον, ut Patrimus, Matrimus, qui patrem & matrem habet: Aeditimus, qui ædem: at Legitimus, potius passiuè, qui à lege constitutus est. Finitimus uidetur relationem notare, uerum id non à terminatione, sed à significatione nominis huius finis, factum est: & significat eum qui suos fines habet. Hæc omnia corripiunt terminationem. At Bimus, Trimus, Quadrimus ab anno ducta, non facile est dicere, salua uerecundia ineptiendi, quare producant, nisi propter concisionem. In ARIVS, eundem habitum ad agendum: Sagittarius, qui sagitta uti scit: Bustuarius, qui busto præest. Quædam etiam passio nem notarunt: ut, Tumultuarius, qui tumultu sit conscriptus. Etiam ad ætates usus transtulit, Sexagenarius, ubi neque actio, neque passio, sed τὸ ἔχον: sicut Centenaria usura, de qua

suo loco. quomodo Binarius, Ternarius. At carpētarius etiā opus facit : carrucarius non , sed factio utitur , ut Armentarius. Nunc alia duo uideamus : Quod aptum natum est quippiam aut agere, aut pati, id *πεφυκέναι* dixerunt Græci: propterea quod rei ipsius φύσις sequeretur affectus ille. Duas autem habuere apud Latīnos, totidem apud Græcos terminationes: in I V V S, actiuam : in I L I S, passiua: sic Græci αἰσθητικός, id quod aptum natum esset ad sentiendū alia quid : αἰσθητόν, id quod aptum natum esset ad sentiendum ab aliquo. prauē à Barbaris eæ uoces translatae sunt in Latīnitatem : sic enim interpretati fuere inscriptionem libri Aristotelici, de Sensu, & Sensato. nam αἰσθησις sensus est: αἰσθητικός, quod sensu præditum est, eoq; aptum est uti : αἰσθητόν quod sensu percipi potest. De Sensiuo & Sensili, dicendum fuit: aut molliore, si reperias, uocabulo, sed ad hunc modulū apto: ut in libro de Inscriptione à nobis declaratum est. Nam etsi Sensio passio quædam est, tamen sub actionis rationem recepta est eius significatio: ut Tango, & Gusto, & Audio: sed de his alibi. Actiua igitur terminatio Græca maxima prudentia constituta fuit. affinitate quadam coniuncta cum uerbis illis, τυπίζω, αἰσθησιώ, ut affectus à uerbo, & aptitudo à nomine τυπικός, αἰσθητικός habeant cognationem. Mollius tamen ducas à præterito, quasi sit à τυπίζω, τυπικός. Nostri in I V V S, ut diximus, hoc expressere, sumpta occasione ab Aeolensibus. nam quædam nomina deducta communi pronunciatione interposito proprio elemento pronuntiabant. *Ἀπρεῖος* aliq, ipsi *Ἀπρεῖος*. Igitur ut ab eo quod est νότος, dicitur νοτιάς, qui Austri uim habet: sic ab eo quod est, Actio dicitur Actiuus, qui agendi habeat potestatem. Exempla sunt multa: Internecium bellum, quod utrunq; bellatorum necat. Fugitiuus seruus, qui fugit, quoniam suapte naturā ad id propensus fuit: Genitiua membra, apud Ouidium, τὰ γεννητά. Tempestiuus quoq; non, ut dixere, significauit occultiore actionem: sed sanè fuit is, qui tempore temperaret. At enim uero passiuum qua ratione dictum fuit: Terminatio

natio actionem, passionem notat significatio. Græcos male secuti sunt, qui *παθῆσκον*, potius *παθόντες*, nam passivum erit id, quod faciat aliquid pati : hoc autē fuerit potius actiūum. actio enim & passio cum unum tantum sit, sed differat ratione: ut uulneratio actio sit Achillis, & passio Telephi : passivum & actiūum idem erit, quoniam & significatio est eiusdē rei, & modus idem: Nam & terminatio in I V V S, significat actionem, & ipsa passio ab actione non distinguitur re ipsa: igitur significabit rem ipsam in agente. uerū Grammatici fero sapientiam cum uocabulorum usu coniungere. Quæ uero significant passionem, in I L I S, exeunt, præeunte secundum uerbi naturam consonante: ut, Habilis, Facilis, Agilis, Plicatilis: in quibus elementum uerbi anteit: Habeo, Facio, Ago, Plico. Quædā autem à futuris ducta sunt: ut, Amabilis: & à supinis, Pensilis, Flexilis, non sine ratione: aptitudinem enim significarūt, quæ, non est necesse, ut in actum producat. At recentiores audacter nimis iam actus significationem attribuere, idēq; friuolīs sanē argumentis. Fictile, inquit, uas, quod est iam fictum: coctiles lateres, qui iam cocti: atq; alia multa eiusdemmodi. Auxere errorem pertinacia: Naui, aiunt, Agrippinæ solutilis, quia non bene erat coacta, sed soluta. hoc autem ridiculum est. scimus enim & satis Nautarum continuissē: & diu cursum usq; in altum tenuissē: sed quia solui poterat, solutilis dicta fuit. Sic Versatilis scena, quæ uersari potest machinis, qualis illa Marcelli fuit: quod si est Versatilis, quia uersatur: cum non uersabitur, uersatilis non erit. Sed Aristoteles in nono Metaphysices disputat hoc aduersus Euclidæ sectatores, quos ibi Megaricos uocat: ij sic profitebātur, Non posse nos moueri, nisi cum mouemur. Verū de his amplius in Oratōne de Endelechia pro M. Tullio. Qua item ratione facient, ut upipæ crista ipsis faueat: neq; enim semper plicata est, sed quia aliquando posita quam fuerit erecta, plicari potest. Fictile autem, atque alia eiusmodi, si talia sunt, non ne talia fieri potuerit? Omne enim quod est, ab eo quod uerē est, factum fuit: Omne quod est,

præter Deum, ab aliquo factum fuit: omne quod factum est, ab aliquo fieri potuit. Coctiles lateres dicuntur, quia crudī sic primum sunt appellati, quoniā coqui potuerunt. Sic Rasiles calathi, & Tapetes, & alia. Lychni pensiles, antequam penduntur: *potestatem enim pristinam* significant: sic Vua, Balnea, Horti, quoniam in superiora eorum usus transferri potuit. Flexiles rami, lenti: quia possunt flecti, hæc uox etiā additamentū passa fuit in formatione, Flexibilis. Aurum, aut æs ductile, quod ex massa in lamellas duci potest. Sessiles lactucæ, quarum natura est ad sedendum postquam creuerint: ubi absoluta significatio est, non transitiva ad passivum, quasi quas sedere cogat natura. Ansa tortilis, quæ inter fabricandum ex directa, torta facta est. Apertile latus, quod quiviit aperiri. Altiles gallinæ, quæ possunt & alii, & non alii. Horum igitur ratio duplex: namque potestas hæc, aut à Natura est, ut flexilis iuncus: aut ab Arte, ut coctiles lateres: ergo naturalis illa uis nunquā deficit: nam etiam cum flexi sunt iunci, retinent nihilominus pristinam flectendi facultatem: cōiungitur enim actus cum potentia, & tales sunt, quia possunt esse. Huius rei ratio est, quia ab essentiæ principis fuit potestas illa. Scire potest infans Musicam. Adultus scit, nunquis dicet tunc amisisse sciendi potestatem? Quæ autem ab arte proficiuntur, non sic se habent: neque enim cocti lateres possunt coqui: quoniam coctio accidens est, extrinsecus adueniens, non à primordiis laterum. Sed hæc quæ arte fierent, secuta sunt rationem eorum quæ fluenter à natura. Sic enim consultius fiet quàm quod à recentioribus factum est. ut quia lateres coqui nequirēt, idemque in ipsis & coctum & coctile esse uideretur: ideo flexilem ramum eundem putarent & flexum: Et fissile robur idem cum fisso. Nam cum Plinius inquit, Alia fissilia, alia celeriora frangi, quàm findi: nonne intellexit, aptiora, quorumque natura præuenteretur citius fractione, quàm fissionem? Sic etiam Theophrastus, unde ille *μακρὰ, θλαστὰ, θρωστὰ*. quæ ipse acceperat à præceptore diuino suo ubi loquitur de crustis ac testis Aquatilium. &

in octauo Metaphysices. Poëtica licentia dictum est, Penetrabile, actiue: sicut Porrum sectium, uulgu8 contra pasciue. Hinc constat male reprehendi Boëtium a curiosis recensoribus, qui *μελασιπὸν*, Risibile interpretatus est. fecit enim exemplo eodem & analogia, qua Sessilis lactuca dicitur, absolute.

Quantitatem autem quædam simpliciter declarant, quædam non: Nam tempus, & locum sub quantitate cum intelligamus: Tempus simpliciter quædam significarunt: ut, Bimus. at locum non simpliciter, id est sub quantitate, sed sub *ἐκφρ.* neque enim Montanus, eum significat, qui montis instar est: sed qui montem habitat. sicut Intestinus loci habitum. Hæc multas cum alijs cōmunes habuere terminationes: in ANVS, Sylvanus: cuius affectus proprius fuit, ut ex adiectiuo fieret substantiuum: Cœlestis: Terrestris: addito elemento, sicut Palustris: nam Paludestris, asperum est, & fortasse barbarum. Suprà posuimus, Aquaticum, à qualitate non male: sequitur enim qualitas substantiam, & loci rationem. Cognatio enim est inter locum & locatum, ac sanè ipsum hoc genus, & *ἐκφρ.* alijs cum qualitate, alijs cum relatione miscuere: quidam neque habitum speciem qualitatis à relatione: sed hæc sunt alterius operæ. Habes etiam alia: Litoralis, Marinus, Maritimus, Pelagijs, Fluuiialis, Fluuiatilis, Aquatilis, Tartareus, Aërius, & eiusmodi. Et à partibus terrarum, in quibus etiam id diuersum fuit: in ENSIS, ut peregrinum incolam, non indigenam declararet: sanè Martialis mauult librum suum Hispaniensem, quàm Hispanum: ut Romanus sit, qui in Hispaniâ animi gratia diuerterit. In aliquibus tamen Natiuum est: ut, Veronensis. longe diuersa ratione dictus est Cato Vticensis, cum Vticæ perijt, non est natus. Et ampliore limite, ut Prætenensis, sicut Subcinericius panis, non ex cinere, sed sub cinere: adiuuatur autem à præpositione. Græca sunt, Tarchantiota, & Crotoniata. Prisci ita constituere, ut animaduertent, quædam excedere nomen loci: Creta, Cretensis: quædam non, sed alia æquare: Macedonia, Macedonicus: quædam superari,

superari, Italia, Italus. Hæc à regionibus. Ab oppidis autem negarunt. Itaq; à Venetia, Venetus: à Venetijs, Venetianus maluerunt. At Barbari quidam nihil discriminis faciunt inter Venetiam, & Venetias. uerum ut illorum consilium placet, Venetiani enim à Venetijs distinguendi sunt, sicuti Patauini à Venetianis: Veneti enim Patauini quoque sunt: ita regulæ seruatus displicet. Idem enim ab oppidis quoq; euenit: à Roma, Romanus: à Tiferno, Tifernas: à Camerino, Camers: quare à Lauinio oppido, & Lauina & Lauinia rectè ducas, neque à grammaticis utrum legendum sit apud Vergilium, sed quemadmodum poëta scriptum reliquerit obseruandum. Proprium horum est pati concisionem. Sarfinas, quod fuerat Sarfinatis: & literas transferre: ut à Velitris, non Velitrenus, sed Veliternus: quanquam demptam potius iudicari, ut fuerit Velitrerinus, deinde usu uox expolita sit. Ex his colligitur non esse uerum quod aiunt, in E N S I S ea esse, quæ à Græcis *ἐνδογενής* uocantur: nam etiam sunt indigenarum, Colonienfis, Lugudunenfis, deniq; Pratenfis.

Tempus autem & Temporis partes, sic: Extemporaneus. nam Tempestiuus, ut diximus, potius temporis habitum significat. sicut Intempestus: quod fuit cōcisum tempestiui. Hora, habet Horariū, cum diei partem significat: at Græci quaternas anni partes sic appellarūt. unde Latini Horum, quod huius anni esset, neque in alias transisset ^{horas} anni sequentis. Diurnus, à die: Nocturnus, à nocte: Vespertinus, Matutinus, penultima producta. itaq; etiam Diutinus & Sero-
tinus pronuntiandū est, contrā quā prodidere. A Con-
ticiño, & Diluculo, & Crepusculo, non sunt deducta. sed
Aduerbiōrum forma utuntur. Perdius, & Pernox, compo-
sitione adiuta sunt, quò minus cogerentur in communem ter-
minationē: sicut ἐφ' ἡμέραν animal dictum ab Aristotele. A
Mense uulgaris uox Menstruus, dura sanè: itaq; emolliuit il-
lam Cícero, & Mensurnum fecit. Annuus non solum anni
habitum significauit, ut reditum, statum indicaret: ueluti cum
dicimus, Annua sacra: sed etiam totū tempus, idē unicū:

Confutatio hujus doctrinae in
 quatuordecim libris
 plurima damna et stragis,
 deperditus summus deus
 ex classis antiquis.

ut apud Iureconsultos, Annua, Bīma, Trīma die. Anniculus atatem sub tempore, sicut Quadragenarius, & eiusmodi. Discretam autem quantitatem significant his terminationibus, Centenarius, Bīnarius, Ternarius, quæ etiam sub *exdu* *ximus* *neq;* *enim* *solum* numerum, sed etiam habitum ponderis, aut ætatis, aut ordinis connotat: res enim ualde sunt complicatæ: neq; nisi à philosophis dignosci planè possunt. sicut Bīni, Quaterni, & eiusmodi: quæ iccirco carent numero singulari, quia plura comprehensa, ad totidem referunt: sed licentia poetica pleraq; torfit.

CAP. XCIX.

Relatiuorum species recensentur.

Relatiuum significat, ut diximus, aut Aequalitatem: ut, *Vicinus*, *Propinquus*: non enim *Locum*: ut falsò scripsere: sed *Relationem in loco*. Aut Inæqualitatem: hic sunt species tres, *Possessiuum*, *Comparatiuum*, & *Superlatiuum*. *Deminutiuum* autem comparatiui species est: de quibus omnibus iam est dicendum.

CAPVT C.

Denominatiuorum species censentur *Possessiua*: sunt enim *Possessiua* quæ id denominant, cuius sunt: ut, *Ensis Cæsarianus*. Ac quæsitum quidem aliàs à nobis est, quamnam ad causam reducerentur: nam *Cæsar* ensis sui neque materia est, neq; efficiens, neq; forma: uidetur igitur potius esse finis. Sic *Pompeianus* ager, *Seianus* equus, in usum *Pompeij*, & *Seij*. Sic *Olympij* ludi in honorem *Iouis* eo cognomento: sic *Circenses*, & *Megalenses*, ad *Possessiua* redigendi sunt: sic *Florales*, & *Robigales*, & *Saturnales* primum fuere, siue *Dies*, siue *Ludi*, siue *Vacationes*. deinde tenuit consuetudo, ut potius *Robigalia*, & *Saturnalia* dicerentur. propterea quòd honestiore consilio *Sacra*, quàm *Dies* intelligerentur. Quæsiuimus illud quoq; An à materia: ut, *cretaceus*: à forma: ut, *statua Herculeæ*: ab efficiente: ut, *Venus Apellæ*: ducerentur. Et non

Et non uidetur: sed simpliciter Denominatiua sunt: ac quamquam uidetur quædam relatio, tamen non correspondent. Neque enim Creta Cretacei est, sed pars totius. Haud enim ferè inuenias præter Deum, quod non aliquo modo referatur. Omnia enim saltem ab illo dependemus: Solus enim uerè est.

Differunt autem à Patronymicis Possessiua: primùm, quòd Patronymica fixa dicuntur, hæc mobilia: illa patrum, aut auorum, aut omnino generis habent significationem: hæc cuiusuis rei notæ sunt: illa à proprijs, hæc à communibus. Ex quibus colligi possunt rationes, & causæ reponendarum specierum, quæ sunt à ueteribus proditæ. Neque enim aut Cardiacus, aut Mathematicus, aut eiusmodi, sunt Possessiua, ut putarunt, sed Denominatiua: sicut & alia quæ sunt suprâ declarata.

C A P. C I.

Comparatiuorum Superlatiuorumque natura, & causæ, & usus.

Est hoc receptum è scientijs tam quæ Magnitudines, quam quæ Naturam contemplantur: è nihilo nihil fieri. Ita è rebus, quæ carent corpore, coniunctis, nunquam quicquâ corporis fieri. Nam ne coniungi quidem possunt. Coniunctio enim extremorum, extrema autem corporum. Quare si incrementa sunt ex Quantitate, & omne Quantum diuisibile est in semper diuisibilia, incrementa quoque ipsa diuidentur: igitur quæ significarunt quantitatem, primo receperunt modum tum incrementi, tum diuisionis. horum imitatione item ea, quæ indicarent Qualitatem: propterea quòd intendi ac remitti posset. Idcirco Denominatiuorum, quæ referuntur, duæ fuere species constitutæ, Comparatiua, & Superlatiua, quæ Quantitatis, Qualitatis uel dicerent incrementum: & Deminutiua, quæ incrementi dicerent certam ablationem.

Occurrunt autem primo loco Deminutiua: si rei naturam spectes. posito enim nomine Iustitiæ: siquid adiungatur accessus.

fionis : per propiores gradus ascendemus ad excessum. Verum quia non sunt specie diuersa à comparatiuo, sed modulo tantum quodam, atq; iccirco posterius excogitata, posteriore loco tractanda iudicauimus. Etenim si dicas Meliusculum esse Triticum Siligine, etiam Melius, possis dicere. Comparatiuum autem & Superlatiuum simul statuemus, haud enim absimili sunt natura: neque enim distant nisi quatenus pars à toto. ut quemadmodum Deminutiuum modus sit Comparatiui, ita Comparatiuum Superlatiui: ut qui sit Doctissimus, etiam Doctior sit. An uerò etiam possit dici Doctiusculus? Et uidetur. Toto enim partem contineri uerum est. si enim qui sit doctissimus, etiam doctus esse dicitur: etiam doctior: quare non etiam doctiusculus, quod inter doctum & doctiorem intercipitur? Verum res aliter sese habet, Deminutiuum enim non solum partem notat, uerum etiam ei certos praescribit limites. Neque uerò solo hoc differunt: sed & alia causa subest. Nam Superlatiuum etiam absolute poni potest: ut, Caesar fuit fortissimus. Significat enim, adeptum fortitudinem, omnes eius numeros absoluisse. At si dicas, Doctiorem, necessario quempiam, quicum comparatur, aut ponas, aut intelligas. Prius autem comparatiuum inuentum est. Est igitur Comparatiuum species dictionis excessum significans ad alterum relatum. Dico autem quantumcunq; & qualemcunq; excessum: non, ut dixere, mediocrem: neque dico speciem nominis, ut nomen est: sed ut nomen est species dictionis. Nam & Participium & Praepositio & Aduerbiu comparantur. Hi duo errores ueterum fuisse: quorum alterum mox explicabimus, qui uerò contaminauit definitionem, sic constat: Omnem excessum, totumq; etiam à Comparatiuo significari, non autem mediocrem. Primum, falsum est mediocrem esse. potest enim saltem citra summum, sed proximè consistere: ut doctior tantum sit, cui illud tantum desit, quo sit doctissimus. Deinde hoc quoq; falsum est. Nam qui sit doctissimus, idem etiam doctior dici potest. ut Nigidius aut Varro, si sit doctissimus Romanorum omnium, nonne doctior

doctior cæteris Romanis esse poterit: Quare Cōparatiuum à Superlatiuo non distat specie, ut diximus: sed est aut sicut pars in toto, siue ad totum: aut idem cum ipso in re, diuersum autem in modo: relatione ipsa scilicet. Igitur si eius naturam **acrius contemplemur**, haud sanè pro re nomen inditum deprehendemus: neque enim satis est ipsum dici Comparatiuum: multa enim sunt nomina Comparatiua, quippe notæ Comparisonis: multa Aduerbia: ut, Similis, Dissimilis, Propinquus, Qualis, Quantus, Velut, sicut, & alia eiusmodi. Neque uerò omnis Comparatio excessum significat: quare ab hac differentia potius nomen consequi par fuit, quàm à communi cum multis natura illa. Itaque commodius *ὑπερθετικόν* quàm *συγκριτικόν* appellari potuit. Neque enim superlatiuum recte à Græcis *ὑπερθετικόν* dictum fuit. Nanque *τὸ ὑπέρ* non significat *τὸ ὅλον*, sed ipsum habet suos gradus: sed consultius *ὀλοθετικόν*, aut *ἀκροθετικόν*. Latini autem hoc etiam amplius errarunt, qui neque præpositionem emendarunt, & uerbum **F E R O**, immiscuerunt, quod motum significat. Græci sapientius constantem qualitatem aut quantitatem, per uerbum, *πθέναι*. ita etiam constat, minus prudenter *θετικόν* dictum nomen unde hæc fiant, ut Iustus: nam etiam Iustior, *πιδνσι*: statuunt enim Iustitiam. Cuius rei signum est, quod etiam superlatiuum dictum est, *πθέναι ὑπὲρ τὸ θετικόν*. præterea qui Iustus est, potest esse iustissimus. Omnem enim Iustitiæ habitum habet. Itaque *ἀόριστον* potius dici debuit, Indefinitum. neque enim declarat graduum præscriptionem. Comparatiuum autem, *ὑπερθετικόν* superlatiuum. superlatiuum autem, *ἀκροθετικόν* à Græcis, à nobis aliquo nomine, quod ultimum excessum indicaret.

Ex his definitionibus uidemus, ueteres non rectè dixisse, Comparatiuum significare positiuum, cum Magis. Primum pessimè locuti sunt. Neque enim Denominatiuum significat nomen, unde ducitur, sed rem alio modo: sic Comparatiuum rem, non nomen significat. Deinde, **M A G I S**, est Comparatiuum: quare idem resolveretur in seipsum, atque esset res

solutio infinita. In quod enim resolveretur ipsum Magis: ubi sisteret resolutionem? Neque uerò prudenter negarunt, Magis, esse Comparatiuum. Nam Magnus, fecit, Magnior, Magnius, & Magius, ac tandem Maius. Aduerbiū autem uoluerunt uariare, retenta litera pristina, ac fecere, Magis. At quod argutant, non differre Aduerbiū à neutro in alijs: fatemur. Quod addunt, ne in hoc quidem esse faciundum: ridemus. Libenter enim in alijs item fecissent, si quiuissent. Fecere, ubi potuere, usq; sunt & libertate, & commoditate. Errarunt quoque in Superlatiuo, in eius intellectu inesse *M V L T V M*, aut *V A L D E*. Nam multum magnus est, cum qui maior, quàm qui maximus. At Valdè, quid est, nisi Validè? Igitur Validissimus erit ualidè ualidus. Bis igitur ualidus. At Superlatiuum ter ualidum potius significat. Id quod Galli neq; temere neque imprudenter in patriam linguam receptum, etiam nunc retinent. Hæc igitur ipsorum Nomina, atque Naturæ: nunc Causas, ac tandem Affectus uideamus.

Ergo materiam à Græcis mutuati sunt Latini in Comparatiuis, imitati sonum sub R, litera: *ᾤωτερος*, Sapientior: & in Aduerbio adhuc propius, Sapienter. Superlatiui autem terminationem Græcam repudiarunt propterea, quod conueniebat cum passiuo participio. Nam ut à *ᾤως*, *ᾤωτερος*, sic ab eo quod est Incitus, deduxissent, factum esset sanè Incitatus. Itaque alius flexus placitus est. Geminarunt autem sibilum sic, Incitissimus: iccirco quia etiam Græci produxere mutatam uocalem, quæ esset breuis post breuem, ut superiore in exemplo patet. Tractus enim uocis longioris id exigere uidebatur. Quare eodem exemplo etiam aliam terminationem constituere, Verrimus: tanto facilius, quod iam alteram literam ex geminatis ibi inueniebant. At in tertia terminatione, quare recentiores unica tantum liquida pronunciarunt, sic, Similimus: cum tamen proprium eius fuerit geminari ob soni lenitatem, & producat apud poetas semper, & in antiquis exemplaribus omnia

bus ita scriptum sit, & sublit, tum analogia, tum analogiæ
 caussa, quare sit geminanda. Communis autem terminas-
 tionis causa etiam à Græcis quandam habuit originem: *ἁπλο-*
λογία enim est altile, quod scilicet nactum sit naturam, ut ala-
 tur. *Naturam igitur eam* cum plene possideret, mutuauit
 similem sonum alijs, quæ summum illud adepta essent. Fiunt
 igitur à nominibus incrementum suscipientibus. Quare à
 significantibus substantiā non fiunt: nam *αὐτότερον*, & Ipsis-
 simus, mera licentia poetica fuit. Nationem uerò indican-
 tia ita demum exorientur, si non statum hominis, sed gentis
 ostendent mores: ut quia Pœni perfidi, legemus Pœniorem
 apud Plautum. aut etiam ab alio significato. Quare &, Ne-
 ronior, non à Neronis substantiā, sed à sæuitia comparabitur
 ad significandum. Confessum etiam ab omnibus est, Com-
 paratiua duci ex aduerbijs quibusdam: ut, Doctus. Nec
 deest ratio: uerborum enim qualitatem significant Aduer-
 bia. Ab cæteris autem partibus negant. A participijs non
 fieri, quia transeant in nomina: neque à Præpositionibus,
 quia amittant uim, qua casibus præponuntur. Nos cum
 his aduersus ueteres dicimus, à uerbis non duci. Exem-
 pla enim falsa sunt: Nam à uerbo Potiri, est ridiculè dedu-
 ctum Comparatiuum Potior, & Superlatiuum Potissimū:
 neque enim significata ualde coherent. sed à Potis, siue Po-
 te, fiunt. Par inscitia, cum Detero uerbum ex sese aiunt gi-
 gnere Deterior: quippe Deterior, passiuam habet rationem
 significandi, ut quod sit plus detritum, deterius sit. & uox
 uetusta fuit, Deter: sicuti, Dexter, Citer, Exter, apud Ca-
 tonem, & Statium: quæ nunc exoleuere. Contra hos au-
 tem cum ueteribus uicissim sentiamus, A Participijs duci:
 siquidem non omnia participia in nomen transire posse. nam
 Expugnare significat actionem sub tempore: Expugnator,
 sine tempore: Expugnans, sub tempore. Cui si addas cas-
 sum nominis, non uerbis, amisso tempore nomen fit, retenta
 sola Participij terminatione: ut, Expugnans urbium, sicut
 Expugnator urbium, nullum tempus designat. At Participia

pia passiva quomodo nominum naturam asciscant? neque enim simili ratione casus nominis apponi potest: itaque Expugnatum, semper praeteritum indicabit. Et Honoratius, atque Honoratissimum, nunquam de alio tempore, quam de praeterito pronuncies. Immo uero quibusdam horum nominum etiam casus uerbi additur: ut, Expugnatus à Cæsare: ita etiam Expugnabilis à Cæsare: tantum abest, ut Participiis ipsis derogari id ius possit. Sic locutus est M. Tullius ad Cornificium: Cæteris, inquit, omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos: id est, qui maxime à me commendentur. A Præpositionibus quoque deriuari, multis exemplis conuincuntur, in quibus manet uis Præpositionis casum exigentis: ut apud Liuium in primo: Duo corpora propius Albam. Neque sine ratione: Intervallum enim in partes secari potest: Cuius interualli conditionem ipsa Præpositio declarabat. Ex quibus, ut diximus, acutius contemplanti constat: Comparisonem esse differentiam, qua genus sub dictione constitutum complectitur non solum Nomen, sed etiam Aduerbum, & Præpositionem, & Participium, quæ inter se differunt specie. Idemque de Superlatiuo intelligendum.

Affectus autem eorum usu continetur, uerum non sine controversia. Cum enim neget nemo, casum Sextum deberi Comparatiuo, Secundum Superlatiuo, & pluralem semper numerum: Dubitatum est, An pluralis casus Secundus Comparatiuo apponi possit. Quare non desuere, qui Comparatiuum inter duos tantum, cum Secundo casu poni posse contenderent: idque Horatii exemplo, qui dixit: O maior iuuenum. Sextum autem inter plures duobus diuersi generis: ut, Cæsar fortior Gallis. Nos uero sic sentimus: Comparatiuum cum semper aliquo modo referatur, non semper tamen ad sequentem referri casum: sed ad eum, qui subinteligitur. Igitur si dicas, O maior iuuenum, directa oratione ad duos Pisones, non redditur casus ille secundus Comparatiuo. Neque enim fieri potest, ut alter Piso maior sit, quam

sint iuvenes : sed refertur ad fratrem alterum sic, O' alter iu-
 uenum, qui altero maior es. Sic etiam dicimus explicatius:
 Elephantorum Indici maiores Afris : etiam si Afris, subtri-
 ceatur, constet oratio. Exponitur autem ad hunc modum:
 Elephantorum alij Indici, alij Afri: quorum Indici maiores
 Afris. Sicut ergo casus ille, Quorum, non est Comparatiui,
 sed Distributionis : ita erit in exemplo quoque superiore.
 Ex hac natura constat ratio, Quare poni queat cum præpos-
 sitionibus I N T E R, &, A N T E : ut, Inter alios doctior.
 Ac sanè cum in comparatiuo duo sint, Relatio, & Excessus:
 præpositio A N T E, non abhorreat ab eius natura. Altera
 uerò quæ est, I N T E R, languidiorem operam præstat:
 nisi enim multa suppleantur, non exprimit uim excessus,
 sed potius æqualitatem: ut, Cicero inter ciues suos doctior:
 potius enim tendit ad Naturam absoluti, quàm Comparati-
 ui : nisi subintelligas distributionem ad singularia, quem-
 admodum in Secundo casu exemplorum, quæ supra dixi-
 mus : cuius Secundi casus natura partitionem item dicit in
 constructione Superlatiuorum : quæ fuerit causa, ut semper
 inter congeneres fiat significatio. Quæ uerò partiuntur, quæq;
 distribuuntur, eiusdem generis esse necesse est: quemadmo-
 dum si dicas : Cæsar clementissimus Romanorum : intelli-
 gitur Cæsar unus è Romanis, qui alijs clementior sit, quoad
 fieri potest. Quare uidemus eorum fallaciam, qui negant,
 Dictionem O M N E M, cum Superlatiuo poni posse. Si
 enim dicatur, inquit, Cæsar doctissimus omnium: Cæsar
 non excluditur ab ea uniuersitate, quin unus omnium sit:
 igitur fieret, ut se quoque esset doctior. Atque hi falsi sunt:
 cum non intelligerēt Secundi illius casus partitionem. Idem
 nanque est, Doctissimus hominum: &, Doctissimus homo.
Comparatiuum uerò cum Sexto casu ne sic statuas, quem-
admodum poëtæ tum Græci, tum Latini ausi sunt: Cunctis
doctior. hic enim fit relatio doctrinæ ad cunctos: non autem
sola partitio sine comparatione. Itaque uocem excludentem
addendum est, cuius uires comparata excipiat. Id quod

fecit doctissimus poëta: - Ante alios immanior omnes. addidit enim ALIOS, ne sub uoce OMNES, Pygmalion quoque comprehenderetur. quanquam idem alibi subticuit, cum scripsit: - Sed cunctis altior ibat Anchises. Præpositiones igitur ipsæ attulerunt uim partitionis, non solum ANTE, & INTER, sed etiam EX: ut apud Liuium primo: Sextus filius eius, qui minor ex tribus erat. non enim potuit dici, Minor tribus. Tres enim tantum erant: ipse enim secum compararetur: essetq; seipso minor. Illud etiam aduersus ueterum sententiam est animaduertendum: Si ad secundum illum casum referatur Superlatiuum: aliam quoque ab ijs, quas supra posuimus, causam esse, propter quam illi superlatiuum male interpretati sunt per MVLTVM, & VALDE: neutrum enim horum aduerbiorum refertur. Postremo id quoque falso eos prodidisse constat, Græcos arrogantia quadam commisisse, ut non nisi ad idem genus Superlatiuum referatur: quoniam præ se unis, cæteros omnes barbaros appellassent. At enim uero in sua tantum gente id obseruassent: nunc uero uidemus etiam inter Barbaros legis rigorem tenere. Sed id in causa, ut diximus, fuit, Partitio ac Distributio. Itaque hoc loco, uox hæc GENVS, non solum gentem aut nationem indicauit: sed etiam diffudit significatum ad alia multa: puta mores, artes, & eiusmodi. Dicam enim, Epeum solertissimum fabrorum. Sic in primo de Oratore M. Tullius, de Crasso, & Scauola: Alterum parcorum elegantissimum, alterum elegantium paratissimum. Neque enim ad diuersa genera relatum est: in utroq; enim erat elegantia cum paritate. At Martialis in duodecimo, multo effusius:

Non es, crede mihi, bonus. quid ergo?

Vt uerum loquar, optimus malorum. Inter bonos enim & malos nullum commercium est, contraria nanque sunt: sed suo more lusit. Ne illud quidem recte prodidere, Comparatiuum poni aliquando absolutè: semper enim habet aliquid, saltem occultæ, relationis. Sic seniozem Acestem dixit

xit Poëta : aut quàm aliq̃, aut quàm fuerat , aut quàm uide-
retur : tantum abest, ut minus significant: contra quàm scrip-
serūt: exemplum enim Vergilij, Tristior, de Venere, signifi-
cat eam plusquàm tristem. declaratur id tum lacrymis,
tum dolore quī exprimitur in conquestione. Multo uero
minus significant contrarium : relatio enim est inter par-
ticipatīa: igitur, Mare Ponticum quī dicunt esse dulcius cæ-
teris: non intelligendam proponit amaritudinem, sed dulce-
dinem mistam in omni mari, in Pontico autem maiore flu-
uiorum incremento, neque enim mare extremæ amaritudi-
nis est: igitur contrarij, hoc est dulcis admistione remissum.
Quod autem in mari sit aqua dulcis, in quarto historiarum
declaratum est. *ὡς ποτίμω τρέφειναι τὸς ἰχθῦς*. Sic etiam
Theophrastus sensit, & uerum est. Eodem modo locutus
est Philosophus in eodem quarto: *πλατύτερον γὰρ ἐστὶ τὸ ὄξύ
τῶν τευθῶν*. Nisi enim τὸ ὄξύ haberet latitudinem, non di-
xisset *πλατύτερον*. Et idem *λευκότερα* dixit, quæ essent mi-
nus nigra, colores enim inter se mutuo congressu diluunt
nitorem. Et in octauo, comparauit *ὄξύτερον*, cum *ἐκ ὄξύ*.

His ita constitutis, intelligemus euenire posse, ut Comparati-
uo Superlatiuum excedatur: non sua natura quidem, sed ob
fortuitas rationes: cū enim Cæsar unus ē Gallis non sit,
non dicam Cæsarem Gallorum fortissimum. Igitur si non
omnes numeros fortitudinis expleuerit, nisi inter Roma-
nos, sic dicam, Cæsar Romanorum fortissimus fuit: Maxi-
minus autem fortior. Fit enim hoc, non natura Comparati-
ui, sed quia additur Natio. itaque si quis apponat genus,
quo professio siue ars, siue scientia, comprehendatur, non
poterit ab ullo excedi Comparatiuo: ueluti cū dicam,
Bellatorum omnium fortissimum Maximinum. Huius rei
caussa est in Radicibus philosophiæ. Siquidem primum,
perfectumq̃ duplex est: quippe aut uerè, & quod aiunt
ἐπὶ πᾶσι, ut Deus: aut in genere, ut circulus: est enim suo
tantum in genere figurarum perfectissimus: ideo extra
genus suum alteri comparatus inuenietur inferior. At pro-

fessio est affectus genericus, complectens uaria accidentia,
 uel gentium, uel nationum: itaque comparari porro non
 poterit. Nam Bellator, est affectus hominis, neque coërcetur
 potius limitibus Romanis, quàm Germanis, ac propterea
 totam summam exhaustit. Quoniam uerò, ut dicebamus, hi
 tractus incrementorum gradus habent suos, iccirco etiam
 notas excogitarunt, quibus uel Comparatiuum, uel etiam
 Superlatiui ipsam augeretur: ut, Longè, & Multò. Nam
 et si Superlatiui significatus summus est, non tamen in pun-
 cto uersatur. Vt etiam hinc appareat leuissima pugna Græ-
 maticorum, qui ex poëta litigant, an potuerit ab eo dici, Dio-
 medes Danaum fortissimus: quoniam Achilles fuerit for-
 tissimus. Nam etiam Ajax fuit fortissimus: etiam alij esse
 potuere. Quare illud quoque à ueteribus omissum sancias-
 mus: non solum in diuersis generibus, sed in eodem quoque
 duo Superlatiua posse ita comparari, ut alterum redactum
 in Comparatiuum superet: sic, Fortissimus M. Manlius,
 & fortissimus Sicinius Dentatus, & fortissimus Scaua Cen-
 turio C. Cæsaris: at Sicinius utroque fortior. Vtrum uerò
 è re ipsa ita ortum sit, an usu occupatum, quærere operæpre-
 tium est. Nam si fortissimus est, qui omnem ambitum exple-
 uit fortitudinis: multi esse poterunt fortissimi, sed nemo alio
 fortior. Quare consuetudine potius, atque opinione factum
 est, ut ita loquerentur: neque enim statim erat omnibus no-
 minibus fortis, qui fortissimus creditus est. Ergo alterum
 cum animaduertissent meliorem, non omisso priore iudicio,
 comparisonem addidere. Nam sanè aut prior non erat for-
 tissimus, aut secundus non erit fortior. Non solum autem
 gradus ipsi conferuntur, ut doctior, & multò doctior: for-
 tissimus, & longè fortissimus: sed etiam diuersa significata
 inter se: possum enim esse fortis, & non tam doctus: ergo ero
 fortior, quàm doctior. Interdum igitur ex æquo ponuntur
 per interrogationem: interdum non ex æquo per affirma-
 tionem: nam Interrogatio dubitat: itaque ex æquo propo-
 nit iudicandum, non statuit: affirmatio autem non quit
 duo

duo Comparatiua inter se collata æqualia facere. Primo modo locutus est Cicero in secunda Philippica: Impurior ne, qui in senatum: an improbius, qui in Dolabellam, & cætera. Alio modo omnes loquuntur, Cæsar clementior, quàm iustior. Nam quod addunt *MAGIS*, sic: Clementior magis, quàm iustior: nullum autorem habent, quem adducant. In hunc enim modum soluitur oratio, Clemens est, & iustus est: sed Clementia est maior quàm Iustitia: Iustitia non est maior, quàm Clementia. At Comparatiuum si, ut aiunt, significat Positiuum cum magis, resoluatur Comparatiuum in eorum oratione, fient sanè ridiculi: Cæsar Clemens magis est, quàm iustus. Nam quod poëtæ dicunt, Magis, atque magis: id fit per *αὐαδύπλωσις*: sicut, Etiam atque etiam, hic autem hoc non querimus. At non addidit Liviùs in libro duodecesimo: Ut propius fastidium eius sim, quàm desiderium. Quoniam uerò usus & affectus rerum, substantiam earum naturamque demonstrant, manifestò colligimus, *MAGIS* esse Comparatiuum, contra quàm, ut diximus, sint arbitrati. Id enim ex orationis usu patet, cum dico: Hoc uolo magis, quàm illud. Est enim idem modus comparisonis, qui in Philippicis apud M. Tullium: Hoc citius, quàm hoc. & quo uulgò utimur, Hoc potius, quàm hoc. Ex quo usu illud quod à ueteribus, tanquàm peccatū animaduertamus: qui negarint, Complures, esse comparatiuū: dicit enim Terentiùs in Heautontimorumenos: Nemo meliorem agrum habet: nemo seruos complures. Et ratio etiam iubet: compositū enim est à præpositione, & Plus. Quòd si Compluria dixere præsci contra Comparatiuorum analogiam: flexionem nouam inuenerint potius, quàm uocis naturam deprauarint. Propriū autem est Comparatiuorum pati ut Aduerbia sonum mutent neutrorum: Maius enim, ut diximus, factum est Magis. Interdum etiam ut deficientur positiua, & aliunde penitus mutantur, tam in Aduerbijs, quàm in nominibus: ut, Parum uirium, Minus audaciæ: Paruus census, Minore pudicitia. Item quomodo à Nominibus Aduerbia fiunt, & eorum affe-

clius comparandi : ita è contrario ab Aduerbijs, Nomina superlatiua: ut apud Catonem Nepotem, Sæpissimam discor diam. Et sicuti quæ à Præpositionibus ducuntur, casus seruant suos: ut, Proxime pontè : ita etiam quæ à Nominibus, eorum Nominum casus admittunt: ut, Moræ patiens, Moræ patētissimus: Similis Neronis, Similimus Neronis. Proprium est autē Superlatiuorum, fixa fieri: ut, Proximus, pro cognato: Et apud Liuium libro primo: Pro indignissimo habuerant se patrio regno tutoris fraude pulsos. Et in secundo: Nec ambigitur, quin Brutus, qui tantum gloriæ Superbo rege exacto meruit, pessimo publico facturus fuerit. Iccirco etiam comparationem suscipient : ut apud Vlpianum, Proximior. Sicut autem sunt comparatiua sine Superlatiuis, ut Anterior: ita è contrario apud Plautum, à Penè, Penissimè. Priuatim autem proprium est huius comparatiui, Prior, etiā poni pro Primo : ut in Titulo, de Re militari : & apud Varonem, cuius uerba refert Gellius hæc, Quoties magistratus plures essent Romæ, quis prior esset. Sed ita accipiendum est, ut tota summa in duo diuidatur. Primus enim unus est, qui præit: cæteri quasi unus, qui præitur. Malim tamen abstinere. de, Potissimum, etiam nonnihil obseruauimus.

Restant Deminutiua, quæ cognoscere facile est : comparatiua enim sequuntur, ut pars totum. Deficiunt tamen in pluribus nominibus, ueluti in eo, quod modo dicebamus : à, Prior, enim non ducitur Deminutiuum: neq; ab alijs eiusmodi. Hæc est eorum forma & origo. Quod autem pertinet ad causam materialem, non inutilis quæstio est. Quare à neutris potissimum orta sint, ut non potius Doctiorculus, quam Doctiusculus, haud sanè patet ratio: nisi ab Aduerbijs primum ducta intelligamus. Fortiuscule fecit, ut sit origo uocis militaris.

C A P. C I I.

Nominum Affectus communes.

Nominum igitur Species, Naturæ, Causæ, Affectus hi: generales autem Affectiones multæ in ipsa accidentium mutatione.

tatione. Mutatur autem aliquid multis modis : sed ad duos reducuntur. Nam aut Substantiam amittit, ueluti cum è terra fit herba: aut Accidens. Idq; fit aut in Quanto, unde est augmentum: aut in Quali, quod ἀλλοίωσις Græci nominant, nostri Alterationem, uoce noua quidem, sed elegantissima, & maximè necessaria, sunt interpretati : aut secundum locum, qui dicitur Motus. Ergo sic euenit ei, quod mutatur. Aut ipsum fit quod non erat, cum mutatur substantia: aut in ipso fit, quod non erat, in cremento, & ἀύωσις: aut ipsum fit, in quo non erat, scilicet in loco. Sunt etiam mutationes in alijs generibus prædicamentorum. Quin etiam mutatur aliud quid non propter suam, sed ob alterius rei mutationem. ut mortuo Catoni unico filio, desit ipse Pater esse. Et equus qui ad dexteram Cæsaris est constitutus, si ad læuam transmouetur : ipse Cæsar qui sinister equo erat, fit dexter. Quibus igitur modis nominum mutantur accidentia uideamus.

Species quidem ipsæ non mutantur, ut quæ primitiua esset, fiat deriuatiua: sed alij atq; alij comparatæ, eo modo mutari intelliguntur. Amator, deriuatiuum ab Amo, est. Primitiuum autem est ad amatorium. ut Philippus Amyntæ filius, idem & Alexātri pater. Quoniam uero Primum dicitur, aut cum anteit, ut unitas : aut cum et si non anteit, tamen ne anteitur quidem : quippe Primogenitus etiam unicus dici potest filius : ideo Primitiuū quoq; sic intelligi queat hac ratione: non à quo deriuatiuum sit, sed quod ipsum à nullo: hoc enim necesse est aliquando fuisse, ut ab amore nihil duceretur. Ita postea mutauit speciem, ut ex primitiuo absoluto relatiuum primitiuum fieret. Et quemadmodū primitiua uera non mutantur, ita ut fiant deriuatiua : ita ne deriuatiua quidem ultima: ab his enim nihil fit, sicut illa à nullo.

C A P. C I I I.

Nominum Genera quo modo mutantur.

Nominum quoq; Genera mutantur adeo, ut priuatim libros super hac re ueteres confecerint. Alterum argumentū est ex ijs, quæ Dubia, siue Incerta uocāt: sic enim dictum est, hic uel

uel hæc Dies. Tertium testimoniū est in quibusdā. nam Plautus collum masculino dixit. item Iubar, Palumbem, atq; alia diuersis, quā nos utimur Generibus esse à priscis pronuntiata. Fit etiam alio modo, cum attribuitur genus ei, ad quod minus spectat: uelut cum Masculam Sappho diximus. Sic cum foemina sola possit esse pregnans: tamen Grauidū equū Troianum, & Prægnās Iouis cerebrum, & Fœtum eiusdem femur dicimus. Sic in quinto historiarum de Cicadis Aristoteles, *εἰσι δὲ ἄρρενες οἱ ἄδοντες ὑν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι*. *θῆλε δὲ οἱ ἔτεροι*. dixit enim *θῆλε* non *θῆλα*. ut significatum esset foeminae, uocis autē modus Masculi, quoniam dicuntur *οἱ τέττιγες*.

CAP. CIIII.

Numerorum mutatio.

NVmeros mutant, ut apud Homerum *θύβην*, Thebas nos: & Quadrigam, Quadrigas: & Hortensius primus Cervicem dixit, ut supra scriptum est. Vascones etiam sua lingua Iecora dicunt, quod nos Iecur: & Dorfa, non dorsum: sicuti Pulmones Latini.

CAP. CV.

Figuræ mutatio.

Figuram mutari, ex ipsa Figuræ definitione manifestum est. è Simplicibus enim Composita cum fiant, mutari oportet necessario. Compositum autem nō uno modo intelligimus: nam & fascem dicimus è uirgis compositū: sicuti Andriā, & Perinthiam ipsdem ferè compositas orationibus. Is modus loquendi est uulgatior: alter uerior, cum dicimus uirgas esse compositas ad conficiendos fascēs: uirgæ namq; sunt simul positæ. Sic Antenorem dixit doctissimus poëta compositum quiescere: quia quibuscū degeret, eius imperium ips nō esset durum. Primo igitur modo non fit mutatio in figuris: nunquā enim quod simplex est, fit Compositum: neq; enim Simplicis partes nomina sunt. Sed altero modo: ut Magnū, & Animum dicemus Composita in Magnanimo, ita ut è Simplicibus facta sint Composita. Nam quanquā Magnanimum Compositum

positum dicimus : tamē non est ita mūtata uox, ut prius ipsa fuerit simplex : at ipsa Simplicia, ex Simplicibus mutata sunt, ut fierent Cōposita, id est simul posita. Vbi illud quoq; ueterum incuriā ascribas, qui Simplex Composito cōtrariū fecere : nā Simplex Multiplici aduersatur : est enim Simplex sine plica, unde Duplicatū dicimus procidētis Turni popliātem. Hoc autem, quod laxē nimis Compositum appellamus, constat ex ijs, quæ quia sunt simul posita, Composita erunt : quia ex multis non constant, erunt Simplicia. Nobis autem utendum est uocibus acceptis ab antiquitate. sapientis uerō partes sunt, illam sibi saltem emendare.

CAP. CVI.

Personæ mutatio.

Persona ita mutatur, ut faciēs maneat in plurimis, uis autem mutetur. ut poëta cano, canis, canit. Neq; enim uera mutatio est : sed communis terminatio transfertur, atq; accommodatur, non mutatur. At in quinto casu mutatur : astringitur enim legibus secundæ tantum.

CAP. CVII.

Casus mutatio, & Ordinis.

Cum terminatione casuum constituti sint Ordines, atque dispersiti, ut alia atq; alia Inflexio, siue Declinatio dicatur : altero mutato, alterum quoq; mutari necesse est. Mutabitur enim à Casu Declinatio, Casus à Declinatione : sed ita ut ad cognitionem nostram tantūmodo speciet hæc reciprocatio, scilicet cognoscemus quem casum intelligere debeamus, si proposita fuerit Declinatio. Sic Declinatio mutabit casum. Nam uerē casus mutat Declinationem, non mutatur ab ea. Verūm ne id quidē semper : nam Fructus, quod fuerat, Fructus, factum est : neq; tamen mutauit Declinationem : at Tus multus, cum factum fuit Tumulti, mutauit. Sic Fames, Famis, nunc dicitur : olim quintæ fuisse, Famei, manifestum est ex Sexto casu, Fame, cuius finalis syllaba producitur. Pro-

primum autem est Casuum etiam alio mutari modo. Quemadmodum ambigui uitandi causa, cum aiunt Fæci, diphthongum impositam, quod differret à uerbo Feci : eamque inde toti nomini communicatam Fæx, Fæcis.

CAP. CVIII.

Omissæ à ueteribus Affectiones.

SVnt & aliæ Affectiones : neque enim solum ratione nominis deriuati, Primitiuum dicitur nomen : sed etiam aliarum partium causa. A Nomine enim Nomen, Orbis, Orbicularis : Verbum, Sylla, Syllaturit : Aduerbium, Doctus, Doctè : Interiectio, Infandus, Infandum : Præpositio, Circus, Circum : Coniunctio, Verus, Verum.

CAP. CIX.

Nominis usus loco aliarum partium.

A Causa quoque finali alium affectum nata sunt Nomina : ueluti cum eorum usus ad alias partes transfertur. Pro Verbo enim ponitur, ut apud Plautum : Quæ, malum, tibi isthanc ratio est? Sic ex Thucydide Demosthenes frequenter loquitur. Pro Participio : Magnus, pro magna facies. Pro Aduerbio : Lucretius, Asper acerbè tuens. Nam timida tuebatur, quippe incutiebat pauorem : itaque est pro acerbè. Pro Præpositione : Virgil. Plena secundum flumina. Pro Coniunctione : Verò. Pro Interiectione, apud Catullum, Doctus, Iuppiter, & laboriosis. Hanc ueteres *ἀντιπροσέτις* appellauerunt, alij *μεταμεταξύ*. subticetur etiam : ut apud Sallustium in Iugurtha : Quæ postquàm gloriosa modo, nec belli patrâdi cognouit. subticuit enim CAUSSA, Græco more, *καὶ πρὸς* : subticent *καὶ*. Transmutat etiam in sese alias partes, quod Dialectici Positionem materialem uocant. cum dico, PROPTER est præpositio. Vox hæc Propter, nomen est. patet apud Græcos, qui præponunt articulum, *καὶ* *διὰ*. sic Ouidius, Sæpe, uale, dicto.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE CAUSIS LINGVAE LATINAE, LIBER QVINTVS.

C A P. C X.

Ordo partium. Nominis uox, à forma. Verbi uox, à materia. Tum autem Verbi Ratio uniuersa, & Diuisio.

P O S T Nomen, Verbi natura ponenda est. Non desuere tamen, qui statim secundum Nomen ponerent Pronomen, secuti rationē ciuilem: eadem enim potestate erat Proprætor, & Prætor. Proconsul in provincia, & Consul Romæ. Verum aliter contemplatur philosophus: Res enim necessarias primò quoque loco statuit: accessorias autem, & uicarias mox. Igitur si partes hæ comparatæ sunt propter orationē, & orationis finis, est animi interpretatio: Interpretatio autem Nominē & Verbo explicetur: & Pronomen post hæc inuentū est: sanè Verbum anteibit. Quinetiam Verbo unico stabit oratio, atq; affirmatio, Pronomine autem nullo. Quare uerbi natura potior est, ut, Amo, Lego, Scribo. ac tantum abest, ut Pronomine posterius sit, ut etiam ipsum secum referat. Verba quoq; multa sunt adeo absoluta à Pronomine, ut mirum sit hoc genus hominum ita scripsisse. Nam, Pluit, Grandinat, per Pronomen nunquam interpretere. Deī enim certa sunt nomina, Pronomina nulla ipsi Deo, sed nobis crassiore ingenio mortalibus. dicit enim nobis Deus sic, E G O: quia hoc quod est, E G O intelligimus: hoc quod est Tetragrammaton, non intelligimus, Præterea Imperpersonalia, Scribitur,

Pugnatur, nonne plena sunt significatione? nec tamen propterea ullum nomen explicatur, nedum ut praesit Pronomē. Omissio igitur horum errore, Verbi ipsius substantiam uideamus. Duabus his uocibus Nomine, Verboq̃, communi appellatione omnia significantur. Nomine enim cōprehendī suprā docuimus. Sic etiam Verba dicimus data, cū oratione decepti sumus. Ac de Nomine quidem, ut usus ita sentiret, suauis ratio: à notione enim ductum est, quæ est cognitio: ut etiam interpretatur Vlpianus, qui emendat prætorem in Titulo de Re iudicata. Itaq̃ uox nominis, à forma ducta est: est enim Forma dictionis Significatio: Signum autem, & Nota, idem. At Verbi uocabulum ab ipsa aëris materia, quæ uerberaretur, propterea quod uox esset aëris impulsus sonus. sic Plautus in Amphitruone uoce facit uerberari aures Mercurij. Igitur cū, uti diximus, res duplices sint: aliæ, quæ constarent: aliæ, quæ fierent: illas merito per excellentiam Signi, Notæq̃ uocabulo indicarunt: has autem fluentes ipso aëris fluxu. Quasi uerò, id quod sanè ita est, nihil esset partitū præter istas duas: cætera autem omnia ab his duabus ducerentur, & ad hæc reducerentur. Cæterum ipsum Verbum non solum earum rerum nota est, quæ fierent: uerum etiam quæ essent, sed ita, ut ipsum hoc esse significaretur: dicimus enim Cæsar est: per Nomen declaratur res, quæ est: per Verbum indicatur ipsum esse. Tertius quoq̃ modus in ipso uerbo reperiri uidetur: nam cū dico, Cæsar est Clemens: ipsum Est, non uidetur aliquid significare, sed esse nota coniunctionis, qua Clementia in Cæsare prædicetur. Ex his patet, falsam esse definitionem ueterum, qui Verbum præscribere agendi, uel patiendi significatione, atq̃ ad hunc modum definiendum esse: Verbum est nota rei sub tempore. Hæc autem res aut fit, aut est: ut Curro, dicit cursum nondum expletum: & Gigno, dicit imperfectum animal. at si dicam, Cæsar est: perfectum hominem intelligam. reducitur autem illud ad hoc. dum enim Curro, cursus ipse aliquid est. Verba autē Priuatiua, ut Deest: & Negatiua, ut Nego: etiam aliquid significant.

significant. Rectum enim est mensura Obliqui. Sic Affirmatio est mensura Negationis. In Verbis autem imperfectæ significationis est res ipsa quæ fluit: ut in Scribo, Scriptio: at Scriptio accidens est: ergo in aliquo, & ab aliquo: quare & Actio & Passio comprehenduntur, ubi acrius inveniunt, *aliter eueniat usu*, quam euenit antiquis. Nam si dicam, Scribo librum: non rectè uidentur accepisse librū pro passiuo: non enim huius actionis receptio est in libro: tria quippe sunt: quod scribit, quod scribitur, quod recipit scripturam: at liber nō scribitur, sed scriptura. Itaque prisci Attici huius rei gnari dixere, Seruire seruitutem, Viuere uitam. Recipit igitur liber scripturam: scriptura autem recipit actionem scribendi. Intelligo nunc scripturam opus ipsum, scriptionem operam, scriptorem L. Flauium, Membranas uerò, siue Tabulas, in quibus opus ipsum extat, scripturæ nomine, puta ipsa elementorum lineamenta. Verum enim uero qui primi sermonem inuenere agresti animo mortales, ut quæque sese dabant, ita exceperere. Sapientia uerò uix tandem serò cœlitus demissa est: uel ad hanc usque diem quantalatiuere? quot adhuc latent, quæ posteritas eruet adiuta? Ac ueteres quidem simul & recentiores non malo consilio in uarias distraxere terminationes, diuersaq; genera constitutuere. Nobis autem satis sit, uniuersum Verborum ambitum in duo diuidere, quæ Actionem, & quæ Passionem significant: atque eò cætera omnia, tanquam ad signa, recipere: quemadmodum horum utrunque ad unum, quippe ad ipsum *E S T*: nam tametsi non significat *ἔνεργεσις*, tamen nota est *ἐνδελεχέσις*, quæ est finis Actionis & Passionis. Agimus enim, ut tandem sit: & dum agimus, hoc aliquid iam est. Actio autem duplex est. Quod enim fit, aut transit ab eo, qui facit, in aliud: atque hæc uocabimus Transitiua: ut, Amo te. Aut non transit, sed remanet in eo, qui agit: ut, curro: quæ uocabimus Absoluta. Ita eodem modo Passiua intelligentur: cū explicabitur à quo fiat transitus, & cū non explicabitur: unde Impersonalia orta sunt. Est autem

suprà declaratum, Actiuum actionem dicere, & actionis modum : at Passiuum passionem significare, sed non passionis modum. Nam actiuum indicat id, quod facit passionem. Passiuum autem ostendere debuit id, quod recipit passionē, ut passibile potius sit. Sunt igitur omnia Actiua, quæ declarant actionem: Passiua, quæ passionem. Quibus manifestum est, uerba Neutra non esse ab Actiuis seiuncta, nisi ob formationem, propterea quod ab sese passiua non edunt: neque Deponentia, nisi ob diuersam terminationem. Hanc autem diuisionem ne illi ipsi quidem negabunt, qui tot genera sunt commenti. Etenim communium appellatione cum terminatio nihil impediat, quominus tam Actiua quàm Passiua recipiantur: duo tantum erunt capita, quibus promiscuæ terminationes comprehendantur. Horror enim cum in OR, desinat, neque fiat ab actiuo, Passiuum tamen dicitur: & Actiuum, cum Passiuum gignat nullum. Hac igitur uera Verborum essentia est, ueræq; species. Desinentiæ autem sunt accidentia materiæ: id quod constat ex eo, quod abolerentur, restituerenturq; incolumi tamen Verbi pristina natura. Idem enim est Comperio, & Comperior. Quædam autem falsò Actiua, quædam per analogiam dicta sunt. nam quæ uerba Sensiones significarunt, ut Visionem, Auditionem, Tactionem, & eiusmodi, ea passiua esse decuit: Sensio enim passio est. Analogia autem dictum est illud, Laudo Deum, neque enim Deus patitur: sed exemplo dictum est illius; laudo Cæsarem: & potius ad Dialecticum, aut Metaphysicum spectat. Non bene igitur recentiores Actiuum sic definiuere, quod transmittit in alium actionem: neque enim qui olfacit, transmittit olfactum in rosam. Et si dicam, Amo me: est actio reciproca: & tamen Actiuum est. Item potest absolutè proferri, Cano, Curro. Quædam igitur uerba sunt, quæ omnino non transmittunt: ut, Viuo. Quædam, quæ omnino transmittunt: ut, Ferio. Quædam, quæ etsi transmittunt, tamen absolutè proferri queunt: ut, Amo Lucinam: & Amo. Amamus enim aliquando imprudentes, ipso

primo ingressu. Quare quæ sunt absoluta semper, non recte
 Neutra dicta sunt : quasi uerò in his nulla esset actio. Nam
 qui Viuit, hoc ipsum, quod Viuit, agit : unde, Agere ui-
 tam, dicimus. Quoniam uerò quodcunque constat ex ma-
 teria, dum agit, patitur ab eo, in quem agit : hoc autem in
 philosophia probatum est : ideo si actio transmittatur, fiet
 reciproca passio aliquo modo. Quam ob causam sapientis-
 sime Attici uerbis Passiuis etiam ad actionem significandam
 usi sunt. Si non transmittetur, nihil uicissim redibit : sed in
 agente residebit : ad actionem tamen reducetur, sicut alia ad
 passionem : ut, Ditesco : necesse enim est ad illud prædica-
 mentum reduci : aut ad prædicamentum $\tau\acute{\alpha}\ \epsilon\chi\epsilon\iota\mu\epsilon\iota$. Sed hoc
 haud ualde ab illo diuersum est, ac fortasse idem. Passio au-
 tem non uno modo intelligatur : nam quædam est pernicio-
 sa : ut, Occidi : quædam perficiens : ut, Creari, Gigni, Lau-
 dari. hoc genus passionis est, quod residet in agente : ut, Vi-
 uo. atque id fit dupliciter : aut palam, ut hoc exemplo : aut
 occulte, ut supra monuimus. Verba enim sensum significan-
 tia, habere uidentur modum quendam actionis : instrumen-
 to enim agimus. Sed tamen occultam passionem significant,
 quæ residet in eo, cuius actionem Verbum ipsum significat.
 Quæret porro aliquis : Si actio & Passio sunt correlatiua, &
 Absoluta ponuntur à nobis inter Actiua : ubi erit Passio?
 Iam est responsum : Passio hæc perficiens est, & residet in
 agente : eiusmodi sunt Gaudeo, & Lætor, & eiusmodi. Hunc
 igitur Verborum affectum Latini Genus appellarunt. Quos
 equidem ab incuria defendam, si possim. Sanè hoc ausi sunt:
 quia actionis species, esset generatio, & passionis. Græci cō-
 muni nimis uocabulo $\pi\alpha\delta\theta\epsilon\iota$. Omnia enim accidentia $\pi\alpha\theta\epsilon\iota\sigma\iota$
 dicta sunt. aut nimis speciali, neque enim solum significant
 $\pi\alpha\theta\epsilon\iota\sigma\iota$, sed etiam $\epsilon\upsilon\epsilon\gamma\epsilon\iota\sigma\iota$. Commodiore autem nomine, $\delta\iota\delta\epsilon\iota\sigma\iota$
 afficimur enim ad agendum, uel patiendum. Neque
 nobis solis displicuit ueterum licentia : itaque qui non pro-
 barunt consilium, quo Genus dictum fuisset : maluerunt
 Significationē appellare. Verum ut illos hi, ita hos reiiciens-
 dos

dos censemus nos. Significatio enim, omnium dictionum forma est. τῆς δὲ λέξεως igitur noluimus Dispositionem interpretari: ordinem enim significat, non propensionem. sed ita censebamus, magna difficultate posse indicari unica uoce affectionē hāc: propterea quod ne philosophi quidē actioni & passioni unum commune nomen inuenissent, quo summum id prædicamentum declararent. Constat hinc à uerbis omnibus in ο, passiua posse fieri: modo ne ipsa illa recipiāt residentem passionem: ut, Egeo, & eiusmodi. Argumentum nostræ sententiæ sumitur ē multis, Aro, Seruio, Viuo, Curro: quæ ueteres delicatē nimis actiua dicere metuerunt: propterea quod obscuriusculē in quibusdam passionis extaret uis. Sed sanē in tertijs personis quin sit, negari non potest: id quod satis esse potest ad Verborum naturam constituendam: neque enim deest hoc uerbis his, sed res quæ ipsis sint applicandæ. Fac terram loqui de se, Inuenies illico primam passiui personam. Quis horum non putet Eo, uerbum esse neutrum: at passiuum ex sese format non solum in compositis, sed etiā in simplicis: amatum ire, amatum iri. Sic nihil impedimento est, quominus uerbum Pluit, primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus. Quare, uti diximus, res ipsæ potius, quàm Verborum naturæ defecere. Igitur ut quæ sint Actiua aut Passiua intelligamus, minutiores antiquorum sectiones sunt retractandæ. Inter Neutra, statuere Neutropassiua: ut, Exulo, Vapulo: ac Neutra quidem, quoniam ex sese Passiuum non crearent: Passiua autē, quia significatio recideret in eum, de quo uerbum dicebatur. Igitur ab accidente, hoc est, à uoce, Neutra: à forma, hoc est, à significatione, Passiua dicta sunt. Quare non rectē alij Transgressiua nominarunt. Tantum enim abest, ut transgrediantur, ut in seipsa residant. Quod si intelligant transgredi naturam neutrorum: multo plura, ac penē omnia, Neutra talia inueniat: ut, Egeo, Gaudeo. Quinetiā Actiua: quid enim est Amo, nisi patior? Item Intelligo, Video, Tango, Audio, Gusto, Sentio, & alia innumera. Etiā

Deponentia transgrediuntur : quippe in OR, passiōem, non actionem significare debuerunt. Alteram speciem posuere, ἀντονεργητικόν, ut μάχομαι, quasi quod suapte natura actiuum esset, si per uocem liceret. Cui contrarium statuunt ὁλοπαθής sub ἐπιμέσῳ tanquam sub genere communī speciem contradistinctam, propterea quod passiuā tum uoce, tum significatione sit. Item ἀντοπαθητικόν, ut πείρω, quod per uocem stat, quominus sit Passiuum : in eo enim est, ut censeatur per significatum : & ἀντοπαθίτερον, ut πλεῖω, quia uoce Actiuum uideatur, at sit Neutrum. Et alteram neutrorum speciem ὁλονεργητικόν. iccirco quia quartī casus habeat constructionem, quæ Actiuorū propriā uidetur esse. ἐπιμέσῳ. autem & ἐπίκοινον uoce passiuā, communī utriusq; significato. Atque hæ species si ueræ sunt : tamen ad actiua passiuāq; reducuntur. Verūm & frustra, & inconsulto commentos esse hæc, uideamus. Constat igitur per duo nomina tractas hæc compositiones, ὅλον, & ἀπό, quorum natura ubi perpenſa erit, eorum constabit cōsiliū. Igitur ὅλον est, cuius pars extra ipsum nulla est : hoc autem duobus modis inuenitur, aut simpliciter : ut, Mundum ὅλον dicimus, quippe extra quem nihil est, aut in genere : ueluti cūm quippiā adijcimus : Hominem enim non mancum. Totum dicimus, id est, Integrum. Iccirco uoces hæ modo quodam differunt : ut neutro genere ὅλον, significat ipsum uniuersum : in alio genere ὅλῳ adiectiuum est, Sic etiam πᾶν. & πᾶς. Ergo homo integer non dicitur esse Totum, simpliciter, sed Totus, aut Totum suum. Non igitur uerum erit nomen τὸν ὅλον ενεργητικόν. Nam id si est Actiuum, quod & uocem habet, & significatum, ut aiunt : ergo totum Actiuum tanto magis utrunque obtinebit. Sic enim ὁλοπαθής dixere, cuius omnes partes essent passiuæ, quippe & uox, & significatus : ut, γίνομαι. igitur ὁλονεργητικόν non erit Neutrī species. Omnis enim species totam generis naturam continet : ergo si neutrum genus ab actiuo genere distinguitur, quomodo alterius species sub altero, etiam addita differentia perfectionis,

collocabitur? ἡμιενεργητικόν potius dixissent: constructio-
nem enim quartū casus, & uocem actiuam habet. sed quia ex
se passiuum non formabat, non erat ἐνεργητικόν. tanto ergo
minus ὅλον ἐνεργητικόν. quod enim non est aliquid, tanto mi-
nus illud esse totum potest. αὐτὸ autem significat substan-
tiam: & id, quod hoc ipsum quod est, per se est, ut αὐτοκρα-
τωρ, αὐτοαναιδής, & apud Aristotelem, αὐτετής, quod an-
ni circumscribit spatium, aut quod per se agit hoc, quod agit:
ut, αὐθεντής. Quare αὐτοενεργητικόν, non sunt commenti
probe: ut, μάχομαι. non enim ab se habet agendi formam
αὐτοενεργητικόν. neque enim est ἐνεργητικόν, per formam: cas-
ret enim terminatione, quam ipsi Actiui formam statuunt.
Commodius & uerius, ἐπρενεργητικόν. ab alio enim habet
uim actiuam, scilicet ab usu. hisdem rationibus αὐτοπαθητι-
κόν, ut πάχω, eorundem excludet superstitionem: αὐτοδέρ-
τρον uerò, quare non sit idem cum ὀδέρτρω, non uideo: nam
si uocem hanc αὐτὸ, addiderunt ἐνεργητικῶ, quòd haberet
passiuam terminationem: & παθητικῶ, quòd haberet acti-
uam: quare addunt ὀδέρτρω, quod alienam terminationem
nullam habet, quodq; gerit naturam totam ὀδέρτρω? Ine-
ptiunt autem qui Pluit, & eiusmodi putabant αὐτοδέρτρω.
cùm tamen sit Actiuum uerissimum. Pluit sanguinem, & la-
pides dicimus in historijs, & terra compluta est. Diomedes
uerò cùm hæc Supina uocat, ueteres recitat sine ratione lo-
quentes, atque ipse nihil aliud, quàm loquens. Fuit & ter-
tia uox, ἰδιον, quam adderent uni speciei, quæ uocarent
ιδιοπαθητικῶ: ut Ferueo: nō sanè inepte: significarunt enim
passionem intus manere. Sed tamen cautè sunt intelligenda.
neque enim à seipso quicquam patitur: neque propria est
passio agentis ab sese patiente. Omne enim quod mutatur,
ab alio mutatur. Distinguntur autem multis modis: Loco,
ut Ensis à Cæsare mouetur, & loco distat: aut Substantia, nō
loco: idq; multis modis. Aut enim duæ sunt substantiæ, ut
materia & forma: aut substantia & accidens, ut Cæsar & Cæ-
sar accessorius. Materia autem non una: aut enim prima est,

aut secunda. Itaque anima mouet corpus per se, differunt enim essentia perfecta: at forma ignis materiam primam mouet alia ratione, quæ in octauo Physicorum est declarata. Igitur Cæsar si feruet, à sole, aut ab igni feruebit: aut si intus caussa est, *purabilis: omnino* quod feruebit, & quo feruebit different. quare non erit passio ab seipso. Latini consultius Neutropassiuæ, qua compositione & terminationem & significationem sunt complexi. Ex his satis constat, nostrorum uerborum nonnulla sapere aliquid è μέλις Græcorum. Cum enim dico, Lauo, Tondeo, & eiusmodi, idem res præsentatur, quod in λούωμαι, & κείρωμαι, & τριβώμαι, cum Lauaret: subintelligimus enim, Se. Ita etiam Nigidius loquebatur apud Gellium: Syllaba mutat, pro mutatur.

CAP. CXI.

Quare Actiua Passiuæ præponantur; & de materia Verborum.

Cum igitur omnia uerba, aut Actiua, aut Passiua sint, ad hæc duo principia omnes illæ species, emendatis tamen priscorum nominibus, referuntur. Priora autem sunt Actiua Passiuæ, non ut dixere, quia is, qui agit, incipiat: qui patitur, sequatur: actio enim & passio simul adeo sunt, ut unum multi existimarint. agens quoque ac patiens simul sunt secundum formam. Quin etiam secundum subiecta corpora, non necessario præit agens: neque prius existit, quam patiens. Trabs enim antè quàm ignis excitetur, nasci potest: sed nobilitate naturæ id factum fuit. Est enim Agens pro causa: Patiens autem, ut diximus, aut perficitur, aut malè habetur ab agente: igitur utrouis modo nobilius est. Itaque etiam Grammatici id fecere, ut Passiuum ab Actiuo ducerent. Hæc igitur est eorum ratio à forma, & sine significandi. Materia autem uaria fuit iccirco, quia non est necessaria: sed ad arbitrium tum primi inuentoris, tum ipsius usus instituta, ut in O, aut in O R, desinerent. Habuere tamen Actiua originem terminationis à Græco in O, τρώω. Passiua autem Latini aliter formarunt, ne accederent aut ad orationem, aut ad

similitudinem nominum. Si enim, ut est *τύπωμα*, sic dixissent Amome, uideretur oratio ex Verbo, & Pronomine. Si autem fuisset cum diphthongo: eadem erat nominis desinentia in prima declinatione. Quare expeditius addito R, negotium confecere: Doceo, Doceor.

www.libtool.com.cn

C A P. CXII.

Verbi S V M, E S, E S T, declarat necessitatem.

Igitur Verbum eorum nota est, quæ sunt, aut sunt in tempore. Omnis autem Quantitas partes habet: Motus autem & Tempus, Quantitates sunt: partiuntur igitur. Calescitio enim habuit, frigidum non esse, unde coepit primum: itemq; calidum esse, quod tendit: ergo etiam medium. Idcirco uerba quædam inuenta sunt, ut hunc motum dicerent: quare necessaria quoque fuerit inuentio cuiuspiam, quod illud extremum significaret: quodq; formam illam non amplius fluentem, sed iam consistentem indicaret. Fluentes autem formæ illæ duplices fuere: alteræ accidentales, ut Candor: alteræ substantiales, ut Humanitas: idcirco duplicis quoq; naturæ Verba extitere, quibus eæ declararentur. Candor enim acquiri dicitur à uerbo, Candesco. Humanitas autem, id est forma hominis, aut Equi, aut plantæ, aut metalli, aut alterius substantiæ, indicata est subire in materiam per uerba generationis, ut Fio, Gigno, & eiusmodi. Quæ etsi possunt etiam accidentia significare, ut fit albus, fit pater, tamen primo significatu pertinent ad substantias. Generatio enim primo dicitur de substantia: secundo loco de accidentibus. Ac formarum quidem fluxus his Verbis ostenditur: consistentia autem unico S V M, E S, E S T, tam accidentalium, quàm substantialium. Dicimus enim, E S T albus Cæsar nunc, qui heri albescebat, aut fiebat albus. Et dicimus, Est nunc C A R B O canis qui his diebus fiebat canis. Quare hoc uerbum tam accidens quàm substantiam cum significet, pessime à Grammaticis Verbum Substantium dictum est. Est autem supra dictum à nobis, duobus modis

poni Verbum hoc: aut Nominī soli solum adiacere: aut inter duo extrema quasi sequestrum. Exemplum prioris modī sic habemus, Cæsar est: exemplum secundi sic, Cæsar est albus. Ac primum quidem modum significare existentiam in rerum natura, ab omnibus receptum est. Altero autem modo Diuinus uir Aristoteles animaduertit nihil significare, sed quasi nexum, & copulam esse, qua albedo iungeretur Cæsari. Hæc est forma & finis huius uerbi: Vfus uero etiam latius patuit, ut etiam uerba alia quasi animaret: ita additum fuit etiam Passiuis uerbis: Doctus sum, Doctus fui: *τελειωμένος ἔσμι*, cum perfecti operis summam declarandam instituimus. Sicut incohatum idem opus alio uerbo motum, ut diximus, significante notabamus: sic enim locuti sunt ueteres, Pugnatum ire, Amatū iri: sumpto à Græcis usu loquendi, *ὀρχομαι, ἐρέω*. Galli quoque hodie sic utuntur per uerbum E O, I S, I T, cum uolunt dicere, Fit diues, Fit phthisicus. Materia autem huius uerbi duplex fuit. duplex enim est. nam à *φύω*, Fuo nostrum, & ipsum Fio. Sum, autem ab *εἰμί*. Es, totum Græcum est, abiecta uocali, *ἐσ*.

CAP. CXIII.

Temporum Natura, Numerus, Ratio, Nomina.

Temporis igitur partes diuersas diuersis Verbis significauimus: uerum quia etiam harum partium minutiores quoque partes sunt: hac de causa diuisa sunt Verba certis momentis: quæ Grammatici rectissime tempora nominarunt. Diuisere igitur ad hunc modum: In partem, quæ iam abiit: in partem, quæ iam subibit: & in id, quo hæc duo coniunguntur. An uero id ita sit in natura: & utrum tempus sit, cuius partes non sint, nec ne, non est presentis operæ: sed ad philosophum spectat. Cum igitur tres hæ temporum partes sint: eam quæ abiit, quare passiuæ uoce dixere ueteres Præteritum: nam scilicet Græci Actiua *πρωχρονός*. An uero ita dixere, quia huius uerbi Prætereo, non habebant Participiū actiuum in eo tempore, sicut Græci: An quemadmodum in testamento dicitur,

Præteritus filius, cuius nullam fecit mentionem pater, quasi eius fuerit oblitus : ita nobis quod exciderit tempus. Præteritum dictum est : ita, Præteritum Lateranensem in comitijs, ait Cicero : qui non esset creatus Prætor : quasi non fuerit in memoria tribuum. An subtilius contemplabimur ? Itio motus quidam est : tempus autem non mouetur, sed est ipsa mensura motus : at nos mouemur, ac mutamur. Itaque dicimus, Fungi uitam, & Obire mortem, & Abire ex humanis, idcirco ipsum tempus permanere, nos præterire, illud præteriri. Quæ uerò nondum esset pars, eam Futurum tempus appellantur : Græci μέλλουσα. Tertium quod has interiaceret partes, partem nequeas dicere. indiuiduum enim est, Præsens est dictum : non sanè commodè : nam si est, Præ, relationem notat : ergo cum utrunq; coniungat & Præteritum, & Futurum : non potius debuit accipere appellationem ex eo, quod futuro præesset, quàm quod præteritum sequeretur. Quinetiam certior natura Præteriti est, quàm Futuri : à quo Præterito consultius nominaretur. Iam uerò si posset diuidi, prior eius pars esset præterito iuncta, posterior autē futuro, quare ratio eius coniunctior est præterito, quàm futuro. Verùm ita intellexere. Præsens, esse Præ, id est, ante oculos : non autem ante Futurum. Alij uerò Instans, appellarunt. sed quidam sunt malè interpretati, quasi instabile esset, & abiret momentaneum. Sane à Græcis mutuati sumus qui ὀνείδωντες, dixere : quod instaret cedenti Præterito : non autem quod non staret. Imò uerò cætera tempora non stant : sed Præteritum iam non est, Futurum autem nondum : unum Præsens semper est : nam etsi abit tempus, tamen hoc quod est, præsens est. Hoc autem in libris naturalibus est commodius declaratum. Igitur hoc Tempus, quod esset indiuiduum, non diuisere. Duo reliqua cum latissimè pateant : Græci alterum, id est, futurum secuire in eam partem, quæ mox esset subitura, μετ' ὀλίγον μέλλοντες, dixere. Nos quoniam incerto ferretur euentu, non diuisimus. Nisi putemus in modo Subiunctiuo extare uestigia, & uim huius significatus : ut, Fecero. Hoc autem etiam in Promissiuo

tum partiti sunt:

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.
Verum nunquam desinent nugari Grammatici. Sic enim dicas etiā, Minatium, Cædam te: & Adulatiuum, & alias nugas. At affectus non mutant species. Præteriti autem amplitudinem, quantam memoria latè metiri poteramus, partiti sunt ueteres in partes treis, Perfectum, Imperfectum, Plusquamperfectum: ac perfectum quidem *παρατέλειον* malè uocatum fuit à Græcis: quod enim abiit, non est. at *παρατέλειον* species est *τῷ παρακινήσει*: quonam igitur modo, si non est, potest *παρατεῖναι*? differt enim *τὸ κείναι*, *πρὸς τὸ κινεῖν*: tanto magis, *πρὸς τὸ μὴ εἶναι μετὰ τῆς κινήσεως*. Nostri dixere Perfectum, propterea quod absolutam actionem ostendit, cuius pars supersit nulla: ut, Pugnavit: nihil eius pugnae reliqui factum est. Mutuati autem sunt appellationem hanc ab iisdem Græcis, qui alterum tempus, quod adderet huic spatium, *ὑπερσωτελικόν* nominarūt. ὅπερ ὑπὲρ τὸ σωτελικόν ἦν ἄν. Nostri hoc Plusquamperfectum: utriq; male. Nam Perfectum, etsi recipit comparatiuum, & Superlatiuum: hoc rerum genera patiuntur: ut, Cane homo perfectior est: at quouis tempore aliud tempus perfectius non est. Defendēdi tamen sunt sic: ab actionibus tempora denominasse: ut quod agerent, neq; dum perfectum esset, Imperfectū tempus, sub quo ageretur, denominarent. Verum Græci cautius, qui Præpositione notarunt tractum, *ὑπὲρ*, quod esset Transperfectū, id est, præscriptum tempus: nostri rudiusculè per Comparatiuum Plus: melius Ultra, aut Super, aut Trans. Quippe ita differunt, ut Perfectum nihil præterea notet, Scripsi: Transperfectum indicet & ipsum Perfectum, & tractum interponat inter ipsum, & aliam non coherentem actionem, Scripseram, cūm Coenabam: non coheret cōna scriptioni, quæ scriptio est absoluta. Igitur non, ut aiunt, Perfectum & Transperfectū distant inter se temporis longinquitate. Dicam enim, Risi iam quinquaginta tribus annis: & dicam, Legeram uersum heri antequā biberem. Est igitur idem cūm Perfecto, tanquā species

species cum genere, non distinctum tanquam species à specie, ut fecere: ubicunq; enim pones Transperfectum, pones etiam Perfectum. Imperfectum autem Græci commodissimè, *ἡμετέριον*: protenditur enim inter præsens, & quod sequitur: operæq; significat continuationē: ut, Legebam, cum uenisti: nihil enim interualli inter lectionem, & aduentū fuit. Iccirco philosophi hoc usi sunt ad declarandam *ὑδελ'χδαι*, quæ perpetuationem naturæ designaret: *ἦν αἰδρωπ*, Erat homo: ut significet etiam esse. Et doctissimus poeta: Laurus erat: id est, Lauri ipsius uera species. Quod Plinius quoque est imitatus. Cicero in Re etiam penitus infecta usus est: sic enim scripsit in quarto ad Atticum: Ad eum postridie manē uadebam, cum hæc scripsi: & Perfecto pro Plusquamperfecto. Alius sic dixisset, Postridie quàm hæc scripissēm, iturus eram. Præterita autem prima aut secunda, quod essent ad usum magis uocum, quàm ad significationū discrimen inuenta, non sumus imitati: temperatam breuitatem immani copā ditiores arbitratī. Vnum est tempus, quod Præteritum infinitum appellarunt Græci, *ἀόριστον*. hoc ueteres putarunt à Latinis ignoratum: extat tamen in quibusdam, ut in Passiuis: nam, Cæsus fuit: id est quod, *ἐτύφθη*: Cæsus est, *ἔτυψαι*.

Ex his constat, Instans cum indiuiduum sit, non rectè definitū, esse sic, cuius pars præterijt, & pars futura est: ad hunc enim modum non essent tria tempora, sed unum tempus: sed & Præteritū, & Futurum Præsentis partes. Sed falsi sunt Grammatici, cum dicerent, Scribo uersum: neq; iam expletus esset uersus scribendo. Vñ igitur sunt intelligere Præsentem scriptionem habere partem in parte uersus perscripta, & partem in scribenda, quas partes scribendo coniungant, cōtinuentq;. At uerò hic non unū præsens est, sed multa Præsentia, quemadmodum cum dico, Flumen fluit: quis dicat hoc esse præsens, cum iam annum aut amplius fluxerit? Quare sicuti dicimus Præsentem diem, Præsentem annum: ut multa instantia complectar animo; ita dicam, Scribo: quod iccirco præ-

sentis temporis est, quia cūm hoc dico, sub eo sum tempore quod huiusce uerbi esse intelligo. Non enim significat partē præsriptam, neque eam quæ scribetur: sed hoc, quod scribo. Dicimus autem Scribere uersum, quoniam eius partes scribimus. Constat etiam hoc apertius in extremis actionum. sic præsens erit initium currendi, cuius tamen pars nulla antecessit: sic finis, cuius pars nulla futura est. Instans igitur semper adest, unde & Præsens dictum sit: Futurum & Præteritū semper absunt. Idcirco de Præsenti possumus tria tempora pronuntiare: Præsens est, erit, fuit: de alijs non nisi sua tempora: Præteritum, fuit: Futurum, erit. Nam si dicas, Quod futurū erat, fuit: de Præterito loqueris, quod post fuerit, quā esse potuit. Sunt autem quædam uerba, quæ propter Materiam carent temporibus, quædam propter Formam. Materia enim repugnauit huic uerbo Labasco, quin haberet præteritum: nam Labaui à Labo: at Labascaui, non decuit admitti. In quibus autem Forma repulit tempora, fuere ea, quorum significatus aduersatur certis temporibus: ueluti, Expugnare, significat rem absolutam. Non dices igitur, Expugno urbem: nisi capias modum ac *πάρος* præcedentem ultimum momentum captiuitatis: quod usui magis, quā rationi concessum est, sicut cūm dicimus Morior, nam mors temporis momento præscribitur. Inter Habitus enim & Priuationem nullum medium interiacet. Antequam pronuntietur totum uerbum, præterierit res de qua loquamur: sic enim personis deficiunt. Quis enim puncto illo temporis loquatur, ac dicat: Morior. Ita Rei in causis dicuntur Peracti, quoties sunt damnati: quoniam agebantur ab accusatore ad iudicem, sumpto à Græcis exemplo, qui ἀγῶνα disceptationē iudicalem dicebant, ergo cūm non redibant nisi damnati, dicebantur peracti ab accusatore. quis igitur orator unquam dixit, Perago Reum: Sic etiam Perficio, si acutè intueamur, non potest dici, sed Perfeci: sed, Facio, ut perficiam: Quæro, ut inuestigem: Oppugno, ut expugnem: Ago, ut peragam Reum. In alijs modis tempora hæc admittuntur, ut in uoto, & condicione,

Rei peracti.

tionem, Vtinam peragam, Si peragam: & infinitiue, Volo peragere. Impurè tamen multi aliter sunt locuti.

Ex his percipimus Grocinum acutè admodum tempora diuississe, sed minus commodè. Tria enim constituit, ut nos: sed quæ bifariam secat, Perfectum, & Imperfectum: sic, Præteritum imperfectum, Amabam: Præteritum perfectum, Amaueram. Rectè sanè. Et Præsens imperfectum, Amo. Rectè haecenus: continuat enim amorem, neque absoluit. At Præsens perfectum, Amaui: quis hoc dicat? Amaui ego triginta ab hinc annis. Quis annum iam tricesimum præsentem dicat? De futuro autem ut non malè sentit, ita cōtrouersum est: Futurum, inquit, imperfectum, Amabo: Perfectum, Amauero. non malè inquam: significat enim Amauero, amorem futurum, & absolutum iri: Amabo perfectionem nullam indicat. Controuersum autem dixi, propterea quòd doctiores sentiunt, non absolutionem illam, sed celeritatem quandam, ut sit ἀόριστος Aeolensium, τίς γὰρ δυνάσται ἐμοὶ δ' ὥκενα. Mihi Grocini sententia plus placet. Meo more solens fecero: nullam celeritatem declarat, sed operis perfectionem præscribit: id expressit diuinitus aliquando summus poëta:

—Τὸ δ' ἐπὶ τετέλεσται μὲν ἐστὶν.

Temporum forma, ac finis, atque affectiones ad hunc modum sese habent: Materia autem quæ, qualis uè sit, uideamus. Ac sanè in libris naturalibus docebamur, pro formæ ratione materiam à natura institutam: neq; enim equi pedes, à pedibus leonis differunt, nisi propterea quòd eorum formæ sunt diuersæ: neq; canis catuli aliam ob causam carent equi membris, quàm quòd equi quoq; forma carent. Idcirco Præsens quod erat breuissimum, breuissimo quoque tractu signatum est, Amo. Præteritum & Futurum longiora, longiore: Amaui, Amabo. Alterum præteritum adhuc prolixius, prolixiore, Amaueram. Quæ quanquam non omnibus in uerbis sequuntur nos, tamen in his hæc causa fuit: alia usus inuertit partim, partim differentię gratia aliter sunt pronunciata. Varietate enim decora natura, atq; artis cōstant. Ordo autem aliter

aliter est, quàm Natura eorum : quod enim præterijt, prius fuit, quàm quod est. Itaq; primo loco debere poni uidebatur. Verum quod primo quoq; tempore offertur nobis, id creat primas species in animo : quamobrem Præsens tempus primum locum occupauit : est enim maximè commune omnibus animalibus. Præteritum autem ijs tantùm, quæ memoria prædita sunt : Futurum uerò etiam paucioribus, quippe quibus datum est prudentiæ officium : quare tum quia nondum erat, tum quia obscurum, & paucis obiectum postremo loco positum fuit.

CAP. CXIIII.

Modorum origo, causæ, rationes, usus.

Eorum, quæ agunt, naturam eiusmodi esse intelligimus, ut antè quàm agant, appetant : aut saltem appetendi habeant uim. Motionis enim appetentia causa est : appetentiæ priuatio. Quæ uerò appetunt, aut inconsultò appetunt : eaq; ad unum tantùm naturalem habent propensionem : uelut ignis ad urendum. Aut consultò : atq; hæc ad duo contraria æquè inclinantur, ut homo ad eundum, & non eundum. Quare necesse est, ut in his aut sit Deliberatio, atq; Electio : aut proxima quædam uis quem instinctum appellarunt. Est enim deliberatio, affectio animi de libertate sua eliciens rationes ad eligendum. Intelligo autem subtilius, Eligere, etiam cùm non eligimus : eligimus enim hoc, non facere, sicut alibi diximus : Suadet etiam qui Dissuadet : suadet enim, non agendū. Hæc uis electionis in homine solo est. Nam nugati sunt quidam historici naturales potius, quàm philosophi, Canes quoque deliberare cùm feræ uestigijs amissis abstant a persequendo, atq; aliorum sese dant : neq; enim componunt hæc, Hæc non iuit. Sed ut aguntur in odore, ita eum ubi amittere, quærere instituunt. Hanc ob causam necesse fuit, ut quæ deliberando, quæq; post deliberationem fierent, declararentur certa uerborum facie. Itaque ea quæ iam certa, atque constituta essent, Indicata, & Definita uocauere : uerbi autem lineamenta

quibus ea repræsentarentur, Indicatiuum, siue Definitum: sicut Græci *ὁριστική*. Quæ uerò ante electionem fierent, aut ab ea dependerent: ideo Subiunctiua, aut Coniunctiua: ut, cum uenero, scribam: &, Si ueneris, scribam. Quæ autem non dependerent, sed absolute dicerentur, essentque posita in aliena potestate, ea referrentur aut ad maiorem potestatem, aut ad minorem. quare Optatiua expressere uotum à maiori: Imperatiua exactionem officij ab inferiori. Erat autem etiam aliquid præterea, quod ad summam orationis deesse uideretur: sunt enim uerba quædam posita in significatione uoluntatis, aut potestatis nostræ: ut, Volo, Cupio, Iubeo, Video: ergo obiecta quæ offeruntur huic uel uoluntati, uel potestati, aut sunt expressa simpliciter, aut sub tempore: sic, Volo cibum, Cupio imperium: Video cursum. Simpliciter apponitur cibus uoluntati, uoto imperium, cursus uisui. At si hæc eadem sub tempore, atque etiam actione uelim constituta, necesse habeo aliquid excogitare, cuius uis hoc explicetur: itaque Infinitiua cõmentisunt, Volo comedere, Cupio imperare, uideo te currere. Has uerborum quasi facies, ut diximus, quasdam, *ἐκκλησιάζουσαι* dixere Græci, ueluti inclinaciones animi, prudentissimè. Sic etiam loquitur Lilius: Hos ut sequar, inclinatur animus. idem ac si diceret, Sequor hos. Est enim inclinatio indicatiua, re deliberata. Sic usus est Cicerò. Nostri, quoniam declararentur animi temperationes, Modos appellarunt; fusiore quàm Græci fecissent appellatione: propterea quòd etiam ad res animo carentes transferrètur: ut, Ignis urit: ureret. De his autem sigillatim dicendum est.

Indicatiuum sic definiunt: qui rem indicatam, narratam uel significat. Verum neque nomen explicat uim modi, neque explet definitio: multa enim dicimus sine indicatione: res enim absentes frequentius narramus: hac enim de causa sermo est institutus. Nam præsentia sensu sæpius percipimus, quàm sermone cõmunicamus. Præterea tollunt omnia tempora, præter Præteritum. nam etiam quæ indicatur, etiam quæ indicabitur, explicamus Indicatiuo. quare qui Definitiuum nominarunt,

narunt, optimè sensere : modò accipiamus definiendí uim, non illam exactam Metaphysicorum : sed constitutionem. Idcirco Positiuum rectius dices : *ἡμᾶ* dixere Græci primam uocem Indicatiui, quoniam prima posita sit : nos autem totum *θελον*, quia ponat, ac statuatur rem, qua de agitur : unde etiam definitio eliciatur, Modus quo quid certis temporibus statuatur. Imperatiuus est nota animi inclinatio ad eliciendum actionem aut passionem ab alio : hoc habet commune cum Optatiuo : sed differunt, quòd Imperatiuus respicit personam inferiorem, Optatiuus, potentio rem : item Imperatiuus semper exigit personam, Optatiuus non semper, sed & absolutè : ut, *Ἔτινα* uerè uiuerem. & ad Fortunam, aut Fatum, aut Euentum. Euenit autem aliquando ut actio illa etiam in nobis ipsis exprimatur, propterea quòd animi nostri uis, aut est recta, cum alia ab seipsa cognoscit : aut reflexa, cum seipsam contemplatur. Itaq; & imperamus nobis ipsi, & optamus de nobis, quod in nostra situm est potestate : ut, *Ἔτινα* efficerem me bonum. Subiunctiuus autem non est dictus, quia subiungeretur, ut scripsere : sed quia subiungeret. id quod & ex ipso nomine, & ex natura eius constat : nam Optatiuus, quo optamus, Subiunctiuus, quo subiungimus. Dicimus enim, *Σὶ* pugnaris, uincis : uictoria pugnae subiungitur. Quin etiam seipsum subiungit sibi : ut, *Ἐκὺτα*rem, si ualerem. Infinitiuus autem Modus non est, nullam enim animi inclinationem ostendit : sed omnes ipse sequitur modos, atque cum ipsis coalescit ad significandum, quæ fuit causa eius nominis : non, ut dixere, propterea quòd neque personas, neque numeros finiat. Itaque Græci rectè *ἀπαρτιμωτα* appellauerunt, quippe quòd nihil indicaret. Nam quòd personas numerosq; nullos definit, hoc habet commune cum Verbo impersonali, quæ tamen non sunt *ἀπαρτιμωτα*. Intelligo autem nihil definire, non quemadmodum Optatiuus nihil definit, sed optat definiendum : sed hoc intelligo Infinitiuum, quod æquè in omnes abit modos : suus igitur non est, sed aliorum : Scio pugnare : Incipe ui-

uere : Scirem adulari : Velles uincere.

Verum acutiores alios his modis adiecere : atque Indicatio quidem subiecere Promissuum : ut, Connubio iungam stabili. Verum Minatium, ut dicebamus, etiam adderes. etiam Narratium : ut, Fuit Illium: nihil enim hic statuitur: quin tollitur quoque. Apposuerunt quoque Imperatio Precatium : ut, Da propriam Thymbræ domum. Deo enim nemo imperat. Subiunctiuo autem etiam Coniunctiuum attribuere. Cum simul sunt : sic, Cum ueneris, seres. etiam Dubitatum possis assignare : ut, Si pugnaris, uinces. Et Potentialem : sic, Si pugnes, uiceris. & *αὐδυνώτατος* : ut, Eamus: quem ita nominarunt, propterea quod subiunctiuua uoce, significatum haberet Imperatiui. Verum quemadmodum de Casibus dicebamus, sic conuenit de Modis intelligere : eiusdem Modi usus esse diuersos, eiusdem tamen rationis. ac Indicatum quidem qui decuit discerpere in Promissuum : Futuri enim uis ea est, id est, temporis, non Modi : aut enim speramus, aut timemus: omnino expectamus. idem ex ui Verborum quoque nascitur : nam Dabo, efficit ut uidear promittere : quoniam eò respicit Verbi significatus. Propius ueritatem fuisse, qui Interrogatum apposuerunt: non enim temporis, aut Verbi ui fit, sed Modi separati præbet speciem, nihil enim definit, qui dubitat : dubitat autem qui interrogat. Verum ita intelligamus: præter pauca principia intellectus nostri, quæ Græci, quod digna essent credi, *ἀξιόματα* nominarunt, mirifico uerbo, quo uno duo conciperentur, & existimatio, & dignitas : præter talia inquam, quæ sanè pauca sunt, cætera omnia antequam statuantur, cadere posse in quæstionem. Itaque non inconsultò factum esse, ut eadem uox esset interrogantis, & respondentis : Amas : Amo. Quare tot Modos querendi, quot essent sciendi, in libris resolutorijs disputatum est, inueniri. quem admodum igitur affirmatio à negatione non differt per Modum, sed per contradictionem sub eodem Modo : ita nec interrogatio à responsione. Nam tametsi inter affirmationem

& negationem nullum medium existit, tamen interrogatio locum quendam sibi poscit: neque enim aut negat, aut affirmat. Neganti tamen propior est, qui non credit: Affirmanti, qui credit: quare ab Indicatio non est Interrogatiuus dissipandus, sicuti neque ab Imperatio Precatiuus. Etenim si iccirco alius est, quia Deo non possumus imperare: atque dicimus, Da propriam Thymbræ domum: ita etiā Amo, uerbum non erit actiuum, cum dicam, Amo Deum: Deus enim non patitur. Sanè modus ille rectius Postulatiuus dictus esset, cuius ratione comprehendatur etiam Hortatiuus. Ipsum autem *αὐτονομία*, quare posuere? Imperatiuus enim uerus est. Iubet enim alijs, & sibi, qui dicit, Eamus. ut se iturum quoque ostendat. Quin etiam in singulari, mihi iussero, Hoc age Cæsar. Homo enim penè semper secum pugnat, ratione & appetitione. Affectiones autem non uariant modorum substantiam: sed eorum *ἰδέα*, ut Græci uocant, quædam sunt. Tanto igitur minus particularum defectus in oratione uariabit. Itaque cum Iuuenalis ita loquatur, Græculus in cælum, iusseris, ibit: non erit à Subiunctiuo diuersus: quoniam omisit Coniunctionem, Si. At enim uetero ueteres multa exempla inculcarunt, quibus alium modum ostenderent ab Subiunctiuo. Cæterum semper inuenimus aliquid uerborum subtractum, tam apud Ciceronem, quàm Vergiliū, Terentiū, atque alios. Diceret: &, Euenteret arces. Sanè: si duceretur à sanguine Troiano, aut cum duceretur. Sic Dido, Implestem flammis: scilicet, si præscissem. Atque hi etiam addunt huic Interrogatiuum: Quod me contulissem? Sed idem laborant: pendet enim oratio sic, Si mori noluissem: aut aliquid tale.

CAP. CXV.

Modorum Tempora.

Modorum classē, naturam, officia, usus, causas sicpote explicauimus, ut omnia animi affectibus subijceremus: qui affectus quoniam in actionem tendunt, actio autem tem-

pori subiicitur, Tempora quoque pro affectuum ratione alia alij modo sunt attributa: igitur perfectissimus modus omnia tempora complexus est, quippe Indicativus. Imperativus Praesens obtinuit meritò, nihil enim praesentius imperio, nihil inflammarius imperante, omnia ei in mora sunt. Græci Praeteritum attribuere pessimè. Nemo enim potest absoluisse, quod nondum coepit agere: nondum coeperit, qui nondum accepit imperium, quomodo simul imperium accipiat, & iam fecerit: uerum usus sic obtinuit: ut praecipitem animum imperantis exponeret: id quod Plautus festiuè dixit, Cum te illic esse putauero, hic sis. Latini maturius abstinerere, nisi ex Subiunctiuo mutila oratione mutueris, sic, Feceris hoc. uerum uti diximus, aliquid desiderat, sic, Mihi morem geres, si feceris. Sic, Facias, & alia *αὐτοπόστατα*. Quidam autem sic maluerunt, id quod non pessimè cefsisset, nisi errorem adderent: negant enim futurum attribui posse Imperatiuo: apponunt causam satis ridiculam: Imperatio, aiunt, semper praesens est: non animaduertebant, aliam esse personam loquentem, aliud de quo loquatur. alioqui non esset in uerbis nisi una persona Prima. Igitur qui loquitur atque imperat, praesens est: at res imperata non est praesens. igitur & nunc fieri possit, & mox, & cras: ut Græci, quos isti nimis ubique sequuntur, à prudentia Latinorum hac quoque sint in parte superati. Plusquam perfectum uerò cum addunt, etiam coacti sunt quasi colorem addere moderationis: itaque permissiue hoc appellarunt, exemplo Vergilij:

Verum anceps belli fuerat fortuna: fuisset.

Cum tamen, Fuisset, Subiunctiuus sit eodem, quo superiori, modo. Si fuisset, mallet, quam sic: cum nulla belli fortuna uincor, & morior. Optatiuus autem & Subiunctiuus inter se similes, ab Indicatiuo non differunt, nisi quatenus hoc quod hic statuit, Optatiuus non ponit, & poni uult: Subiunctiuus ponit, si ab alio ponatur. Iccirco tempora omnia sunt consecuti, uerum non omnibus in uerbis: neque enim par est, ut omnia optemus, quæ possunt euenire. Igitur Fu-

turum ab Optatiuo non tollunt doctiores: cum hoc tempus uerissimum, ac maxime proprium huius sit modi: non discreuere tamen à Præsenti Futuri uocem: propterea quod in ipso quoque Præsenti abest optata res, ueteres autem illud putarunt Futurum Optatiui:

Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta.

Quod quidem ualde placet. Sic igitur erit Optatiuum & illud, quod supra dicebamus:

Verum anceps belli fuerat fortuna: fuisset.

C A P.

C X V I.

Modorum Ordo.

INDICATIUM autem nobilitate, ac rerum natura primarium intelligimus: nobis non item: statuit enim id, quod post appetitum, ac deliberationem euenit. Neque uerum est, quod autumant, Rem certam re dubia priorem esse. Quin antè, quàm scias, quæras. Qui nanque sciam, Hominem esse animal: nisi quid homo sit, quæram? Præterea quia ratione res certa, erit prior seipsa dubia? Etenim postquam adeptus es scientiam, non potes amplius dubitare. Scis enim per causas primas, immediatas, necessarias, notas, immutabiles: quarum contrarias putas falsas: alioqui non scis. Sed ob nobilitatem præiuit Indicatiuus, solus modus aptus scientijs, solus pater ueritatis. Cæteri sermoni accommodatiores, quemadmodum suo loco dictum est: ut quisque nobilissimus fuit, ita potissimum locum occupauit. Itaque Imperatiuus princeps eorū extitit: mox Optatiuus, quasi seruilis ingenium est hunc sequutus: Subiunctiuus autor multiloquentiæ postremam in sedem reiectus est: composita enim simplicibus posteriora. Infinitiuus autem sanè adeo Modus non est, ut etiam Verbum ne esset, sit dubitatum.

C A P. C X V I I.

An Infinitiuus sit Verbum.

AC Modum quidem non esse ipsum, superioribus rationibus satis constat: Verbum autem esse, Verbi definitio cla-

mat: significat enim rem sub tempore. Qui autem ipsum excludere, adducti sunt, ut sentirent ita, propterea quod sui verbi esset significatum: sic enim interpretatur Verbum suum, Socrates exulat, dico Socratem exulare, Socrates est in exilio. Præterea nominis habet constructionem. apud Græcos enim etiam articulos recipit, τὸ σφαττηγῆν καλόν, ut Vergilianum illud,

—Pulchrumque mori, succurrit, in armis.

Verum hæc argumenta leuia sunt: neque enim magis ipse est Verbi significatum, quam Verbum ipsius: neque magis exprimit Indicatiuum per interpretationē, quam ab eo exprimitur; mutua enim esse quæ explanatio utriusque orationis sic, Dico Socratem exulare: id est, Socrates exulat. Articulus autem non tollit significatum sub tempore: nam apud me, τὸ σφαττηγῆν ὅκ' ἐστὶ καλόν: sed τὸ ἐσφαττηγῆναι. Itaque sibi ipsi subiicitur, tanquam Verbo, plusquam Verbum, sic, Video te meditari currere. Itaque contra Stoici solum Infinitiuum, Verbum esse professi sunt: cætera autem κατηγορήματα, id est appellationes, καὶ συμβάμματα, id est, accidentia: quippe in Infinitiuum tanquam in formam suā, & quasi animam resolui cæteros modos. Igitur Græci etiam pro alijs supponunt modis, quorum naturam expleat, σιωπῆν θεωρεῖν. Sic etiam nunc Itali loquuntur, cum negatiua utuntur oratione, Non legere, pro, ne legas. quæ causa fuit, ut eadē sit forma actiui Infinitiuui, & Imperatiui passiuui apud Latinos. Quin etiam pro Indicatiuo: Ille rubere, tergiueri, abnuere. Cæterum apud Græcos deest Ἄν, in superiore oratione: apud Latinos, Cœpit, aut tale quid. Quin etiam pro Participiō & Gerundiō usum subiit tam apud Græcos, quam apud Latinos: ut apud Poëtam: —Dederatque comam diffundere uentis. Et in tertio de Natura Deorum: Magnā molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem uocabulorum. Proprium autem est Infinitiuui, receptum in Futuro suo Participium sibi simile efficere, ut genus amittat, & numerum: Amaturum esse, tam de scemina, quam de pluribus

ribus : exempla petes de Gellio, Valerii Antiatii, Catonis, Q. Claudii, M. Tullii ex quinta in Verrem: Hanc sibi rem praesidio sperant futurum. Illud quoque habuit peculiare, duo uerba sibi ut asciscat, Esse, & Ire, quorum societate format Futurum suum : Amatum ire : Amatum iri.

CAP. CXVIII.

Temporum, Modorumque inter se mutatio.

Proprium autem est Temporum Modorumque inter se mutatio, cum affectui seruimus. Liviānus. Annibal : Si tales animos in praelio habebitis, uicimus. Nam quod sperabat, pro certo iam afferebat : quasi dicat, Tam certa est futura uictoria, quam iam extitisset. Nihil enim Praeterito certius : ne à Deo quidem mutari potest, quia simplex eius uoluntas est : tantum abest, ut sit contraria sibi : non potest, quia non uult : neque uult posse, neque potest uelle esse dissimilis sibi. Modus item Subiunctiuus, pro Indicatiuo: In sexto de Repub. Et quod de uia fessus essem : dixisset, Cum de uia fessus essem. Quemadmodum autem illud Iuuenalis sit accipiendum,

Græculus esuriens in coelum, iusseris, ibit: supra diximus. Sic est, cum Græca oratio per ἄρ δυνάμειν exprimitur : ut in tertio Officiorum : Malè etiam Curio, cum causam Transpadanorum aquam esse dicebat, semper addebat, Vincat utilitas : potius diceret, non esse aquam, id est, ἔλεγε ἄρ : dicere poterat : aut, debuerat. Horatiū Indicatiuo pro Subiunctiuo usus est: Metuentis illapsus cerebro sustulerat: nisi Faunus ictum dextra leuasset. Et quod supra diximus, ex secundo Georgicōn, Laurus erat, quod & Plinium imitatum monebamus.

CAP. CXIX.

Personarum usus, & affectus.

Quid esset Persona, quotque essent, & quare non plures tribus, iam dictum est. Nunc earum affectiones in Verbis

uideamus : neque enim rectè ueteres dixere, Primam & Secundam finitas esse, quia præsentes demonstrantur: Tertiam infinitam, quia absens est : causa enim quam afferunt, nulla est. Non enim omne absens infinitum: neque semper Secunda præsens est : & Tertia præsens aliquando est, & semper esse potest : non enim aduersatur sermonis usui, ut adsit semper id de quo loquamur. tamen hoc in rebus positum est. Ita igitur intelligendum est, Primam, & Secundam finitas esse, quia certæ designentur : lego, signo me : Legis, signo te : Legit, nullum certum signo, nisi quippiam addatur, Cato, Cæsar. Illud quoque errarunt, cum dicerent, opus esse Pronomine ad præscribendam Tertiam. Nam etiam si dicas, Ille legit : non intelligas qui sit, nisi aut referat, aut demonstretur coram : ergo non fiet uel Pronominis, sed Relationis, aut Demonstrationis. Sed & Primam, Secundamq; Pronominibus tantum iungi, iam est supra refutatum : Vocatiuis nanque etiam secundæ adiungitur : ubi si non subintelligitur pronomen T V, ne in cæteris quidem subintelligetur. Est præterea aliud argumentum: Licet, inquit, dicere, Cæsar sum : ergo Cæsar, est personæ primæ : neque enim Verbum uariabit Nomen, sed Nominis rationem Verbum sequitur : Numerum scilicet, & Personam. Quoniam igitur Cæsar, est personæ primæ : potes dicere, Sum. nam si in eo Verbo ea esset potestas, ut Persona Nomini attribueretur: esset etiam ea, qua numerus quoq; assignaretur, & liceret dicere, Cæsar sunt.

Proprium autem est Primæ non dependere ab alijs. Causa huius rei est, quia ipsa loquitur semper : ergo & utranque sibi addicet : ut, Ego, Tu, & Ille facimus. & seorsum alterutrum : ut, Ego, & Tu : Ego, & Ille. Falsum est igitur, quod dixerunt ueteres, Secundam sibi coniungere Tertiam : illo exemplo, Tu, & illi facitis : & Tertiam seipsam, sic, Ille, & ille faciunt. Sed est Prima quæ coniungit Secundæ Tertiam, & Tertiam sibi ipsi : ea enim coniungit, quæ loquitur, licet non exprimitur : cum de alijs loquitur, non de seipsa.

CAP. CXX.

Numerorum Ratio, & Causa.

Numerus idem qui in Nominibus, sicut & Personæ. Cum enim Verbum sequatur nominis rationem, & à ratione proveniat affectus: affectus quoque eisdem esse par est. Significat enim Verbum aut accidens, aut substantiam Nominis: Cæsar currit, Cæsar est. Ergo necessario aut à Nomine dependet: aut etiam idem repræsentat. Proprium autem Verborum est, nullam uocem utrique numero communem habere. Hoc apud nos: Græci imprudentius, qui tantam copiam haberent Temporum, defecere in discernendis Numeris, & Personis. nam in duali confundere personas: *τύπτετε, τύπτεσθαι*. In Prima singulari, & Tertia plurali confundere numeros, *ελεγον*. Soli Aeolenses, quorum pars fuere Dores, pluralem sine incremento posuere. In Nominibus autem & Pronominibus non idem est: ut, uiri: sui. item Participijs passiuus: ut, lecti. Hoc autem dicimus de Verbis eodem in genere: nam in diuersis generibus uoces inuenias communes: Docere passiuum Secundæ personæ: Docere actiuum Indefinitæ: causam autem supra diximus. Infinito enim Græci pro Imperatiuo usi sunt.

CAP. CXXI.

Affectuum ratio, & ordo.

Horum affectuum quatuor tantum necessarij (sine ijs enim uerbum non est) Tempus, Modus, Persona, Numerus. ac Persona quidem & Numerus, quemadmodum dicebamus, propterea quod Verbum à Nomine dependet, necesse fuit ut aliqua in re conuenirent: conuenirent autem in Persona, quia à Persona proficiscitur oratio. Item in Numero eadem de causa: aut enim unus loquitur, aut plures: & aut de uno, aut de pluribus. Quærebat igitur uter affectus esset prior: ac Numerus quidem amplior est, complectitur enim omnes Personas: præterea accidit Numero Persona. Equidē

unus sum: potest igitur, ut & Primæ, & Secundæ, & Tertiæ personæ subeam munus. Tempus autem non uidetur esse affectus Verbi, sed differētia formalis, propter quam Verbum ipsum, Verbum est. Modus autem non fuit necessarius: unus enim tantum exigitur ob ueritatem, ut dicebamus, Indicatiuus: cæteri autem ob commoditatem potius. Genus autem an sit necessarium? nam uidetur, seclusa omnium actione, tum passione, constare Verbum primum ipsum, **E S T**: neq; enim solum per Participium resoluiumus, Cæsar pugnat, Cæsar est pugnans: sic enim poneretur uerbum Pugno necessarium, quare Genus ipsum quoq; esset necessarium, in multa uerba distributum, non intra unum contentum: non igitur sic resoluetur, sed in Nomen, Cæsar est in pugna. Hæ rationes acutiores sunt à philosophis profectæ. Verum non fit uera resolutio: poterat esse in pugna, nec pugnaret. At Verba ipsa Adiectiua necessaria sunt, sicut & Substantiuum: quemadmodum Accidentia, sicut Substantia. Vter uero affectus sit prior, Genus ne, an Modus? Ac genus sanè prius est, ut aliud significet Actionem, aliud Substantiam: Modus autem generi accidat. Tres reliqui affectus cuiusmodi sint uideamus: nam Coniugatio est, quod Nomini Declinatio: certa meta ac facies terminationis. Hoc autem cōpetit quatuor speciebus declinabilibus, ut supra dictum est. Competit igitur Verbo, ut dictio est declinabilis: sicut & Species quoque, & Figura. Coniugationes autem quatuor fecere: sed & Prima cum Quarta in multis eadem fuerat, Audibo, sicut Amabo: adhuc enim dicimus Ibo. Et confusa indifferenter Secunda cum Tertia: Ferueo, Feruo. & Prima cum Tertia: ut, Lauare, Lauere. Et nonnulla extra ordinem: ut, Sum: cuius neq; Præsens, neq; Futurum, neq; Infinitiuus cum cæteris continet, ut ad caput certum reducatur: solum præteritum gerit aliquam speciem, **F V I**: sed incertam. nam dicimus, & Explicui, & Docui, pari cum illo analogia, sed inter se diuersa.

CAP. CXXII.

Figura, eiusq; causa.

Figuram nominarunt partium compositionem : orta autem est ab ipsa oratione, & celeritate: ut Versus facio, quod fuerat, fieret Versificor. igitur prior fuit, quàm Species : ex ipsa enim oratione quæ esset ex primitiuis nata esset. Placuit autem ut eodem modo quod non esset compositum, Figuratum diceretur: cum tamen satis constat per initia, antè quàm Compositio inuenta esset, Simplicia ipsa nullius fuisse Figuræ: quare per relationem potius sic dicta sunt. Proprium Figuræ est, mutare interdum genus: ut, à Facio, Versificor: à Specio, Conspicor. Item Coniugationem : Sternere, Consternare: quod etiam sine compositione fit: ut, Legere, Legare. Si à Fio, passiuo, ducas Suffio actiuum, etiam significatum mutari constat.

CAP. CXXIII.

Species, earumq; significata, & causæ.

Verborum Species, ut diximus, duæ: Primariorum, & Deriuatorum: sic enim melius, quàm Deriuatiua dicere: deriuantur enim, non deriuant. Deriuata duplex: altera in qua non mutatur modus significationis: ut, Albeo, Albico. Altera in qua mutatur: cuius sunt species hæ, Incohatiua, Meditatiua, Frequentatiua, Desideratiua, Deminutiua. Inter hæc Deminutiua non sunt controuersa: nemo enim dubitat in LO, desinentia esse Deminutiua: qualia, Sorbillo, Conscribillo. Error autem antiquorum est, quid dicerent mutari significatum: non enim uerum est: idem enim significant, sed alio modo. Causa autem huiusce terminationis fuit Græcus sonus: sic enim quædam Deminutiua sua pronunciarunt, *μεγαλύνω*. At Incohatiua, quæ in SCO, facerent: ut, Feruesco: recepta quidem sunt ab omnibus: sed recentiores in ipsis negarunt Incohationem, idemq; uelle, quod ea, quæ à Fio componuntur: ut sit Calefco, quod Calefio: quorum Præ-

terita exponantur per Factum esse: sic, Macruit, macrefactus est: quæ Præterita, si sint à Primitiuis, per Fuit, interpretemur: sic, Macruit, id est, macer fuit: quoniam Macreo sit, Macer sum. Igitur non significare Incohatioñē, propterea quòd apud Virgilium sit, Incipiunt agitata tumescere. Caterum eorum sententia sic est perpendenda: Tumere, alio modo accipitur, alio Tumescere: nancq; Mons tumet, non tumescit: at Fluctus & tumet, & tumescit. Item Ignis calet, non calefit: at Ferrum igne calefit: ut sint uerba, quæ habent significatum *μεσορ*, quale *θερμωομαι*, calefco. Ergo, quemadmodum dicebamus, Qualitates, aut Accidentia illa, quæ his uerbis significantur, interdum sunt in fluxu, & ut ait Plato in Cratylō, *ὅν τῶ ἐκρέμν*: interdum iam fixa. Quare per Primitiua dicuntur, cum sunt fixa: etenim in monte tumor iam non mouetur, iccirco eum tumere dicimus. At dum fluunt, per Verbum in s c o, explicantur: iccirco ubi erit Verbum in s c o, poterit esse etiam Primitiuum, & non ē contrariio: propterea quòd habitus iam introductus est, quem habitū ipsum Verbum significat: sed non est idem modus: nam motus ille augescendi, aut procedendi, à Primitiuo declaratur. Igitur fluctus, & tumet, quia in eo est tumor: & tumescit, quia tumor tendit ad alium gradum: sic Crescere, est Creascere, id est, accipere augmentū in Carne, *παρα τὸ λεγας*. Ex quibus constat, non ineptē dicta à ueteribus Incohatia, nondum enim explerunt ultimum significatum. Quod & in quibusdā uerbis Græcis satis perspicuum est: *ἔνα*, est Vterum gero: at *ἐνίσσω*, est Concipio, quasi, Incipio gerere uterum: significat enim incohatam *ἔνυσσιν*. quo uerbo & Hippocrates usus est in quinto Aphorismorū, & Aristoteles in sexto historiarum. Quòd autem tam pertinaciter asseuerant, ut per F I O, interpretentur, id adeo mutilum est: Si enim hoc uerum esset, ergo uerba actiua hac terminatione penitus carebunt, significatio enim eis nullo modo cōpetet: at extant tum apud alios, tum apud Terentium in Adelphis, Atque edormiscam hoc uilli: quare per Fio, non sunt exponenda: sed continuatio,

& augmentum potius in eiusmodi agnoscenda sunt. Plinius autem in libro XXV. etiam mollius loquutus est, Radix uasta, rubescens, tenera. quasi Centaurij radix non sit uere rubra, sed incohata rubedine. Carent autem Præteritis, non propter significationem, ut aiunt, nam & ipsum Inchoo, habet præteritum: sed quia non patitur formatio: & cum mutantur à Primitiuo, facile confunduntur interpretationes: ut, Macruit, Macer fuit, & pro eo, quod est, Macer factus est. Virgilius autem addidit Incipiunt: ut Plautus dixit, Pergis pergere. Et Medici initium quarundam aegritudinum diuisunt etiam in initium, & augmentum, & statum: & multa similia inuenias iterata, Ergo igitur: Adeo ad eum: Longè fortissimus: &, Caue ne neges: apud Terentium, Sallustium, Catullum. Desideratiua quoque damnant, aiuntque corporis motum significare: ut, Viso, eo ad uidendum: quale illud, Nam meminî Esionen uisentem regna. Non enim cupiebat, quod agebat iam: ea namque cupimus, quibus caremus: unde Corpora desiderata, quæ cæsa essent. Et qui Lacerat, plusquam Lacerat: & qui Vexat, plusquam Vehit: non igitur desideratis, qui plus agit: Non sunt igitur quale apud Græcos, ἐπείω. Nos uero ita censemus: uerba hæc parum differre à Frequentatiuis, habent enim eandem & originem, & terminationem, à Supino enim fiunt, uehementiam igitur actionis significare: quorum aliqua explicent eam per actionem continuatam, cuiusmodi dicta sunt à ueteribus Desideratiua, propter affectum animi intentioris: aliqua per actiones iteratas, cuiusmodi sunt Frequentatiua. Indiderunt igitur nomen consequenti rei ab antecedente desiderio. Recentiorum autem quidam Incohatiua etiam ausi sunt appellare: quoniam Viso, dicat, eo ad uidendum. Sed quomodo incipiat uidere, qui eat ad uidendum? nondum enim uidet. Sed gestum, ut diximus, significat animi corporisque ad id propensioris: sic Cicero ad Petum, Vt uiderem te, & uiserem, & cornarem etiam. Quoniam uident inter se etiam qui nolunt uidere: at uisunt, qui cum cura. At, Vexasse rates canibus marinis: quo modo tantum in-

cohasse exagitationem, cum incohare imperfectionem dicat, horum autem sententia etiam cum augmento sit. Alia autem frequentatiua in T O, sunt: quoniam eorum Supina eandem nata sunt terminationem, Ventito, Vecto. neque frustra à supinis ducta sunt: nam alterum significat terminum unde fit motus, alterum quo fit motus. Itaque Vecto, significat Veho, sed ita, ut semper in ipsa sim actione, quae ad finem tendit, quasi Vectum eo: nunquam igitur absoluit, sed iterat actiones. Dormito autem non est frequenter dormio: sed leuiter dormio: cuius significati causa est, quod qui leuiter dormit, repetit somnum interceptum, aut interruptum.

Meditatiua autem optimè sic sunt à ueteribus appellata, quae in R I O, exeunt: ut, Esurio, Coenaturio apud Martialem: quibus formis tantum affectum ostendimus, tamque intensum, ut nihil aliud meditari uideamur. Non igitur nomen mutandum est, quod fecere recetiores, ut Desideratiua potius uocentur. Nam desiderij causa cognitio est: meditatio autem repetita cognitio ex memoria. Desideramus ea, quae in potestate nostra non sunt: at Meditamur etiam ea, quae in nobis sunt, ut ea exequamur. Itaque non desiderabat Caesar proscribere, poterat enim: sed gestiebat. Idcirco dixit M. Tullius ad Attic. IX. Ita syllaturit animus eius, & proscripturit iandiu. Horum autem causam, & originem aequè ignorarunt: neque enim à Supino ueniunt, sed à Futuro participio actiuo: Quod tendis Gnatho? ad Pamphilum: Cuius rei ergo? Coenaturus. inde Coenaturio.

Fuere uerò etiam alia uerba huius ordinis, non ignota quidem illa antiquis: sed in hanc classem cum non rede gere, minus rectè ab ipsis factum fuit. Sunt igitur ea, quae Imitationem quandam significant, de quibus supra diximus, A Græcis orta, in Z O. Tres autem modos in ipsis animaduertimus: Aut enim significat apertam imitationem: ut, Atticisso. Aut minus apertam: ut, Φιλιππίσω. neque enim Aeschynes potius imitabatur Philippum, quam sequebatur. Tercius modus est cum dicimus Cyathissare. neque enim aut imitamur, aut sequimur Cyathum: sed translatum est significatum à causa

C A P. CXXIIII.

Impersonalium Naturæ, Ortus, Causa, Vfus.

QUæ præsci tam Latini, quàm Græci dixerè Impersonalia, uideamus cuiusmodi sint. Ac primum quidem constat, cum & Numero carere dicantur, & Persona atq; Numerus, ut ostendimus, quàm Persona potior sit: dubitandum esse, an còmodius Innumeralia, quàm Impersonalia dici debuerint. Verùm illud maioris momenti est: cum uerbum sit species dictionis declinabilis per Numeros, & Personas, ab ipsis definitum, tamen uerbi speciem commentum sunt, quam utroque carere putarint: at Generis substantia tota in qualibet specie est, igitur & genericæ differentia, & accidentia propria inerunt. Qui error ut clarius pateat: priuatim de his, quid illi senserint, uidentum est.

Impersonale, inquiunt, duplex, unum Actiua uocis, quod imitetur actiuorum tertias, ut Placet: alterum passiua, quod res præsentet tertias passiuorum, ut Amatur: utrunq; autem carere tum numeris, tum personis: neque enim primæ, aut secundæ, aut tertiæ esse, sed nullius. Hæc igitur ut refutentur, pauca repetamus: Ostendimus Verba aut transmittere significatum in appositum, aut proferri absolutè: sic, Cæsar amat Lucinam, transmittitur hic actio amandi in Lucinam: eodemq; modo passiuum quo pacto proferretur inuentum est, Lucina amatur à Cæsare. Absolutè autè sic, Cæsar amat: & à Cæsare amatur: nam tametsi sciam quid amet, tamen non edisseram: itaq; euenit, ut aliquando nulla explicata persona signaretur: at enim uero neque prima, neq; secunda, neq; tertia excluderetur, possum enim intelligere sic, Cæsar amat Me, Te, Illum. Tantum uerò abest, ut in passiuâ uoce nulla persona intelligatur, ut etiam necessariò tertia subsit, sed incerta. Alij igitur ut hoc euitarent, plus errarunt, Impersonale dici, propterea quòd nulla persona, à quo id fieret, explicaretur: cum contra constat apud omnes, neq; sit digna sententia

quæ refellatur. Nam à Parmenone dictum est de se, Statur: & à Vergilio de Acnea, Ventum erat ad limen: & à Liuius de Tarquinijis, Reditum Romam. Præterea hi non rectè respexerunt ad obliquum: ut, quoniam actio, à quo prodiret, non indicabatur, personam subiectam negarent. Non enim cum Obliquo uerbum conuenit, sed cum Recto. Igitur cum Rectum subintelligamus, subintelligitur & Persona. Neque uerò ad neutra confugiendum est, qualia agnouere, Statur, Curritur: nam Stare statum, & Currere stadium, & Vitam uiuere, & Ire uiam dicimus: & Decursa spatia, & Vitam euitari, & Mortem obitam legimus. Alia enim etsi uidebuntur absurda consuetudine reclamante, suapte tamen natura talia sunt. Quin etiam legimus Tellurem inaratam, & Pyros insistas. Quare quæ Verba non patiuntur eiusmodi constructionem, ne hunc quidem loquendi modum admiscere, qualia sunt, Egeo, Gaudeo. Cum enim Obliquum postulent, non potuit dici, Egetur: quod postulat Rectum: quod si aliter resperiat, hoc fiat, propterea quod prisca aliter quoque sint locuti, quemadmodum Cato, Careo pecuniam. Si igitur subiecta Persona intelligitur, Numerus etiam intelligitur: qui etsi non præscribatur, tamen ad singularem referretur: ut, Quid sit Gnatho? Editur, licet multa esset, tamen singula disponas ad intelligendum. Quod si quis à uerbis in O R, aliqua ducta pro exemplo habeat, is animaduertat, quod est à nobis dictum supra, Verborum mutata esse genera, Opperior, Nutrior, Pascor, & alia, quæ à Nonio in libellum redacta, recensitataque sunt.

C A P. C X X V.

Actiuæ uocis Impersonalia.

Actiuæ uocis Impersonalia eodem ferè modo irrepere. Quando Rectus, cuius auspicijs Verba in Numeros, atque Personas circumaguntur, latuit nos. Nam hoc, Placet mihi iucubrare: idem sit atque hoc, Placet mihi amor præsens. Iam τοῦ φιλεῖν, ἐὶ τὸ φιλεῖν, idem esse docuimus: quare satis patet, ne hæc

ne hæc quidem uocanda esse Impersonalia. Aliquot tamen sunt usu potius distorta, quæ integra nihilominus aliquando fuisse necesse est, inter quæ ea numerantur, Pœnitet, Piget, Pudet, Miseret, Tædet : nam Obliquis coniunguntur : sicut etiam distortis Plautus in Captiuis, Nam postquam Rex meus est potius hostium. Nos eam asperitatem in meliorem receptam legem emolliuimus, & interpretamur uerbum Potitus est, passiue : subintelligimus, ui, aut opera : sicut ἡ αἰὼν subintelligunt Græci & Sallustius, ut supra diximus. Ita, Miseret me fortunæ tuæ : id est, uis tuæ fortunæ facit me miserum. Sic fuit in uerbis integris, Misereor tui : miser fio tui gratia. Argumentum huius rei maximum est, quod horum uox singulari numero remansit, ut sit τὸ πρὸ ἀρεσκεί μοι, ἡ γούρ τὸ φιλεῖν. Duorum autem naturam malè sunt ueteres interpretati, ut Interest, & Refert, cum sexto casu putarint statui, cum pronomiibus adderentur : Interest mea, ut esset, In re mea est : & Mea refert, ut esset, Fert re mea. nunquam enim fuere Impersonalia : nimis enim delicate potuit uenire in mentem istis, ut uerbum Substantiuum facerent Imperfonale : quod tamen necessariò semper aliquid uerè statuit. Sed ita fuit, Interest mea legere, ut Meæ partes sunt legere : Inter mea hoc est quoque, legere. Et alio uerbo, Legere fert mea, id est repræsentat mea negotia.

Sic igitur tam actiuæ, quàm passiuæ uocis hæc uerba sese habent, uerum in utrisque est quæstio : nam dubitarunt an dici posset, & quomodo, Videtur mihi te fuisse Romæ. Multi enim magis docti ratione, quàm exercitati lectione, Latine dici posse negarunt : uerum ea loquutio & apud Græcos, & apud Latinos inuenitur passim, & habet rationē : tota enim oratio illa infinitiui dependet ab articulo, sic, Videtur mihi hoc, te fuisse Romæ. Ita Liuius de Gallis : Eam gentem traditur fama, dulcedine frugum, maximè uini noua tum uoluptate captam. Xenophon quoque, πῶς δὲ κύρου πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι, λέγεται. Ita loquutus est Aristoteles quoque in x. historiarum. Altera dubitatio est in his uerbis, Pluit,

Tonat : non defuere enim qui Imperpersonalia ausi sint dicere, nimis sanè leuiter : eodem enim more subtracta persona est, idq; facile, unus enim est qui id agat, quare absolutæ potestatis appellata sunt ab alijs. Proxima his sunt Germinat, Florescit, quæ ad terram referunt, atque alia inanima, quæ seipsa in primam personam recipere nequeunt: sed de his supra quoque amplius dictum est.

CAP. CXXVI.

Affectus uerborum communes.

Proprium Verborum est, non solum mutare Genus, Coniugationem, Modum, Significationem, & Numerum, ut τὰ ἴσα ἐπὶ ἑκτόν : sicut supra dictum est : sed etiam Casus : Ausculto seni, & senem. Item ut confundunt Personas, Statur : sic confusas explicant, Cæsar scribo, Cato scribis, Lælius audit. Proprium etiam creare ex sese alias partes, ut Nomen, Creo, Creator : neque semper pleno significatur, nanque à ποιῶ ποιητής, coarctatur ad carminum tantum auctorem, Latinum uero, Factor, ad eum qui oleum faceret, solummodo. Aduerbia, Ferè, Agè. Item creari à Nomine, Strues, Struere : Imperium, Imperare. Sed & creare alius generis nomina, quæ uerbalia non dicantur, ut à D O, D O S. Illud etiam obseruauimus eorum peculiare accipere significationem ex alia actione, σιτιῶ, est cibum capio. At quia è cibo oritur sitis, iccirco Latini ea occasione id uerbum recepere ad significandum quod sequebatur, quippe, τὸ διψᾶν. Igitur patitur etiam ἀντιπρῆξιν.

Et ponitur pro Aduerbio, Age, Sodes, Amabo: pro Coniunctione,

Licet: & in compositione,

Quamuis. pro Nomine,

ne, ut diximus ex

Ouidio, Sæ

pe Vale

dicto.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE CAUSIS LINGVAE LATINAE, LIBER SEXTVS.

CAP. CXXVII.

Pronominis sedes inter partes, Ratio, Diuisio.

Pronomen quidam ante Verbum posuere, alij etiam post Participium tractauere: utrique male. Priores eò redarguuntur, quòd Verbum necessaria uox est in oratione, Pronomen non est necessaria: nullum enim Vicarium necessarium. Igitur si Pronomen semper loco Nominis ponitur: posito Nomine, Pronominis usus nullus erit. Quòd autem Pronomen præcedere debeat Participium, sic demonstramus: nam Participij significatio ad Verbum reducitur, modus significationis ad nomen: Pronominis autem & significatio, & modus, ad Nomen referuntur: plus habet Participium Verbi, quàm Nominis: Pronomen penè totum nomen est: at Nomen est prius, quàm Verbum: igitur & Pronomen, quàm Participium. Definitionem autem more nostro ex ui Nominis eliciamus. **P R O**, præpositio, ut in libris Originum plenius narratum est, cum multa significet, id habuit genuinum, ut uices indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius: id est, obijt munus, quod Milo debuerat exequi. Fuit eius & origo, & usus à Græcis. Nam tamen si frequentius significat **A N T E**, τὸ πρό: tamen apud Herodotum in Polymnia legas etiam πρό κάστρου: sicut nos pro castris, & pro patria pugnare. Ergo uidetur è nomine oriri definitio, ut Pronomen sit, quod pro nomine ponatur. Nam quemadmodum

dum dicebamur, quædam rerum notæ sunt: ut, Nomina: quædā notæ Nominum. quippe ad hanc uocem N O M E N, si quæramus ut aliquid reddatur: sic, Cedò mihi Nomen ali- quod: continuò dabo unum quippiam, Cæsar, Equus, En- sis. Item Cedò Participium, Orationem, ratiocinationem: ad hæc non res, sed uoces reddentur. Ab horum igitur natu- ra non uidentur abhorre Pronomina: nam si dixerò, I S, aut I L L E aut, E G O, non statim interpretentur per res ipsas: sed per Nomina, sic, I S, Cato: I L L E, Antonius: E G O, Cæsar. Græci autem rem ipsam hanc eandem expressere, sed paulò licentior uoce uiuunt. Etenim *αὐτός* *αὐτὸς* nō est ipsum hoc quod pro Nomine ponitur: sed actio quædam, qua ponimus Nomen pro Nomine. Cæterum acrius, profundiusq; intuenti fortasse aliter res sese habere uideatur: tantum enim abest, ut pro Nomine poni quis pu- tet, ut etiā prius, uetustiusq; intelligamus Pronomen, quàm Nomen. Cum enim quædam sint demonstratiua, ut H O C: etiā ignorantī rei Nomen demonstratæ aliquid significa- bit. multæ res carent nomine, per Pronomen demonstratiuū intelliguntur: ergo pro Nomine non ponitur, quod No- men sanè nondum extat: eodemq; modo significabit, quo modo significant Nomina hæc, Res, Ens: ut communis nota quædam sit. Dico autem, eodem modo: quia commu- ni quadam æquè circumferuntur significatione: nam modo alio diuersa sunt: quoniam illa simpliciter significant, Pro- nomen autem H O C, per demonstrationem. Non igitur pro Nomine ponetur, nihilo magis quàm Res, aut Ens: sed *ἄ τὶ* statim ac sine medio notabit. Præterea Ego, & Tu, in- diuidualitatem statuunt magis, quàm nomen Cæsar, & Ca- tonis: neque enim cum dico, E G O, potes alterum intelli- gere, neque cum altero communicare: cum dico, Cæsar, etiam in alterum transmitti potest intellectus: ut non solum non ponatur E G O, loco nominis huius Cæsar: sed etiam è contrario, nomen ipsum Cæsar, per Pronomen ad certam substantiam præscribatur. Vt etiam plus errarint, qui sic sen- tiunt

tiunt, Ego esse Pronomen, quoniam pro Proprio nomine ponitur: sic enim etiam nomen Appellatiuum esset Pronomen, cum dicam, Homo loquor: poneretur enim pro Cæsare: sed substantiam meam statim significat, non nomen meum. Præterea sibi ipsi contradicunt: negant enim posse sic me loqui, Iulius scribo: sed sic, Ego Iulius scribo. ergo pro Namine non ponitur ut uicarium, sed ut primarium. Neque uerum est, quod aiunt, Appellatiuum in Proprium resolui. sunt enim nomina quædam generica, & specialia seorsum à proprijs, quæ nunquam resoluuntur: ut, Piscis, Auis, Homo: quibus potest attribui oratio, & ad ea etiam conuersti: ueluti cum humani generis miserias fleam, sic instituam, O homo, genus infelix, Tu tibi paras infortunium. Pronomen Tu, est speciale. Eadem ratio sui comparis, EGO: respondere enim faciam hominem pro tota specie, sic, Deus me talem creauit. Sed & alia exempla sunt commodiora, ut in nominibus Collectiuis, Audi tu populus Albanus: Hæc dicit populus Sabinus: Ego non cedam tibi lare patrio. Quid igitur? aut nihil intererit inter Nomen, & Pronomen: aut etiam Pronomen erit præstantius Nomine? Minime: sed nomina inuenta sunt, quia res nobiscum ferre nequimus: itaque semper significant sine adminiculo. At Pronomina, aut referunt Nomina iam posita, aut egent præsentia loquentium: & per se nihil statuunt, nisi aut Nominibus adiuta: aut præscripta demonstratione: ideoque communis hæc natura est indaganda. Sic itaque alij definiuere, Dictio inflexa casibus, indiuiduam maximè essentiam significans, sine ulla quidem temporis, sed nunquam sine definitæ personæ differentia. Verum nequaquam Aduerbiū Maximè, inscendum fuit: æquabilis enim est omnis definitionis uis: neque recipit intensionem, aut remissionem: neque plus significat essentiam indiuidualem Pronomen Ego, quam Nomen hoc indiuiduum, nequis dicat Aduerbiū illud positum esse ad Nominis discrimen: Neque essentiam significant potius, quam ipsum ens, cum enim dico Ego, non significo meam humanitatem

nitatem : idest, hominis formam, qua homo sum : sed totum hoc quod sum : neque potius essentiam, quàm essentias. habent enim etiam pluralem numerum. & relationem æquè multa significant, non essentiam : immo etiam plura. Nam ab EGO, duo habes, MEVS, & NOSTER : à TV, totidem : à QVI, item duo, CVIVS, & CVIAS. Præterea cætera relatiua, QVALIS, QVANTVS, atque eiusmodi, omnia dicunt accidens, non substantiam. Quin etiam Obliqui casus illorum relationem notant, sic, E N S I S ILLIVS : non significat hic enssem, sed possessionem, & enssem consignificat. Tertius error, cum negant unquam Indefinitam personam à Pronomine statui. Omitto quod uocem hanc NVNQVAM malè inseruerunt definitioni : nam definienti satis est, dicat, Est hoc, aut hoc : sic, aut sic : definitio enim intelligitur competere per se, & omni, & uni, & semper. Sed demus hoc Grammaticorum suppellectili curtae. at illud falsum est, Multa sunt Pronomina, quæ cuius adhæreant personæ. Is, Ille, Ipse. Ille ego, qui quondam : Ipse subibo : Is sum Quirites, quem me esse uoluistis. Ergo non definiunt personam, sed ab alijs definiuntur. Item Meus sum, Meus es, Meus est, & ut ait festiuè Plautus, Noster sum : in quo nihil à nominibus differunt, quæ non uariata uoce uarias recipiuntur in personas. Igitur aliter quoque definitum est : Quod certius, quàm Proprium nomen significat. Hoc autem falsum est : certiore rem potest significare, scilicet præsentem : at certius non potest : Etenim sine medio Proprium nomen significat indiuiduum suum. præterea non cuius competit Pronomini : quis enim dicat, MEVS, TVVS, certius significare, quàm Dauus, Syrus : Immo nisi aliquid apponatur, nihil significant : Cum enim relatio non in una tantum re inueniatur, sed inter plura, nisi aliquid addas ad quod illa referantur : eorum significatus uix extet. Nos igitur aliter sentimus : Pronomen à Nomine non differre significatione, sed modo significandi. Hæc autem differentia est triplex : ac quemadmodum, Par

& Impar, non cuius numero utrunque simul, sed certo alterutrum competit: ita hi affectus, quos Modos significantes diximus, alius alij competit Pronomini. Primus est, quod rem praesentem indicant loquenti: id quod non facit Nomen: ut, Ego: aut etiam ei, quicum loquitur: ut, Tu. Atque haec possunt poni, nullo nomine subintellecto: rem enim ipsam statim per speciem intellectui repraesentat, non per nomen. Alter est, quod pro Nomine ponuntur, ut Relatiua: Caesar bellum gessit, is uicit: idem est, Caesar uicit. Tertius est quod non solum pro Nomine ponuntur, sed etiam cum Nomine, ut ipsum repraesentent: Ego Caesar. Ex quibus ipsa Definitio colligi potest: atque ex Definitione Diuisio certas in species, quae de manu ueterum afferendae sunt nobis, atque uindicandae: ipsi enim Relatiuum Q V I, negarunt Pronomen esse, pessimo quidem consilio: cum secundum eorum definitionem, quae nihil aliud statuit, quam pro Nomine poni, totam eam naturam, ac multo melius quam E G O, & T V, sibi assumat. Nam si I S, Pronomen est, quare Q V I, non erit: idem enim Vfus utriusque, & Forma, id est significatio, & materia: nam fuit ~~neges~~ Q V I S: ~~neges~~ Q V I. Par error etiam cum Relatiuum substantiae appellarunt, refert enim etiam accidentia: ut, Colorem, quem uides, contraxi ex ira. Quare alio modo ex diuisione nuncupandum erit: non sicut fecere, quibus Prouocabulum potius dicere placitum est. Nam Vocabulum est quodcunque in uoce consistit: etiam ipsa Verba Vocabula sunt: quis hoc neget: nisi supersticio Grammaticorum: potius nutus quispiam, aut ostensio aliqua Prouocabulum dicatur, quibus loco Vocis, & Vocabuli utamur.

Diuisio autem fiet, sicut & Nominis: nam alia dicentur Substantiua (utemur enim uocabulis receptis) alia Adiectiua, non quae Substantiam tantum significant, sed etiam Accidens: ut, Is color. Sed quia non repraesentant modum accidentis, alia autem statuunt ipsum modum, ut M E V S: nam sicut Seruus significat possessionem, & con significat sub-

stantiam : sic etiam MEVS. Quare etiam Relatiua, alia dicta sunt Substantiæ, ut QVI, IS : propterea quòd siue substantiam siue Accidens referrent, modum ipsum apponerent Substantiæ : cùm enim dico, Is color : tamen color in corpore est, tamen nō indicatur à me, quatenus est in corpore. Alia dicta sunt Accidentis, non solùm quæ Accidēs notarent, sed etiam quæ consignificarent Substantiam. Nam QVALE, significat Accidens ut est in substantia. Recentiores autem leuī nimis de causā QVI, inter Pronomina recensere : propterea quòd, inquirunt, quorundam Pronominum declinationem sequeretur. Hoc autem est ridiculum, Affectus uariare Substantiam. accidit enim Declinatio Pronomini. Itaque etiam usu mutantur. nam quod dicimus Alterius, fuit olim, Alteræ, in secundo casu fœminino. Preterea multa Pronomina Nominum sequuntur Declinationem, Nomina igitur erunt. Ego, Mei : Tu, Tui : Meus, mei. Et contrā, Nomina Pronominum : Vnus, Vnius : Solus, Solius. Ex quibus constat Pronomina Relatiua accidentis resolui in substantiuum cum ipso accidente quod reserunt. Nam Tantus, est nomen confusam significans magnitudinem. Sic Tantus Aſtyanax, Tantus Hercules : id est, hac, uel hac magnitudine. & subdam, Quantus Syluius, Quantus Cæsar : id est, qua magnitudine. Eadem ratio & in cæteris : Qualis, quo colore : Quotus, quo ordine, & reliqua. Proprium Relatiui substantiuui est flectere naturam suam in oratione, sicuti de modo Indicatiuo dicebamus : id fit ei tribus modis : Interrogatione, Qui estis uos ? Negatione, Nescio quam in gentem ueni : ubi occulta est quædam Relatio. Occultior autem etiam in illo, Quid hominis est : ubi uim quandam Nominis subiisse aiunt : sed usus hæc flexit. Hinc etiam elicimus, quod ueteres omisere, Adiectiuum & Substantiuum, non esse Nominis affectiones aut differentias, ut Nomen est, sed ut est Dictio : competit enim etiam Pronomini. Atque error antiquorum patet, qui putarunt Pronomen à Nomine differre : quoniam Nomen nullo

Iam personam determinet: Pronomen autem certam statuatur. Nam & Vocatiuus Nominum certam ponit: & Ipse, Ille, atque alia non certam. Illud quoque contemplandum est, quod aiunt, Pronomen sine Demonstratione, aut Relatione nihil significare. Ac sententia quidem vera est ipsa, sed oratio minus bene composita: usque enim sunt uoce demonstrationis, pro repræsentatione. Neque enim qui dicit, Ego, semper demonstrat: nam quemadmodum me absenti tibi demonstrabo, qui nunc me nullus uidet?

Ambigitur autem & præter hæc, Alter, & Neuter, atque eiusmodi, sint ne Pronomina. nam quidam ipsa uocarunt nomina Partitiua: sicut Omnis, nomen Distributiuum. uerum enim uero si quis eorum ortum speciet, inueniet esse Pronomina. Est enim Neuter, non uter: & Alter, alius uter: at ipsum Vter, Pronomen esse constat: non enim differt à Qui, nisi per modum: quoniam duobus tantum apponitur Vter: Qui, uero pluribus. Quare etiam ALIVS, pronomen erit: differt enim ab ALTER, sicut QUI, ab VTER: atque exponuntur per nomina sic, Vter fecit: Cæsar: Non: Alter fecit. Quis ille alter est: Cato: neque enim alio modo ponitur, quam si dicas, ille fecit, non hic. Est autem Vter, ὁ ἄλλος: Alter, ὁ ἄλλος ἑκαστος: item cæter, οἱ ἄλλοι. Quare etiam Omnis, & eiusmodi erunt Pronomina, sunt enim signa Nominum: neque numerum significant, essent enim Nomina, ut VNUS, Duo: sed notæ tantum sunt Nominum. Cum enim dicis, Quis homo disputat: & respondes, Omnis. hoc significat, atque si singulos homines nominatim redderes, usque ad unum ultimum. Videbitur autem quibusdā absurdum hoc, propterea quod significet Quantitatem: sed non ita est: imò uero significat Distributionem actionis, aut eiusmodi in quantitatem. Itaque per Pronomina quoque cæteræ propositiones explicantur, Quidam, Aliquis. Dubitabit autem quispiam, Nullus, Nomen ne sit, an Pronomen, etenim ab Vno, ducitur: at VNUS Nomen est, quantitatem enim, siue principium eius significat. Ad hoc sic respondemus: Nomen esse, & inopia sermo-

nis usurpatum pro eo quod esset, Non quisquam. Est autem origo ipsius Omnis, Græca, *ὅλης*, ut Collectionem, & Distributionem, non Quantitatem accipi intelligamus.

C A P. C X X V I I I.

www.libtool.com.cn

Pronominum affectus.

PRONOMINA afficiuntur quibus & Nomina, Specie, Genere, Numero, Figura, Persona, Casu. Primæ Speciei, Ego, Tu, Sui. Deriuatæ, Meus, Tuus, Suus. Genera in quibusdam distincta, Meus, Mea, Meum. In quibusdam conueniunt, Ego, bonus, bona, bonum. Numeri duo, Ego, Nos. Personæ tres, Ego, Tu, Ille. Figuræ duæ: Simplex, Ego: Composita, Egomet. Casus alij alijs, neque numero æquali. Ac de Specie quidem, Genere, Numero, Figura satis conuenit: de Casu autem non in omnibus. Circa Personam quoque non idem sentiunt omnes. Ad hæc igitur intelligenda, usus, ac ratio eorum exactius sunt perscrutanda. Signantur igitur duæ personæ, Prima, ac Secunda duobus tantum Pronominibus: at Tertia pluribus. Non quia Prima, & Secunda præfentes sunt, ut dixere: non enim id uerum est: nam quamobrè Epistolæ sunt institutæ? Sanè in his absentes loquimur de Tertia etiam præsentem alterutri scribentium. Sed quoniam & qui loquimur, & ad quem loquimur, unico intelligimus modo: at tertiam non uno: nam aut monstramus, aut absentem referimus: sic enim distinguimus, ut alia sint Demonstratiua, alia Relatiua, quæ sine discrimine utriusque naturæ uices subeant, Demonstratiua autem laxa, ut diximus, uoce: nam aut præsentem sensibus, aut intellectui: Non, quemadmodum scripsere, sic, præsentem aut ad oculum, aut ad sensum: quasi uerò oculus sensus non sit: quasi uerò si de uoce loquar, oculis lo percipiatur. Itaque demonstrato colore, aut sono, aut sapore, aut odore, aut re tactili, sensu constitui ostensionem dicemus. si dicam, Hic motor, cuius uoluntate orbis rotatur: intellectui præfens demonstrabitur. huius generis est H I C. Sub quo etiam alius modus cõtinetur: Interdum enim quod

non uidemus nos, alteri, quicum loquimur, demonstramus. quippe rem ipsius praesentem sensibus, aut notam intellectui: huius generis est I S T E : absentem enim sic scribam, Ista tua cura, quae te angit : Istud Musaeum, in quo scriptitas. Neque enim prisci recte scribere. Pronomen I S T E , significare praesentem personam : sic enim scribam, Istud tuum praedium, in quod diuerti fessus de uia, abest ab utroque nostrum mille passibus. Praeterea ipsi sibi contradicunt: aiunt enim, Primam & Secundam non uariari per genera, quoniam praesentem rem semper indicarent : ergo I S T E , quomodo per genera uariatur, si semper praesentem personam indicant? Alter quoque eorum error, cum H I C , appellarunt Pronomen praeposituum, ideoque, quia significet primam rei cognitionem: id est, quod reddatur interroganti, sic, Quis fecit? H I C . Iam omitto pessimum loquendi modum, neque enim significat cognitionem rei, sed nota est cognitionis, significans rem. At enim uero etiam subiungitur relatiue, sicut etiam I S , frequentiori usu Caesaris, & Sallustii, nimirum utriusque origo eadem est. *ὅς*, Ille : *ὅς*, Hic, à quo per Apocopen, Hic : nam *ὁ* , pro, *ὅς* , dixere.

An uero, quod aiunt, uerum est? Primam & Secundam non uariare uocem per genera, propterea quod praesentes semper sint : Tertiam uariare, Ille, Illa, Illud: quia non sint praesentes, quae sub tertia circumferuntur. Atque hoc iam à nobis reiectum est. Nam quod appellant Pronomen Demonstratiuum Hic, Haec, Hoc, uariatur, ac praesens tamen ab ipsis semper ponitur: itaque suis ipsi telis pereunt : pereunt uero & nostris: non enim semper praesentes inter nos loquimur. Quid enim ex ultima Germania scribat ad me puella, atque ego rescribam? Amo te, inquit? iam hic genus necessarium est: ut sciam, amicusne an amica bene de me sentiat. Quaerunt etiam, cum Prima, & Secunda certis feratur numeris, quamobrem Tertia non distinguatur. Quoniam, inquiunt, ex antecedenti numero moderamur sequentis personae intellectum, sic, Ipse se interfecit : ipsa se interfecere. At enim uero ratio haec nulla est: nam

est: nam primum dicam, Græcos non carere numero plurali, *ἑαυτῶν, ἑαυτῶς*. Deinde hoc modo soluentur omnes quæstiones: Mobilia enim Nomina, non erit necesse uariare: intelligimus enim sexum ex præcedenti substantiuo, & Casum, & Numerum: sic & uerborum ratio unica uoce eadem sit, qualis qualis præcedat. Causa autem huius rei fuit Græcorum imitatio: nam tametsi in composito distinguat, ut posuimus: tamen simplex uox, *ἔ*, unde nostrum *Se*, communis utrique numero fuit: id quod non tam consulto fecere illi, quam euenit forte, ut etiam in multis: Nam quid simile inter *ἐγὼ*, & *ἡμεῖς*: *σύ*, & *ὑμεῖς*? defectu igitur multa sunt innouata, suis destituta, aucta alienis. sic apud Latinos, Ego, Nos: Tu, Vos. Quare ut cum errore emendarent, addidere alterum Pro-nomen, quod afferret & numerum, & genus. Græci, *αὐτός*, nos, ipse. *ἑαυτῶν*, seipsum. Quod autem hic asserimus, uerum esse satis constat, cum in casibus quoque non inuenire uocem, qua differrent. Nihil enim intelligas diuersum, cum dicis, *Se* interfecit Cato: & *Se* autore uoluit Cæsarem interfici. Orationis enim ui percipias Casuum differentiam, uocis autem flexu non percipias. Assignent igitur rationem, quare duorum Casuum, maxime diuersorum, idem sit sonus.

Relatiua autem sunt *Is*, & *Qui*, uno modo: referunt enim rem iam positam. Alter modus est, cum relatio sit per reciproca-tionem. hæc unicam tantum uocem habuit in Pronominibus, *S E*. Exemplum utriusque esto sic, Cæsar optimus imperator, atque uir fuit clementissimus. *is* Gallos pugnando, & se ipse ignoscendo, uicit. Inter hæc connumerarunt etiam *I L L E*. Non pessime sentiunt, sed exemplo utuntur non bono, è septimo Aeneidos, —Sic Iuppiter ille monebat.

At enim uero in exemplaribus legitur *I P S E*, non autem, *I L L E*: neque enim refert Iouem, cuius nomen ibi nusquam positum est: est enim *I L L E*, *I S L E*: non dicas igitur hoc loco, Sic *is* Iuppiter monebat. Qui tandem Iuppiter? nullus enim ibi est. Quod si in quibusdam scriptum inueniatur, ut uolunt, Emphasim intelligamus: ut, *Thais* illa Corinthiaca.

Est autem mistæ naturæ, atq; indifferentis, tum ad Relationem, tum ad Demonstrationē. primī exempla frequētissima.

-Teretes sunt acilides illis. &, -Ille & terris iactatus.

Ostendit autem in Sexto,

Ille triumphata capitolia ad alta Corintho.
demonstrat enim Mummium. Differunt autem Demonstratiua ab Relatiuis, quod Demonstratiua statuunt primam cognitionem : ut, Ille tuus animus C. Cæsar te perdidit. Relatiua autem eam iterant, sic, Is te reddet immortalem. Nam quod aiunt, hoc Pronomine I S T E, propinquam rem significari: hoc Pronomine I L L E, longinquam : non planè uerum est. sed ita accipiamus, ut I S T E, semper referatur ad rem, aut personam, ad quam loquimur, ut in Secunda in Antonium, Istis faucibus, ista gladiatoria firmitate : id est, tua. Istam urbem appellabo eam, in qua agit is, ad quem scribo: illam autem, ab eo remotam. aut istam urbem de qua locuti sumus. Quoniam eius origo, I S, parem usum habet. Sed & aliquid præsens I S T V D, appellamus, ut apud Quintilianum, Ille iuuenis. Et de eodē paulopost, Hic iuuenis. Secundo modo usus est Gellius : Brundisium ueni, atq; isthic offendi quendam: pro, Ibi: atque si dicat, Isto in oppido offendi : ut, æquè dicatur, Isto oppido, & Eo oppido : quoniam I S T E, sit, I S, T E. At I P S E, commune omnium personarum est: dicimus enim, -Ipse feram tenera lanugine mæla. &, Ipse uidet: &, Ipse ratem conto subigit. Quare cum Tertiam assignarint, minus uerè à Prima, & à Secunda amouere. neque enim rectè probant sic: Dicimus, inquiunt, Ego feci, Tu fecisti, Ipse fecit : quare sicut Ego, est primæ: Tu, secundæ: sic Ipse, Tertiæ. Huic nos ad hunc modum & respondemus, & obijcimus: Si Ipse, non esset omnium personarum, non iungeretur Primæ, sic, Ego ipse. Neque ullam figuram esse in toto ambitu literaturæ, qua Prima cum Tertiâ iungi possit. Item dicimus non esse uerum, sic posse dici, nisi prius aliquid subit quod referat : exempli causâ, Quarit Antonius de Octauio, & Lepidum alloquitur: Quis patrauit par-

ricidium Ciceronis: non potest dicere de Octauio, Ipse fecit: nisi Octauium nominarit. est enim relatiuum: sed commodius etiam si se non nominat, potest dicere, Ipse feci. Sed nugantur etiam cum dicunt, Verbum ipsum Primæ personæ habere intellectum Pronominis Ego: quoniam si sic dicas, Feci: necessario intelligas, Ego. igitur posse poni cum prima Verbi, quia prima Pronominis sublit. Verum de Tertiā quoque idē intelligas, Fecit, habet intellectū pronominis Tertiæ. Præterea sicut Relatiua cætera omnium sunt personarū: sic etiam hoc: nam eius origo est ab I S: sic, I P S E. at, Is sum, dices: &, Is es: &, Is est. Addunt alterum argumentum. interroganti, Quis fecit? nunquam respondebimus, Ipse: pro, Ego: aut pro, Tu: sed pro Tertiō. Hic est fallacia simul & falsitas: Fallacia est, quia si dicas Ipse, & ostendas Tertium, rectē dicas: sed & rectē si te ostendas, aut cum quicum loqueris: Natus enim & ostensio statuunt primam cognitionem, quam iterat Ipse. Si autem nullum ostendas, falsum est, sic posse loqui nos: Quis enim est Iste Ipse? Acutius etiam intuenti apparebit ratio: nam interrogatio est in tertiā persona uerbi: itaq; facilē reddas Ipse, sine uerbi repetitione. At si dicas sic, Tu ne fecisti hoc? possim respondere, Ipse sanē: etiam nullo uerbo repetito.

Præterea quis nescit, Affirmantis, & Interrogantis, & Respondentis orationes non differre nisi modo quodam: igitur Aeneas cum dicit - Quæque ipse miserrima uidi. non ne interroganti Reginae sic, Vidisti ipse? respondeat, Ipse. Respondemus tamen certius, & commodius per alia, Hic, Iste, Ille, sicut & Græci. ὁτος, ὁδ' αὖτα, ἐκεῖν. Prudentius igitur fecere, qui ἐπισταυραλὸν appellauere, propterea quod omnibus subiungeretur personis, quasi ordinariū additamentum intelligas. Consultius autem etiā, qui ἐπισταλὸν, propterea quod intenderet significatum. certam enim rem statuit, atq; circumscribit: plus enim est, Ego ipse, quàm Ego. Idcirco pro Solo, etiam sunt interpretati: at id euenit pro structura orationis, atque uerborum: ut eo uersu è Sexto diuinī operis, Ipse
ratem

ratem conto subigit. Cùm enim neminem, præter Charonem, nominasset, retulit eum in singulari. quare etiam solum intellexit. Sed si duo aut plures fuissent, poterat etiam sic, Ipsi ratem subigunt. ubi nihil esset solitarium. Sed nunquam Grammatici delinunt ineptire: ueluti cùm ausi sunt dicere, esse hoc uersu Nomen, nõ Pronomen: & tamen est loco eius nominis, Charon. Sed æquè est, atq; si dixisset, Idem. Interdum uerò etiam additum nihil addit: ut apud Ciceronem, Qui ante te ipsum Consul fuit. Vfos autem fuisse ueteres aliter hoc Pronomine, quàm ab istis sit obseruatum, ostendimus in Originum libris. ut aliquando quasi loco Aduersatiuæ, aut Subdijunctiuæ capiamus: uelut apud Catullum eo uersu,

Nam castum esse decet pium poetam

Ipsum: uersiculos nihil necesse est.

Et apud Vergilium in Tertio,

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens,

Ipse: sed horribilis iusta tonat Aetna ruinis.

Eodem modo in primo Achilleidos Statius,

-Vacuisq; reliquerat antris

Ipsam: sed catulos asportat.

Plinius quoque id obseruauit, ususq; est libro decimosextimo: Vites, inquit, Aquilonem spectare debent ipsæ: sed eorum palmites Meridiem. In uicesimotertio Lilius non cum Aduersatiua, sed cum Copulatiua iungit: L. Posthumium consulem designatum, ipsum atque exercitum deletum. Est igitur trium personarum communis uox, tam sola, quàm adiecta: tam Relatiua, quàm Demonstrans.

C A P. C X X I X.

Pronomina deriuata.

Deriuata Pronomina, à Prima & à Secunda, bina sunt, à singulari, & plurali, eaq; distincta uocibus, quia origines distinctæ: Ego, Meus: Nos, Noster: Tu, Tuus: Vos, Vester. Vbi secundæ facilius esse uidetur analogia, à Tu, Tuus. At Primæ non item, sed ab obliquo Mei, non à recto, Ego. In

hoc Græcos sequuti sumus, ἐμῶς, ἐμός. Illi autem non temere possessiuium pronomē a possessiui casu deduxere: neque enim distat ἐμῶς ab ἐμός, nisi sicut Albedo, & Album: quare neq; Tuus a Tu recto, ut putarunt, sed ab obliquo secundo casu ortum est. Ad tertiā uerō persona non fuit deductio propter numeros uariata. propterea quod ne primitiuum quādam uariabatur. causā autem propter quam ab utroq; Numero deriuentur, hæc est, Quod Græci dicunt, πρὸς τι, nos relationem: significat duo, rem ipsam, & terminum quendam ad quem refertur: igitur possessiua pronomina & rem possessam, & possidentem consignificabunt. quare numerum pronominis possessiui accipiemus a numero rei possessæ: & numerum pronominis primitiui, unde illud possessiuium ductum est, a numero possidentis. Igitur cū dicamus, Ego possideo libros: dicam, Libri mei sunt. &, Vos possidetis librum: dicam, Liber uester est. Hinc liquet qua ratione a pronomine primæ personæ ductum sit pronomē tertiæ. Equus tertiæ personæ est: itaq; Meus equus, si dicam, tertiæ quoque erit. at a, M E, quod est primæ personæ, ductum est. quoniam relatio est, ad primam: significatio, ad tertiā.

C A P. C X X X.

Natura, & usus pronominum, Sui, Suus, & reliquorum.

Quanquam non est presentis operæ, de constructionis usu, aut legibus scribere: tamen quia natura primitiui, & deriuatiui Tertiæ personæ multa præclara ingenia uexauit: alia etiam elusit: a multis confusæ, aut perplexæ tractata sunt: uideamus hinc quæ eorum sit ratio. Relatio duplici modo intelligitur: nam aut habet terminum extra rem, quæ refertur: ut Dominus refertur ad Seruum. Aut habet terminum eundem cum re quæ refertur, ratione tantummodo differentem: ueluti cū dico, Cato se interfecit: Pronomen Se, refert Cato nem ad Catonem, ratione ab sese differentem, non substantia: propterea quod differt a seipso tanquam agens, a patiente. Idcirco Græci ἀνωκλησιν, quasi refractum dixere: sunt enim

ἀκλαδίαι,

ἰσλαδίας, fellæ plicatili in seipsas reciprocatu. Verum ea vox duriuscula est, redit enim in agentem passio integra, nõ fracta. Itaque alij *ἀντιπαδὲς*. sed & communis hæc nimis: sunt enim uerba quædam talia, taliq; nomine censita, ut *Pe-reo*: & alterum tantum terminum dicit, Passionem. Nostri autem melius, Reciprocum: qua appellatione mutuam rationem referendi complexi sunt: semper enim redit uis rei relatae in seipsam: Ipse sui memor: Ipse sibi hostis: Ipse se amat: Ipse de se hoc exigit. Aetas nostræ proxima in cæteris casibus optimè usa est: in tertio casu frequentissimè hallucinata: apud plerosq; enim inuenias sic, Ego dedi sibi: etiam in oratione disertæ uiræ Agricolæ. Græci autem ueteres abusi sunt in poëmatibus suo *σφε*, eodem modo non reci-procè, sed transitiuè.

Cum igitur idem sit modus orationis, & narrantis simpliciter, & referentis narrationem: eadem quoque erit ratio dicen-tium sic, Portia se interfecit: & sic, Portia rogauit, ut se in-terficiat. Refertur enim in priore exemplo, Interfectio: in posteriore, Rogatio interfectionis: at Interfectio semper in Portiam recidit. hæc est natura Primitiui.

Quod autem ab hoc deriuatur *s v v s*, parem naturã, usumq; est consecutum: ut quocunque loco primitiuum poneretur, in eum locum ius suum haberet: sic, Portia se interfecit: & sic, Portia suam uitam interceptit. Differt autem à Primiti-uo, sicut Adiectiuum à Substantiuo: Itaque etiam recipro-catio differt ab illius reciprocatione: nam in deriuatiuo re-dit reciprocatio nõ in rem à qua procedit actio, sed in ea quæ ipsius rei sunt. sit hoc exemplum: Vidi Cæsarem homi-nem: hîc substantiam ipsius Cæsaris intelligo: at, Vidi Cæ-sarem humanum: intelligo hoc, quod ipsius hominis est. Sic in Pronominibus, Vidit se Cæsar: Substantia recipro-catur: at, Vidit sua Cæsar: reciprocantur ea, quæ Cæsaris sunt. Ac quanquam hoc quoq; modo potest Substantia re-ciprocari, ut si dicas, Vidit Cæsar sua crura: tamen non per modum substantiæ refertur, sed alio prædicamento, *τὸ ἐξ αὐτοῦ*.

per possessionem sanè : quare Possessiva hæc dicta sunt. Intelligo autem possessionem, quæ aut fuit, aut est, aut etiam futura est : ut suum regnum hæres dicat, quo nondum positus est. atque ipsam negationem: ut apud Vergil. -Non sua poma. Idem tamen Græci licentius uli sunt : ut Hesiodus, *οφερετον πατερς υμενισσαι*. suum, pro, uestrum.

Sed loquendi usus maximus Tyrannus est : Surrepsit enim etiam Latinis, ut ubi poneretur uerbum Substantiuum, eò quoque subiret Pronomen hoc : ut apud Verg.

-Sua semper apud me

Munera sunt Lauri. Et alibi,

-Sunt hic etiam sua præmia laudi.

Neque abest ratio : per uerbum nanque Substantiuum nihil extrà effertur, sed in eodem quiescit: itaque par est recipro- cationi, quasi *κατὰ σεσηοι* : sicuti dicimus quædam membris carentia, Sedere : quia non mouentur. Paulatim tamen inualuit, ut ad alia uerba transferretur: Nam cum dicendum esset, Suo gladio se ipse iugulat : tamen Terentius, Suo gladio iugulo, dixit. Est apud Martialem apertius:

Et sua riserunt sæcula Mæonidem. Id autem paulisper medio quodam loquendi modo inuectum est, qualis apud Catullum:

Suus cuiq; attributus est error. est enī ibi & Substantiuū, & Participium. Quare potuit præterea dici, Suus cuique in- nascitur error. Ita scriptum est in inuectiua in Sallustium: Quod si istius uitam memoria uicerit, aliam P. C. non ex oratione, sed ex moribus suis spectare debetis. Eiusdem modi est & illud Ouidianæ Penelopæ,

Aspice Laerten, ut iam sua lumina condas. Itaque ridi- cule nimis ausi sunt accusare solœcismi Diuinum poetam eo uersu:

Nanque suam in patria antiqua cinis ater habebat.

Est enim eiusdem rationis cum superioribus. Nemo uerò di- xit unquam solœcismum eum, quo docti uiri uterentur. Sic enim omnes sunt loquuti, ut purè, non rusticè loqui puræ-
rentur

rentur : quemadmodum M. Tullius pro Sylla: Sylla, si sibi suus pudor, & dignitas non prodesset, nullum auxilium requisivit. quem dicendi modum temere nimis inusitatum appellarunt : cum etiam Plautus, qui Romanæ linguæ lex quædam fuit : etiam Terentius, qui ueteris nouiq; Latini li-
 ma quædam habitus est, ita & scripserint, & scripta totius urbis iudicio approbarint. Plautus in Mercatore sic, Iubet saluere suus uir uxorem suam. Terentius autem etiam sine ullo responsu mutuo, sed absolutè, neq; solum deriuatiuum, uerum etiam primitiuum, Suo sibi gladio hunc iugulo. Quare feretur illud Vergilianum eadem prudentia:

Viuite felices, quibus est fortuna peracta

Iam sua. Id est, iam sua cuiq; sicut est clarius in Sexto:

Quisque suos patimur manes.

Tria hinc colligimus: Primogenium nunquam sine aperta reciprocatione poni, præterquam modo illo Terentiano: Deriuatum autem occultiore, sic, Sylla si suus pudor sibi non prodesset : id est, prodesse intelligeret. Alterum est, nullum esse discrimen, siue uulgarem teneat significatum, siue pro eo, quod est Proprium ponatur : præterea rectè dici, Suus Cæsaris, & Cæsarum : quoniam primitiui uox à numeris non uariatur. & Suus Cæsari : quoniam uerbum orationis obliquæ dux est, atque ipsam regit.

Est & illud manifestum, Distributiuo Pronomini additum circumagi per omnia Genera, Personas, Numeros, & Casus, idq; fieri ui distributionis. Non solum igitur cum Quisque, ut dixere : sed etiam cum Omnis, & Quicumque, & Quisquis, & eiusmodi : Suum omnes Nationes tuentur morem: Quemcunq; suæ originis poenitet, eum oportet esse ineptum: Suus omnibus Asiaticis dicendi mos est : & alia talia. Sic etiam additis Præpositionibus : Suarum fortunarum ergo nauigat Lusitanus. Etiam in Sexto casu, contra quam sensere: Suo quiuus genio potest acquiescere.

Hoc etiam eliciemus, cum s e, intelligamus esse semper recipro-
 procum, si duæ sint personæ, tollendæ ambiguitatis causa,

alio Pronomine usos ueteres. Diligenter itaque obseruatum est in declamatione Quintiliani: Non sic nuper repugnasset, si illum Tribunus uoluisset occidere. Si enim dixisset *se*, haud intelligeret Marius, utrum acciperet, Reumne, an Tribunum. Par exemplum est, Rogauit Nero Epaphroditum, ut se occideret. Nescias uter sit occidendus, Nero, an Epaphroditus. Verum hoc loco si *ILLVM*, pro *se*, subdas, minus commodè loquare. Ita est: Rogat Philumena te Pamphile, ne se deseras. Ergo idem erit: Rogat Philumena Pamphilum ne se deserat. Verum hæ orationes maximè sunt fugiendæ. Cuius consilij modum in primo libro de exemplis eloquentiæ à nobis dictum fuit: qui liber mihi unà cum duobus posterioribus iam perfectis aut à Carnuto, aut à Prouinciali surreptus est.

Est etiam animaduertenda locutio illa, Inter se: sic, Fratres Thebani inter se dissident. Græci non tam feliciter: ἀλλήλους, aliud alium: non enim complectuntur illum mutuum responsum ultro citroque: at nos, Inter se, quasi dicas, Medium inter eos dissidium est. Itaque *se*, est casus pluralis, utrumque componens simul ad dissidium: scircò distribuitur deinde ad duo singularia partitum hinc inde. Animaduertimus autem Ciceronem in primo Officiorum sic locutum: Homines autem hominum causâ esse generatos, ut ipsi inter se, alij alijs prodesse possint. Declarat enim, Inter se, per ἀλλήλους. Et in eodem alius loquendi modus est, Qua societas hominum inter ipsos, & uitæ quasi communitas continetur. Idem enim est, Qua homines inter se sociati continentur.

Colligitur etiam lex dicendi hæc, Sua causâ feci: rectè. Sui causâ feci: non rectè: non enim reciprocatur. Sed, Mei causâ feci: Sui causâ ut facerem, rogauit. Quaram igitur, an dicam, Tui causâ feci: Mei causâ fecisti. Et sanè potest: non enim sunt reciproca, sed personam tantum designât: sed passiuè semper accipiuntur. Tui amor, quia tu amaris: Amor Tuus, quia amas: ut apud Ciceronem: Quod desiderium tui ferre non posset. Et in procemio sexti Quintilianus, sic,
Amore

Amore mei uicít etiám matrem suam. quòd plus amatus fuisset à filio, quàm à matre. Et Vergilius in xii. Victus amore tui— Quare ubi erit recíprocatío, nihil erit ambigui: ut Narcissus Ouidianus, Vror amore mei— Est enim ibi *ὁ ποταμός*. [libtool.com.cn](http://www.libtool.com.cn)

Atque hæc quidem natura horum Pronominum est, ut suum quodque obtíneat locum: quòd si eandem sine discrimine sedem íneant, id non ípsorum natura sit, sed uí partium aliarum, quibus oratio constituitur. Sunt enim quædam Nomína, ut Causa, Fama, Imago, quibus utrum addideris, idē sonat: Causa mea fecisti: & Causa mei: proptereaquòd uox hæc Causa, uim habet tanquam passiuam. sic, Imago mea, & mei. quia Imago uno tantum accipitur modo, de eo, cuius est: & habet unam tantum rationem relationis: sic & Fama. At non sic Potestas, non Memoria, non alia eiusmodi: nam habet Potestas duplicem relationem: alteram ad me, qua possum: alteram ad alium, qua in me potest. sic & Memoria, & Usus, & Copia. Copia mea, quam posideo, qua sum diues: Copia mei, qua quis in me utitur. Sic Facultas, & Utilitas, & alia talia: ut, Accusatio mea, qua *διώκω*, ago enim reum: Accusatio mei, qua *φύγω*, agor enim reus. Sunt & alia Nomína, quorum natura nō repugnat, sed usus tantum non admittit: ut, Seruitus. Nam si Dauus est meus, eius seruitus mea est: ille autem sic loquetur, Mei seruitus: & tamen correlatiuum eius non respondet parí ratione: dico enim, Meus Dominatus: & Dauus ad me, Tuus, inquit, mei dominatus. Causa autem est, quia sunt relatiua inæqualitatis. Verum, ut dixi, uulgus non sic loquitur, ut Dominus dicat, Mea seruitus: sed seruus. At Philosophi orationi usum illi concedunt, sibi reseruant sapientiam. Quædam autem apertius etiám cum nominibus iuncta eandem naturam declarant, ut apud Sallustium, Metus Pompeij: non, quem metueret: sed, quo metueretur.

Quemadmodum igitur Nomína sunt, quibus sine discrimine assignentur: ita & Nomína, in quibus unum pro altero pos-

netur. At non è contrario, ut ubicunque erit Primogenium, esse possit etiam Deriuatum. Ea uero sunt, Pars, Totum, Dimidium, & eiusmodi. Hæc enim tam ad corpus meum, quam ad alia transferri queunt. Quoniam uero duplicem habent relationem, unam qua declaratur possessio: alteram, qua suis correlatiuis respondent. ideo duplici quoque Pronomine præscribi se patiuntur. Essentia partis est ad Totum, & Totius ad partem. igitur per essentialia Pronomen statuetur: ut, Pars mei: ego enim sum totum per partes. Possessio autem partis accidentalis est: itaque mei pars potest esse non mea, puta unguium resgmina: aut, os è cicatrice, quod seruauit sibi Chirurgus, ut operam ostentaret. Quo in loco falsi sunt, qui hoc negabant: pars igitur bouis, qua uescor, mea est possidentis: non ut pars, sed ut res possessa. Sic Ouidij parte fruimur nos nunc, ipse non fruatur: id est Nomine: itaque sic scripsit,

Parte tamen meliore mei super alta perennis
 Astra ferar. dum uiueret, poterat dicere, Parte mea, & Mei: nunc non potest dicere, Parte mea, quam nullam habet: sed mei, quæ pertinet ad totum hominem, cuius pars Fama est, quasi anima rerum gestarum.

Atque hoc quidem usitatum ac frequens est. Quod uero è Plauti afferunt Pseudulo, non probant: id est eiusmodi: Duorum hominum labori parissimè lubens, Mei te rogandi, & tui respondendi mihi: aiuntque dicendum fuisse, Meo, & Tuo. afferuntque à Cicerone pro Gabinio exemplum: Dico mea unius opera seruata Rempublic. & pro Murena: Ex tuo ipsius animo coniecturam ceperis. Ego uero puto Plautum non solum Latine, sed etiam pure locutum: neque defuisse illi, aut usum pro duce, aut ratione pro suasore. Principio Graeci sic loquuntur, *πρόν μου*. Deinde lepor nitidior est orationis: Tum priscos usos esse primitiuo prius, quam deriuatio, uerum est. Postremo Cicero quoque sic scripsit ad Curionem, Eam unius tui studio me assequi posse confido. neque enim est Librariorum mendum, ut aiunt: temere enim

nimis expungunt, si quid non aridet. Neque uerum est, quod profitentur, cum Nominibus numerum præscribentibus sic faciendum esse: sed quaecumque apponatur, ordinem esse autorem diuersitatis, seruitumq; auribus ex ipsa concinnitate. Si præcedat Pronomen, consuevere admittere Deriuatiuum, sic, Tuo ipsius studio: si sequatur, ponere Primitiuum, Vnius tui opera. quoniam nomen Vnius, uagum est ad plures, circumscribitur essentiali pronomine subeunte: ut quærenti quis sit ille Vnus? intelligo, Te. Cum autem præcedit Possessiuum, sic, Tuo studio: circumscribitur Studium, & exemptum è multis attribuitur uni. Tuo studio unius, exclusa opera aliorum. In tertia uero persona etiã si præcedat Pronomen, primitiuum sit: Cicero aiebat sui unius opera seruata Rempublicam.

Quoniam autem asseuerabant, passiuè semper accipi eum casum sic terminatum, Mei, Tui: conati sunt alias terminationes reddere actiuis, MIS, TIS. Verum longè falsi sunt: sic enim dicerent Tertiam personam SIS, etiã actiuè intelligi: id quod nemo auderet: est enim, ut dicebamus, *ἀντιστοίχως*. citant porro uersum Ennianum:

Ingens cura mis est concordibus æquiparare.
Vt sit *μῆς*. Sed sic sanè esto: non cōtinuò illa passiuus tantum addicent. Maiore quoque curiositate negarunt posse dici in plurali, Milites nostrum: sicuti, Milites nostri, à Noster: sed faciliè redarguuntur ratione. Adeo enim rectè dici putarunt, ut casum eundem Primitiuum duabus efferrent terminationibus, Nostrum, & Nostri: quorum alterum esset à Greco, *ἡμῶν*, alterum idem esset cum deriuatiuo plurali. Quare etiã Sallustius in Catilina, Maiores uestrum: pro Vestri, posuit: sic enim legit Gellius. Et Plautus in Mostellaria ostendit Vestrum, esse concessum: ut *ὑμῶν*, cum dicit: Vestrum illhuc esse maxima pars uestrorum intelligit. Sicut Aeoïenses dicunt, *ὑμῶν*: postea factum est *ὑμῶν*, & uestrum. Cæterum usus obtinuit, ut Ego, Tu, Nos, Vos, significarent quiddam totum, quod distribuere non autem possessionem

sefsionem : ut, Vnus uestrum, qui tamen non effec uester: Vnus uestrum ò Romani occupabit Rempub. Cæsar non erat illorum, ut res possessa : sed ut pars totius. In plurali quoque eandem inuenimus uariationem, apud Ciceronem in tertio de Oratore Vestrum omnium uoluntati paruit: pro, uestræ. Sic enim loquitur idem ad Brutum scribens, Vestris paucorum respondeat laudibus.

Sicut autem dicimus, Ego Cæsar uideo te Catonem : ita dicam, Ego Cæsar tui ego ò Cato. Sic etiam igitur, Tu Cato egres mei Cæsaris. nam quid hoc prohibet? aut quare negarunt id posse dici? Neque enim satis probant suam sententiam illo exemplo Vergiliano,

Siqua tui Corydonis habet te cura, uenito. est enim per Apostrophen à seipsa in aliam: qua figura frequenter utimur. exemplum ergo ponit hoc, illud non negat.

Non est autem uerum, quod aiunt, differre Deriuata à Primitiuis, propterea quòd Deriuata uerbis iuncta imperfecta sint: Primitiua perfecta. Sed, quemadmodum dicebamus, Adiectiuum, & Substantiuum sunt differentiae non nominis solius, sed dictionis genericæ, communes Nomini ac Participio : Nomini quidem simul utraque, Participio autem altera tantum, Adiectiuum, Pronomini autem utraq; : nam Primitiua substantiua sunt, Deriuata accidentalia. De perfectione autem orationis amplius iudicandum est: possum enim sic dicere, Meus scribo : sanè oratio perfecta est, sicut, Fortis pugnat. Et Sofia Plautinus festiuissimè, Certè noster sum. Tertia autem Primitiuorum adeo imperfecta est, ut nihil magis : neque enim poni potest sine adminiculo : Cæsar se macerat: si enim dicas, Se macerat : quid intelligas? Quare si scircò imperfecta sunt Deriuata, quia egeant adiumentis : hac quoq; ratione illud erit imperfectissimum.

C A P. C X X X.

Alia duo deriuata Nostras, Vestras.

Mira uerò deductio duorum aliorum: Nam ueteres Aruspices atque Augures cum terram diuiderent auspicio-
rum

rum causa, sic instituere : Agrum omnem esse aut Romanum, aut Gabinum, aut Peregrinum, aut Hosticum, aut Incertum. Idcirco Amatam doctissimus omnium Virgilius fecit iudicare Turnum externum, qui Latini agri non esset: & Cæsar, qui id non ignoraret, Gallias diuisit in partes treis: exempta ex ea partitione Prouincia, propterea quod continebatur agro peregrino tunc: Gallia autem tres, Hostico. Id ea causa fecit, quia eadem essent auspicia in Peregrino, & Gabino, quæ etiam in Romano. Ergo iidem Augures agrum, qui nondum esset dispectus, quibus auspicijs designaretur, Incertum uocarunt: ubi liqueret Romanum esse, non satis habere sic dicere, Noster est: nam multi agri pacati peregrini ita ab ipsis poterant appellari, cum eorum esset populus positus. Itaque excogitarunt uocem à uoce, qua coarctarent significationem ad Regiones: quæ fuit causa, ut esset analogia terminationis communis cum nominibus regionum: Sarisnatis à Sarisino: sic Nostratis, à Noster: & per exemptionem duorum elementorum, Nostras. Neque sine ratione à plurali duxere: quoniam de Ciuibus dicitur, & ad ciues refertur. Ita habes causam & uocis, & terminationis, & numeri. Vt autem obtinuit postea, ut etiam ad familias transferretur: etiam ad sectas Philosophorum, quæ sanè familiæ quoque dictæ sunt. itaq; Nostrates Peripateticos poterimus appellare. Cicero etiam uerba uulgaria, Nostratia dixit: non quasi Romana, omnia enim Romana erant: sed quasi ex sua supellectili.

Quæremus autem nos more nostro, quam ob causam à Tertia persona nullum deriuarunt: quis enim neget rectè à nobis sic excogitatum, Romani suates captiuos Annibali dedendos censuere. Imò uerò & concinna oratio est, & necessaria. Verum duo in causa fuere, quominus id factum sit: Incuria gentis illius, quæ manu promptior per initia, dicenda facere, quam dicere maluit: Et uasta, atque inexplebilis animi libido ad Imperium: inuitus enim Romanus hoc pronomen Suum, agnoscebat: omnia per Meum, aut Nostrum, metiri

cupiebant. His autem duobus deriuatis etiam Græcorum copiam superarunt.

C A P. CXXXI.

Articulus.

His declaratis, satis constat, Græcorum articulos non neglectos à nobis, sed eorum usum superfluum. Nam ubi aliud quid præscribendū est, quod Græci per articulum efficiunt, *ἐλεξεν ὁ δὲ λαός* : expletur à Latinis per Is, aut Ille : Is, aut ille seruus dixit : de quo seruo antea facta mentio sit, aut qui alio quo pacto notus sit : additur enim articulus ad rei memoriā renouandam, cuius antea non nesciū sumus, qui ipsum ponimus : aut ad præscribendam intellectionem, quæ latius pateat, re queat, ueluti cūm dicimus, C. Cæsar, is qui postea dictator fuit. Nam alij fuere Caij Cæsares. sic Græcè, *καίσαρες ὁ αὐτοκράτωρ*.

C A P. CXXXII.

Numerus.

Fuit autem numerus necessarius, uti suprà dicebamus, propterea quòd rem referrent pro eo nomine, quo illa res significatur. à numero autem uno, numeri duo deducti sunt, propter relationem. Nam Vos, pluralis est : deducitur autem ab eo singularis, Vester : quia significat rem singularem ad multos relatam, ut dicebamus.

C A P. CXXXIII.

Personæ.

Personæ quemadmodum distinguerentur, iam dictum est. Et differt modus personarum in Pronominibus, à modo in Nominibus. Nam in Nomine omnes personæ quinq; casibus continentur : in uocatiuo autem una. At in Pronomine una tantum persona in prima, & una in secunda. Itaq; in Nominibus uariantur propter casus : in Pronomine non uariantur. Tu, enim omnibus in casibus secundæ personæ est : &

Ego, primæ. caret enim uocatiuo. Se, solam habet tertiam: Deriuata, omnes.

CAP. CXXXIII.

Casus.

CVm hoc ita sit: igitur Quintum quoque casum non solum habebunt ipsorum aliqua, uerum etiam quædam constituent: ut, Tu, Vos, Vester. In Possessiuis autem non immerito dubitatur. Nam sicuti Ego, caret Quinto casu singulari, quia nemo seipsum uocat: ita Meus, quod ab eo ducitur, carere quoque debuit. è contrario Tuus, casum illum habebit, quia Tu, ipsum habet: & s v i, quia caret, Suus, quoque defici debuerat. At enim uero quemadmodum aliter contingat, uidendum est. Omnis Vocatiuus casus duas personas designat necessario: significat enim Rem in secunda persona, & consignificat primam loquentem: atque tanta facultate est, ut uideatur solus constituere orationem. Si enim uoces, Dauue: Dauus respondeat: igitur res uocata nisi distinguatur ab re uocante, eius casus nulli usui erit. Meum seruum igitur cum appello, cum alloquor, qui alius est à me substantia: accidente autem refertur ad me, ideo potest à me uocari, quia est alius. & uocatur per pronomen deductum à me, quia est quodam certoque modo quasi unum mecum. Est enim unum, relatione: ideo relatiua alterum sine altero nullum esse quit. At in, Tuus, non idem esse potest. Nam etsi est diuersa persona uocata à uocante: tamen significatam rem appello, & terminum relationis ad alteram personam dirigo. ita distractus sermo, ad seruum tuum uocatum, & ad Te, ad quem refertur ille, non potest cohærere. Videamus uero subtilius, an huic quoque casus ille attribui possit, ac sic dicamus: Possessio excludit aliam possessionem, iure enim meo ius alienum tollitur. Meus enim ego sum, non alterius: quare Ancillam manumissam sic uocabo, ò Tua. quia etiam sic possim, cum eam libero: Abi, iam tua es. Vfus tamen infrequens non posuit legem hanc loquendi sic. De Suus, autem sic statuamus.

mus: Contradicere sibi ipsis, qui hæc duo dicant, Suus, semper reciprocum esse debet: Suus, habet uocatiuū. quæ enim reciprocatio possit interuenire inter uocantem, & uocatum relatum ad aliam personam ab utroque? Itaque nos & affirmamus, habere uocatiuū, & negamus, semper esse reciprocum: sed recte dici, Sui serui eum sustulere: &, Sui serui cum sustollite.

C A P. CXXXV.

Figura.

Simplicia, Hic, Is, Ego, Tu, Sui. Componuntur autem partim secum, scilicet geminatione pura: partim aliquo interposito ut, Identidem: quod etiam mutauit naturam. Item cum diuersis: ut, Isthic. Etiam cum alijs extra genus suum: ut, Tute, Egomet, Idem, Suapte, Hocce. Sic cum Præpositionibus, Nobiscum, Mecum. Cum nominibus, Reapse, quod aiunt pro, Re ipsa, positum ab antiquis. Ipse, quoque compositum esse diximus, & Iste, & Ille, ab Is, Dore imitati, qui $\tau\upsilon$ addebant, & Iones $\kappa\epsilon$. Aeoles etiam dicebant $\psi\epsilon$, pro $\sigma\phi\epsilon$, & eorum pars, Dore. Sic Theocritus in quarto Idyllio: $\eta\pi\alpha\psi\epsilon\kappa\rho\upsilon\beta\lambda\alpha\upsilon$. At enim uero cum inflectantur Illius, Istius, Ipsius, non uidebantur composita. Sicut Tute non flectitur, neque Hocce, nisi interius, Huiusce. Composita sunt tamen, quæ usus suo arbitratu deflexit. Cum his autem alia quoque inuenias: Ego ipse: & numerosius, Egomet ipse.

C A P. CXXXVI.

Excludit à præsentī opera, consilia antiquorum.

Multa alia de Pronomine ab antiquis dicta sunt, quæ aliterius operæ indigent. partim enim pertinent ad eam contemplationem, quæ docet inflexiones: partim ad constructionis leges: quæ omnia simul coaceruata minus rectè ueteres confudere.

C A P. CXXXVII.

Materialis causa Pronominum.

QVorundam materia patet, aliorum non item. Nam obliqui quorundam secuti sunt nominum tertiae declinationis terminationem, MIS, TIS, SIS. Quaedam pronominum, Huius, Eius, Illius. Obliquus autem Tui, Atticos secutus est, τοῦ: additum ἰωτα, ut τῷ τῷ. Tibi, interposuit consonantem, non aspiratione, ut Mihi, Toi, Moi. Nos, & Vos, non habent elementa, quae sequantur Graecam originem: sed Nigidius conatus est deducere materiam à causa, non penitus inepte. eam, qui uolet, è Gellio petet. Inter Primitiua est Is, & Hic: alterum sine aspiratione, alterum sine sibilo, ab eo quod Graecè erat, ἰς, addito κ, & adempta uocali prioris obliqui aliam sibi uocalem asciueri. Is, Eius, Ei. In quibusdam communem habuit. In plurali, li. In causa est sonus affinis uocalium, quem sonum soli Belgae hodie incolumem, ut plerumque alia, seruant.

CAP. CXXXVII.

Contra, quam fecerunt Prisci, qua de causa prius de Pronomine, quam de Participio egerit.

ET si huius libri initio factum est, ut declararemus ordinem, quo esset Pronomen statuendum: tamen hic quoque nonnihil consilij capiamus. Pronominis intellectione esse priorem Participio, sic satis constat: Si nomen anteit alias species, etiam Pronomen praeponeatur. Nam si partes anteponuntur toti, ea quoque quae partium uices gerunt praebunt id, quod totum sit: ueluti carni, ossiumque substantia primo loco nota sunt: item Pedis, Cruris, Oris ratio notior quam totum animal: puta Homo, Leo, Canis: ita etiam harum partium uicariae partes, quae ἀνάλογα, uocant Graeci, antegredientur intellectionem animalis ex ipsis constituti: ut, quae loco sanguinis sunt in Insectorum genere, & à Graecis dicuntur, ἰχθυοί: quae pro osse sunt in Piscibus, & uocantur, Spinae: quae pro ore sunt in Plantis, & nominantur Radices: haec omnia ante erunt cognoscenda, quam aut Insecta, aut Pisces, aut Plantae. Quamobrem cum Participium quiddam sit è Nomine, Verboque

conflatum : non tantum post Nomen, Verbumq; , sed etiam post Pronomen exhibet sese nobis intelligendum. Præterea (utar enim quibusdam falsis, sed quæ illi ipsi pro ueris habuere) oratio perfecta esse sine Pronomine nulla potest: constitui enim personas à solo Pronomine arbitrati sunt, saltem priamam, & secundam: at sine participio potest: ut etiam Pronomina sint ad orationem, quàm Nomina magis necessaria.

CAP. CXXXIX.

Affectiones quædam.

Proprium Primitiuorum uagari, ac distribui in multa, putauerunt. eo exemplo:

Nè ue tibi ad solem uergant uineta cadentem, aiunt enim omnibus dictum eo Pronomine Tibi: uerum res sese aliter habet: Alloquitur enim Mecœnatem: libri enim didascalici maxima ex parte certis nominibus discipulorum nuncupantur. Ita etiam aiunt ad ornatum orationis poni apud Ciceronem ad Brutum, Ecce tibi Pomponius noster: nam tum aberat Brutus, Ego uerò aliter censeo: Aduerbium potius Ecce, positum ad ornatum, sicut & apud Iureconsultos: at pronomen Tibi, seruire legenti epistolam Bruto.

Proprium autem Pronominum etiam alia ex sese parere Pronomina, ut Is, Ille. Et Aduerbia, Illud. Quod uerò scribere, oriri ab ipsis etiam Nomina, falsum est: neq; enim Nostras, nomen est: sed ut Noster ad possessionem communem, ita Nostras, ad communionem possessionis. Non ne dicis, Meus ciuis, & Meus popularis? Sic dicet Sofia, Nostratem Getam, apud Terentium. Itaque ij, qui nomen putauere, etiam inter Pronomina recensere: sed alio exemplo utendum fuit. Nam à Quisquis, Quisquiliæ dictæ sunt. fuit enim quicquid, *τι ὅτι*. uile, & obusum fortè, non consilio.

Proprium etiam, ut diximus, & inter se & cum alijs iungi, & geminari, & inter se construi ad orationem: Mea tu. Etiam inter se referri: Is, qui uenit. Item amittere significatum pro casus ratione, more Aeolico: *τι*. interdum enim nihil significat

DE CAUSIS LINGVAE LAT.

283

ficat apud Theocritum. Sic nos, Tute solus loqueris. Plautus in Milite etiam amplius, Tute scis, soli te tibi. ut possis arbitrari esse potius additamentum, ut in alio pronomine, Ille.

Proprium quoque, poni pro nominis significato: s v v s, pro proprio, & agnato. apud Iureconsultos, at exemplum quod adducunt, non seruit, -Sunt etiam sua praemia laudi. hic enim est possessivum. Sic falluntur altero exemplo: Is, pro Talis: Non ea vis animo- & apud Ciceronem, Pro eo quanti te feci: imò pronomen est relatiuum. Pro Aduer-

bis etiam ponitur: Quid maiora sequar. est etiam ad uerbum interrogandi: non, ut putarunt, Coniunctio.

Coniunctio potius illa sit, Quod scribis:

te uenturum, ut uoluere: mihi uerò acutius uidetur esse relatiuum, Hoc,

quod scribis, te uenturum.

scripsisti enim hoc,

Veniam.

N 2

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

D E C A V S I S L I N G V A E

L A T I N A E , L I B E R

S E P T I M V S .

C A P . C X L .

Non rectè seruatum à ueteribus ordinem in disputa-
tando de Participio.

VE M A D M O D V M perturbarunt ordinem partium, ita quæstiones non suo quaque loco tractauere. Duo enim soliti sumus quærere. prior quæstio est: utrum sit, nec ne? Altera hanc sequitur, Quam sede id de quo quæsitum est, sit collocandum. hæc illi cohæret, tanquam effectus causæ: ex ipsa enim substantiæ notione eliciuntur rerum prærogatiuæ. Quare peruersè tractauerunt prius sedem Participij: posterius autem, an Participium esset pars, & species dictionis. At enim uero si Participium res nota est, quorsum tantæ congeries argumentorum: si non est nota, imò uero si nonnullis ne pars quidem orationis ulla ab alijs separata iudicata est, quo cōsilio ei rei, quæ nusquam extat, sedem statuunt? Quoniam uero nullus artifex probat suum subiectum esse: sed superiore scientia prolatum, pro certo statuit: iccirco uideamus, qua ratione participium, quod subiectum est libri huius, esse probetur. Triplex modus est probandi, per causam, per effectum, per redargutionem. Primus modus est per demonstrationem, sic: Dictiones quædam sunt declinabiles, quia omnis sermo eget aliqua uariatione. Alter modus est, per conuersionem demonstrationis, sic: Variatur sermo, quia dictio

ditiones sunt declinabiles : causa enim hic probatur per effectum. Tertius modus est , cum à pertinacibus negatur subiectum ipsum esse : ueluti cum dicimus , Ideas esse nullas. Aut subiecti ratio formalis : ueluti cum dicimus , Metalla quidem esse, sed transmutationem non inueniri arte humana, quare Alcumia nulla erit. Aut cum agnoscimus quidam & subiectum, & rationem formalem, sed negamus pertinere ad eam scientiam, cui attribuitur : ueluti cum Grammaticus de uoce uult disputare. Horum modorum duo priores non admittuntur ad probandum subiectum esse, sed solus Tertius. Ratio autem huius legis est alijs libris à nobis explicata. Nunc autem aduersariorum rationes perpensas diruamus.

CAP. CXLI.

An Participium sit Dictionis pars ab alijs separata.

Qui Participio partium numerum non augent, appellant ipsum *ἀντανάκλησιν προσήκειν*, siue *ἀντιστρέφειν*. id autem sonat, reciprocum, itidemque altera ex parte respondentem appellationem : quoniam sic dicatur, Currens est cursor : & cursor est currens. Præterea nullum deriuatum aliam à primogenio naturam fortiri : nam si Pater Nomen, etiam Patrius nomen : Ferueo Verbum, etiam Feruesco. Quare cum Participium à Verbo fiat, sub Verbi ueniet rationem. Vt horum argumentorum uideamus uim, quid Reciprocum sit, & quemadmodum fiat, & quomodo deriuetur aliud quid à primitiuo, intelligendum est. Ac quanquam superiore libro de Reciproco diximus, id tamen eò spectabat, ut Nomen acciperemus : meliusque à nobis, quam à Græcis expressum esse. Nunc autem paulo accuratius contemplemur. Reciprocatio, est par priori ex eisdem, aut ex contrarijs transpositio. ex Eisdem : ut, Consul est, qui consulit senatum : &, Qui consul est, consulit senatum. Ex contrarijs : ut, Philosophia est, eloquentia disputatoria : eloquentia est philosophia elocutoria. Oratoria est, dialectica diffusa : dia-

lectica est, oratio pressa. Palma est pugnus apertus: pugnus est palma clausa. Hinc dicta reciproca, quoniam procentur retrorsum: id est repetant. Sic respondere opinioni, atq; expectationi: cum par est opera indoli. His constat, non recte dictum reciprocam appellationem. Neq; enim pares hae sunt orationes. Curfor est currens: & currens est curfor: nam Curfor designat nobis naturam, ingeniumq; ad currendum: Currens autem dicit actum currendi nunc. At non omne currens est habile ad currendum: habilem autem dico ad celeritatem, non ad conatum, τοῦ πεφυκότα. Currit suo modo testudo, non Cursoris. Id autem manifestius alijs nominibus apparet: Non enim omnis Pugnans, Pugil est. Et cum Orare, sit ore pronuntiare: ueteres uerbum illud omnibus concessere: oratoris autem nomen sui unius in L. Crassi persona agnouit Cicerone. Neque carent ratione hec: uis enim horum nominum inde manauit, quod ex frequentibus actibus habitus fit. qui igitur uicit ursum semel, fortasse casu factum est, ut debellaret: at Carpophorus Domitiani, & Vergilianus Picus debellatores appellabuntur. Si igitur essent eiusmodi appellationes eiusdem substantiae, uniuersali enuntiatione ultro citroq; efferrentur, atque referrentur. Deriuatum autem uel sequitur Primogenium, uel excedit, exceditur ue. Si sequitur, eiusdem speciei est (intelligo nunc speciem contentam sub dictione, tanquam sub genere) ut, quia Rex Nomen, etiam Regius: non excedit enim, neque exceditur. At à Bono, Bene cum deriuetur, exceditur numero, & alijs. Quare Participium cum excedat casu, & genere Verba, nullo modo esse Verbum poterit. Falso igitur negabant, desciscere Deriuatum à Primogenij ratione: quin etiam Deriuata quaedam uel manciora sunt, uel ampliora, ut ipsorum met utar placitis. Aiunt enim T V V S carere casu Quinto, quem tamen casum T V, constituit. contra S V V S, & M E V S, Primitiua excedunt sua: hoc Quinto casu, quo caret E G O: illud & casuum, & numerorum uariatione, qua caret S E. Ad haec si à, cantando, erit cantor, Verbum

erit, non Nomen. Quòd autem Participium, Nomen nō sit, inde colligimus: habet enim Verbi constructionem: Legens librum. At Nomen nullum his legibus frui potest: sed siquem casum nanciscuntur, id euenit aut ui orationis, aut uerbi *curiuspian merito* ut, Potens Lyrae, possessionem quandam significat, sicut, Dominus Lyrae. Quòd siquis dicat, Appetens gloriæ, non significare possessionem (quod enim appetit, non possidet) is intelliget eo modo dici, quod Auidus gloriæ: est enim *stadiens* ad possessionem. Alij autem casus attribuuntur Nominibus per defectum supplementi: ut, Amicus illi: id sic est, quoniam sit amicus, adsit illi, ac faueat: Superbus pecunia, factus à pecuniā. Debitum autem eorum est argumentum, quo excludunt à Nominis ratione, cum dicunt, Quia non significant actionem. Manilius enim elocuti sunt, quod rectè sentiebant: nam etiam Nomen hoc Actio, actionem significat. Ergo Participium ab alijs secreta erit orationis pars. Neq; impedimento sit, quòd nomen suum acceperit à portione Verbi ac Nominis: Tertium enim quiddam factum est. Neque enim ex uerbi nominisq; coitione facta est Tertia substantia: sed ortum à Verbo traxit secum tempora & significationem, adiunxitq; generi & casibus: plus enim Verbi quàm Nominis obtinet: id quod sanè non potuit exprimi ipso nomine, quod nomen actiue intelligi uoluere, quia caperet. At Mancipium, aliam sequutum est analogiam, ut significaret, quod manu caperetur. Sed Participium cum Municipio conuenit. Minus uero bona oratione usi sunt, qui sic dicerent, Partem capit à Nominis, partem à Verbo, partem ab utroque. Quis enim sic, Partem à Casare, partem à Lælio, partem ab utroq; non ne iam ab utroq; accepit? Sed ita intelligendum est, Accidentium quæ sunt Participij, partim esse à Nominis solo, partim à solo Verbo, partim utrique communia: dummodo illud quoque meminerimus, ipsum habere: cum Nominis communem differentiam Adiectiuorum, Substantiuorum autem nullam.

CAP. CXLII.

Participij Neccsitas.

AT uerò ne ad orationis quidem uoluptatem solam inueniatur ea species est, quemadmodum partes quædam coniunctiua: sed neccsitate quadam, ac ui naturæ. Cum enim declaratum iam sit, Verbum significare aliquid, quod significato Nominis adijciatur, sic, Cæsar pugnat: coacti sunt sapientes aliquid excogitare, quod non solum recto casui adnecsteret, ut hoc exemplo: sed etiam Obliquo. Neque enim si dicas, Video Cæsarem: addas eiusmodi Verbum nisi addito relatiuo, sic, Qui pugnat. Quare Participium commenti sunt, quod & significationem obtineret, & adderet momentum adfectionis: quasi cum dicas, Cæsarem pugnantem: eadem sit ratio, ac si sic, Cæsarem pugnacem. Quod si quis obijciat ita dici posse etiam per Verbum, Video Cæsarem pugnare: sanè intelligat Verbi illius ui factum esse, non infinitiui: si eius loco substituatur aliud, sic, Verbero Cæsarem: neque enim similiter apponere queas infinitiuum. Est prætereà causa alia non ignobilis. Quo modo res una diceretur, suprâ docuimus te: nunc qua ratione una sit oratio, uideamus: Quædam enim est una, Natura: ut, Cæsar amat Lucinam: quædam Coniunctione: ut, Cæsar amat Lucinam, & pugnat. atque huius quidem modi species libro Vndecimo declaratae sunt. Quæ uerò Natura una est, unum de uno dicit: quæ Coniunctione una, secatur in plures. Nam & Amor, & Pugna in Cæsare, & de Cæsare dicitur, nihilo secius, quàm si dicas, Cæsar amat, Cæsar pugnat. hic sunt seiunctæ orationes duæ, carent enim tam Artis, quàm Naturæ coniunctione. Quare manifestum est, Artem coniungere in oratione, quæ Naturâ coniunxit in corpore subiecto. Hæc autem aut seriatim sese consequuntur, aut disiuncta sunt. Si sunt dissita natura, ut Candor, & Dulcedo in Late, per ipsum corpus, quo deferuntur, coniunguntur quodque. Ita in oratione per copulam coaguntur, sicut per corpus

pus in re. Si sese consequuntur, ea sunt, aut Substantia, aut Accidens. Neutrum uerò eget artificiosa coniunctione: sed quemadmodum natura unum sunt sibiipsis subeuntia, continentiaq; alia aliud, tanquam cum est Triangulum in Quadrangulo: ita etiam earum rerum notæ unum sunt, hoc modo: Corpus Animatum, Sentiens, Rationis capax, una res est: ita una oratio hæc, Homo est corpus animatum, sentiens, rationis capax. Nihilo secius in accidente, sic, Aptum natum admirari, discere, scire: neque enim scimus, nisi discamus: neque discimus, nisi admiremur: quæ hæc ad hunc modum unum sunt: neque ullius artis egent ad coniungendum. Quæ uerò disiuncta sunt, ea per copulam coniunguntur: ut, Lego, & Scribo. quamobrem sicuti per subiectum à natura coniunguntur: ita factum est, ut per Participium similem nanciscerentur coniunctionem: ut, Legens Scribo. Tertiâ uero Necessitatis causam ut intelligamus, hæc prius sunt perpendenda: Causarum quædam extra rem sunt, quas Galenus uocat *προκαρκτινάς*, recēiores Primitiuas. Quædam interiores, atque hæc duplices: aut enim sunt, aut non sunt coniunctæ. Ea uerò diuisio secundum Accidens, non secundum Substantiam fit: diuersæ enim sunt aliquando à seipsis secundum Situm, uel secundum Tempus: neq; unam tantum speciem causarum sequuntur: sed tum in efficiente, tum in materiali inueniuntur. Ac illa quidem quæ extra rem à nobis agnoscebatur, est: ueluti, Ferrū, siue ferri illa actio: è percussione enim fit uel tumor, uel sanies, uel eiusmodi. Quæ autem interior est, nondum coniuncta, *προκαρτερον* à Galeno, à nostris Antecedens dicta est, tam aptè, quàm à Cicerone cum dicitur in Officijs, Antegressam esse honestatem: ut, succus hesternus, qui postea putruit, causa febris factus est: causa coniuncta est is, qui nunc putridus est: atq; hic quidem non solum tempore, aut situ tantum differt à seipso, sed etiam substantia. Aliquando autem, uti dicebamus, non Substantia, sed Loco: interdum enim fuit sanguis probus, atque incorruptus, qui tumorem efficiat, cuius ipse

ipse caussa sit materialis. Ad has igitur caussas significandas cum sit Participium fabricatum, maximum sui usum uideatur praeuissse. Quippe si dicam, Percussi, & uulneraui: non necessario adducor, ut credam, uulneris caussam esse percussionem, quam intelligo ex uerbo, Percutio. Quod si dicam, Percutiens uulneraui: iam planè constat. Si dico, Sanguis putruit, & febrem fecit: Putret, & Facit, non tam clarè explicat, atq; sic, Putrescens facit. Præter hanc necessitatem, etiam mirum afferunt orationi decorum: cuiusmodi in futuro passiuo utitur Lilius in xxi. Et sibi pedites comparandos esse: id est, qui possint cum cæteris committî, neque cedant.

CAP. CXLIII.

Gerundij Causæ.

Cum igitur efficiens, & materia per Participium absolueretur, maiorum nostrorum prudentia factum est, ut haberemus, quo modo formæ, finisq; eadem orationis commo-
ditate explicarètur. Quare ex his Participijs tempora quædam elegere, quæ imitarentur quidem Græca illa *λεπτόν, μακρόν*: ampliori tamen, uberioriç usu circumferrentur. Hæc Gerundia appellauere, tribus præscripta casibus, Pugnandi, Pugnando, Pugnandum: quorum medium seruauit uires Participij: sed tanto aptiore modo, quanto superabantur à Participijs Verba. Sicut enim apertius editur caussa, cum dicas, Cædens uulneraui: quàm cecidi: sic excellentius cum dicam, Quia cæderem uulneraui. hoc autem Gerundio concipitur totum, Cædendo uulneraui. Est autem multis in rebus forma, & finis idem. Finis autem partim extrinsecus est, ut Nautis extra fabrum: partim intus in animo, ut ea quam *ιδεα* uocant, qua mouemur ad eam quæ extra nos futura est. Vtrunque sapientissimè explicarunt. Nam & Pugnandi, & Pugnandum, finem significant, sic, Pugnandi caussa equum ascendî: & Pugnandum est ex equo: sed illud est medius finis, hic autem illum consequitur. Ex his autem

autem patet esse Participia, tum natura, tum usu non abstrahi, atque etiam forma. Habent enim Casum, ut Ad uescendum, apud M. Tullium: & Ob tacendum, apud Gracchum. Neque Tempus, ut aiunt, amittere: nam tametsi cum praeteritis ponuntur, sic Iui ad pugnandum: tamen pugna futura fuit, quæ nondum esset: alioqui nequeas dicere, Marius deduxerat legiones, facturas hostibus pugnandi copiam. Pugnando autem paulò liberius, elapsum est: Pugnando uincio: id est, dum pugno: ac potius causam præcedit, quam constituat: uincendi enim causa pugnamus. Significationes quoque ita tenere, ut casus suos expectant: Studio uisendi urbem. Sed ita sanè factum est, ut cum forma sit passiva, infrequentius passiuè accipiantur: adeo ut quidam an rectè ponerentur, dubitarint. At enim uero eorum usum primum formæ ipsius rationem sequutum esse, par est. Iustinus tam in proemio, quam in x v i i. ex ipso Trogo etiam primum casum passiuè posuit: Athenas erudiendi causa missus. Hac quoque parte Græci sunt à Nobis superati, quibus Infinitiuus cum articulo mendicandus fuit. Veteres autem breuitatis studiosi frequentius usi sunt, etiam in ipsis Titulis, de edendo, atque eiusmodi. M. Tullius in tertio Officiorum festiuè, Si discendi labor potius est, quam uoluptas. non enim posuit pro Infinitiuo, ut dixere: sed abstulit ab repetenda uoce illa Labor, sic: Si discendi labor, potius labor est, quam uoluptas. Hinc doctissimi uiri collegere, ne nos quidem passiuè Participij præsentis defici tempore: Verberando sum defessus, Pugnando uici, Legendo libros: idem est, Verberans, Pugnans, Legens. Etiam illud Vergilianum, Voluenda Dies, præsentis temporis inuenere: sicut & Iusiurandum. Sed sanè Iusiurandum, futuri fuit temporis, antequam daretur, sic dicebant, Iurandum tibi est: sic, Voluenda dies, quæ attulit, quod nondum fuerat. Postea usu deflexa sunt in præsens tempus, atque etiam in præterito, ut dicebamus, Cæsar ignoscendo auxit hostium numerum. quia ignouit, causa autem est, qualis cum dicis,

Pugnaturus sum, & fui. Quoniam uerò transit in uariationem sicut, *μαχητιον*, & *μαχητια*, iccirco aliam partem à Participio nonnulli penitus negarunt : quia idem sit, Legendis libris, & Legendi libros. Alij uerò hoc ipso affirmarunt esse aliam, propterea quòd constructio esset diuersa. Sed nos eandem cum Participio diximus, usum autem non semper eundem : Accidenti autem non mutatur species. Proprium autem est recipere Præpositiones, Ad agendum. Vergilius etiam aliam apposuit, Ante domandum : &, Inter agendum : quod Græci *μεταξὺ ἀγων*. &, Ob tacendum : & apud M. Tullium : utrunque dictum est ab amando, *παρὰ τὸ φιλεῖν*, *ἀπὸ τοῦ φιλεῖν*. Et Quintilianum, ratio scribendi iuncta cum loquendo est. Ausi sunt quidam dicere, In capiendum hostem uado : sed hoc non memini. Proprium item carere uariatione Personarum, Generum, atque etiam Numerorum. id quod traxere ab Infinitiuorum natura. Cæsar it ad oppugnandum Mafsiliam : Camilla pergit ad fugandum Aruntem. ut commune sit ad utrunque, Oppugnandam Mafsiliam, & Fugatura Aruntem. Sic Numerum communem apud M. Tullium : Stoicos Epicureis irridendi fui facultatem dedisse. & Lilius in primo : Vestri adhortandi causa. Falluntur autem qui per Debet, aut Oportet, putant interpretari Gerundium, ut in illo, Pacem Troiano ab Rege petendum. Omne nanque futurum, aut hanc, aut eiusmodi recipit interpretationem : ducimur enim, aut utili, aut necessario. Quoniam uerò causam statuunt, iccirco plus indicant, quàm Verba, atque etiam Participia, sic, Video futurum ut urbs expugnetur, Video urbem expugnandam : euentum solum narras. at sic, Dico expugnandum urbem : proponitur non solum finis, sed etiã deliberatio. quare Græci dixerunt Aduerbia *θεσεως*, *πλδυσέου*, *τυραννοκτονητέου*. Latini autem etiam motum illum animi, qui in finem ducetur, commodius declararunt, cum Gerundia appellarent. Sed quo uocis flexu? eodem sanè qui eorum naturæ fons fuit. ut quia gerendæ res essent, quæ uoces hoc indicarent

gerundium participium

www.bartol.com.cn

Gerundia dicerentur. Alij ab eorum usu, Nomina participialia: neque enim esse pura Nomina, quæ regerent casum: neque pura Participia, quæ passiva uoce gererent actiuam significationem. Causa autem qua ducti sunt, ut defraudarent significationem, atque in actiuam demitterentur, hæc fuit: quod passiuè intelligebant ex parte apppositi, non suppositi, sic, Eo ad oppugnandum urbem: quoniam prius fuerat, Ad oppugnandam: & eodem modo dictum fuit, sicuti notauit Gellius, & nos diximus in capite de Infinitiuo, Hanc rem præsidio futurum. Alij etiam Gerundia uoluere, quæ ab illis petes.

C A P. CXLIII.

Supinorum Ratio.

PAr propemodum ratio Supinorum: sed longe maiore affectu notant: nam Eo ad pugnandum, futurum significauit: Eo pugnatum, ita posuit futurum, ut iam absolutum sit. Ita est, quomodo apud Homerum, το δὲ τελεσιμῶν ἐσσι. Significat igitur actionem cum Actiuis, passionem cum Passiuis. Eo factum iniuriam: Iniuria mihi factum itur. Sed sanè semper passionem quandam sapit: neque enim est, Eo ut faciam: sed, Eo ut hoc fiat. quasi, Eo ad rem faciendam quidem, sed ita, ut factum iam sperem. Sic Sotia: Dictum puta. Cum igitur hinc finis significaretur, non immerito altera uoce alterum extremorum signatum est. In motu enim est, & unde fit, & quo fit. Itaque rectissimè dicitur, Venatu uenio: sicut, Venatum uado. Sextum enim casum huic usui esse comparatum diximus. A me itur: sic, Venatu itur: contra quàm putarunt. Plauti enim est in Menæchmis, Obsonatu redeo. & Catonis in libro de re Rustica, Primus cubitu resurgat. ut hæc sit uera constructio huius Supini. Nam ea quam ipsius putant, Expugnatu difficile, Mirabile dictu: fortasse non sit, sed Nominis. Vocatu Drusi, id est, uocatione. sic Iussu, & Permissu: dicimus enim, Facile expugnatu: id est, expugnatione. Quare autem supinum dictum sit, haud sanè cōstat. Nam quod

aiunt ueteres, id ea causa factum, quia à præteritis passiuus ducta essent, quæ præterita ueteres Supina appellarint: non solum non soluit quæstionem, sed etiam auget. Nam quam obrem Præterita, eaq; passiuia tantum hoc nomine dixerint illi? Nos in libris historiarum Aristotelis ostendimus quid Pronum, quid Supinum sit. Neq; rectè à Theodoro το ὑπὸ τοῦ esse acceptum, ut Latinis auribus satisfiat. hic uerò ita placet fatagere: Gerundium à supino ita differre, sicut Futurum à Præterito: ut aliud sit, Faciendum: aliud, Factum. Itaq; quod gerendum esset, strenui uiri, ac fortis iudicarent: contrà, quod iam esset gestum, minus excitare nos ad agendū. Itaq; Tityrum supinum facit poëta sub arbore, lentum scilicet, ac recubantem: Melibœum certantem cum fortuna, ac res suas magis strenue, quam feliciter gerentem. Igitur, Eo ad pugnandum: gerendam rem significat in uiro diligenti: Venio pugnatu: rem gestam in homine, qui possit otio parto frui. Hæc esto causa, quæ persuaserit antiquis ut Præterita passiuia, Supina dicerentur. ut posset in utranq; aurem, atq; etiam supinus cubare.

CAP. CXLV.

Non excludi Modum à Participijs, sed Modi uariationem.

Quemadmodum Gerundium idem diuersis Temporibus accommodatur: Pugnando uinco, uici, uincam: sic etiam idem Participium diuersis Modis: adeo, ut in passiuis etiam Modos ipsos constituerit: Doctus essem, fuisset, fuerim, fuero. Vtinam pugnans uincerem, alio modo dicitur, quam sic, Pugnans uinco. hic enim est & Pugno, & Vinco: ibi autem, Vtinam pugnarem, Vtinam uincerem. hoc quoq; à ueteribus omissum est.

CAP. CXLVI.

Non rectè Generum causam à ueteribus assignatam,

Genera tria eadem uox complectitur, Hic, hæc, hoc pugnās. neque id natura potius quapiam, quam forte: nihilo fanè

consultius, quàm in nomine Felix. Falsam namq; adducunt causam: Cùm enim Verba, inquit, omnibus sine ullo discrimine iungantur generibus sub eadem uoce: Vir, Mulier, Mancipium sedet: eiusdem nimirum esse debuit naturæ Participium, cuius fuit Verbum, à quo fluxerat. At enimvero falluntur: Quippe uerbalia quoq; nomina, quæ à uerbis manant, nihilominus genera uariant: Victor, Victrix, atq; etiam Victricia, apud Lucanum. Præterea quis nescit apud Græcos tria genera in Participiis totidem signari uocibus: Postremò ne in nostratibus quidem uariatio illa ignota est: ut in passiuis patet: Amatus, Amata, Amatum, & in actiuis, Amans, Amantia.

CAP. CXLVII.

Figura.

PRisci negabant Participia per se componi: sed composita à compositis Verbis deriuari: iccirco Figuram ab illis trahere, non ipsa illam conficere. Hoc autem falsum est: multa enim sunt quæ suo in genere Compositionem admiscere, non ab alijs trahere: ut, Omnipotens. neque enim à Verbis tantum composita fluunt omnia. Ergo figura Participiis per se competet, ut cæteris: non per accidens, ut dixere.

CAP. CXLVIII.

Tempus.

Tempora quædam simplicioris intellectus, quædam amplioris habuit Participium: neque secutum Verbi est integræ rationem. Nam Futurum, quod erat diffusissimum, atque ob id à Græcis scissum in duo, unica uoce complexum fuit. Item duo Præterita. At Præsens quod esset simplicissimum cum intellectione Præteriti imperfecti coniunxit unica nota. ut Amans esset, qui amat, & qui amabat. Neque caruit ratione: ostendimus enim apud Philosophos naturalem quandam continuationem significari per Præteritum imperfectum, ut non multum à Præsenti dissideret. Illud uerò maxime quaeritur:

cum apud Græcos tria hæc Tempora tam Actiuis, quam Passiuis sint attributa: quamobrem Latini Præterito actiuo, passiuo Præsentī defecti sunt? Atq; in quibusdam sanè hæc omnia sunt: Hortans, Hortatus, Hortaturus, Hortandus. At in alijs, quæ simplici constant forma, ut Amo, quare non possedere præteritum: ut Amor, quare non possedere præsens? Sanè hic nihil habeas, quod respondeas, præter negligentiam: adeo, ut in illis quoq; in quibus omnia esse uidebantur, uocem quidem uideas, significationem non uideas. Nam Sequens, præsens quidem est, & Hortans: sed significatus actiuus: ac sanè ab eodem uerbo Sequor, si potuit deduci & Sequuturus, & Sequendus: quare non potuit in præterito distinctum esse, Hortatus actiuum, ab Hortatus, passiuo? Si potuit ab Amo, Amans: quare ab Amor, nihil potuit?

CAP. CXLIX.

Significatio.

Quemadmodum Verba manent, aut mutantur, sic & Participia. Nam Lauant, recensabamus inter μέσσις. sic Voluentibus annis, eadem fuit significatione, qua Voluenda dies, ut est apud Homerum: περιπλομῶν γῆαντῶν. Sic mutauit Oriundus, non sine ratione. subest autem causa, ut ignorata, sic acuta. Est oriundus Roma, qui Bononiæ ortus, Romæ oriri debuit, quo in loco lares habet patrios. itaq; idem est Oriundus, quod Oriturus. Futurum enim hoc non designat quod erit, sed quod non fuit, & futurum esse debuit. In passiuia autem uoce declararunt: quoniam ipse iam per se non poterat oriri, aut agere, ut oriretur: sed fato, aut senatusconsulto, aut rescripto, aut recensione affici muneribus ciuitatis poterat.

CAP. CL.

Affectus.

Proprium est Participij, fieri à quibusdam Verbis, quorum non sequatur significationē: ut Sequendus, à Sequor: passiuua significatione ab actiua. Id autem propterea euenit, quia hæc

hæc omnia, quæ uocamus Deponētia, olim Communia fuerat: atq; ideo Deponentia dicta, quod deposuissent alteram significationē, quam habuissent. Sic Verbi significatio uetus abolita in Verbo, mansit in Participio. quemadmodū deletō Verbo toto, mansit Participium: Laboratus, Regnatus, Erratus, Triumphatus, Decursus. Sed adhuc longinquiore ratione, Auritus, Pellitus, si sunt Participia. Quæ autem exēpla afferunt mutata significationis, fortasse non omnia carēt ratione. Nam Discretus, fac significet uirum moderatū: nō est quia discernit, sed quia à uulgo sapientum sententia secretus fuit. sic Circumspectus, non qui Circumspicit: sed, ut Homerus dicebat, qui circumstantiū ora, atq; oculos in se cōuertit: id quod cum fiat ob eius præstantiā, actum admirantiū transulere ad significandū causā, propter quam admirarentur. Sic Beatus, diuitem notat, qui multa bene, ac benignē potest agere: at Beatus, passiū est Participium, quem bonis, ut appellant Græci βίον, Fortuna uoluit beari. Sic Cautus, quem cauendum dicerent: quem, ut ait ille, atrum agnoscerent, aut foenum in cornu gestantem. Falsum, quoq; quis neget passiuē semper accipi: etiam cum Falsum est testamentū: ideo sic dicitur, quia ipsum sefellit scriba: Fallere enim est ἀφελμψ, diffusa significatio ad falsum testem, quare actiuē hic accipi putarunt, quia falleret: uerū analogia transtulit à Testamento ad testem, quoniam utruq; corruptū esset. Tutus quoq; semper passiuē: Tutus portus, qui alios tueatur, propterea quod ipsum tueantur rupes. Ita alia nonnulla eruentur, & reddentur suis causis: neque enim nostra nunc interest omnia persequi. Quædam tamen omnino, ut diximus, mutant significationē: ut Disertus, & Profusus apud Sallustium: neq; enim mirum, cum etiam Nomina ipsa hoc passa sint: sic enim & Gnarum, qui nosceretur, & Nescium, qui ignoraretur sunt interpretati. Sicut etiam Euidens, atque alia animaduertere.

Proprium item est Futuri temporis passiuī, poni etiam pro re quæ non sit futura, modò esse aut possit, aut debeat: ut exem

plo Liuiano dicebamus, Milites comparandos, & alia eiusmodi. Proprium etiam non defici Casibus, & carere Specie: negarunt enim prisca ullum ab alio deriuari, sed à Verbis deriuatis fieri: ut Gemiscens non sit à Gemens, sicut Gemisco à Gemo. ~~libitem, transire~~ Item, Transire in nomen primogenium, ut Pugnans pro Pugnator: aliquando in deriuatum, ut Confidens. Interdum ambiguum est utrum sit, ut Horatianū illud: Metuens tangi. Etiam creare Nomen: Amans, Amatior. Et transferre significatum à re patiente in agentem: nam etsi dicimus, Coenatur rhombus: tamen Lucullus dicet, Coenatus sum: sic Pransus, & Potus. Hoc factum est, ut in Pasco, Pastæ oues: &, Depasta salicta: ut fuerit Coenor deponens, sicut Pascor. Et euadere Nomen substantiuum: ut Senecta: fuit enim Verbum Seneo, quo & Catullus usus est: cuius passiuum participium, fuit hoc. Itaque ueteres sic dicebant, Senecta ætate. Eadem licentia, Occasum dicis locum, ubi Sol occidit: at passiuum hoc fuit Participium, ut in x i i. tabulis: Sole occaso. Præterea etiam aduerbium gignere: Indulgens, Indulgenter. Proprium etiam sequi Verborum naturam, qua deficiuntur certis modis orationis: nam si Pario, foeminam tantum spectat: ita Pariens, unico tantum genere præscribetur: nisi figura quapiam in ordinem redigatur: sicuti dicimus, Mulierem foecundam: ita etiam Ventrem foecundum: quare etiam Ventrem parientem, quominus dicamus, uis Participij nequaquam prohibet.

Antimeria in participio fit, cum pro Verbo ponitur, ut in Hecyra: In arcem transcursu opus est. Et apud Sallustium, Macture facto opus est. Sed non sine causa hoc factum est:

plus enim dicit Transcurso, quam Transcurrere:
& Facto, quam Facere. illa enim rem absolutam designant. ut iam totum iter, quod inter Pamphilum & arcem interiacebat, iam esset transcursum.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE CAUSIS LINGVAE LATINAE, LIBER OCTAVVS,

C A P. C L I.

Quatuor partes reliquæ, quare sint indeclinabiles : &
quare alijs postpositæ.

IX D I C T I O N E tanquam ex genere summo, alteraq; differentia, quæ tollit inflexionem, fit species mediâ, quam uocant Indeclinabilem: sub ea sunt partes quatuor, Præpositio, Aduerbiû, Interiectio, Coniunctio. Quare autē Personâ, aut Numerus his non sint attributa, quærendum est. Propterea quod hæ partes erant notæ connexionum, quemadmodum supra dicebamus : at ea, quæ connectebantur erant iam prædita his affectibus : quos affectus si hæ quoq; essent consequutæ, sanè immensus fuisset numerus simul, & superfluous, aliquotq; earum à suis primogenijs nihilo differrent. Si enim Benè scribit & Cæsar, & Corinna, & Mancipium: adde genus ei Aduerbio, iam fiet Nomen Bonus, Bona, Bonum. Quædam tamen partes sequutæ sunt aut Tempora, aut Modos, aut Casus, tanquam affectæ propter significationem, non tanquam compotes propter modum significandi : ut, Heri, significat tempus, itaq; addetur modo significandi tempus, Amaui: significat enim non tempus, sed actionē amandi cum tempore. Ita est, Utinam amem: Si ames, Ad amandum, Ob pugnandum, De reducendo Regem. Quare autem sunt alijs postpositæ? Nam sunt simpliciores, ergo priore loco erāt

cognoscendæ. Item sunt nobiliores quædam quibusdā, nonnullæ omnibus: magis necessaria est Præpositio, quam Pronomen: perfectior est Interiectio, quam uel Verbum, uel Nomen, integra enim oratio est, HE V. Hic ita respondemus: Facilius cognosci potuisse Pronomen cum Nomine, quam si differretur. Simpliciter autem illam mancam esse, neque posse percipi illorum naturam sine declinabilibus: quia hæ illarum coniungendarum notæ sunt. Præterea non est Simpliciter, carere Declinatione, sed Defectus. Quare non possis intelligere, quemadmodum Aduerbiū Personis careat, nisi scias prius, quid Persona sit. Nescias quid sit Persona, est enim accidens, nisi noris essentiam eius cuius ipsum accidens est. Harum autem partium nomina à sedibus, quas in oratione fortitæ essent, dicta sunt à ueteribus: qui & hoc negligenter nimis, cum per accidens essentiam definirent: & ineptè prius inter se partes has compararunt, quam quæ, quales uel essent ipsæ declararent. Nos autem, propterea quod compositus intellectus à simplici ante itur, & comparatio est simplicium compositio, sigillatim quæ cuiusque ratio, atque natura sit, uideamus.

CAP. CLII.

Præpositionis definitio, & sedes inter cæteras partes.

Sic igitur definiuere, Præpositio est pars orationis, quæ præposita alijs partibus, significationem earum aut complet, aut mutat, aut minuit. Complere, ut Interceptio, Demiror: Mutare, ut Aufero: Minuere, ut Subrideo. Verum & confusa est, & ab accidenti, & non omnibus competit, & superfluis particulis. Nam quod sit confusa satis patet, cum non designat quibus partibus præponatur: pars est orationis Interiectio, at ei nulla unquam Præpositio præposita fuerit. Ab accidenti data est: neque enim est Præpositio, quia præponitur: sed præponitur, quia est Præpositio. Non omnibus competit: neque enim compositæ Præpositioni, Mecum, tecum. Particulæ autem quædam uacant sic, quod complet, aut minuit, mutat: est enim

enim mutatio, effectio ut aliquid differat ab eo, quod erat. Voluere sic intelligere, Mutare, id est, destruere significatū: sed exēplo inutili usi sunt: etenim et qui adfert, & qui aufert, fert. Commodius dixissent augere, minuere, & alia talia. Fortasse uerò falsa quoque sit, neque enim essentia Præpositionis est præponi, sed usus: siqua enim unquam postponeretur: ergo ea desineret esse præpositio: quare alio consilio eius definitio est inuestiganda. Rerum genera summa cætera superioribus libris recensuimus, substantiam, quantitatem, qualitatem, & cuiusmodi. unum in præsentia nobis reliquum est, philosophis tantum notum, $\pi\omega$ Græci uocant: quibus autem rationibus cum loco conueniat, aut ab eo differat, alijs libris dictum est: hæret sanè semper & loco, & corpori: nullum enim Corpus inuenias, quod alicubi non sit. Porro Omne corpus aut mouetur, aut quiescit: quare opus fuit aliqua nota, quæ $\pi\omega$ significaret, siue esset inter duo extrema, inter quæ motus sit: siue esset in altero extremorū, in quibus sit quies. Hinc eliciemus Præpositionis essentialē definitionem. Affectus autem præponendi hinc fluxit, propterea quòd terminum significaret: Ad forum: indicat enim interuallum, quod ante forum est: sic, Apud te: designat spatium à me ad te: quem terminum cum nacta esset res mota, & quiesceret, meritò etiam præposita est: pendet enim à motu. Itaque eadem Præpositio utrunque munus obuiuit: dicimus enim, Eo in urbem: ac tandem, Sum in urbe. Quæram tamen, quare præponatur ea, quæ locum, unde sit motus designat, sic, Ab urbe ad uillam: si enim interuallū notat in quo res mouetur, debuit illa prior post poni. Hic ita respondendum est, Conceptam animo sententiam primo quoque loco exponi debere oratione: igitur cum dico, Vrbs, unum uno modo intelligo. Cum destinaui futurum, ut urbs sit terminus, unde motus futurus sit, statim hoc occurrit intellectui: quod, cum statuatur per præpositionem, primo loco ponendum fuit. Hæc fuit sedes in oratione. Locus autem in partium enumeratione, quæ

inflexione carent, primus datus est non immerito: est enim maximè necessaria. quippe Natura omnis constat aut motu, aut quiete. Præpositio autem, harum rerum nota est. Interiectio autem, quanquam exprimit perfectè animi quædam affectiones: tamen ea, ut diximus, potuimus carere. Coniunctio autem tanto posterior est Præpositione, quanto est prior simplex oratio, compositis. Aduerbij uerò necessitatem suo loco declarauimus: uerùm supplementum potius orationis esse, minore prærogatiua, quàm qua utitur Præpositio, uidetur. An uerò hoc ita sit, sequenti libro acutius perspectum est.

CAP. CLIII.

Præpositionum generica diuisio reducta ad causas.

Disputarunt Philosophi uter esset prior, Motus ne an Quies. ac sanè in nostratibus Quies prior est: non quòd sit priuatio Motus, ut aiunt (Motus enim item Quietis priuatio est) sed quia nobilior: mouemur enim ut quiescamus. Contra uideatur cuiuspiam Motum esse priorem: tum quia, (ut ipsi credidere) semper in cœlo fuit: tum quia uult Auerrois, Motum esse perfectionem corporis naturalis. Verùm ut de cœlo loquamur, dicimus ipsum moueri ut certis *ποῦ* quiescat. Intelligo nunc Quiescere, adipisci quod non habebat hac uel illa parte. Deinde satis patet, ipsum toto loco quiescere: quiescere igitur propter se: moueri autem propter nos nostraq;: at finis sui perfectior est. Auerrois autem non debuit intelligere ultimam perfectionem, sed perfectionem per processum: & quam uocant *ἐν τῷ γινώσκειν*: perficimur enim mouendo, propterea quòd ad quietem propius accedimus. Cùm igitur quædam Præpositiones motum, quædam quietem indicent, quædam utrunque: hæ ambigunt ultimo loco tractandæ fuere: quæ autem quietem significant, primo. Verùm unam tantum inuenio, quæ solius quietis nota sit, ea est, **P E N E S**: significat enim potestatem immobilem ab eo, cuius est: itaque maximè Substantiuum uerbum

uerbum sibi uindicauit. Plures sunt motus índices : Terminum unde fit motus notant, A, D E, E X : quæ ad commoditatem orationis sunt interpolatæ, A B, A B S, E. Alterum autem terminum, A D, O B, V S Q V E. Est etiam una quæ tres terminos comprehendit, ita ut terminum ad quem fit motus, nominet, atq; in interuallo statuatur: ea est, T R A N S : Curro trans montem ab urbe : supponit urbem, nominat montem, & petit aliud. Aliæ utrunq; significant pro uerborum, quibus iunguntur, ratione: In urbem eo : In urbe sum. Itaque etiam casus mutat, quorum rationem suo loco diximus. Sunt etiam quæ simul utrunq; miscent: ut, A P V D : sic, Apud te currentem curro: est hic cursus mistus cum quiete. Non dimoueor abs te : hæc est quies: Moueor æquè ac tu à carceribus: hic est motus. Est autem quidam motus uerus, ut in corporibus : quidam, ut aiunt Græci, ἀναλογικός, ut cum dicimus quempiam mente motum. Sic igitur etiam loquimur, E D a u o audiui: motus quidā est. Et, A d me redeo: & A libellis, A manu: ex eius enim manu proficiscit actio ad officium. Sic O B, & P R O P T E R, olim locum significarunt: Ob Romam obequitans Annibal: A thesim propter amœnum. Nunc deflexæ sunt ad causam tantū declarandā.

CAP. CLIIII.

Affectus præponendi ratio, atque usus.

Videndum igitur quid sit Præponi, quotq; modis quidquæ præponatur: tum præponendi usus quibus partibus cōmunicaretur. Cum igitur uoces ad eum finem sint comparatæ, ut aut ex duabus una fiat, aut ex duabus seiuictis una oratio, atq; utrobique necesse sit, ut altera alteram sequatur, utroque modo Præpositio præponi debuit. Quamobrē satis constet: minus consulto ueteres alterum modum, Appositionem appellasse: aliud nanq; est Apponere, aliud Præponere: ac fortasse hæc inter se contraria: sic enim dicimus Appositū, quod est in extrema situm orationis parte. idē enim est Addere, & Apponere. Cum, postquam res uidetur perfecta, iusta quipiam

píam ponitur: atq; eodem modo Aduerbiúm nominarunt, quod uerbo tanquã præscriptio quædã apponeretur. Quare non rectè intelligemus, Appositionem, esse speciem præponendi, sed oppositum quoddã genus: sed utrũq; præpositio- nem: eius autem species, Seiunctam, & Coniunctam. Ergo cum prius sit seiunctum, quàm cõiunctum præponi, de eo prius quoq; dicendum est. Seorsum igitur præponitur Nomini, Participio, Pronomini, Ad Cæsarẽ: Ad ipsum: Ad pugnan- tem. Coniunctum autẽ & isdem, & Verbo, & Aduerbio, & Coniunctioni. Præfortis, Addo, Subiens, Perinde, Absque. Quod uerò aiunt, cum Cõiunctione uim suã mutare, falsum est: etenim, A B S Q V E, tametsi motum uerum non dicit, ta- men ita est, Ab urbe distamus mille passibus: ita, Absq; te Triumphauí. Significat absentiam, & interuallũ. quòd pos- sit esse locus rei motæ inter duo extrema. Casus autem duos certos sibi destinarent, Quartum, & Sextum: ac Quartum quidem, quoniam causam finalem significat: Amo Cæsarẽ: Cæsar causa amoris est. Eo ad Cæsarem: causa est motus. Huius naturam secutus est Secundus quoque casus, sic enim dicimus, Vincendi causa pugnamus: significat enim ter- minum quendam etiam in possessione: Ego sum Dei, non Fortunæ. Itaque etiam hunc casum ad eundem usum traxe- re, Crurum tenus, apud Vergiliũ: Nutricum tenus, apud Catullum. Alter casus Sextus designauit rectè termi- num unde fieret motus, eius enim natura talis est: Ab urbe. Et quia tempus cum corpore, & loco, & motu multas ha- bet affinitates, iccirco eadem locutione interdum sic loqui- mur, A prandio, Ab orbe condito. Sic etiam causam mate- rialem indicauit: De iure disputo: quia ab ipsius contem- platione motus, in eo declarando uersor.

Quæret quispiam acutius, quamobrem Sextus casus etiam quieti significandæ attributus sit? Haud sanè præter ratio- nem hoc fuit: nam Græci Tertium casum ei assignauere, *ἐν ᾧ* significat enim acquisitionem: nihil enim similius lo- co, quàm locatum: ac propterea Latini, qui ex Tertio casu

suum Sextum progenuere, illius in hunc prærogatiuam trās-
 tulere. Est præterea quod inuestigemus: quædam enim sunt
 Præpositiones, quæ Quartum casum exigunt, & tamen ter-
 minum, unde fit motus, denotant: Post hyemem: Post pran-
 dium. Huius rei ratio est, quæ & in T R A N S: significat enim
 motum ad prandium, atq; etiam ultra. Par causa & in C I R-
 C A. Quartum enim habet: Circa urbem. Nam omnis motus,
 aut est ad centrum, aut à centro, aut circa centrum. Ergo cen-
 trum tametsi non est meta motus circularis, tamen est præscri-
 ptio quædam: atque sc̄circo eundem cum Meta ipsa casum
 admisit. Ratio autem qua sunt adducti, ut eidem Præpositio-
 ni duos casus apponerent, iam dicta est. In urbe, quietē dicit:
 In urbem, motum. At uerò quæ porro causa, ut & motum,
 & quietem eiusdem esse paterentur? propterea quod I N, loci
 significat rationem: In urbe, tanquam in loco. Itaque cum
 motum ita significares, ut etiam terminum non solum pro ter-
 mino, sed etiam pro loco statueres, eadem uti potuisti: nam,
 Eo in urbem, ita dicimus, ut etiam in urbe futurus sim. Aliæ
 autem pari consilio ad causas reducentur: Sub terra sum, sub
 terram eo. S V P E R, flexit significatum, ut poneretur pro
 D E: quoniam argumentum, de quo loquimur, dictum est ab
 antiquis, Materia: at Materia defert: itaque etiam ἐποικίλων,
 ut supra scriptum fuit, appellarunt. Verum de his sigillatim,
 quid usus statuerit, in libris Originum diximus adeo, ut sit
 prætermisum nihil. Nunc non est huius operæ, sed uniuers-
 alia philosophorum more inuestigare. Sunt autem quædam,
 quæ semper seiuñctum ponuntur: ut, A P V D, C I R C I T E R,
 S E C V S. Quædam contrà: ut, D I S, R E, S E, A M. Quæ-
 dam indifferentes: ut, A N T E, C V M, & eiusmodi. Ac Se-
 iunctis quidem qui casus deberentur, diximus. Coniungun-
 tur autem cuius sine discrimine. Neque eæ solum, quæ ab-
 solutè poni possunt: ut, Ante, in uerbo, Anteuolans: sed etiam
 quæ casum exigere uidentur, qualis est P R O: quod mani-
 festum est in uoce hac, Pronomen. Quare non rectè dixere
 recentiores, Magistratum, qui præsit prouinciæ, auspicijs

uiri consularis, sine ulla inflexione nominari in Sexto casu tantum, sic, Caesar pro consule, Caesarem pro consule. Nos uero ut non negamus recte dici, ita affirmamus etiam pro cuiusque sententia uariari, non minus quam primariam uocem, Consul. Nam praeterquam quod superioribus rationibus ac fere omnium usu liquet, Graecis quoque id demonstratur: quippe dicunt, αὐτὸν πρὸς. Et nos, Proconsulatum, nihilominus flectendo usurpamus. Nonne pernox Luna dicitur? Atque huius quidem usum commoditas potius persuasit, quam ratio docuit. Sanè nos, qui caremus articulis, arripuimus occasionem tam breui sermone utendi: sic enim relaxatiuum esset interponendum, Dignitas proconsulatus: dignitas, quae pro Consulatu est.

Proprium autem quarundam est, ut significata uariant, qualis est, Aduersum: quarundam, ut suum perpetuo seruent, qualis est Inter. Quaedam semper cum casu sunt, ut C I S: quaedam semper sine casu, ut quae componuntur: circumaguntur enim per omnes casus. Quaedam usus sentiunt uicissitudinem, ut Pone. Quaedam semper praeponuntur, ut Ad. Quaedam semper postponuntur, ut Tenus. Quae sit ratio ut (quemadmodum dicebamus) non recte in definitione positum sit tanquam essentiale, Praeponi. Neque enim Aduerbiū est, ut dixere: iungitur enim casu. nam si ἄρχι sit Aduerbiū, quid ad nos? Tenus enim est μέγχι. ut apud Aristotelem in sexto historiarum, μέγχι πρὸς ῥῶν: & tot locis apud eundem: μέγχι τοῦ, aliquatenus. Quaedam nunc subeunt, nunc praeeunt: Cum Caesare: Mccum. Neque solum in compositione, sed etiam altero modo: ut apud Terentium in Eunuchō, Vnà ire amica cum Imperatorem in uia. Hinc satis constat, nullum esse usum tertium, quem dixere, interponendi, his exemplis, Qua de re, Quam ob rem. signat enim Relatiuum, cui postponitur: non Nomen: quod manifestum est alia locutione hac: Res, qua de agitur. Proprium & illud, uim amittere constructionis, cum componuntur: Praepono te mihi: Tertius surrepsit

pro Sexto, quasi Verbum esset simplex. Sed & alijs modis, Præo Cæsarem: ubi Quartus pro Sexto. Sed & in ipsa met compositione: Quapropter, Quo circa. Sed & seium, si postponatur, Multo post tempore: & fit Aduerbum, atque absolutè ponitur, sine ullius casus officio. Suæ perfluo etiam additur, Adeo ad Cæsarem.

CAPVT CLV.

Præpositionum Efficiens, & Materia.

HAec de earum forma, & fini, hoc est usu: nunc de Efficiente & Materia uideamus. Generant igitur seipsas interdum, ut A, facta est ex alia, quæ est AB: quæ à Græca fuit muti-tila, ἀπὸ ἀπ' ἰλίου, ab Ilío. Sic ex DIS, facta DI: & illa à Græca δῖς. quod enim bis fit, separatim fit. Quædam à Verbis, ut Sine, Pone. AM, tota Græca est, & apud nos non nisi in compositione: Theocritus autem etiam seorsum posuit, ἀμ μὲγα. Et quemadmodum Græci usitatum additamentum φη, addidere, ἀμφι, sicut βίμφι: sic nos nostrum TE, Ante, sicut Iste, Tute. Nam Ante, castrensis uox fuit: cum obsiderent oppida, dicebant se esse ante oppidum. VSQVE, à Græca ὥς, τε. pro eo quod est, πρὸς. CORAM tota Græca, ob oculos, ὡς. Etiam à participijs, Aduersum. CVM, & CON, unam eandemque esse, alijs locis diximus: Consonantem finalem mutari pro natura sequentium se, ut Compono, Confero: Vocalem autem, ut auribus plus seruiat, item mutari, ut Comes, Comitium: Cum primis, Cumprime. quod autem sit Com, non autem Con, patet ex elisione: ut Coorior, Coëo, & in CONTRA. est enim à CYM: sunt enim contraria relatiua, ergo simul. Fuit autem Græca, καὶ ἐν. nam ἐν, fuit particula completiua, ἡ ἐν. Ea igitur genuit Contra: sicut, In, Intra: Ex, Extra: Cis, Citra: In, Infra: Sup, Supra: fuit enim sic prius: postea Sub, ab ὑπὸ: ut Ab, ἀπὸ. Sed antea orta sunt, Inter, Infer, Super, Exter: deinde, Intera, Infera, Su-

pera, Extera: quemadmodum ex Phanomenis Ciceronis observari potuit,

Torvus Draco serpit, subter, superaq; retorquens. Fuit & alia terminatio, Subtus, sicut Intus. Passæ autem sunt *σύντοιμος* apud Græcos: nam Aristoteles & Thucydides, & Plato, & alij Attici, ita utuntur, *ἔσω*, pro *ἐντός*. Ex DI, factum est DE, sicut ex PRI, PRÆ: unde Pridiæ: & sicut ex NI, NE. Aliquando putavi à Græco *ἀλῆ*, De ductum; neque ineptum est. Hæc de origine, & materia: nunc de alijs affectibus: Etiam à Nomine, Circum, ab eo quod est Circus, *κέρως*.

CAPVT CLVI.

Accentus præpositionibus, quemadmodum attribuitur.

Veterum Aeolensium, ut sæpe diximus, in quamplurimis autoritatem secuti: ut à nominibus, uerbisq; abiectimus à fine accentus usum: ita in præpositionibus recepimus. Sic enim prisca prodidere: Omnes extrema syllaba, nisi postponantur, Græcorum ritu, acui: eodemque ritu, si postponantur, accentum transferri, *πολλῶν κἄπα, μάχης πᾶσι*. Ita nostris placuit, ut diceremus Penès Cæsarem: & Cæsarem penès. Quod si usu ueniat, ut Præpositio sit ambigua uox, alijque parti communis: ne postposita quidem transferri: ut semper dicatur, Altaria circum: sicut Circum altaria: ne concurrat cum Quarto casu nominis huius Circus. Quædam uerò etiam amittere accentum, quippe eæ quæ Encliticarum naturam induere, ubi postponuntur: qualis est CVM: dicimus enim Mécum, sicut Méne. Verùm de Accentibus, deq; Cantillatione illa satis suo loco dictum est. Eisdem Aeolenses respexere ueteres cum nullam aspirarunt: Illi enim *ὑπό*, & *ὑπὲρ*, dicunt. Causa autem huius rei festiua esto: cum enim motum significet maxima carum pars, celeritate opus fuit, non mora & crassitie spiræ.

tionis. Item quæ dicerent quietem, suauiter & tranquillè eam indicandam susceperè: Aspiratio autem animi est affecti nota.

CAP. CLVII.

Alij affectus.

Proprium item componi & inter se, Circumcirca: ut apud Homerum, ἀμφιπεισφόρα anteconuecto: Et cum scïpſis, ut apud eundem, προσποιλιγδύμβλος; Et cum alijs partibus: cum Nomine, Incola: cum Verbo, Impono: cum Participio, quod à Verbo uenit: cum Aduerbio, Abhinc: cum Coniunctione, Absq;. Interdum autem retinet significatū, ut Deinceps, Coniunx: idq; aut simpliciter, ut his exemplis: aut auget, ut Impotens, Infractus. Interdum amittit, idq; aut torquet in cōtrarium, ut Iniustus: aut in diuersum trahit, ut Perbonus. Ratio autem huius postremi à Græco fluxit: nam πῶδι significat Circum: quod autem continet, id maius est, quàm cōtentum. Ab eo nostrum **P E R**, ductum est. itaque Perbonus, est ὁ πῶδ' ἐχωρὶ τὸ ἀγαθόν. Quæ autem intendunt significatum causſam hanc habent: funguntur enim penè officio eodem, quo in disiuncta oratione. Impotens, ut sit, potens in alios: Infractus, qui ipse intus fractus sit. At uerò quæ in Contrarium transformantur, qua ratione id efficere potueret: nam sanè priuatiua Græca habuit causſam. ἔδμιος: nam τὸ ἄ, est sicut τὸ ἀ, unde nostrum **A**: significat enim motum, ut sit, qui mouetur à iustitia: at nostrum **I N**, significat locum, & habitum: quare non satis manifesta causſa est. Sunt & aliæ præpositiones augentes, ut Adprime: motum enim & propensionem notat ad id cui iungitur. Contra, sunt quæ minuunt: ut Subrubidus. Subpudebat: non immerito: est enim respondens è contrario τῷ πῶδι, quod enim sub aliqua re est, ab ea tegitur: ergo est illa minus. Proprium etiam supponere aliud quid ad significandum, quod in ea compositione non sit, ut Internecium: hic Nex significatur. Inter, autem est nota relationis ad duo: at ea non ponuntur. Græci clariùs, ἀλλήλοφόνον πόλεμον. Et mutari in eodem uerbo Effero, Elatus. uerba ta-

men duo sunt. Proprium etiam creare ex se Nomen, Ante, Anticus: Verbum, Prope, Propinquare.

Proprium etiam, ut altera pro altera ponatur: dicimus enim A, pro D E, & è contrariio: sed non rectè usi sunt exemplis quibusdam, ut idem sit Ad oppidum, & In oppidū. Barbarè item dicunt, Per urbem sum, sicut In urbe. Barbarè Apud Basileā, sicut Basileā: falsi analogia alterius locutionis, Apud forum: sic enim dicebant prisca, ut Terentius in Andria, In foro enim homines litigant: & annona est. Tum Donati interpretatio hæc: Verba, inquit, Davi de foro uenientis, uoluit dicere, simulantis uenire de foro. Quare autem sic ausi sint, haud satis constat: aliud enim est *πρὸς*, aliud *ἐν*. Illud *τὸ ἐχθρόν*, hoc *τὸ πρὸς ἐχθρόν* notat. Falsè quoque putant Propter, poni alio loco pro eo, quod est Prope: nam hæc illius parens est. *πρὸς* diximus alio libro, Græcam esse *πρὸς*. itaq; Prope, fuit pro pedibus. ita Græci loquuntur, *πρὸς ποδῶν*. at à Prope, facta est Propter: sicut ab In, Inter: à Sub, Subter. quare Vergilius cum dixit, Athesim propter amœnum: sincero, rectoq; significato usus est. cum autem nos referimus ad usum causæ finalis, translato utimur significato: quoniam finis coheret actioni, mouet enim nos. Apud, autem fuit, ad pedes, eodem modo: itaque Ad, &, Apud, proxima sunt & significatione, & usu. Ad Leccam uelle cœnare, ut sit etiā prægnans oratio: Ad Leccam cogitare cœnandi causâ. Ad Capuam castra habere: quoniam eò contenderat prius. Consequens à præcedenti. sic mutila oratio, Ad febres facit: immò Ad agrotum, contra febres. sed Ad, accipitur pro qualicumque termino, etiam hostili. *πρὸς πολέμῳ*, pro eo quod est, aduersus. Cetera omnia exempla ad hunc & motum, & terminum reducuntur. Quod autem aiunt, Apud maiores, positum pro eo, quod esset, A maioribus, falsum est: sed est sicut, Aetate nostra hoc fit: quippe ab aliquo apud ceteros, quod ad sæculum hoc pertinet: præsentis enim sumus tempore.

Proprium & illud, Poni absolute, atque interdum fieri Aduerbiū: ut apud Virgilium, Pone subit coniunx. nam oratio

simplex est ex Aduerbio, intellectus autem Præpositionis. Post, enim significat relationem: quod enim est Post, habet aliquid Antc. Est autem Post, pone est. Interdum quod plus est euadit Verbum, ut apud eundem:

O mihi sola mei super Aſtynactis imago, pro eo, quod est, quæ superest: ut quodammodo sit quasi Participium: atq; hoc quoque Græcorum imitatione factum est. Frequens est apud Sophoclem locutio, *πῶς*, pro *πῶς ἐστι*: & *ἦ*, pro *ἦ ἐστι*. Quorum legibus nostri quoque accentum translatum uoluere.

Observata est *αὐτομολία* his exemplis, pro Aduerbio, apud Terentium, Fortunatus sum cæteris rebus, absque hæc una foret. apud Sallustium pro Coniunctione, Præter rerum capitalium condemnatis. sic Varro, Præter si aliter nequeas. Sed mihi uidetur causa huius loquutionis in promptu esse: nam præpositio illa Præter, totum quod sequitur, excludit: sic est illo exemplo Enniano, Præter propter uitam: id est, uiuimus ita, ut uideamur propter quiduis potius, quam propter uitam,

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

D E C A V S I S L I N G V A E

L A T I N A E, L I B E R

N O N V S.

C A P. C L V I I I.

Aduerbij necessitas : Sedes inter partes: Nominis ratio
falsa : Item Definitio, Ortus, Species.

V P L E X Aduerbij necessitas fuit, sicut & duplex est uocum temperamentū per adiectionem. Nanque aut adiicitur accidens substantiæ, aut gradus accidenti. Exempla hæc sunt, Vir fortis : hinc accidens substantiæ additum est. at cum dico, Fortior: tunc gradus accidenti additus est. Igitur quod faciunt adiectiua substantiuis, ut secum afferant accidentia: hoc ut agant Aduerbia Verbis, excogitata sunt. neque enim si dicas, Velox scribo, aut, Velocia scribo, intelligas scriptio- nis uelocitatem: sed Velociter scribo, si dicas: intelligas. Sic igitur cum expleffet Verba, adhuc supererat aliquid agendum, itaque etiam gradus illi designandi fuere. Quare cum bonitas, atque alia qualitates intendi, ac remitti queant, neq; Comparatiuo, aut Superlatiuo ita plenè possint explicari, Aduerbij ope factum est, ut explicarentur: Valde bonus, Nimis sæuus, Longe alienus, Multo fortissimus: ut etiam illa ipsa nomina gradus significantia, hoc indigerent, Paulo doctior. Quare non solum nomen Aduerbij malè fabricarunt ueteres, sed etiam imprudenter assignarunt definitionem: neque enim solius Verbi temperamentum est, sed Nominis quoque. Sed nimis securè secuti sunt Græ-

cos, qui æquè inconsultè ἐπιρρημα ipsum appellarunt. Hinc constat ratio originis, & specierum. Nam sicut Adiectiua apponuntur Substantiuis: ita quod uerbo apponendum fuit, ab ipso Adiectiuo deduci par est. Si enim dicam, *Celerem* ~~scripserim~~ dicam etiam, Celeriter scribere. quæ sane sortiètur nomina specierum à natura ipsorum Adiectiuorum: ut si Bonus qualitatem, Magnus quantitatem significat: etiam aduerbia ab his deducta aut qualitatem, aut quantitatem dicere intelliguntur. Propterea uerò quòd actio & locum, & tempus exigit, iccirco horum quoque præscriptio ad Aduerbij uim relata est. Temporum enim & locorum uastiorum ambitum certis limitibus intercidi oportuit. Itaq; necessario inuenta sunt, Heri, Cras, Hic, Illuc. Cum igitur gradus quasi quosdam deducat per Verbi Nominisq; tractus: eiusdem quoq; interfuit, eosdem gradus detrudere ad nihilum usq;. Quare si dicam, Currit celeriter, tardè: & Albus plus, minus: debuit etiam posse tolli eodem instrumento, quo minuebatur: itaq; deuentum est ad negationem, tum eam, quæ Verbis præponitur ad contradictionem affirmationis: tum eam, quæ præponitur Nominibus ad efficiendum id, quod uocat Aristoteles, ἀντιθεσις: Non currit, Non homo. Quæ negatio cum solo Aduerbij genere complectatur, sanè efficere potuit, ut contrà, quàm ueteres putarint, omnium partium indeclinabilium princeps esset. Omnis enim oratio statim à suis primordiis in affirmatiuam, & negatiuam diuiditur: quare si officij meritum putes, illico post nomen, ac uerbum Aduerbium statuendum est.

Deducuntur autem Aduerbia alia apertè, ut Bonus, Benè: alia obscurè, ut Sensim, à Sensu. Item à Verbis, ut modis quibusdam seruiant, ut, Age, Ferè: illud hortando Imperatiuum exigit, militare uerbum fuit, ab Ago: alterum non est similitudinis, ut aiunt, sed diminutionis: quid enim simile est, cum dico, Ferè poëtæ nullo in honore sunt: sed sic intelligo, apud paucos pauci poëtæ sunt in honore: intelligo autem diminutionem non magnitudinis, sed præscriptionis:

ut aliquid detrahatur firmitati sententiæ, ut nequeam dicere, Nullus poëta : & item nequeam, Omnes. Sic Ferè singulos parit mulier : ut sit, neque semper, neque nunquam. Tractum autem est à philosophiæ radicibus : quod enim fertur, in motu est : itaque terminum nullum attigit, neque enim à Feris ductum fuit, ut aiunt, quoniam feræ sint celeres : nam & durum est, & nugantur, cum dicunt, Feras esse celeres, quia sint quadrupedes : nam & Aquilæ sunt feræ, & celeres, neque quadrupedes : & multæ quadrupedes feræ sunt, neque celeres, ut Elephantî : & *ἑπιδόξα* quædam celerrima, ut Angues. neque Canis fera est, & est celer. sed de his alibi. Belli autem, & Domi, & Vesperi, & Tempori, ad alia reducuntur, Loci, & Temporis : & Sorti apud Vergilium (ut uoluere) Aduerbijs qualitatis annumerabitur. à nominibus omnia.

Quæ igitur Tempus notant, alia sunt Infinita, ut Aliquando, Olim : alia Finita, ut Cras, Hodie. Sic & Loci, quippe à Pronominibus deducta sunt : Hic, Illuc, designant certum locum : Alibi incertum, & Usquam, & alia.

Falso autem putarunt, Prorsum, Rursum, Sursum, loci esse : neque enim locum significant, sed motum ad locum. Illa autem, Ostiatim, Vicatim, Viritim, quantitatis discretæ sunt. Quædam autē, ut dicebamus, ad modos relata sunt. Sed cum dicunt, O, esse optandi, tantum abest ut assentiar, ut etiam Utinam, putem esse interiectionem : neque enim modum ullum apponit Verbo : idem enim est, Amarem, & Utinam amarem : & O mihi præteritos referat si Iuppiter annos : idē est, Heu quare mihi non refert? Neque omnino Vocandi ullum Aduerbiū sit : nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit à Nomine : quare qui Præpositionem agnouere, propius fuerunt ueritatem. Nam tametsi neque motus, neque quietis indicatrix est, tamen disponit ad motum. Sicut punctum non est quantitas, sed tamen ad prædicamentum reducitur quantitas : sic in hac, neque enim dicas, Ad me ueni : nisi aut uoces, aut uocatum intelligas.

Loci igitur ac temporis Aduerbia maximo ambitu feruntur: quare placuit ueteribus ea inter sese comparari. Sed turpiter nimis lapsi sunt: Nam cum dicant, Aduerbia loci ampliore esse significato, quam temporis: quia Nusquam, plus amplectatur, quam Nunquam: non animaduertere, sola corpora deberi locis, at ea simul cum alijs rebus multis, quæ loco nullo continentur, sub tempore esse. Non est in loco, Qualitas, non Relatio, non alia multa prædicamenta: & tamẽ sub tempore sunt, aut fiunt: igitur Tempus multò plura circumscribit: Locus pauciora. Quod igitur nunquam est, nusquam itẽ est: at non è cõtrario: multa enim nusquam sunt, quæ aliquãdo sunt. Quippe nullo in loco est hic actus scribendi meus: at aliquo tempore quĩ sit, fieri non potest.

CAP. CLIX.

Figuræ in Aduerbijs.

IN Aduerbijs figuræ sunt, simplex, ut Diu: Composita, ut Interdiu. Componuntur autem uel postquã Aduerbia sunt, uel ab ipsis compositis fiunt, ut Hodie: fuit enim, Hoc die: et Nuper, fuit Nouo opere: Semper, Semiopere: To per, Toto opere: significat enim citò, & expedite: ita ut opera absolute sit. Itaq; Semper, ei contrarium est, propterea quòd siquid dimidio tantum opere fit, id non absoluitur, sed continuatur. Geminatur, Vbi ubi. Componitur cum Nominibus, Vbi gentium: cum Verbis, Vbi libet: cum Præpositionibus, Per diu: cum Coniunctionibus simplicibus, Vbiq;: cum illis, & secum, Vbiunque, Profecto, Etiam, & Illico, fuere composita ut Hodie.

CAP. CLX.

Antiquorum Error in Structura.

SI igitur Aduerbium Verbi modus est, satis patet, quàm inconsultò ueteres ita præcepere, præponendũ esse Aduerbiũ Verbo, ut ita dicamus, Bene currit. At enim uero contrà est: accessio enim significatus fit ad Verbum ab Aduerbio: &

quemadmodum prius sumus uiri, quàm fortes: & prior natura Cursus est, in genere, quàm Cursus celer, in specie: sic erit prius Currere, quàm Celeriter currere. Non enim hic loquimur de sermonis elegantia, sed de causis ipsius. Ac quanquam ars atque usus dicitur naturam imitari: tamen in quibusdam rebus placuit uarietas. Itaque elegantius acceptum est Verbum in fine orationis contra, quàm à natura ipsius rei suppeditaretur. quo more præpositum est Adiectiuum Substantiuo: & Verbo Aduerbiū. Sic in Tripudis sinistro pede mouemur primum, cum natura dextrum primum moueat: ut arte id factum, non cuiusuis communi lege uideatur.

C A P.

C L X I.

Affectus Aduerbij.

Proprium est Aduerbiorū quorundā, assumere sibi quædā Nomina, Vbi gentiū, Terrarū, Locī: eiusdem naturæ, Nusquam, & Longe: respexere enim significatum: est enim Vbi, quasi dicas, Quo loco terrarum: Sed et tempus cum loco communicatum, Interea loci: cognati enim inter se sunt. Magna autem affinitas Aduerbij cum Nomine, ut diximus: Itaq; & à Nomine fit Hoc die, Hodie: & facit Nomen Hodiernus. Adeo, ut etiam casum retineat Nominis, unde fit: quemadmodum Nomen retinuit casum Verbi, unde fiebat: ut apud M. Tullium in Tertio Officiorum: Conueniēter naturæ uiuit. quia etiam conueniens. hoc autem, quia cōuenit: Græcorum imitatione factus Atticissimus, ὁμοιωτός Gr. Eadem affinitate casum quoq; pristinum retinere: In Recto, Fors: à quo compositum per dubitationem cum An, Forfan: & Verbo interposito, Fors sit an. In Secundo casu, Belli. & apud Comicum iocose, Foci. In Tertio, Ruri. In Quarto, Romam. In Sexto, Forte: qua forma fuere, Cito, Falso, Serò: & horum secutum analogiam uerbum unum, Præsto. Interdum etiam mutantur, ut, Modus, Modo, Mox.

Sic etiam retinet naturam transformatæ in se Præpositionis, cuiusmodi

cuiusmodi est C V M. coniungit enim tempus, Cum ueneris faciam : ut officium meum cum aduentu tuo coniungatur. Itaq; relatiua quædam facta sunt, Cum doctus, tum probus: id est, quo tempore doctus, eo tempore probus: coniungit cum doctrina mutuo probitatem. Sed hæc minutius in libris Originum dicta sunt.

Proprium etiam, inter se usum commutare : sic dicimus, Illico, pro tempore: sed fuit, in loco : & Hesternum panem atrum: pro pridiano. Refert enim Heri, loquentem tantum : sicut Cras, & Hodie, & Perendie. Imitati sunt Græcos, qui χθες ad hunc modum dicunt : ut est etiam apud Lucianum, in γυναικί.

Proprium item habere comparem, ut Haud, Non : & non habere, ut NE : prohibet enim, non negat: quanquam in compositione positum inuenias negatiuè, Nequaquam, Nequicquam, Nefrendes: sicut Non, prohibendo, apud poëtas.

Item habere seriem tēporis, Hodie, Heri, Nudiūstertius, Quartus : & ut fecit Plautus, Quintus, Sextus : Cras, Perendie. Item minutiora: Nunc, Modo, Dudum, Nuper, Iam, Iandudum, Iampridem. & futurum, Mox.

Præterea quemadmodum amisso casu Præpositiones abeunt in Aduerbia: sic aduerbia in Interiectiones: Euge: nam hoc fuit εὖγε. at Penè, Aduerbiū est.

Item communicare eidem terminationi diuersum modum significandi, ut Cœlitus, de loco est, θεῶνθεν: Diuinitus, θεῶθεν: at Publicitus, non est δημοθεν, sed δημοθι: habet tamen motum quendam à populo: sic Primitus, à Primo.

Falsum autem est, quod dixere, Casum habere Aduerbia, ut ponebamus δημοθεν, δημοθεντε, δημοθι. sed à Casu ducta, eo carere: quare etiam contraria additur Præpositio. θεῶνθι πρό. Item Personam attribuere ausi sunt ridiculè, Mecum : oratio enim est facta una. si enim sit Aduerbiū, ergo dicas, Ego cum: Aduerbiū enim nullum casum exigit.

Falluntur æquè cūm dicunt, Heu esse notam responsionis ad Heus : nam sanè nullum exemplum afferunt.

Ponitur autem Aduerbium pro Nomine: Sic erat consilium: id est, Tale: aut sit Pronomen, Hoc. Et apud Vergilium, Terrorum ac fraudis abunde est: id est, copia. & Græcè scit, pro Græca. Pro Pronomine: Hinc illæ lacrymæ: id est, ex hac causa. Sic, Vnde: pro, A quo. Pro Præpositione, Intus templo, apud Vergilium, pro, In templo. Sed est expositio in uoce Templo, uocis Intus: sicuti cum dicis, Feram leonem: poterat enim esse, Intus, alibi quàm in templo. Quod autem dicunt, Pridie Calendas, esse Aduerbio politum, pro præpositione, falsum est: nam Pridie, est oratio composita, sicut Mecum: Præ dic: & Calendas, est uox termini in quem tempus abit, sic, Eo die, qui ante Calendas, & ad Calendas, (ut ita dicam) it. Itaque etiam dicimus, Pridie Calendarum: quanquam durius, in quarto casu. Sed factum est analogia aliorum, ut quia diceretur, Quarto Calendas, id est, Quarta ad Calendas: ita etiam, Pridie Calendas, etsi non erat ante eum diem, qui iret ad Calendas. Huius motus ratio & causa elicitur ex modo loquendi Cicero: nis: In ante diem nonum Cal. Pro Coniunctione: Quando, pro Quoniam.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

www.libtool.com.cn

DE C A V S I S L I N G V A E

L A T I N A E, L I B E R

D E C I M V S.

C A P. C L X I I.

Interiectionis natura, & Ratio.

INTERIECTIONEM ueteres cùm à situ & nominarint, & definiuerint, nequaquam à cæteris partibus distinxere : nulla enim pars orationis non interponitur. Sed ita intellexere, Interponi, quasi alienam à cæterorum structura : sicuti dicimus Interuenire. Verùm nomîne paulo licentiore usi sunt : nam &, Iacere, est duriuscula uox : & actionis significans terminatio. Nam Coniunctio sit, quæ coniungit : at Præpositio : neque enim præponit, sed præponitur : ita Interiectio non interiacit, sed interiacitur, & interiacet. at à Iacendo, Iactus, aut Iactio non ducitur : uel si ducatur, rarius, ut diximus, sanè sit. Antiquorum simplicitatem recentiores castigare aggressi accuratius definiuerunt, sic, Interiectio est, quæ sub rudi, inconditaq; uoce affectum animi demonstrat. Verùm hæc & falsa est, & cum alijs quibusdam partibus communis. nam quid appellamus rude, quod uocem pronunciantis exasperat, ut duplici consonante, Euax : aspiratione, Ohe : mutarum obscuriorum terminatione, At at. Verùm enim uero aut tales, aut etiam duriores alibi inuenias offensiones. Verborum personæ eadem muta aliquot finiuntur, atque etiam obscurius sanè in plurali, Dormiunt. Aspiratio per omnes penè partes com-

meat: Honor, Haúrio, Herí. Duplices onerant frequentius nomina, Felix, Xenophon: quid rudius, quàm Extra, Intra, Infra? Quid simplicius, quàm o? Præterea quid est Inconditum? quod incompositum suam sedem amisit: Inconditas aedes, Incondite fluctuantes acies, Agmen inconditum. www.litool.com/en At nullus locus Interiectioni fraudi est: quare falsò à priscis dicta est Interiection, quæ etiam præponi, etiam postponi, etiam sola poni possit. Quod autem animi, aiunt, significare affectionem, non est ab eis declaratum: nam vox hæc, Dolor, animi affectum significat: at Heu, non significat dolorem, quemadmodum Balteus ab Imperatore militi datus non significat militiam, neque enim est vox: neque actio inciuilis Cimonis, significat stoliditatem: sed notæ tamen & signa sunt, illud militiæ, hoc stultitiæ: Sic Heu, dolorem non significat, sed est dolentis animi nota: itaque sola posita explet audientis animum indicio suo. Quæ causa fuit plena optimi consilij, qua maiores nostri ab Aduerbijis distinxerint. Est igitur Interiection nota animi affecti, quæ nullius orationis indiget adiumento. Quare sequitur illa natura, ut careat inflexione: sibi enim unusquisque affectus præscribit certos limites: non enim continuatur dolor admirationi, sed penitus distinctus est. Quare diuersarum quoque uocum ministerio designantur. Quot igitur animi affectus, tot erunt interiectiones. Minamur, Væ: admiramur, Papæ: fastidimus, Ohe: dolemus, Hei: paueamus, At at: indignamur, Vah: percellimur, Au: abhorremus, Phy: optamus, Vtinam: abijcimus, Apage: Laudamus, Euge: Attestamur, Doctis, Iuppiter, & laudabilioris: sicut & apud alium poetam, Nauibus, infandum, amissis. & Homericum illud, *καταλαλῶ*, in fine periorði: mirificus enim ornatus orationis est, & angustiores efficit animi motus, quemadmodum in libris Poëtices à nobis exactissimè dictum est. Sic est apud eundem diuinum poetam:

Hunc ego te Euryale aspicio; tu ne illa senectæ

Sera meae requies? potuisti linquere solam?
 Perfecta erat oratio: at incomparabilis ille uir non satis habuit,
 addiditq;

Crudelis. Nam etsi nomina sunt, tamen uim illam plenè obtinent. Iurantis quoque animus Interiectionis potius, quàm Aduerbij nota explicabitur, Profecto, Mediusfidius: & asseuerantis, aut sciscitantis, ut Sodes: & illud Terentianum, s t, Indicentis silentium: quemadmodum etiam apud Plautum. Ex hac essentia atque usu, illud enatum est, ut etiam casus quosdam quærant sibi: in causa enim est efficacia significatus, Væ me, Væ mihi. Certos aliæ sibi casus usu potius, quàm ratione asseuerunt, Heu me, Heu mihi, O ingentem confidentiam.

CAP. CLXIII.

Voces quædam ab Interiectionis natura excluduntur.

Cum igitur affecti animi nota sit Interiectionis, quærat aliquis, an brutorum uoces in hunc ordinem sint redigendæ, Cra Vhu, Cucu, Be, Bau, & eiusmodi. fortasse earum aliqua sint: nihilo minus, quàm nostrum Au: sed non recipiuntur in orationem, sicut neq; alia ficta à poëtis, nisi per iocum, aut figuram, *βρεκεκεκεξ, δρεγγεγγε, τήνηλα.*

CAP. CLXIII.

Causa efficiens, & materialis & affectus ab his, & ab essentia.

Essentia Interiectionis, & finis hic est: origo autem multarum ab ipsa statim natura est: In metu enim uocem edimus primam quancunque latissimam, Hu: in dolore Hoi, Hei, apud Plautum: aliæ autem ab alijs partibus subdactis ex integra oratione, ut dicebamus, Iuppiter, Infandum, & eiusmodi. Item ab Aduerbij, aut Coniunctionibus, aut Præpositionibus: nanque O, à uocandi munere acceptum, transferimus sine casu in admirationem, aut uota:

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.

Vt inam Coniunctio fuit Vt, & additum est Nam : sicuti in Quianam: significat enim Vt, finem, quem in optando animo concipimus semper, non semper oratione explicamus. Coniunctio est At: geminata in metu, non ne aduersatur imminēti periculo? A Verbis quoque manarunt: Sodes.

Proprium ergo est aspirari iisdē de causis : Aspiratio enim explicat suspicia, & difficultatis nota est. Itaque à Græcis sumptam seruarunt, Phy, φῦ, Heu : non inuentam addidere, ἔι, Hei, Hoi: quibusdam initio, Hau: alijs in medio, Eheu, Vaha: alijs in fine, Proh, Oh, Ah. Veteres tamen negant, ullam uocē in fine aspirari : quare fuit, aiunt, Aha. nostra nihil interest, quid senserint agrestes Opici: nam meliora secula ita pronunciarunt, Vah, Ah: quare etiam plus afficit Proh, quam Pro: & Oh, quam O.

Proprium etiam componi, ut ἑμῶν, Mediusfidius, Heuheu: quare non rectē omisere Figuram.

Proprium etiam, nullo ordine statui: & ratio sanē subest ualida: perturbatus enim animus, aut præuenit affectum oratione, aut affectu orationem : quare non rectē Ordinem ueteres assignarunt.

Proprium etiam carere specie, contrā, quā dixere: neque enim una ab alia deriuatur : namq; Eheu composita est, non deducta. Igitur hoc erunt consequutæ, ut inter se dicantur Infectæ: sic enim uoces primitiua à Varrone appellantur in secundo de Analogia. Dico autem, inter se: propterea quod ab alijs, ut diximus, deriuantur partibus.

Antimeria autem nulla afficitur alia, quā quæ dicta est, ut pro integra oratione ponatur. Catullianum enim illud, Iuppiter: sic est, O Iuppiter, tu testis esto.

IVL. CAES. SCALIGERI DE CAUSIS LINGVAE

LATINAE LIBER XI.

www.libtool.com.cn

CAP. CLXV.

Nomen & essentia Coniunctionis,

RAECORVM secuti quidam libentius interpretationem, quàm uocis concinnitatem, Coniunctionem, quàm Coniunctionem dicere maluerunt. At uerò & usitatum nomen aptius sonat, & duritia translationis prohibet sic innouari: lenius enim dicimus Iungere, quàm Vincere: quanquam Sextus quoque Pompeius *συνδραμν* potius Colligationem dicendam censuit. Coniunctionis autem notionem ueteres paulo inconsultius prodidere: neque enim, quod aiunt, partes alias coniungit: ipsæ enim partes per se inter se coniunguntur: Verbum nanque Nomini iungitur affinitate numeri, & personæ. Sed Coniunctio est, quæ coniungit orationes plures, siue actu, siue potestate: nam, Cæsar pugnat, Cæsar scribit, duæ sunt orationes separatae, quæ Coniunctione in unum coalescent: actu igitur duæ sunt: at Cæsar & pugnat, & scribit, potestate duæ sunt: quoniam Cæsar bis est repetendus.

*Coniunctio non potest
rationis coniungere*

CAP. CLXVI.

Inuestigat subtilissime causam
specierum.

IGitur hæc Coniunctio cum fieri posse uideatur, aut secundum sensum tantum, aut secundum uerba tantum, aut secundum utrumque: ex ipsis rebus, quemadmodum hæc recte fiant, uideamus. Res aut necessario cohereret, aut non necessario cohereret, aut necessario non

coherent. *Necessitas* autem duplex: aut absoluta, ut Deus est: necessariò enim est non ab alio, sed quia immutabiliter est: est nanque *Necesse*, quod nec esse aliter potest. Theologi autem abusi sunt hac uoce, ut eam à Deo excluderent: quasi idem esset *necesse*, & *coactum*: at enim uero ipsis, ut libet: uocis uerò ratio est, *Perfectio*: contingens enim pertinet ad imperfectionem. Alia est *Necessitas* dependens: hæc in Deo nulla est: Deus enim est, Primum, & Simplex, & Potens omnia, & Omnium causa. Huius *Necessitatis* duæ sunt species, siue modi: nam ipsa causa, quam aliquid sequitur, aut extat suapte natura: aut non extat quidem, sed per *ἰσχυρὸν* statuitur. exemplum primi est: Homo, ergo disciplinæ capax. hic, Homo, causa est, & seipso extat in oratione. At non ita in secundo modo, cuius exemplum hoc esto: Si ambulat, mouetur. hic enim non statuitur *Ambulatio*. ex his igitur coniunctionum species sunt eliciendæ. Ergo secundum sensum tantum quæ coniungant, non reperiuntur, propterea quòd sensus notæ uoces sunt: quare omnes uerba coniungunt, sed earum quædam etiam sensum, quædam non.

CAP. CLXVII.

Copulatiuæ.

A Ut ergo sensum coniungunt, ac uerba: aut uerba tantum coniungunt, sensum uerò disiungunt: & si sensum coniungunt, aut necessariò, aut non necessariò: & si non necessariò, tunc fiunt Copulatiuæ, quas Connexiuas uocat Gellius libro decimo, & sunt hæc, *E T*, *Quæ*, *Ac*, *Atque*: ut, Cæsar doctus fuit, & pugnax: non enim necessariò coherent hæc res, quare etiam possunt disiungere appositæ negatione, Cæsar doctus & non timidus: sic, Neque crudelis, neque timidus.

His addidere suspensiuas, hoc exemplo, Et fugit, & pugnati: sed frustra: merito enim uerborum fit hoc: ut, Homo est, & inhumanus. Sanè est superflua curiositas.

Necessariò autem cõiungunt, cum causam aut præstítuunt, aut subdunt. Præstítuunt eæ, quas Continuatiuas uocant ueteres: recentiores autem Conditionales: ut, Si sterit, dormit: causa nanque dormiendi, etsi non est ipsum sterere, sed è contrario: tamen ipsa Coniunctio necessariò huic rei, quæ est sterere, subdit dormire: ut quemadmodum res à re dependet, ita intellectus ordine contrario. Prior est Motus, quàm Cursus: Itaque posito Cursu, etiam Motus ponetur ab intellectu: est enim Cursus causa intellectiõis Motus: hoc autem est necessarium, non absolutum, neq; positium, sed *υποθετικόν*. Fit autem quia continetur à specie genus: item comes est affectus. Quare non rectè scripsere, Coniungi ab his sensus imperfectos: sunt enim perfectissimi hi, Dies est, Lux est. Addunt etiam id, Iungunt, inquirunt, sine subsistentia. At hoc est falsum: aliquando enim subsistunt, ut Nunc, cum scribo: Nox est. & dicam: Si nox est, Sol sub terra nobis est. Ergo nunc nox subsistit, & tamen est continuatiua. Sed ita dicere debuere, Sine subsistentia necessaria: potest enim subsistere, & non subsistere: utrunq; enim admittunt.

Sub eodem genere sunt Abnegatiuæ: ut, Si interfuissem, pugnaßem: ostendunt enim effectum abesse, quia defuerit causa. Hoc autem non ex Coniunctione fit, sed merito Modorum, & Temporum: simile enim est id, Si interero, pugnaßo.

Quæ autem non ex hypothesi, sed ex eo, quod subsistit, coniungunt: Subcontinuatiuas dixere. Causas subdunt hæ, sic: Mouetur, quoniam ambulat. statuit enim ambulare, atque iccirco moueri: Continuatiua autem non staturebat ambulare. Malè autem à ueteribus ita dictæ sunt: nam Præpositio Sub, in hoc nomine aut speciem significat, ut hominem sub animali dicimus: aut diminutionem potestatis, ut hypo-

pheten sub prophete intelligimus. At neutrum conuenit: neque enim species esse quæ certa res incertæ rei: & Subcontinuatiuæ potestas maior est, quàm Continuatiuæ. Sed ita excusandi sunt: amplitudinem Continuatiuæ percipi ex eo quod etiam impossibile aliquando præsupponit.

Ex hac quoque classe sunt Adiunctiuæ: ut, Pugna, dum uir es. Et quæ generis nomine Caussatiuas appellarunt: ut, Pugnaui, quia læsus fui. Et Approbatiuæ: ut, Pugnaui, equidem læsus. Collectiuis eadem natura, sed distant ordine: præponunt enim causam: ut, Homo, ergo animal. Similes huic sunt, Igitur, Quare, Itaque, Quod: sic, Cæsar fuit Dictator, quare omnia occupauit. Exemplum ultimæ, Veni ad te euocatus: Pugnaui iussu tuo, uici: Regnum recuperaui, mihi propterea sum: Quod te per communes rerum uicissitudines rogo, subueni mihi. deest enim Præpositio, sic. Propter quod: dicimus enim etiam, Propterea, & Iccirco, & alia.

Et omnino quæ aliquam causam apponunt ad intellectum: Efficientem sic, Quia iubes, faciam: tu enim moues me ad faciendum. Finale sic, D O, ut des. est enim Vti, *ut*. Possunt autem & hæ, & alia transponi: Quia dabis, do. Has antiqui Perfectiuas, & Absolutiuas nominabant: inter quas etiam Quatenus recensere, & Quo. Cum autem addunt prohibentem particulam Ne, ludunt operâ: Aduerbiu enim est.

CAPVT CLXIX.

Resolutio in Copulatiuas.

RESoluntur autem in Copulatiuas omnes hæ, propterea quod causa cum effectu suapte natura coniuncta est: itaque dicemus, Et do, & dabis: Et dies est, & lux est. Sic loquuti sunt præci, Audieras, & fama fuit: quia fuit fama. Habes igitur causam huius quoque loquutionis. Cum autem Copulatiua duplex sit, Affirmans, & Negans: Negatiua in Affirmatiuam resoluetur, Cæsar neque timidus, neque auarus fuit: subest enim habitus contrarius, Et fortis, & liberalis.

Disiungit autem negativa propter negationem, non propter se : ut, Vis uincere, nec pugnare : est enim, Et non pugnare. Hoc autem percipitur ex integra : Nec, mutila est : Neque, integra. est autem Neq; & Non.

www.libcat.cn CAP. V. T. CLXX.

Disiunctivæ, & Subdisiunctivæ.

QVæ igitur non necessario, Copulativæ : quæ necessario, Causativæ : quarum species duæ : aut ex hypothesi, aut absolutæ. Quæ autem necessario non coniungunt, Disiunctivæ dictæ sunt : Aut, Vel, Siue. à quibus differre fecerunt Subdisiunctivas, propterea quod hæ utranq; ponerent partem ad electionem : Disiunctivæ autem alteram tantum. Sicut Continuativæ alteri incertæ, alteram positam continuabant : Subcontinuativæ utranq; positam, alteram alteri subcontinuabant. Et sanè nomen Subdisiunctivarum rectè acceptum est : neque enim tam plenè disiungit, quàm Disiunctivæ : Nam Disiunctivæ sunt in contrarijs, aut Positivè, ut, Aut sanus est, aut æger : aut Privativè, Aut dies est, aut nox : aut Relativè, Aut pater est, aut filius. Subdisiunctivæ autem etiam in non contrarijs, sed diversis tantum : ut, Alexander, siue Paris. Differunt igitur inter se secundum contextum orationis : propterea quod disiunctivarum partes nunquam coherent, sed sub contradictione positæ sunt : at Subdisiunctivæ non item. causa est, quia Subdisiunctivæ ortæ sunt à Conditionalī, quæ etiam impossibile admittit, sic, Si tu homo sis, si, ue Equus, si, ue lapis : necesse est corpore præditus fueris : sic enim usus est Terentius.

Quas autem uocant Dubitativas, eæ ad Disiunctivas rectè accedunt : ac magnum sanè ambitum nactæ sunt, quippe ex omni oratione potest oriri dubitatio : adeo ut Sceptici etiam *αἰσίου* ponerent in disceptationem. Post dubitationem fiet questio per interrogationem. quare modus quidam est orationis, non species, ut cùm dicam, Eloquar, an fileam ; intelligo mihi aut loquendum, aut silendum.

Quoniam uerò alterum capimus pro certo in disiunctione: i.e. circo usus rapuit VEL, ad utriusque partis affirmationem, ut & separata intelligas natura, & utraque posita, ueluti alterum tantum ponebatur à Subcontinuationis: exemplum hoc esto, Vel quia es homo, uel quia nobilis, uel quia Romanus, noli pati seruitutem. unam ex his capere possis causam, at tres ipsas omnes afferre queas. Terentius etiam solam posuit semel: Vel Rex mihi gratias agere. subintelligas, uel alij: sed potiore partem satis habuit ponere. *ὡπλκτικὰς* Græci uocant, nos Electiuas. huius eæ quoque generis sunt: ut, Malo Cæsarem, quam Catonem. Nam etsi alterutrum non capiunt, sed designatum tantum sumunt, latiore tamē disiungendi uoce subiiciuntur, quemadmodum dicebamus de Vel, apud Terentium. Commoda uel mulum, uel equum. malis tamen Equum: neque enim copulatiuæ sint, abijcitur enim alterum membrum disiunctum. Quid si Aduerbia hæc sint Comparationis: nam dicimus, Tam uolo Cæsarem, quam Catonem: quia Nomina sic iubent, Tantus Cæsar est, quantus Cato. Usus postea inequali Comparatione etiā retinuit, ut sicut erat Tam, quàm: sic sit, Magis, quàm.

Aduersatiuæ quoque ad Disiunctiuarum naturam accedunt: propositæ enim rei aduersantur: disiungunt igitur necessarium: Quanquam Cæsar nobilissimis aus ortus est, tamen deterioris imperio paret. seruitus enim aduersatur nobilitati. Huius notæ sunt, Quin, Imo, Atque, At: ut apud Liuium in Tertio, Si plebeia leges displicerent: at illi communiter legumatores & ex plebe, & ex patribus sinerent creari. In eandem sententiam admittitur etiam Saltem, sic, Saltem me interfice, si liberare non uis. idem est, Aut libera, aut interfice. Sic, Quanquam potes liberare, tamen morte hoc si facias, gratum erit. Diminutiuas appellant has Latini, Græci *ὑπολκτικὰς*.

Completiuæ autem et si ornatus magis caussa, quàm rerum necessitate inuentæ uidentur : tamen augment sensum orationis : atq; ita augment, ut penè cum Subdistingtione ineant societatem : Ego quidem scribo, tu uerò legis. distinguit enim sensum appositæ orationis, ab intellectu propositæ.

CAP. CLXXII.

Summa.

Hæc igitur sic se habent certis concepta generibus, quæ ab antiquis & fuscè, & confusè prodita fuerant : iungunt enim aut uerba tantum, aut etiam sensum : quare tribus classibus dispositæ sunt : aut enim iungunt necessariò, aut non necessariò : aut necessariò non. Necessitas autem, aut est propositione priore subsistente, aut ex hypothesi.

CAP. CLXXIII.

Causa efficiens, & materialis.

Essentiam finemq; Coniunctionum satis aptè explicatam puto : nunc earum originem, materiamq; uideamus. Neque uerò sigillatim percurrere omnes in animo est. In primis namq; libris Originum exactissimè posita ea opera à nobis fuit : sed ut uniuersalis natura plenius declararetur. Quædam igitur à Græcis ductæ sunt integræ, quædam interpolatæ. Integra est NE. *νέπιδες* enim dicti sunt à Græcis pisces, ut apud Oppianum : unde etiam nostra Nepa, pedibus enim minime ualet : nisi mauis esse uocabulum Punicum, nam à barbaris ita dicta fuit. Vti, est mutata, *ἔν* : sicut *ἐν*, ET : sicut Que, *ῥε*, abiectione diphthongi sono, quemadmodum *δε*, *δα*. Multæ cum Aduerbijs communem sonum habent : VT, Quanquam : atque etiam naturam, est enim VT, Aduerbiū similitudinis, & est causæ finalis indicatiua. Coniunctio : nihil enim simile magis rei motæ, quàm finis. Sic aduersatiua Quanquam, Aduerbiū uestigia refert in comparatione : Quanquam es nobilis, tamen es prauus. idem est, tam es prauus, quàm es nobilis. Sic Aut, fuit Haud : eadem enim

uis occulta, Aut da, aut accipe. negat enim omnis disiunctio, quoniam semel ponebant, Da, aut accipe. fuit enim sic, Da, non accipe: & Accipe, non da. postea miscuere, Aut da, aut accipe. Ita Ve, & Vel, proximæ sunt. Si, fuit ei, addito sibilo: a qua ducta est Sic: fuit enim Sice, sicuti Nece, Nec. Sic, est Aduerbiū similitudinis. Conditionalis autem Si, affert similitudinem inter causam, & effectum. At, fuit Ad, accessionem enim dicit.

CAP. CLXXIIII.

Affectus.

Componuntur inter se, E T S I, A T Q V E: cūm Aduerbijs, Etiam: fuit enim Et, Iam: & trisyllabum Etiam, quia Iam, bisyllabum, ut frequenter apud Comicos. Quædā compositæ nunquam componuntur in oratione: ut, Nequidem: semper enim per *τμήνιν*, quanquam alicubi aliter legitur: sed putant doctiores mendū esse. Cum Præpositionibus, Absq̃. Cum Verbis, Quamvis. Quædam semper præponuntur, Quanquam: quædam subeunt semper, Que, Ve, Ne: quædam utrunque patiuntur, Igitur, Nanque. Cum Pronominibus, Ideo. Cum Nomine, Quare.

Proprium autem, ut diximus, ab Aduerbijs multum naturæ mutuari, adeo ut Aduerbio pro ipsis utamur: Quando, pro Quoniam: nec immeritò, nam Quoniam, Aduerbiū est, Quom, Iam. causā translationis fuit temporis efficacia, est enim mensura rerum naturalium. Et abundare, Et etiam, Atque etiam.

Antiquæ ad hunc modum in Coniunctionibus obseruata fuit: Commutantur inter se: ut, Item, pro sic, apud Ciceronem: Vel, pro Etiam. Pro Nomine ponitur, Illius ergo uenimus: sed sanè nomen fuit ipsum, *ἐργον*. Pro Pronomine, Propterea quod: id est, propter id, quod. sed potius est numerus pro numero, sicut cūm dicimus Ad hæc, & Ad hoc.

Epilogus uniuerſalis.

EX his ſatis conſtat, non plures eſſe parteis, quemadmodum
aut rudiores, aut acutiores arbitrati ſunt : non igitur rectè
additum, Vocabulum, ad ſignificandum ea, quæ ſub ſenſum
caderēt : ut Paries, & Lapis, eſſent Vocabula: Virtus autem,
& Anima, eſſent Nomina: propterea quòd intellectu tantum
caperentur. Patet enim, Vocabulum eſſe genus ad omnia:
nam etiam Amo, cùm pronuntiatur, Vocabulum eſt: ut Sta-
bulum, ubi ſtatur : Pabulum, ubi paſcitur : Tintinnabulum,
quod ſonat : Vocabulum, quod in uoce eſt. Eiſdem ſuper-
ſtitionis, & pluſquam Græcè, in minima diuidere, quæ unius
corporis ſunt : ut in Aſſeuerationem ea, quæ eſſent In-
teriectionis, cuiuſmodi putarunt H E V. Et Attra-
ctionem ea, quæ ad Aduerbiũ attinebant,
quale eſt Faſceatim : quæ enim Attra-
ctio ſit, Viriũ conſulere, quos
non trahis, ſed adis: Quæ
omnia iure optimo
à doctiſſimis
ante
nos exploſa ſunt.

T z

IVL. CAES. SCALIGERI
DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE LI-

BER XII.

www.libtool.com.cn

CAP. CLXXVI.

Consilium operæ amplioris, & de Figura.

AM satis uidebatur elaboratum uel mihi, qui fortasse etiam quæ nusquam essent, excussissem: uel alijs, qui coacti sunt aut aliter sentire, quàm essent hactenus professi: aut irridere curiosam nostram diligentiam. Verùm interest accurati procuratoris, non solum eorum tenere rationem, quæ in familiâ sunt: sed etiam agere, ut siquid surreptum, aut extortum, aut alio quo modo debitum sit, eo recuperato census augeatur. Itaque cum ueterum leges, eorumque consilia à nobis hactenus explicata sint: superesse uidetur, ut siquid extra easdem leges receptum sit, more nostro & recenseamus, & eius instituti reddamus rationem. Igitur loquendi modos quosdam Figuras prisci malè nominarunt: omnis enim oratio figurata est: est enim Figura qualitas extremitatum in corpore: Oratio in uoce est, uox in aëre, aër corpus: ergo quasi lineamenta sunt quædam huius corporis, uocum elationes, depressiones, productiones, correptiones, aspirationes, attenuationes, inceptiones, terminationes. Quare quocunque loquaris modo, non aberit Figura. ueteribus tamen ita libitum fuit, ut non quæuis loquutio Figura præscriberetur: sed aut in materia ipsa aliquid quasi peregrinum, aut in forma quod esset, Figura diceretur. Ac Quintilianus quidem quemadmodum & senserit, & scripserit de his, palam est. *ῥόσως* enim, & *ῥήματα*, uti fierent, docuit: sed adeo ipse perplexus fuit, ut cum distingueret, eadem

distincta non agnosceret. præstat autem sic intelligere, quæ ad formam pertinerent orationis, id est ad sententiam, ea esse *συνέσεις*, & tropos dici: quæ autem ad materiam, ea esse *λέξεις*, & schemata: nam *ἡμῶν* corporis est: *πρόω*, animi. quare eos, quasi mores, modosque orationis, quibus ipsa quasi & animatur, & mouetur simul, ac mouet, oratori relinquemus. Quæ autem uerborum lineamenta sunt, ea aut sunt usitata, & ad numeros pertinent, ut Similiter cadens, & eiusmodi: aut ad structuræ variationem. Illa igitur ad politio- rem spectabunt scripturam, hæc ad scribendi, loquendiue leges: utraque autem Figura continebuntur. Quare illas oratori, historico, poetæ destinabimus: harum nos causas præsentī opera inuestigandas curabimus.

CAP. CLXXVII.

Appositio.

CAussa, propter quam duo Substantiua, non ponuntur sine Copula, è Philosophia petenda est: neque enim duo substantialiter unum esse possunt, sicut Substantia & Accidens: itaque non dicas, Cæsar Cato pugnat. Si igitur aliqua Substantia eiusmodi est, ut ex ea, & alia, unum intelligi queat, earum duarum Substantiarum totidem notæ, id est nomina, in oratione sine Coniunctione coherere poterunt. Quare propositum nomen amplioris intellectus, subeuntis nominis præscriptione moderabimur, sic, Vrbs Roma: posita enim Urbis uox, deducet meum intellectum per omnes urbes, donec addito Romæ nomine castigabitur. Est autem amplitudo huius intellectionis duplex: aut enim est Vniuoca, ut Vrbs, Arbor: aut Aequiuoca, ut Lepus, Lupus, Turtur: significant enim & piscem, & alia animalia generis diuersi: itaque in præsentia sunt maioris significatus, quàm Piscis: quod tamen est nomen latissimī generis: Complectitur enim plura Piscis, quàm Lepus. Sed iccirco fit hoc loco, quia Aequiuocum nullo certo genere

ponitur : est enim Lupus, & in Piscibus, & in Terrestribus, quæ duo summa genera sunt. Est & alius modus moderationis à denominatione : nam si dicas Cæsar, multas uirtutes aut uitia possis attribuere. Itaque temperabis eum cursum tam uagum, appositis nominibus, Imperator, Dictator. ~~Et alio modo sic, Catilina pestis rerum Romanarum: Procas Romanæ gloria gentis.~~ Fit etiam quarto modo, cum transfertur figuratè denominatio in primitiuum. Zoilus uitium, pro uitioso. Causa autem huiusce loquutionis fuit articulus Græcus. *λαγώς ὁ ἡθὺς, καὶ ἄλλος ὁ ἀποκρεατὼρ.* Euenit autem aliquo modo, ut utrumque altero maius sit. quare sine ullo discrimine commutare sedes inter se queunt. Exempli gratia, Lepus piscis: &, Piscis lepus. est enim lepus sub pisce, tanquam sub genere. Idcirco pessimè errarunt, cum putarent sic dicendum, Fratres gemini : non sic, Gemini fratres. Etenim fratres esse possunt, nec gemini : & gemini, nec fratres. ut omittam, non esse appositionem hinc ex Substantiuo & Adiectiuo. Sic dicas, Flumen Renus: quia alia quoque flumina sunt : &, Renus flumen : propterea quod nihil interest, aliquid ita sit, an ita esse putetur. itaque etsi Renus, non est æquiuiocum, tamen nescienti quid Renus sit, æquiuiocum esse potest, quemadmodum sanè est : nam etiam Bononiensis fluuius Renus est. Sed par sit aliorum quoque ratio : nam Taxus æquiuiocum non est, & tamen ad explicandum eius naturam, additur Arbor: possim enim herbam, aut etiam montem intelligere. Hoc per initia ita factum est, ac postea etiam non necessaria tenuit consuetudo : sic enim fit in usu ciuili quoque, & militari, ut Cristas etiam in pace gestemus. Vergilius autem commutauit sedes ob carmen, Castaneasq; nuces— omnis enim Castanea nux est. Nam posita specie, genus non debet apponi, ut diximus, nisi ad explicationem : quod si apponitur, decet ipsum coartari ad angustiora : ut cum dicas, Cæsar homo imperterritus : est enim Homo genus : at cum addis Imperterritum, cogis in arctiorem significationem.

quia possit esse, & non esse Imperterritus. An uerò sit Appositio ab Adiectiuis?

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis. Non ita est, sed Tropus ἀσυνδετος: & repetitur intellectu, tectum. Hinc patent nugae Grammaticorum, qui negant recte dici à Vergilio, Urbem Patauī: cū tamen omnes ita sint locuti: In oppido Cumarum, Palladius: In oppido Antiochiæ, Cicero: & eodem filo Liuius, Vrbs Romana: est enim in illis casus Possessiuus, in hoc nomen ipsum. ac quanquam possidens & possessum diuersa esse debent: tamen hæc duo, quæ unum sunt, Vrbs, & Roma, duo esse aliquo modo intelligentur: quasi urbem Patauīnorum dicas, & Romanorum. Et sanè duo sunt: nam Vrbs, est appellatiuum: Patauīum, proprium: quasi proprium possideat appellatiuum. sicuti dicimus, Vrbs nominis inclyti: sic, Vrbs nominis Patauī.

CAP. CLXXVII.

Euocatio,

Euocationem dixerunt, cū tertia persona euadit prima, aut secunda, quasi hæc euocent illam de sua statione, aut ex hybernis: uocabulum enim est militare. apponūt exemplum, Ego Cæsar scribo: Tu Cato legis. uerum hoc à nobis iam improbatum est: Omne enim nomen cuiusuis personæ est, sed non uariata: sicuti Felix, cuiusuis generis eadem uoce: ridiculum enim est, Cæsarem in me esse personæ Tertiæ: nunquam enim loquens, aut scribens de me, essem personæ primæ. Neque possem dicere, Ego sum Cæsar. Nam si esset personæ Tertiæ: possem item dicere, Ego sum ille: & Ego sum persona tertia.

CAP. CLXXIX.

Conceptio.

Quemadmodum una fieret oratio, in superiore libro, & alibi dictum est. Coniunctione enim fit una: Cæsar, & Cato equitant. Equitatio hîc una est in duobus. Itaque aliquando subiecta intelligis: quæ quia sunt plura, pluralem numerum appones. Aliquando prædicatî unitatem communem utrique accipies: quare numerum attribues unitatis, Cæsar, & Cato equitat. Maluerunt igitur illam esse figuram in plurali, quàm hanc in singulari. Et ratio est, quia Coniunctio repetit numerum singularem: ostendimus enim duas esse orationes potestate, quare utraque erit singularis. Neq; uerò sola Copulatiua hoc aget, sed & Dissiunctiua, sic, Aut tu, aut Cæsar date mihi facultatem scribendi. Paulo figuratiùs eadem oratio in obliquis uersatur, sic, Cæsar cum Catone disputant. Cuius loquutionis necessitas euenit ad euitandam ambiguitatem. si diceres, Cæsar cum Catone disputat: non unionem, sed controuersiam posses accipere. Sed illa longè figuratior apud Ouidium,

Ilia cum Lauso de Numitore sati.

Neque enim Ilia erat sati, sed fata cum Lauso. Itaq; ante quàm reddas Verbum Recto, Rectius cum Obliquo ita sunt coniungendi, ut unum sit è pluribus, quibus pluribus Verbi numerus respondeat. Rectè uerò putarunt illam esse figuram apud Poëtam,

Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus

-Iura dabunt.

Sed nos etiàm utroque modo figuram intelligimus. Fides, & Vesta iura dabunt: & alteram in obliquo, Quirinus cum Remo.

Fit autem hæc unio non solum in Numero, sed etiam in Persona: ut reddatur uerbum primæ, & secundæ, non sine causa: Nobiliori enim debetur. Quæ loquitur, nobilissima est: facit enim orationem: & sibi ipsi, ut ita dicā, proxima est: mox secunda. Itaque cum se ipsa posuit, non potest ad aliam transferre uerbum: sic enim definiebatur, Quæ de se ipsa loquitur

quitur: ita igitur loquemur, Ego & tu scribimus: Tu & Cato pugnatis. Eadem nobilitatis ratione in genere fit Figura, ut Masculino reddatur, aut Fœminino. Cùm ergo & in Numero, & in Persona, & in Genere fiat Conceptio: illud habet proprium sibi, ut in Numero solo possit fieri. Cùm autem fit in Persona, aut in Genere, semper etiam Figura numeri adsit. Ego & Lucina læti uiuimus: Tu cum matre laeti cœnatis. Atque ideo dicta conceptio est duabus de causis: aut quia minus à maiore: aut quia minus nobile à nobiliori continebatur. Quemadmodum uerò autores ea usi sint, ad Grammaticum eum spectat, qui docet cōponere orationem.

CAP. CLXXX.

Iugatio.

Proxima huic Iugatio est, quàm Zeugma Græco uocabulo maluerunt appellare, cùm tamen Latinis alijs uterentur. Nam quemadmodum in Conceptione quod unius erat, commune euadebat: sic in Iugatione, quod unius est, ita ad eum pertinet, ut eius significatui adiungat alterum. Per Conceptionem sic loquere, Tu & Lucina mihi cari estis: per Iugationem sic, Tu mihi carus es, & Lucina. Non igitur hic concipit, sed permittit tantundem. Est itaq; conceptionis uis dimidio maior. Iugum igitur quoddam quasi est Adiectiuum, quo in unum cōeunt significatum extrema duo: quare medio in loco sedem sibi iure uindicat. Verum usu extortum est, ut uocum stationes commutarentur. Itaque tribus modis excogitarunt: Primo loco, sic, Carus mihi es tu, & Lucina. Medio, sic, Tu mihi carus es, & Lucina. In postremo, Tu mihi, & Lucina cara est. Græca Latine ad hunc modum interpretere, *πρόσδρυμα*, *μεσόδρυμα*, *ὑποδρυμα*: Præiugatio, Interiugatio, Adiugatio. Fit autem, quemadmodum & Conceptio, per Numerum, Personam, & Genus: Tu, & mulieres bonæ sunt. per Conceptionem diceret, Boni estis. Quare pessimè aggressi sunt emendare Virgilij carmen illud:
 —Nihil hic, nisi carmina desunt. & male in singulari, deest:

Sic enim dicas, Non quicquam, sed carmina desunt: idem nanque. Si non desunt carmina, nihil deest: uerissimum hypozugma est.

C A P. C L X X X I.

www.libtool.com. Anticipatio.

Anticipationem triplicem accepimus, Poëticam, Oratoriam, Literariam. Poëta antecapit ex sua persona intellectionem communem auditoris: ut, —Portusque require Velinos. Hic enim de sua persona occupat personam Palinuri poëta. neque enim tunc Velini portus dicebantur, cum Palinurus loquebatur. sic, Lauinia litora, dixit. Oratoria est, cum antecapimus locum in animis iudicium, respondentes tacitis obiectionibus. Literaria est, cum precipimus toto partes, sic, Ciues nati ad interitum Reipublicæ, Pompeius superbia, Cæsar magnanimitate. Est autem maxime coniuncta figura hæc cum Conceptione, quatenus totum concipit partes suas: neque ab ea differt, nisi distributione: & est contraria ordinatione uocum Appositioni: Pastores compulerant gregem, Thyrsis oues, Corydon capellas: distributio est per anticipationem. conuerte sic, Thyrsis, & Corydon pastores: appositio est. hanc Prolepsin Græcè appellarunt, quasi præceptionem.

C A P. C L X X X I I.

Compositio.

Quid esset Componere, satis superioribus libris declaratum est: quod si quis aut meminerit, aut animaduertat, intelliget non conuenire huic loquendi modo, quem sic nominarunt: Est enim hæc loquutio, cum significatum uoci contrarium, uoce ipsa ducimus potiore. Populus unum significat & multis confectum: multa igitur significat per se, unum per accidens: quare si uerbum plurali numero attribuitur, significatum respiciet, non uocem. Figura igitur sanè est non longe à Conceptione: Idem enim est Populus, & hic ciuis, & hic & ille.

Veteres autem compositionem nulla uera ratione dicere potuerunt. nihil enim componitur, sed transfertur. Ita cum dicis, Fortum pecus: componis genus cum genere, & transfers significatū. Nam pecus genere neutro cum Mares, & Foemellas comprehendat, affectum foemellarum transtulit ad foemellas comprehendit. ~~Est~~ ^{Est} ~~igitur~~ ^{igitur} potius Translatio, aut Conceptio, quam Compositio. Sic uariatur Genus etiam: ut, Pars per agros dilapsa: quia Pars, sit idem, quod, Milites. Sic est apud Homerum, *τέκνον φίλε*. Sic est, Triste lupus stabulis: ut illud, In Eunuchum suam: quoniam Eunuchus sit comœdia: Lupus autem res: ut sit, Triste, Tristis res.

CAP. CLXXXIII.

Comprehensio.

Hic non absimilis Comprehensio. Græci *συνεκδύχῃ* uocant. Cum ex toto excipit affectum partis, cui toto eū affectum attribuamus: Elephas curuus dentes. Hæc tota figura consistit in denominatione totius à parte. Nam uerum est, Dens est pars Elephantis curua: ergo Elephantis est curuus *ἡ πὺς ὀδόντες*. In priore figura significatus concipiebat uocem, in hac pars totum in significato. in uoce è contrariio Totum concipit partem. Igitur Græcum nomen multæ efficacæ est: nam *σὺν*, significat totum & partem simul esse: *ἐκ*, significat exceptam qualitatem, aut aliud à parte, & toti attributum. *ἐκ χειρὸς*, significat ipsum motum translationis.

CAP. CLXXXIII.

Antiptosis.

Non possumus unico uerbo Latine Græcum exprimere, *ἀντιπῶσις*. quæ Figura multis modis fit, cum Casum pro casu ponimus: ac sit quidem ueterū autoritate: careo pecunia, & pecuniam. Sed sane hîc Figura nulla est: usus enim extorsit postea, quo antea placitum erat. Alius modus est, isq; multiplex: & Attici longè diuerso more utuntur, cum relativi casum eundem faciunt cum antecedente, *πῶς λόγον, ὃν ἔλαξα*.

quo modo etiam Gellius aliquando usus est : Latini cæteri
uix utuntur. Mollissimum fuit genus illud, Quam urbem
statuo, accipite: at duriusculum, Urbem, quam statuo uestra
est. Iccirco non ineptè nobis pueris præceptores nostri sic in-
terpretabantur, Vultis his regnīs consistere : uultis urbem,
quam statuo ? uestra est. Verū hīc ita sit, sed profectō uete-
res nimis multa licere sibi uoluere, uelut Plautus, Aulularia,
Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego solus supero.
Causa huius orationis fuit, aliorum intētus animus, deinde
desexus filius loquutionis : id quod patet ex eodem Plauto
in Captiuis, Hos quos uidetis stare hīc captiuos duos, illi
qui stant, hī stant hīc ambo, non sedent. Dīcturus enim aliud
uidebatur alio uerbo, cū subiunxit festiue contrarium.

Hæ sunt causæ extortæ orationis : non quemadmodum solute
prodidere sine ulla ratione. Modos autem ampliores
non est præsentis instituti contemplari : sed perti-
net ad construendi leges, & obseruationes
autorum : reducunturq; ad hos, quos
descripsimus : ueluti cū ex
Affirmatiua facias aut
Negatiuam, aut
Dubitatiuam:
aliaq; eius-
modi.

IVL. CAES. SCALIGERI
DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE, LIBER
XIII.

www.libtool.com.cn

CAP. CLXXXV.

Vocum causas duplices esse, Essentiales,
& Accidentales,

ACTENVS singularū partium Formam, Effi-
cientem, Finem, Materiam, Affectus declarau-
mus: quicq; Affectus essent ab ipsa Essentia pro-
fecti, superioribus libris dicti sunt: qui ue usu
extorti, hoc postremo, Nunc autem communem
omnium uocum naturam uideamus, ex instituto sic repeten-
tes: Vocū & Materiam, & Forma est, & Origo: quam pro effi-
ciente accepimus semper: igitur causas quoque duplices
habuere: alteras Essentia, alteras Materiae & Accidentium.
Essentiales Etymologias Græci uocant. Nam quamobrem,
Amo, dicitur: quia ἀμα, & ἄμμα, & ἄρω. Essentialis est. Quare
Amo, Amas, Amat: Quia Canto, Cantas, Cantat: Materia-
lis, & Accidentalisis est. Quas causas propterea quod ueterum
aliqui aut reiecerunt, aut negauerūt, in præsentia à nobis ue-
rioribus argumentis agendum est, ut merito & receptæ, &
probatae uideantur. Id quod operis initio non fecimus eo
consilio, quod supra narrabamus: cum enim subiectum suum
esse nullus artifex probet argumentis, neq; τὸ δὲ τίς, at ne τὸ
δὲ τίς, quidem: sed tantummodo redarguendo pertinaces: iccirco
in hunc postremum librum hæc opera destinanda fuisse
uisa est.

CAP. CLXXXVI.

Veterum argumenta,

V 3

Etymo

ETymologiam Græci uocarunt, causſam unde uoces ductæ ſunt; ueriloquium Latinis placuit interpretari, ſed quàm frigidè uidcamus: Nam ueritas in oratione eſt, non in uerbis priuſ. Præterea λόγος in hac uoce, ſignificat rationem, non autem loquutionem, ut uera ratio potius dicenda ſit: quare nos, Vocis rationem, transferre maluimus. cauſſam autem accidentalem iſdem, αὐτελογίας eodem conſilio nominarunt: id eſt, rationem proportionis. Eas ſic deſtruere nonnulli inſtituere. Nominum, inquiunt, naturæ, niſi per nomina de-
monſtrari nequeunt: nomina enim rerum ſunt notæ. Intelli-
gunt autē nunc per nomina, uoces omnes: ſicut per Tignum immittendum Iureconſultus etiam lapidem. Quodcunque igitur declaratur, per notiorē quampiam rem notum ſit. Ergo illa nomina, per quæ nomen illud definitur, nomine ipſo notiora erunt. Ea porro nomina, aut nota habebimus, aut non: at abſurdum eſt ea ignorari, per quæ aliud notum faci-
mus: itaque nota ſunt: & ſi nota, per aliud ſanè nota: per aliud igitur nomen. Quare uſque in infinitum: hoc autem abſurdum eſt: non eſt igitur uerum, nominum ul-
lam eſſe cauſſam. Præterea, Nomina eſſe infinita, aut om-
nino, aut propemodum, atque iccirco ignota: infiniti au-
tem finita natura noſtra capax non eſt. Ad hæc, quæ uſu mutantur aſiduo, partimq; interiere, partim quotidie ſub-
nascuntur, ea ignorari neceſſe eſt: cū æternarum tantum rerum ſcientia ſit: eſt enim Scientia habitus animæ certus: at corruptibilia incerta ſunt. Poſtrema ratio hæc ſum-
mos adduxit uiros, ut integris contenderent libris: Quæ nullis, inquiunt, certis inter ſe coherent legibus, ea nullo modo ſub certas uenire leges: Eiufmodi uerò eſſe nomi-
na. Cū enim duæ, ut diximus, cauſſæ ſint, Etymolo-
giam ignotam eſſe, uel ex eo conſtare, quòd ſuper eodem uocabulo diuerſa ſenſerint autores: analogiam autem, quam æqualitatem uocant, omnino ex rare nullam. Quare ipſa quo-
que nomina per cauſſas nunquam nota erunt.

VT primam rationem dissoluamus, ita accipiendum est. Intellectionem nostram esse duplicem, Rectam, & Reflexam: igitur nomen obuium excipimus recto actu intellectus, simpliciq; fini destinatum ad significandum. Exempli gratia, Lancea: atque ibi pro nota, aut signo rei, uti dicebamus, habetur nobis. Reflectimus deinde animi cursum ab ipsa re super nomen, ipsumq; tanquam rem quandam contemplamur. Querimus igitur tum eius causam, inter ea quæ iam nota habemus. Quemadmodum autem duæ essent nominum causas, dictum iam est à nobis libro tertio: quædam enim erant Ducta, quædam Primogenia. Ductorum igitur causas esse Primogenia: Primogeniorum autem causas cognoscere easdem non est necesse: sed Casum, aut Arbitrium inuentoris pro causa habere satis est. Est enim duplex cognitio nostra: aut Positiua, cum cognoscimus, hoc esse: aut Priuatiua, cum cognoscimus, illud non esse: hoc enim est esse illius, quia non est. Altera uero, ac tertia ratio simul, sic diluuntur: Scientia specierum est: & singularium, ut sub speciebus continentur. Ea igitur, in quæ conueniunt omnia singularia, Dictiones appellauimus. Earum essentia, atque affectus neque corrumpuntur, neque mutantur: puta Species, Genera, Casus: semper namq; Casus, Casus est, semper Modus, Modus. Quæ autem singula sunt, aut non corrumpuntur, sed perstant: quare nihil faciunt dispendij: multæ enim uoces sunt, quas nullus unquam aut distorsit usus, aut aboluit. Aut si corrumpuntur, æquè scire interest nostra, ea corrupti. Quamobrem & Corruptibilem, & Incorruptibilem scientes sumus. Corruptibilem autem rerum corruptionem non sequitur corruptio scientiæ nostræ: hoc enim scimus nos, Corruptibilia esse. Idipsum igitur, quod est Corrupti posse, non interit, sed semper eiusdem naturæ est: semper enim hoc habet, ut corrupti queat.

Quarti argumenti superioris probationes ab aduersarijs.

HAec sic expediuimus, ut exactius quartam rationem, qua & Analogiam, & Etymologiam tollunt, perpendamus: quare uidendū prius est, quibus utantur rationibus ad confirmandum. Cum Analogia, inquit, sit æqualitas quedam, secundum quā similia ducimus è similibus: ut, à Fructu Fructuosus: sic, à Gestu Gestuosus: primū ostendere nituntur, quod non sit necessaria: deinde quod nullo modo sit. Vtilitatis causa inuentus est Sermo: magis igitur refert, ut brevis, & rectus, & simplex sit, quā longus, & uariius: at æqualitas deducendi uariat multa: non igitur admittenda. præterea Ab eodem rerum usu rejicitur æqualitas. eo nanque consilio muliebris mundus à uirili ornatus differt. itemq; in aedificijs Corinthia structura à Dorica, & Tuscanica, & Ionica, longè alia est. Neque uerò id ex artibus solum coniectari, sed ipsa quoque natura latè conspici potest. Etenim membrorum compagem aliam atq; aliam esse usui fuit. Acqualitas igitur non solum non necessaria est, sed etiam officit. Quod si quis ita dicat: non Vsum solum queri, sed Elegantiam quoque: is adhuc intelligat, magis rejiciendam etiamnum Similitudinem: nihil enim propius fastidio, nihil elegantius uarietate. Ad hæc, aut Artem sequemur, aut Consuetudinem: si hanc, nihil opus est æqualitate. sed quæcunque usu suggerentur, ea nobis erunt satis. Si uerò Artem, ac præcepta, ut æqualiter omnia ducamus, pro insanis habeamur: neque enim id fiat, ut quem admodum Lupus, sic Lepus flectatur. sed hoc Leporis, illud Lupi faciet. Non est ergo necessaria Analogia.

Quod autem nulla sit, sic conantur: Abest ab omnibus orationis partibus: igitur nusquam est. Ac sanè in Generibus non est: quædam nanque trium uocum sunt, Humanus, Humana, Humanum: quædam duarū, Ceruus, Cerua: quædam singulis contenta, Aper. Neque ipsa Genera similitudine uocum afficiuntur.

afficiuntur : nam Martia, & Siscenna, diuerso sexu eadem uocis forma sunt. Item eadem Genera unica uoce confusa, atq; ignota : ut, Passer, Aquila: cum tamen & ibi sexina, & hic etiam mas sit. At ne Numerus quidem agnouit Analogiam : nam ~~quālibet~~ dicimus Cícera, sicuti Farrat neque Olea, sicuti Vina? Non enim rectè responderunt antiqui, ob generum diuersitatem in uino multitudinis numerum receptum esse : quia aliud esset Chium, aliud Lesbium, aliud Falernum : nam Ciceris quoque ualde sunt diuersae species, Folio, Siliqua, Semine. In Temporibus item consideratur: quippe à Fleo, Fleui: à Sero, Seui : à Fero, Tuli: ubi à dissimilibus similia, à similibus dissimilia orta sunt. Itē à Pasco, Pavi: ab Amaſco non est. Modi quoq; Analogiae immunes sunt: multi enim carent, ut Forem. Nec Figuræ ducuntur Analogia : nam quare dico Aenobarbum, non Aenibarbū: aut quare Magniloquum, non Magnoloquum? Quinetiam in deriuando ipsas species, aequalitatis nullam curam habemus. siquidem à Boue, Bouile: ab Oue, Ouile: à Sue nihil ducitur. Et Bubulam dicimus: at ab Oue, Ouiliam. à Scribo, Scriptor: à Bibo nihil tale: sed contrā, à Bibo, Bibacem : à Scribo nullum simile. Item in Cōparatiuis, & Superlatiuis: Clarus, Clarior, Clarissimus: Similis, Similissimus: à Bono, Melior, Optimus. Sic neque in Diminutiuis: Anus, Anicula: Manus, Manuscula : à Pusione, Pusillus: à Morione nihil. Quid quod ne Accentus quidem ratio ulla est similis? Etenim Hēctorem, & prætorem eiusdem formæ nomina alia & quantitate, & soni qualitate pronuntiamus. Sed & eadem nomina uarijs quantitatibus alias, atque alias proles generant : à Luceo Lux longa, Luccerna breuis. Immo etiam eadem inconstantia in eadem uoce deprehendetur : neque id apud poëtas solum, Pharsalia, Italia, Sicania : sed etiam communi usu. Nam in lege fundi uenditionis, Ruta cæsa ita pronuntiabant prisci, ut prima uocalis produceretur, alibi semper correpta esset.

Quod si non est necessaria : neque est in accidentibus partium:

quippe non in Primarijs, non in Deriuatis, non in Declinat-
tis : immo in uno eodemq; inæqualitas : Analogia nulla
erit.

CAP. CLXXXIX.

Argumentorum dissolutiones.

HI, qui sese literaturæ hostes profiterentur, potuissent à no-
bis ferri sanè, nisi pessimum facinus ausi essent. Neque
enim solum causas, rationesq; proportionis tollere in re li-
teraria, sed etiam totam naturam ipsam demoliri uidentur
mihi. Diruunt enim Aequalitatem, & Similitudinem,
omniaq; casui subiiciunt : contra, quàm faciebat Plato, qui
etiam Nominum ac Verborum statum, flexumq; naturæ
certis legibus constare, atque duci arbitrabatur. Nos igitur
utrumque extremum tanquam uitiosum rejiciamus. Ac de-
cem quidem principes rationes, quibus aliæ quoque anne-
ctuntur, scio à ueteribus obscure simul, & pluribus uerbis
inculcatas : quæ hic tam clarè patent, tamq; ordine digestæ
sunt : ut quod illi orationis fuco, nec satis apta copia quasi-
uere, id hac nos serie, ut quàm efficacissimæ appareant, con-
secuti uideamur. Quibus ut respondeamus, paulò altius
ordiendum est.

Naturam rerum omnium autorem, quæcumque agat, propter
finem agere receptum est : quare necessariò fit, ut certum
quiddam agat : unde membrorum, quæ in animalibus sunt,
causas, officia, opera luculentissimis libris à nobis sunt ex-
plicata. Propterea uerò quòd interdum alijs, atque alijs cir-
cumuenitur impedimentis ita, ut aberrare cogatur : qui-
busdam præuenta angustijs non id agit, quod intendebat.
Itaq; Homini aut addit sextum digitum, aut tollit manum,
aut decurtat crus, aut aliud quippiam eiusdem modi mon-
strorum parit, Cæterum quia maxima ex parte rectè opus
suum peragit, nequaquam ei deesse operi, quod proponit,
dicimus : neque iccirco naturam negare debemus. Verùm
nonnulla rectè, atque ordine in lucem prolata, deprauat Con-
suetudo.

suetudo : quales sunt ij, quos usus adegit, uti Valgij essent, aut Vari, aut Compernes. Etiam Casus multum potuit, quo aliquis Claudicaret, aut Luscus esset, aut Strabo. Aetas quoque, atque imitatio detorsit pristinum quorundam institutum, quo detracti à natura sua degenerarent. Quemadmodum igitur uel casu, uel usu, natura aut peruertitur, aut immutatur, neque propterea tamen naturæ opera neganda sunt : ita non continuo Analogia, quæ natura quædam uocum est, sicubi desit, ab omnibus tollenda sit. Est ante oculos Phalaris, Dionysius, Nero, alia monstra : in his Iustitiam, atque Animi moderationem desideres : igitur nusquam hæc erunt ? Alexander raucitis loquebatur, obstipa ceruice erat, non à primordiis natalium suorum : sed pædagogi nequitia distractus fuit à simplici illa regia indole. Hominis igitur fuerat integritas, Consuetudinis prauitas. Species enim per singula corpora propagantur, inter quæ nullum formæ discrimen inuenitur : ita etiam in uerbis fit. Sicut ergo in natura deductio triplex : sic & in uocibus. Triplex autem ad modum hunc : propterea quod ea quæ deducuntur tribus diuersa sunt differentiis : nam aliquid dicitur esse diuersum ab alio Forma, ut equus ab homine. Aliud Materia, ut hic homo, ab hoc homine. Aliud Accidente, ut hic homo sedens, ab seipso stante. Quare in uocibus quoque, aliud erit nomen hoc, Homo, à uerbo hoc, Pugno : forma enim distant. Secundo modo aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Equus. Tertio, aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Hominis. Possunt autem ea, quæ uel forma, uel materia sola distant, etiam accidente differre : ut Homo niger, ab Equo, & Homine albo : sic nomen hoc Homo, & à uerbo hoc Sequor, & à nomine hoc Equus distabit accidente quoque, id est lineamentis elementorum. Itaque etiam inflexione distare poterunt. Ac quemadmodum eiusdem nationis uiri duo, etiam fratres, etiam gemini, etiam pares facie, etiam colore, tamen manuum aut crurum flexu dissimiles esse poterunt : neque tamen auferetur, quin duo peregrini

regrini inter se similes sint : hoc enim accidens est. Ita in uocibus : Equus & Lupus conuenient accidente, Lepus non conueniet : sed Analogia erit inter Lupum, & Equum : quia cum Lepus, non est. Non ergo tolletur propterea quod inter Lepus non est : sed ponetur, quoniam inter Lupus est, & Equus. Sed habet suam causam Lepus, qua desciscat, sequaturque aliam proportionē, ut faciat Leporis : propterea quod Græci Doricienses ita & appellabant, & flectebant : quare generis quoque Analogiam sequutus est Lepus Græcam, non Latīnam Equi, ὁ καὶ ἡ λέπρεος : neque solum Genus inde, sed uocis in recto casu lineamenta Latīna sibi assumpsit, ut esset Lepus, sicut Equus. Quare hoc etiam intererit Analogiæ, ut alijs atque alijs causis partim talia, partim alia sint. Neque enim quemuis hominem decet Robur, aut Celeritas : quare Robustum, & Celerem non sequetur eadem membrorum Analogia : at omnes Robustos eadem, eademque alia seorsum Veloces omnes. Si quem autem membrorum proportionē præditum inueniamus, officio autem illi inutilem : hunc casu, aut alio quo fato separatum ab ea proportionē iudicabimus, non propter unum tollentes cetera omnia. Itaque sic est acutissimè contra aduersarios concludendum : Non posse eos inficiari Analogiam, nisi in quibusdam ponant : est enim Habitus prior Priuatione non tempore, sed cognitione : sicut Affirmatio Negatione. In paucis non esse casu, in cæteris omnibus consilio similitudinis. Buenit autem interdum ut deficiant nomina proportionē illa, propterea quod res ipsæ deficiuntur : nam sexus & principijs quibusdam, & officijs discreti sunt : itaque alteri quod designes nomen, alteri non conueniat. Proprium foemellæ Nubere est : ideo non transibis à foemina ad marem ipso Participio, ut tantummodo Nuptam, dicas : ubi non tolletur Analogia quia Doctum & Doctam dicas : sed ponetur ideo, quia Analogiæ pars est, sequi significatum. alia quoque pars eius est, sequi concinnitatem : sicuti hominis officium seruare decorum. Ergo siquid scabrum erit in deducto, maluit Google
stincere:

stinere : cū tamen natura non repugnaret. Græci συμφωνίαν nominant finem hunc, nos etiam Habilitatem possumus, non solum Concinnitatem. Sic reiecta sunt multa. For, Faux, Prex, Metuturus, Nutritrix, atque eiusmodi, ut supprellæ potius ab usu, quàm negatæ à natura uocum sint.

His legibus dirimuntur argumenta omnia : Nam friuola satis sunt, quæ negant necessariam. Ac primum quidem admodum ridiculum, quod breuitatis ratione tollendas curat inflexiones, cū tamen per inflexiones tollatur ambiguitas. Aliæ quoque rationes nullæ sunt. Varietas enim, quam asserunt, nequaquam reiicit æqualitatem. Est enim æqualitas interdum inter duo, propterea quod ipsa sunt alijs inæqualia. ita distant æqualiter duo Triangula, ab uno Quadrato: quia inter se æqualiter sunt : Ac satis est, ut uarietas sit inter species, non diuersitas in speciebus.

CAP. CX C.

Assertio Etymologiæ.

ATque Analogiæ quidem ratio ac natura sic constat. Etymologia uero etsi in multis obscura est, superque eadem uoce alia alijs uisæ : tantum tamen abest ut tollenda sit, ut tam maxime sit inuestiganda, quàm maxime latet. Quid enim occultius ueritate, at multis in rebus ea imprimis desideratur: neque tamen quisquam tam sit impudens, qui eam neget. Nam qui semper dubitabant Pyrrhonij, uel propter hoc id agebant, ne à ueritate, quæ in altera parte contradictionis latitabat, aberrarent. Ita materiæ primæ natura præterierat ueteres omnes Philosophos, donec à Platone inuenta, ab Aristotele omnium sapientum principe eruta est in lucem. Quare omni ope atque consilio nitendum est, ut ne plus illa operæ latendo exigere, quàm nos inuestigando ponere uideamur.

CAP. CX C I.

Quid deinceps agendum, quoque ordine.

Vocum Principia, Causas, Elementa, Affectiones quemadmodum uniuersa natura comprehenderentur, haecenus declarauimus: deinceps ad ipsas uoces priuas cursus flexendus est. Sic enim Philosophus Naturalia corpora sub motu accepta deducit communi intellectione ad historiam singularium: cuius exemplo nobis quoque statuendum est, quo usu Priuæ uoces apud autores circūferantur. Cum igitur quidam per ordinem Elementorum hoc professi fuerint, alij sumpto autore interpretandi munus magnis digressionibus contaminarint, unus Varro mihi uidetur consultius fecisse, ut uerborum connexum certa serie explicaret. alioqui diuersis locis eadem sapere repetas necesse est. Verum enim uero ipse quoque M. Varro suorum librorum initium auspicatus est à Temporis, Locique diuisione quadam, perinde quasi sub utroque, alterutro ue omnia continerentur: ac non infinita penè sint, quæ in eam partitionem uel reluctantia sint arcessenda, ut omittam particulas minores, cuiusmodi sunt Præpositiones, Coniunctiones, Interiectiones, quæ nullam habent cum Nominibus affinitatem. Quare longè præstiterit à primarijs uocibus initium sumere, atque ab his deducere cæteras, quæ ab illis ortæ sunt. uerum inter easce primarias cum quædam steriles sint, ut interiectiones, & Præpositionum, ac Coniunctionum maxima pars: quædam sint genitrices, quæ alias ex sese pariant: primo quoque loco tractare steriles decet, quæ nullam cum cæteris habent coniunctionem. Et quoniam non omnes uoces Elementorum similitudine, aut significati cohererent affinitate, nequaquam absurdum fuerit, si interdum in contrarium transeamus. Neque enim qui de Motu dixerit, de Quiete quoque non possit loqui.

CAP. CXCI.

Ad unum significatum cætera reducenda.

VNum uerò imprimis obseruandum est. propterea quòd significatorum multitudo uni eidemque uoci attributa sæpius

pius est, aut scribentium autoritate, aut prodentium curioso iudicio : principem omnium significatum indagari oportere censeo, ad quem tanquam ad tesseram, signaq; cæteras reducere legiones: sed propositis semper causis, sine quibus tam stultè credimus, quàm arrogāter profitemur. Nam cùm hoc interpretandi munus Vsu, Autoritate, Ratione constare dixerint: sanè intelligendum est, usum sine ratione non semper moueri, ueluti si aspirat Trophæum, & Anchoram, quæ leniter à Græcis alijs proferuntur, Atheniensium exemplo sciamus factum esse. Autoritas uerò quid aliud, quàm Vsus est? Nam quod autore M. Tullio dicimus, ex eius usu id habemus. At si ab usu recedat, tum uero autoritas nulla est. Quare etiam Cæciliū reprehendit Cicero, etiam M. Antonium, qui tum aliter, quàm ex usu loquerentur. Ad rationem igitur, quoad fieri poterit, erunt hæc reducenda.

C A P. CXCI II.

Non rectè uni uoci significatorum multitudinē à ueteribus assignatam.

FVerunt autem doctissimi, multarumq; literarum uiri, qui propterea quòd nimis multa uarijs obseruationibus comperta sciissent, multa item significatorum monstra uni eademq; uoci designarunt. Quorū opera tantum abest ut comoda sit, ut maxime etiā libri aduersetur inscriptioni. Nam specioso titulo de sermonis proprietate edidissent, nihil minus quàm quod profitebantur, effecere. unius nanque uocis una tantum sit significatio propria, ac princeps. cæteræ aut communes, aut accessorix, aut etiam spurix. Non enim ab eodem Verbum adiecit usus Nominibus diuersorum significatorum: sed quia eorum natura conueniebat: sic dicimus Scindere uallum: Scindere adamantem non dicimus: non enim natura fert. Ac uerbum quidem pristinū recipit significatum, sed non coherens. Non igitur potuit mutari significatum huius uerbi, in ea uerba quæ cum adamante conuenire possunt, puta Tundere. Nam dicimus, Scindere in lus

etu togam : ergo erit hoc loco idem Scindere, quod Lugere :
 & Scindere uallum, erit, Castra occupare : Itaque malè pluri-
 ma sic ab illis distorta sunt, quæ à nobis in libris Originum
 certis appositis causis correctæ fuere. Nam quis putarit
 uerbum hoc Potiri, idem esse quod Condi : propterea quòd
 poetæ uersus est – Potiuntur Tibridis alueo. sic Subigere,
 Acuere : & Stringere, Percutere : & Spectare, Dirigere : &
 Ventus, Odor : & alia innumera, quæ omnia longe accuratius
 ad sua quæq; principia reducenda fuere. Est autem uiri
 & boni, & sapientis, non solum alienos errores detegere, atq;
 arguere, sed etiam rationes suas, atq; consilia aperire. Quare
 quo sit indagandum modo, sic instituamus : Si Condi, signi-
 ficat Potiri, loco uerbi Potiri, ponatur uerbum Condi : si pa-
 titur sedes, benè est : si non patitur, non significat. Quis igitur
 dicat, Conditus sum libro : &, Conditus sum Turdo : &
 Conditus sum Ense : Item, si Premere, Defodere est : dica-
 mus igitur Fossam premere. Si, Premere, Tegere significat :
 igitur, Cælo premi, dicamus nos, quos non attingit tamen.
 Nolo nunc duci per omnia, quæ suo loco in Originibus ex-
 actissime persequuti sumus : sed satis sit secisse fun-
 damenta scientiæ tibi, more principis nostri
 Aristotelis : cuius sapientiæ luce
 Grammaticorum tene-
 bræ discuti-
 antur.

MA B E S Sylui Cæsar fili sententias nostras, quas non tam propter patris nomē uenerari debes, ut pius sis: quàm ob ueritatem contemplari, ut fias doctior. Alia enim officia in me tua locis ac temporibus certis sua quæque fato fungentur aliquādo. at in rerum causis dispiciendis ita tibi faciendum est, ut nostra quoque tanquam uel peregrini, uel etiam hostis legas.

Omnia enim tui causa laboramus, simplicitate ducti, non gloria impulsī. Quo tibi uehementius est nitendum, ne nos plus operæ posuisse uideamur, quàm tu uelis capere utilitatis.

GRATIAS TIBI DOMINE
IESV.

www.libtool.com.cn

